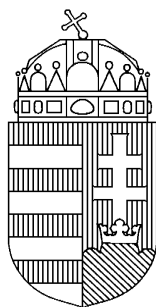

MAGYAR

KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2003. április 28.,
hétfő

43. szám
I. kötet

Ára: 1820,- Ft

TARTALOMJEGYZÉK

		Oldal
26/2003. (IV. 28.) GKM r.	A kötélvontatású személyszállító vasutakról és az Országos Vasúti Szabályzat III. kötetének kiadásáról	3564
6/2003. (IV. 28.) KvVM r.	A környezet- és természetvédelem, a vízügy, továbbá a meteorológia területén adományozható miniszteri elismerésekről ...	3619
10/2003. (IV. 28.) OM r.	A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet módosításáról*	3624
22/2003. (IV. 28.) AB h.	Az Alkotmánybíróság határozata	3624
74/2003. (IV. 28.) KE h.	Büntetés-végrehajtási dandártábornokká történő kinevezésről .	3663
	A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága jogegységi határozata (1/2003. KPJE szám)	3663
	A Mező Ferenc Közalapítvány Alapító Okirata (egységes szerkezet)	3667
	A BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal közleménye	3670
	Helyesbítés	3671

* A rendelet mellékletekkel teljes szövegét a Magyar Közlöny 2003. évi 43. számának II. kötete tartalmazza, melyet az érintett előfizetők (iskolák) kérés nélkül, más előfizetők kérésre megkapnak (telefon: 266-9290/237 és 238 mellék: fax: 338-4746; postacím: 1394 Budapest 62, Pf. 357).

II. rész JOGSZABÁLYOK

A Kormány tagjainak rendeletei

A gazdasági és közlekedési miniszter 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelete

a kötélvontatású személyszállító vasutakról és az Országos Vasúti Szabályzat III. kötetének kiadásáról

A vasútról szóló 1993. évi XCV. törvény 9. §-ának (4) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján — figyelemmel a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelöléséről szóló 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet 11. §-ában foglaltakra — a következőket rendelem el:

Általános rendelkezések

1. §

E rendelet alkalmazási köre a Magyar Köztársaság területén lévő kötélpálya-rendszerekre, valamint azok tervezésének, építésének, gyártásának, összeszerelésének, üzembe helyezésének (a továbbiakban együtt: létesítés), üzemeltetésének, felújításának, fejlesztésének, átalakításának, karbantartásának és megszüntetésének követelményeire terjed ki.

2. §

(1) E rendelet alkalmazásában

a) *biztonsági elemzés*: a technika állását és a kötélpálya-rendszer összetettségét figyelembe vevő elemzés a kötélpálya-rendszer megfelelő biztonsági szintjének elérése érdekében;

b) *biztonsági rendszerelem*: a kötélpálya-rendszerbe biztonsági célból beépített és a biztonsági elemzés által megvizsgált berendezés és készülék minden olyan alkatrésze, alkatrészcsoportja, szerelvénye, valamint teljes részegysége vagy fődarabja, amelynek meghibásodása az emberek testi épségét, egészségét vagy biztonságát veszélyeztetheti;

c) *európai előírás*: nemzeti szabványként közzétett európai szabvány, külön jogszabályban meghatározott közös műszaki előírás vagy európai műszaki engedély;

d) *európai szabványügyi szervezetek*: az Európai Szabványügyi Bizottság (CEN), az Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság (CENELEC) és az Európai Távközlési Szabványügyi Intézet (ETSI);

e) *építetető*: a kötélpálya-rendszer létesítését megrendelő természetes vagy jogi személy, vagy jogi személyiség nélküli szervezet;

f) *fejlesztés*: a kötélpálya-rendszeren végzett olyan mértékű átalakítási munkálat, amely új hatósági engedély alapján végezhető;

g) *felújítás*: a kötélpálya-rendszeren végzett, a kötélpálya-rendszer eredeti állapotának visszaállítását lehetővé tevő olyan mértékű munkálat, amely új üzembe helyezési ellenőrzést tesz szükségessé;

h) *nemzeti szabványként közzétett európai szabvány*: az európai szabványügyi szervezet által elfogadott szabvány, amelyet a magyar eljárási rendnek megfelelően honosítottak és nemzeti szabványként közzétettek;

i) *karbantartathóság*: a kötélpálya-rendszer tervezésével, szerkezeti kialakításával, üzemeltetésével és rendszeres ellenőrzésével összefüggő mindazon műszaki rendelkezések és intézkedések összessége, amelyek a kötélpálya-rendszer biztonságos üzemeltetéséhez szükséges karbantartási munkák végrehajtását lehetővé teszik;

j) *kötélpálya-rendszer*: személyek szállítóeszközökben vagy vonóeszközökkel történő szállítására létesített és működtetett, helyhez kötött létesítmény, amelyben a felfüggesztés vagy a vontatás az utazás vonala mentén futó kötelekkel történik. A kötélpálya-rendszer teljes helyszíni rendszere infrastruktúrából és alrendszerekből áll. Az adott létesítményhez külön megtervezett és a helyszínen kialakított infrastruktúra alatt a helyszíni elrendezés, a rendszerfüggő kialakítások, a kötélpálya-rendszer megépítéséhez és üzemeltetéséhez szükséges állomási és pálya menti szerkezetek, valamint azok alapozása is értendő;

k) *kötélpálya alrendszer* (a továbbiakban: alrendszer): a kötélpálya-rendszerek olyan szerkezeti vagy működési egységei, amelyekre a szállított utasok biztonsága érdekében követelményeket kell megállapítani; a kötélpálya létesítmények alrendszereit az 1. számú melléklet határozza meg;

l) *kötélvontatású személyszállító vasút*: a síkló, a sí- és szánfelvonó, függőpálya, függetlenül attól, hogy közforgalmú vagy saját használatú;

m) *működtethetőség*: a kötélpálya-rendszer tervezésével, szerkezeti kialakításával, karbantartásával és rendszeres ellenőrzésével összefüggő mindazon műszaki rendelkezések és intézkedések összessége, amelyek a kötélpálya-rendszer biztonságos üzemeltetését lehetővé teszik;

n) *rendszerkövetelmények*: a kötélpálya-rendszerekre és azok infrastruktúrájára, alrendszereire és biztonsági rendszer-elemeire vonatkozó alapvető követelmények összessége; a rendszerkövetelményeket a 2. számú melléklet határozza meg;

o) *tanúsító szervezetek*: a kötélpálya létesítmény biztonsági ellenőrzésére, valamint alrendszerei és biztonsági rendszer-elemei megfelelőségének tanúsítására a külön jogszabályokban¹ foglaltak szerint kijelölt szervezetek.

¹ A műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelöléséről szóló 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet, és a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelölésének részletes szabályairól szóló 4/1999. (II. 24.) GM rendelet.

(2) Amennyiben e rendelet eltérően nem rendelkezik, a kötélpálya-rendszer infrastruktúrájára, alrendszerre, valamint biztonsági rendszerelemeire a külön jogszabályok² rendelkezéseit kell alkalmazni.

3. §

A kötélpálya-rendszereknek, azok infrastruktúrájának, alrendszerének és biztonsági rendszerelemeinek meg kell felelniük a 2. számú mellékletben foglalt rendszerkövetelményeknek.

*A kötélpálya-rendszer
biztonsági rendszerelemeinek alkalmazása
és megfelelőségének tanúsítása*

4. §

A biztonsági rendszerem abban az esetben hozható forgalomba és forgalmazható, illetve biztonsági rendszerem a kötélpálya-rendszer létesítése, üzemeltetése és átalakítása során csak abban az esetben alkalmazható, amennyiben

- a) megfelel a 3. §-ban meghatározott rendszerkövetelményeknek,
- b) lehetővé teszi, hogy a kötélpálya-rendszer ne veszélyeztesse személyek testi épségét, egészségét és biztonságát, illetve anyagi javak biztonságát,
- c) az 5. § (4) bekezdése szerinti megfelelőségi tanúsítvánnyal rendelkezik,
- d) a 6. § szerinti megfelelőségi nyilatkozattal rendelkezik, és megfelelőségi jelöléssel látták el.

5. §

(1) A biztonsági rendszerem megfelelőségének tanúsítását a gyártónak, vagy a gyártó Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselőjének, vagy ezek hiányában a forgalmazónak (a továbbiakban együtt: kérelmező) a külön jogszabályokban² foglaltak alapján kijelölt tanúsító szervezettől (a továbbiakban: kijelölt tanúsító szervezet) kell kérnie.

² A műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelöléséről szóló 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet, és a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelölésének részletes szabályairól szóló 4/1999. (II. 24.) GM rendelet.

(2) A biztonsági rendszerem megfelelőségét a 3—8. számú mellékletben foglaltak szerint kell vizsgálni, ellenőrizni és tanúsítani. A felsorolt eljárások egyenértékűek. A megfelelő eljárást az egyes modulokban leírt kiegészítő feltételek figyelembevételével kell kiválasztani.

(3) A kérelmező költségére lefolytatott sikeres megfelelőség tanúsítási eljárás eredményeként a tanúsító szervezet megfelelőségi tanúsítványt ad a kérelmezőnek.

(4) A kérelmezőnek a tanúsítvány alapján a biztonsági rendszeremet a 9. számú melléklet szerinti megfelelőségi jelöléssel, valamint a 6. § szerinti megfelelőségi nyilatkozattal kell ellátnia.

(5) A biztonsági rendszeremek megfelelőségének tanúsítására vonatkozó eljárás során azt kell ellenőrizni, hogy a biztonsági rendszerem megfelel-e a 3. §-ban és e rendelet 10. számú mellékletét képező Országos Vasúti Szabályzat III. kötetében (a továbbiakban: OVSZ III.) meghatározott követelményeknek.

(6) Amennyiben külön jogszabály³ a biztonsági rendszerem tekintetében megfelelőségi jelölést ír elő, a megfelelőségi jelölésnek utalnia kell arra, hogy a biztonsági rendszerem az ott előírt alapvető rendszerkövetelményeket is kielégíti.

6. §

(1) A megfelelőségi nyilatkozat és a kísérő műszaki dokumentáció a következőket tartalmazza:

- a) a biztonsági rendszerem leírása,
- b) a kérelmező neve és címe (cégnév, székhely és cím, meghatalmazott képviselő esetében a meghatalmazó cég neve és címe is),
- c) az aláírásra jogosult személy megnevezése,
- d) az alkalmazott megfelelőség tanúsítási eljárás adatai,
- e) az eljáró tanúsító szervezet neve és címe,
- f) a biztonsági rendszeremre vonatkozó valamennyi előírás, amelynek meg kell felelnie, ideértve az alkalmazási feltételeket,
- g) a megfelelőségi tanúsítvány érvényességének időtartama és feltételei,
- h) a vonatkozó szabványok felsorolása, ha az eljárás során ilyet figyelembe vettek.

(2) A megfelelőségi nyilatkozat kiállítójának a nyilatkozatot és a kísérő műszaki dokumentációt keltezéssel és aláírással kell ellátnia.

³ Az egységes megfelelőségi jelölés használatáról szóló 208/1999. (XII. 26.) Korm. rendelet.

7. §

(1) A rendelet előírásainak megfelelő biztonsági rendszerelemek forgalomba hozatala és forgalmazása nem korlátozható.

(2) A nemzeti szabványként közzétett európai szabvány követelményeinek mindenben megfelelő biztonsági rendszerelemet úgy kell tekinteni, hogy az kielégíti a rendszerkövetelményeket és a forgalomba hozatalhoz elegendő a gyártó nyilatkozata.

*A kötélpálya-rendszer
alrendszerének alkalmazása és megfelelőségének
tanúsítása*

8. §

Alrendszer abban az esetben forgalmazható, és a kötélpálya-rendszer létesítése, üzemeltetése, fejlesztése, felújítása, karbantartása, továbbá átalakítása során csak abban az esetben alkalmazható, amennyiben

- a) megfelel a 3. §-ban meghatározott rendszerkövetelményeknek,
- b) a 10. § szerinti tanúsítási eljárás alapján kiadott megfelelőségi tanúsítvánnyal, és
- c) a 9. § (3) bekezdése szerinti megfelelőségi nyilatkozattal rendelkezik.

9. §

(1) Az alrendszer megfelelőségének tanúsítását a gyártónak vagy a gyártónak a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselőjének, illetőleg ezek hiányában a forgalmazónak (a továbbiakban együtt: alrendszerkérelmező) a kijelölt tanúsító szervezettől (a továbbiakban: tanúsító szervezet) kell kérnie.

(2) Az alrendszer megfelelőségének tanúsítására vonatkozó vizsgálati eljárás során azt kell ellenőrizni, hogy az alrendszer megfelel-e a 3. §-ban és az OVSZ III-ban meghatározott követelményeknek.

(3) Az alrendszer-kérelmező költségére lefolytatott, a megfelelőség tanúsítására vonatkozó sikeres vizsgálati eljárás eredményeként az alrendszer-kérelmezőnek az alrendszert megfelelőségi nyilatkozattal kell ellátnia.

10. §

(1) Az alrendszerek tanúsítási eljárása során a tanúsító szervezet ellenőrzi és tanúsítja, hogy az elkészült alrendszer megfelel az e rendeletben és a vonatkozó műszaki dokumentációban foglaltaknak.

(2) A tanúsító szervezet a tervezés, a gyártás, valamint az üzembe helyezés szakaszait (a továbbiakban együtt: alrendszer-létesítési szakaszok) külön-külön is ellenőrzi.

(3) A (2) bekezdés szerinti ellenőrzés főbb elemei:

- a) a tervdokumentáció vizsgálata,
- b) az alrendszer megvalósítási folyamatának ellenőrzése,
- c) a teljesen elkészült rendszer átvételi ellenőrzése.

(4) A tanúsítványban foglaltakat az annak részét képező műszaki dokumentációval kell megalapozottan alátámasztani.

(5) A (4) bekezdés szerinti műszaki dokumentáció a következőket tartalmazza:

- a) az alrendszerre vonatkozó valamennyi szerkezeti terv és számítás, villamos és hidraulikai, valamint vezérlő áramköri terv, az adatfeldolgozó és az automata rendszerek leírása, az üzemeltetési és karbantartási utasítások,
- b) az alrendszerben alkalmazott biztonsági rendszer-elemek felsorolása,
- c) a b) pont szerinti biztonsági rendszerelemek, 9. § (3) bekezdése szerinti megfelelőségi nyilatkozat másolata, a megfelelő szerkezeti tervek és a tanúsító szervezet(ek) által elvégzett egyéb ellenőrző vizsgálatokról és próbákról készült beszámolók másolatával együtt.

11. §

(1) A megbízott tanúsító szervezet rendszeresen ellenőrzi a műszaki dokumentációból eredő kötelezettségek teljesítését az alrendszer létesítése során.

(2) A megbízott tanúsító szervezet részére — felügyelet és ellenőrzés céljából — lehetővé kell tenni a belépést a gyártó műhelyekbe, a tárolóterekbe és szükség esetén az előgyártó területekre és próbatermekbe, valamint általában minden olyan helyre, amelynek ellenőrzését a tanúsító szervezet a megbízás keretében szükségesnek tartja.

(3) A tanúsító szervezet jelen lehet a munkák végzésénél az alrendszer létesítési szakaszai során, és jogosult előzetes bejelentés nélkül is felkeresni a (2) bekezdés szerinti területeket.

(4) Az alrendszer-kérelmező köteles minden szükséges dokumentumot — különösen az alrendszerre vonatkozó dokumentumokat és terveket — a megbízott tanúsító szervezet rendelkezésére bocsátani.

(5) A megbízott tanúsító szervezet az elvégzett ellenőrzésekről beszámolót készít a kivitelezés felelős vezetője részére.

12. §

(1) Az alrendszer-kérelmező az adott alrendszer megfelelőségének tanúsítására lefolytatott eljárás során kapott tanúsítvány alapján megfelelőségi nyilatkozatot ad ki.

(2) A megfelelőségi nyilatkozat és a kíséző műszaki dokumentáció a következőket tartalmazza:

- a) az alrendszer leírása,
- b) az alrendszer-kérelmező neve és címe,
- c) az aláírásra jogosult személy megnevezése,
- d) a vizsgálati eljárást lefolytató tanúsító szervezet neve és címe,

e) minden, az alrendszerre és jellemzőire vonatkozó előírás és dokumentum, amelynek meg kell felelnie, különösen az esetleges üzemeltetési korlátozások és feltételek, valamint üzemeltetési előírások,

f) a tanúsítvány másolata,

g) szükség esetén az alrendszer biztonsági alkatrészeinek megfelelőségét tanúsító dokumentumok másolata.

(3) A megfelelőségi nyilatkozat kiállítójának a nyilatkozatot és a kíséző műszaki dokumentációt keltezéssel és aláírással kell ellátnia.

13. §

A rendelet előírásainak megfelelő alrendszer forgalomba hozatala és forgalmazása nem korlátozható.

A kötélpálya-rendszerek biztonsági elemzése, valamint létesítésének engedélyezése

14. §

Kötélpálya-rendszer abban az esetben létesíthető és üzemeltethető, amennyiben

a) létesítésének módja biztosítja, hogy megfelel a 3. §-ban meghatározott rendszerkövetelményeknek,

b) megfelel a létesítésre vonatkozó — külön jogszabályban⁴ meghatározott — engedélyezési eljárási előírásoknak,

c) teljesíti a 15. § (2) bekezdése szerinti biztonsági elemzésben megállapított feltételeket,

d) a biztonsági elemzés megtörtént, a biztonsági jelentés, valamint a műszaki dokumentáció elkészült, és az tartalmazza a kötélpálya-rendszer jellemzőire vonatkozó összes dokumentumot, továbbá a kötélpálya-rendszer összes biztonsági rendszerelemének és alrendszerének megfelelőségét tanúsító dokumentumokat, valamint a kötélpálya létesítmény üzemeltetési feltételeit, közöttük az üzemeltetési korlátozásokat, továbbá a részletes felügyeleti, beállítási és karbantartási adatokat rögzítő dokumentumokat,

e) az építtető vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője (a továbbiakban együtt: rendszer-kérelmező) a d) pont szerinti dokumentációt benyújtja a használatbavételt engedélyező hatóságnak (a továbbiakban: engedélyező hatóság), és

f) a d) pont szerinti dokumentumok másolata rendelkezésre áll.

15. §

(1) A kötélpálya-rendszer biztonsági elemzését a rendszer-kérelmezőnek a tanúsító szervezettől kell kérnie.

(2) A biztonsági elemzés kiterjed a kötélpálya-rendszer létesítésével és a környezettel kapcsolatos minden biztonsági feltételre, és lehetővé teszi a múltbeli tapasztalatokra is figyelemmel, az üzemeltetés során fellépő lehetséges veszélyek felmérését.

(3) A biztonsági elemzés célja az, hogy a kötélpálya-rendszer létesítése során a helyi viszonyokat és környezetet, valamint a legkedvezőtlenebb helyzeteket is figyelembe vegyék a megfelelő biztonsági feltételek teljesítése érdekében. A biztonsági elemzést valamely elismert módszer szerint kell elvégezni, és figyelembe kell venni a technika mindenkori állását és a kötélpálya-rendszer összetettségét.

(4) A biztonsági elemzésnek ki kell terjednie valamennyi tervezett üzemeltetési módra, a biztonsági rendszerelemekre, ezek alkatrészeire, valamint ezeknek a kötélpálya-rendszerre és annak alrendszerre gyakorolt hatásaira.

(5) A biztonsági elemzés során a biztonsági rendszer-elemek akkor tekinthetők megfelelőnek, amennyiben

a) az általuk érzékelt kezdeti meghibásodás vagy a jelzett hiba esetén alacsonyabb szintű üzemelési módban a biztonságot garantáló állapotban, vagy csökkent biztonsági állapotban maradnak, vagy

b) megkettőztek és felügyelet alatt állnak, vagy

c) meghibásodásuk valószínűségét fel lehet mérni, és biztonsági szempontból így azonos értékűek az a) és b) pont szerinti követelményeket teljesítő biztonsági be rendezésekkel.

(6) A tanúsító szervezet a rendszer-kérelmező költségére lefolytatott biztonsági elemzés eredményeként biztonsági jelentést készít a rendszer-kérelmező részére, amelyben összegzi a megállapításait, és intézkedéseket javasol a veszélyek kezelésére, valamint meghatározza a kötélpálya-rendszer biztonsági rendszer-elemeit.

16. §

(1) Az engedélyező hatóság egészségi és biztonsági szempontból rendszeresen ellenőrzi

a) az engedélyezett és az előírások szerint használt kötélpálya-rendszerek,

⁴ A vasúti építmények engedélyezéséről és üzemeltetésük ellenőrzéséről szóló 15/1987. (XII. 27.) KM—ÉVM együttes rendelet.

b) a megfelelőségi tanúsítvánnyal ellátott és rendeltetésszerűen használt alrendszerek,

c) a forgalomba hozott és megfelelőségi jelöléssel ellátott, valamint rendeltetésszerűen alkalmazott biztonsági rendszerelemek

megfelelőségét.

(2) Az engedélyező hatóság elrendeli az (1) bekezdés a) pontja szerinti kötélpálya-rendszerek, vagy az (1) bekezdés b) pontja szerinti alrendszerek, vagy az (1) bekezdés c) pontja szerinti biztonsági rendszerelemek üzemeltetési, illetve felhasználási feltételeinek korlátozását, vagy megtiltja azok üzemeltetését, felhasználását, amennyiben az emberek testi épségét, egészségét, illetőleg vagyontárgyak biztonságát veszélyezteti.

(3) Az engedélyező hatóság megtiltja a nem megfelelő biztonsági rendszerelem vagy alrendszer forgalmazását, és megteszi a korlátozásra vagy betiltásra vonatkozó intézkedéseket azzal szemben, aki

a) a nem megfelelő biztonsági rendszerelemet megfelelőségi jelöléssel és megfelelőségi tanúsítvánnyal vagy nyilatkozattal látta el,

b) a tanúsítvánnyal rendelkező, de nem megfelelő alrendszerhez a tanúsítványt készítette.

(4) A (2) és (3) bekezdések szerinti, a biztonsági rendszerelemekkel és az alrendszerekkel kapcsolatos intézkedésekről az indokok megjelölésével együtt tájékoztatni kell az Európai Bizottságot.

Tanúsító szervezetek

17. §

(1) A tanúsító szervezetek kijelölése külön jogszabályokban⁵ foglaltak szerint történik.

(2) A tanúsító szervezet, annak vezetője és munkatársai sem közvetlenül, sem meghatalmazott képviselőként nem vehetnek részt a kötélpálya-rendszerek létesítésében, üzemeltetésében vagy karbantartásában. Ez nem zárja ki a műszaki információk cseréjét a gyártó vagy a tervező és a tanúsító szervezet között.

(3) A tanúsító szervezet szakembereinek pártatlanságát garantálni kell. Javadalmazásuk nem függhet az elvégzett vizsgálatok számától vagy ezek eredményétől.

(4) A tanúsító szervezet nem tartozhat az építető és üzemeltető szerv szakmai vagy gazdasági irányítása alá.

⁵ A műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelöléséről szóló 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet, és a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelölésének részletes szabályairól szóló 4/1999. (II. 24.) GM rendelet.

CE jelölés

18. §

(1) A biztonsági rendszerelemre CE jelölés akkor helyezhető el, ha a megfelelőség tanúsítása honosított európai szabvány alapján történt, és a biztonsági rendszerelem megfelel valamennyi rá vonatkozó rendszerkövetelménynek. Egyebekben a külön jogszabályban⁶ meghatározott megfelelőségi jelölést kell használni.

(2) A megfelelőségi jelölést a 10. számú melléklet tartalmazza.

(3) A biztonsági rendszerelemen a CE jelöléssel összevetészhető jelzés nem tüntethető fel, egyéb jelzés úgy tüntethető fel, hogy az nem csökkenti a CE jelölés láthatóságát és olvashatóságát.

Záró rendelkezések

19. §

(1) Ez a rendelet — a (2) bekezdésben foglalt kivétellel — 2003. május 1-jén lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszti az OVSZ III. kötetének kiadásáról szóló 36/1999. (XI. 12.) KHVM rendelet.

(2) A rendelet 16. §-ának (4) bekezdése a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján lép hatályba.

(3) Az e rendelet hatálybalépésekor folyamatban lévő eljárásokat a korábbi rendelkezések szerint kell befejezni.

(4) Abban az esetben, ha meglévő kötélpálya-rendszerek lényeges jellemzőiben, alrendszereiben vagy biztonsági rendszerelemeiben történik olyan módosítás, amelyhez új üzembe helyezési engedély szükséges, akkor az elvégzett módosításnak és a kötélpálya-rendszerre gyakorolt hatásainak meg kell felelniük az e rendelet 3. §-ában meghatározott feltételeknek.

20. §

Ez a rendelet a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében a Megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban a személyszállító kötélpálya-rendszerekről szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2000/9/EK irányelvvel összeegyeztethető szabályozást tartalmaz.

Dr. Csillag István s. k.,
gazdasági és közlekedési miniszter

⁶ Az egységes megfelelőségi jelölés használatáról szóló 208/1999. (XII. 26.) Korm. rendelet.

1. számú melléklet
a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

A kötélpálya-rendszer alrendszerei

E rendelet alkalmazásában a kötélpálya-rendszerek infrastruktúrára és a következő alrendszerekre bonthatók azzal, hogy a működtethetőséget és a karbantarthatóságot minden esetben figyelembe kell venni:

1. Kötelek és tartószerkezeteik
2. Hajtások és fékek
3. Gépészeti berendezések
 - 3.1. Kötélhajtás
 - 3.2. Állomási gépészeti berendezések
 - 3.3. Pályamenti gépészeti berendezések
4. Járművek
 - 4.1. Kabinok, függőszékek
 - 4.2. Függesztékek
 - 4.3. Futómű
 - 4.4. Vonóeszközök, kapcsolókészülékek
5. Elektromos berendezések
 - 5.1. Ellenőrző, vezérlő és biztonsági berendezések
 - 5.2. Kommunikációs és tájékoztató berendezések
 - 5.3. Villámvédelmi berendezés
6. Mentőberendezések
 - 6.1. Helyhez kötött mentőberendezések
 - 6.2. Mobil mentőberendezések

2. számú melléklet
a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

Rendszerekövetelmények

1. Cél

E melléklet e rendelet kötélpálya-rendszerekkel, valamint azok alrendszereivel és biztonsági rendszerelemeivel szemben támasztott alapvető tervezési, építési és üzembe helyezési követelményeit állapítja meg, beleértve a karbantarthatóságot és működtethetőségi követelményeket.

2. Általános követelmények

2.1. Utasok és személyzet biztonsága

Az utasok, személyzet és harmadik személyek biztonsága a kötélpálya-rendszerek tervezésének, megépítésének és üzemeltetésének alapvető követelménye.

2.2. A biztonság alapelvei

A kötélpálya-rendszereket az alábbi alapelvek szerint kell kialakítani, üzemeltetni és karbantartani, és ezeket az alapelveket a megadott sorrendben kell alkalmazni:

a) a veszélyek kiküszöbölése, vagy ha ez nem lehetséges, csökkentése tervezési és építési megoldásokkal;

b) olyan intézkedések meghatározása és végrehajtása, melyek olyan veszélyek elleni védelemhez szükségesek, amelyeket a tervezési és építési megoldásokkal nem lehet kiküszöbölni;

c) olyan óvintézkedések meghatározása és bevezetése, amelyek olyan veszélyek elhárítására szolgálnak, amelyeket az *a)* és *b)* bekezdésben szereplő intézkedésekkel és rendelkezésekkel nem lehetett kiküszöbölni.

2.3. Külső tényezők figyelembevétele

A kötélpálya-rendszereket úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy biztonságosan üzemeltethetők legyenek, figyelembe véve a kötélpálya-rendszer típusát, annak a területnek a jellegét és fizikai jellemzőit, ahol felállításra kerül, környezetét, valamint a légköri és meteorológiai tényezőket, továbbá a közelben — akár a földön, akár a levegőben — lévő építményeket, akadályokat.

2.4. Méretezés

A kötélpálya-rendszert, alrendszereit és minden biztonsági rendszerelemét úgy kell méretezni, megtervezni és megépíteni, hogy azok kielégítő biztonsággal ellenálljanak minden igénybevételnek a várható körülmények között, beleértve azokat is, amelyek üzemén kívüli helyzetben következhetnek be, továbbá figyelembe véve különösen a külső behatásokat, dinamikus hatásokat és fáradási jelenségeket, és eleget téve a szakma elismert szabályainak. Mindez vonatkozik az anyagok megválasztására is.

2.5. Összeszerelés

2.5.1. A kötélpálya-rendszert, alrendszereit és minden biztonsági rendszerelemét úgy kell megtervezni és megszerkeszteni, hogy azokat megbízhatóan össze lehessen szerelni, és be lehessen építeni.

2.5.2. A biztonsági rendszerelemeket úgy kell megtervezni, hogy — akár kialakításuk, akár a rajtuk feltüntetett jelölések révén — szerelési hibákra ne kerülhessen sor.

2.6. A kötélpálya-rendszerek biztonsága

2.6.1. A biztonsági rendszerelemeket úgy kell megtervezni és megépíteni, és felhasználásukat oly módon kell kialakítani, hogy az minden esetben garantálja működésük és/vagy a kötélpálya-rendszer biztonságát a biztonsági elemzés szerint úgy, hogy meghibásodásuk nagyon valószínűtlen és megfelelő biztonsági túréson belüli legyen.

2.6.2. A kötélpálya-rendszert oly módon kell megtervezni és megépíteni, hogy bármely olyan rendszerelem üzemelés közbeni meghibásodása, mely a biztonságot akár csak közvetetten is befolyásolja, kellő időben kiváltsa a megfelelő intézkedést.

2.6.3. A 2.6.1. és 2.6.2. pontokban említett követelmények az érintett rendszerelem két tervszerű felülvizsgálata közötti időszakra érvényesek. A biztonsági rendszerelemek tervszerű felülvizsgálatának időintervallumát a kezelési útmutatóban egyértelműen meg kell adni.

2.6.4. A kötélpálya-rendszerekbe pót-rendszerelemként beépített biztonsági rendszerelemeknek ki kell elégíteniük az e rendeletben foglalt alapvető követelményeket és a kötélpálya-rendszerek egyéb rendszerelemeivel való zökkenőmentes kölcsönhatásra vonatkozó feltételeket.

2.6.5. Intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy a kötélpálya-rendszerekben keletkezett tűz ne veszélyeztesse a szállított személyek és az üzemeltető személyzet biztonságát.

2.6.6. Külön intézkedéseket kell tenni a kötélpálya-rendszerek, valamint az utasok és a személyzet villámcsapás elleni védelmére.

2.7. Biztonsági berendezések

2.7.1. A kötélpálya-rendszer minden olyan hibáját, amely biztonságot veszélyeztető meghibásodást idézhet elő, ha ez lehetséges, biztonsági készülékkel kell érzékelni, jelezni és feldolgozni. Ugyanez vonatkozik minden előre látható külső eseményre, mely veszélyeztetheti a biztonságot.

2.7.2. Mindig képesnek kell lenni a kötélpálya-rendszer kézi leállítására.

2.7.3. A biztonsági rendszerelem által történt leállítása után a kötélpálya-rendszer csak a megfelelő intézkedés megtételét követően lehet újraindítható.

2.8. Karbantarthatóság

A kötélpálya-rendszert úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy a rendszeres és eseti karbantartási és javítási műveleteket biztonságosan végre lehessen hajtani.

2.9. Káros hatás

A kötélpálya-rendszert úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy az ártalmas gázok, zaj- illetve rezgésforrások okozta belső, illetve külső káros hatás az előírt határértékeken belül maradjon.

3. Az infrastruktúrával szembeni követelmények

3.1. Elrendezés, sebesség, járművek közötti távolság

3.1.1. A kötélpálya-rendszert úgy kell megtervezni, hogy biztonságosan működjék, figyelembe véve a terület és a környezet jellemzőit, a légköri és meteorológiai feltételeket, a közelben — a földön és a levegőben — található építményeket és akadályokat úgy, hogy azok ne zavarjanak, és ne jelentsenek veszélyt semmilyen üzemi, illetve karbantartási körülmény, illetőleg a mentőszemélyzet tevékenysége esetén.

3.1.2. A járművek, vonóeszközök, pályák, kötelek stb., valamint a közelben található esetleges építmények és aka-

dályok között — a földön vagy a levegőben — elegendő távolságot kell tartani oldalirányban és függőlegesen egyaránt, figyelembe véve a kötelek és a járművek, illetve a vonóeszközök függőleges, hossz- és oldalirányú mozgását a várható legszélsőségesebb üzemi feltételek mellett.

3.1.3. A jármű és a terep közötti legnagyobb távolságnál figyelembe kell venni a kötélpálya-rendszer jellegét, a járművek fajtáját és a mentési eljárásokat. Nyitott járművek esetén számításba kell venni a leesési veszélyt, valamint a járművek és a terep közötti távolsághoz kapcsolódó pszichológiai szempontokat is.

3.1.4. A járművek, illetve a vonóeszközök legnagyobb sebességét, a köztük lévő legkisebb távolságot, a gyorsulást és a fékezési teljesítményt úgy kell megválasztani, hogy eleget tegyenek a személyek biztonsága és a kötélpálya-rendszerek biztonságos üzemelése által megszabott követelményeknek.

3.2. Állomások és pályaszerkezetek

3.2.1. Az állomásokat és a pálya mentén lévő szerkezeteket úgy kell megtervezni, felállítani és felszerelni, hogy az biztosítsa stabilitásukat. Lehetővé kell tenni a kötelek, a járművek és a vonóeszközök biztonságos vezetését és a karbantartás biztonságos elvégzését, mindenféle üzemi feltételek mellett.

3.2.2. A kötélpályarendszer utasok beszállására és kiszállására szolgáló területeit úgy kell megtervezni, hogy az garantálja a járművek, a vonóeszközök és a személyek közlekedésének biztonságát. A járművek és a vonóeszközök állomásokon történő mozgását úgy kell lehetővé tenni, hogy ne veszélyeztessék az utasokat, figyelembe véve ezek lehetséges aktív együttműködését a járművek és a vonókészülékek mozgásával.

4. A kötelekkel, hajtóművekkel, fékekkel, valamint a gépészeti és elektromos berendezésekkel szemben támasztott követelmények

4.1. Kötelek és tartószerkezetek

4.1.1. A legújabb technikai fejlesztésekkel összhangban minden intézkedést meg kell tenni

- a) a kötelek és rögzítések szakadásának elkerülésére;
- b) ezek legkisebb és legnagyobb feszítési értékeinek biztosítására;
- c) annak érdekében, hogy ezek biztonságosan legyenek felszerelve tartószerkezetekre, és megelőzzék a kisiklást;
- d) előzőek felügyeletének lehetővé tételére.

4.1.2. A kötél kisiklásának lehetőségét nem lehet teljesen kizárni, ezért intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy kisiklás esetén a kötélpálya-rendszert le lehessen állítani az utasok és a személyzet veszélyeztetése nélkül, és a köteleket vissza lehessen tenni.

4.2. Gépészeti berendezések

4.2.1. Hajtóművek

A kötélpálya-rendszer hajtóműveinek megfelelő kialakításúknak és kapacitásúknak kell lenniük a különböző üzemeltetési rendszerekhez és üzemmódokhoz illeszkedően.

4.2.2. Tartalék hajtómű

A kötélpálya-rendszernek rendelkeznie kell egy tartalék meghajtással, melynek energiaellátása a fő meghajtás rendszerétől független. Nincs szükség azonban tartalék hajtóműre akkor, ha a biztonsági elemzés azt mutatja, hogy az utasok akkor is könnyen, gyorsan és biztonságosan el tudják hagyni a járműveket és különösen a vonóeszközöket, ha nincs tartalék hajtómű.

4.2.3. Fékezés

4.2.3.1. Az üzemelés során vészhelyzet esetén bármely pillanatban képesnek kell lenni a kötélpálya-rendszer és/vagy a járművek leállítására, a megengedett terhelés és hajtókorong-súrlódás legkedvezőtlenebb körülményei között. A megállási távolságnak, amit a kötélpálya-rendszer biztonsága megkövetel, a lehető legrövidebbnek kell lennie.

4.2.3.2. A lassulási értékeket a megfelelő határokon belül úgy kell megállapítani, hogy az garantálja az utasok biztonságát és a járművek, a kötelek és a kötélpályarendszer egyéb részeinek kielégítő viselkedését.

4.2.3.3. A kötélpálya-rendszereken két vagy több fékrendszernek kell lennie, melyek képesek a rendszert megállítani, és amelyek úgy vannak egyeztetve egymással, hogy önműködően az aktív rendszer helyére lépjenek, ha annak hatékonysága nem lenne elegendő. Feltétlenül szükséges egy olyan fékrendszer, amely hatását közvetlenül a hajtókorongra fejti ki. E rendelkezések a sí- és szánfelvonóra nem vonatkoznak.

4.2.3.4. A kötélpálya-rendszert hatékony megfogó és záró mechanizmussal kell felszerelni, az idő előtti újraindítás ellen.

4.3. Vezérlő berendezések

A vezérlő berendezéseket úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy biztonságosak és megbízhatók legyenek, ellenálljanak a normál üzemi igénybevételnek és az olyan külső tényezőknek, mint a nedvesség, a szélsőséges hőmérsékletek vagy az elektromágneses interferencia, és ne idézzenek elő veszélyes helyzeteket még működési hiba esetén sem.

4.4. Kommunikációs eszközök

A kezelőszemélyzet számára alkalmas berendezéseket kell biztosítani, hogy állandóan képesek legyenek egymással kommunikálni, és vészhelyzet esetén tájékoztatni tudják az utasokat.

5. A járművekkel és vonóeszközökkel szemben támasztott követelmények

5.1. A járműveket és/vagy vonóeszközöket és kapcsolókészülékeket úgy kell megtervezni és felszerelni, hogy előrelátható üzemi körülmények között az utasok ne eshessenek ki, és ne legyenek egyéb veszélynek sem kitéve.

5.2. A járművek és vonóeszközök, valamint kapcsolókészülékek szerelvényeit úgy kell méretezni és kialakítani, hogy azok

a) ne sértsék meg a kötelet,

b) ne csússzanak meg, kivéve, ha ez a megcsúszás nem érinti jelentősen a jármű, a vonóeszköz, a kapcsolókészülék, illetőleg a kötélpálya-rendszer biztonságát a legkedvezőtlenebb körülmények között sem.

5.3. A járművek ajtóit (kocsikon, kabinokon) úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy azok becsukhatóak és zárhatóak legyenek. A jármű padlózatát és falait úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy minden körülmények között ellenálljanak az utasok által kifejtett nyomásnak és terhelésnek.

5.4. Amennyiben üzemeltetési okból szükséges egy kezelő jelenléte a járművön, úgy a járművet fel kell szerelni a feladatainak ellátásához szükséges berendezésekkel.

5.5. A járműveket és/vagy vonóeszközöket és kapcsolókészülékeket, különösen azok felfüggesztő szerkezeteit úgy kell megtervezni és felszerelni, hogy az a vonatkozó szabályokkal és utasításokkal összhangban biztosítsa a karbantartó személyzet biztonságát.

5.6. Kioldható kapcsolókészülékekkel ellátott járművek esetén az indulás pillanatában, az utasok veszélyeztetése nélkül, minden intézkedést meg kell tenni az olyan jármű megállítására, melynek kapcsolókészüléke helytelenül kapcsolódott a kötéltel, és az érkezés pillanatában az olyan járműnek a megállítására, melynek kapcsolója nem oldott ki, továbbá a szállítóeszköz lezuhanásának megelőzésére.

5.7. A sikló-kocsikat és — amennyiben a kötélpálya-rendszer kialakítása ezt megengedi — a kétköteles rendszer járműveit a pályán automatikusan működő fékberendezéssel kell ellátni, ha a vonókötel szakadásának lehetőségét nem lehet ésszerűen kizárni.

5.8. Amennyiben a jármű kisiklásának veszélyét más intézkedésekkel nem lehet kiküszöbölni, a járművet olyan kisiklás elleni készülékkel kell felszerelni, mely lehetővé teszi a jármű megállítását az utasok veszélyeztetése nélkül.

6. Az utasok számára szolgáló berendezésekkel szembeni követelmények

A járművek mozgását és megállását figyelembe véve az utasok beszállási körzeteinek megközelítését és az utasok kiszállási körzeteinek elhagyását, valamint az utasok be- és kiszállását úgy kell megszervezni, hogy az szavatolja a személyek biztonságát, különösen az olyan helyeken, ahol fennáll a leesés veszélye.

A kötélpálya-rendszernek alkalmasnak kell lennie gyermekek és fogyatékos személyek általi használatra, ha a kötélpálya-rendszert ilyen személyek szállítására szánták.

7. Működtethetőségi követelmények

7.1. Biztonság

7.1.1. Meg kell tenni minden műszaki- és óvintézkedést annak érdekében, hogy a kötélpálya-rendszert a tervezett céljára, a műszaki előírásainak és a megadott üzemelési feltételeknek megfelelően használják, és hogy a biztonságos üzemelésre és karbantartásra vonatkozó utasítások betarthatóak legyenek.

7.1.2. A kötélpálya-rendszer üzemeltetéséért felelős személyek megfelelő képzettséggel rendelkezzenek, és a feladatuk ellátásához rendelkezzenek a megfelelő eszközökkel.

7.2. Biztonság a kötélpálya-rendszerek üzemzavarának esetén

Meg kell tenni minden műszaki- és óvintézkedést annak érdekében, hogy az utasokat biztonságba lehessen helyezni egy, a kötélpálya-rendszer típusától és környezetétől függetlenül megadott időn belül abban az esetben, ha a kötélpálya-rendszer mozgásképtelenné válik és nem indítható újra rövid időn belül.

7.3. A biztonságra vonatkozó egyéb különleges rendelkezések

7.3.1. Kezelői állások és munkahelyek

Az állomásokon található hozzáférhető mozgó alkatrészeket úgy kell megtervezni és beszerelni, hogy azok minden veszélyt eleve kizárjanak, illetve ha ilyen veszély fennáll, olyan védőberendezésekkel kell azokat ellátni, amelyek megakadályozzák a kötélpálya-rendszer azon részeivel való érintkezést, amelyek balesetet okozhatnak. E védőberendezéseknek nehezen eltávolíthatónak, illetve üzemben kívül helyezhetőnek kell lenniük.

7.3.2. Lezuhanási veszély

A munkahelyeket és munkaterületeket, beleértve a csak esetenként használatosakat is, és ezek megközelítését úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy az ott dolgozók leesését megakadályozzák. Ha a szerkezeti megoldás erre nem alkalmas, úgy a leesés megelőzésére el kell látni azt a személyes védőeszközök rögzítésére szolgáló pontokkal.

3. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

A biztonsági rendszerelemek tervezési és gyártási fázisában végzett tanúsítási eljárás modulok

Tervezési fázis	Gyártási fázis
Típus-megfelelőség tanúsítási eljárása: <i>B modul</i>	Gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása: <i>D modul</i>
	Terméktanúsítási eljárás: <i>F modul</i>

Tervezési fázis	Gyártási fázis
Átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása: <i>H modul</i>	Átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása: <i>H modul</i>
Egyedi termék tanúsítási eljárása: <i>G modul</i>	Egyedi termék tanúsítási eljárása: <i>G modul</i>
A modulokat az egyes modulokban leírt kiegészítő feltételek figyelembevételével kell alkalmazni	

4. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

B modul:

Típus-megfelelőség tanúsítási eljárása

1. E modult a biztonsági rendszerelemek megfelelőségi tanúsítására akkor célszerű választani a biztonsági rendszerelem megvalósítási folyamatának tervezési fázisában, ha a gyártó a gyártási fázisban sorozat- vagy tömegszerű gyártást tervez, és rendelkezésre áll már a tervezett gyártásra jellemző mintadarab (a továbbiakban: típus).

2. E modul a biztonsági rendszerelem megfelelőség-tanúsítási eljárásának azon része, amellyel a megbízott tanúsító szervezet meggyőződik arról és tanúsítja azt, hogy a típus megfelel-e a rendelet előírásainak (a továbbiakban: típus-megfelelőségi tanúsítási eljárás).

3. Amennyiben a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője (a továbbiakban együtt: kérelmező) ezt a modult választja, a tanúsítást a kérelmezőnek az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

4. A kérelemnek a következőket kell tartalmaznia:

- a gyártó neve és címe (meghatalmazott képviselő esetében annak neve és címe is);
- írásbeli nyilatkozat arról, hogy ugyanezt a kérelmet nem adták be más tanúsító szervezethez;
- a 6. pont szerinti műszaki dokumentáció.

5. A kérelmezőnek a tanúsító szervezet rendelkezésére kell bocsátania az adott típust, amire a tanúsítást kéri. A tanúsító szervezet szükség esetén további mintadarabot is bekérhet.

6. A műszaki dokumentációnak lehetővé kell tennie annak megállapítását, hogy a biztonsági rendszerelem megfelel-e a rendelet követelményeinek, és ezért szükség esetén ki kell terjednie a biztonsági rendszerelem tervezésére, gyártására és üzemeltetésére.

A műszaki dokumentációnak a következőket kell tartalmaznia:

- a) a típus általános leírása;
- b) a biztonsági rendszerelem alkatrészeinek, részegységeinek, vezérlő áramköreinek stb. elvi tervei és gyártási rajzai;
- c) a b) pont szerinti és a termék működésének megértéséhez szükséges leírások és magyarázatok;
- d) a vonatkozó, részben vagy egészében alkalmazandó európai előírások jegyzéke, továbbá azon rendszerkövetelmények teljesítésére alkalmazott megoldások leírása, amelyekre nem állnak rendelkezésre európai előírások;
- e) a gyártó által elvégzett tervezési számítások, vizsgálatok eredményei;
- f) a vizsgálati jelentések;
- g) a biztonsági rendszerelem alkalmazási területe.

7. A megbízott tanúsító szervezet, a tanúsítási eljárás során

- a) megvizsgálja a kapott műszaki dokumentációt, ellenőrzi, hogy a típust annak megfelelően gyártották-e, és azonosítja azokat az alkatrészeket, amelyeket az európai előírásoknak megfelelően, illetve azok alkalmazása nélkül gyártottak;
- b) elvégzi vagy elvégezteti a szükséges ellenőrző vizsgálatokat, hogy a gyártó által az európai előírások helyett vagy azok hiányában alkalmazott megoldások kielégítik-e az e rendelet szerinti és rájuk vonatkozó rendszerkövetelményeket;
- c) elvégzi, vagy elvégezteti a szükséges ellenőrző vizsgálatokat, hogy a gyártó ténylegesen alkalmazta-e a választott európai előírást.

8. A megbízott tanúsító szervezetnek meg kell állapodnia a kérelmezővel a 7. pont szerinti vizsgálatok és ellenőrzések helyszínében.

9. A tanúsító szervezet a sikeres eljárás eredményeként típus-megfelelőségi tanúsítványt állít ki a típus megfelelőségéről.

10. A tanúsítvány és melléklete a következőket tartalmazza:

- a) a gyártó neve és címe;
- b) az eljárás végkövetkeztetései;
- c) az érvényesség feltételei és időtartama;
- d) a tanúsított típus azonosításához szükséges adatok;
- e) a műszaki dokumentáció vonatkozó részeinek jegyzéke.

11. A műszaki dokumentációt a tanúsító szervezet köteles megőrizni.

12. A tanúsító szervezet a sikertelen eljárás esetében köteles az elutasítást részletesen indokolni a kérelmező-

nek. Az elutasító döntés tartalmazza a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

13. A kérelmezőnek a tanúsított biztonsági rendszerem bármely módosításáról tájékoztatnia kell az adott tanúsító szervezetet.

Amennyiben a módosítás befolyásolhatja a biztonsági rendszerem megfelelőségét, akkor kiegészítő jóváhagyásra van szükség, amelyet az eredeti tanúsítványhoz csatolt kiegészítés formájában ad ki a tanúsító szervezet.

14. A tanúsító szervezeteknek 30 napon belül kölcsönösen meg kell küldeniük egymásnak a következőkkel kapcsolatos adatokat:

- a) a kiadott típus-megfelelőségi tanúsítványok és kiegészítései;
- b) a visszavont típus-megfelelőségi tanúsítványok és kiegészítései;
- c) az elutasított típus-megfelelőségi tanúsítványok és kiegészítései.

15. A tanúsító szervezetnek kérésre meg kell küldenie a többi tanúsító szervezet részére a következők másolatait:

- a) a kiadott típus-megfelelőségi tanúsítványok és azok kiegészítései;
- b) a tanúsítványok mellékletei.

16. A honos gyártó, illetve a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője, illetve ezek hiányában a forgalmazó, az utolsó biztonsági rendszerelem legyártását követően legalább 30 évig, de a biztonsági rendszerelem használatának teljes időtartama során köteles megőrizni az engedélyező hatóság számára a következőket:

- a) a vonatkozó műszaki dokumentációt;
- b) a kiadott tanúsítványokat és azok kiegészítéseit.

5. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

D modul: Gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása

1. E modul abban az esetben alkalmazható, ha előzetesen sikeresen sor került a B modul szerinti típus-megfelelőségi tanúsítási eljárásra, és rendelkezésre áll a vonatkozó típus-megfelelőségi tanúsítvány és a jóváhagyott típus műszaki dokumentációja.

2. Az e modul szerinti esetben és eljárás esetén
 - a) a gyártó teljesíti a 3. pontban előírt kötelezettségeket;
 - b) a megbízott tanúsító szervezet végrehajtja a 4. pontban leírtakat.

3. E modul választása esetén a gyártó kötelezettségei a következők:

a) a gyártó a biztonsági rendszerem gyártására, végellenőrzésére és vizsgálatára vonatkozóan az 5. pontnak megfelelően tanúsított és a 6. pontnak megfelelően felügyelt minőségbiztosítási rendszert működtet;

b) az 1. a) pont szerinti esetben a gyártó nyilatkozik arról, hogy az adott biztonsági rendszeremek megegyeznek a típus-megfelelőségi tanúsítványban leírt típusal és kielégítik a rendelet követelményeit;

c) a gyártó minden egyes biztonsági rendszeremet el lát a CE megfelelési jellel, és írásos megfelelési nyilatkozatot készít hozzájuk, továbbá a CE jelhez csatolja a 6. pont szerinti felügyeletért felelős tanúsító szervezet azonosító jelét.

4. E modul választása esetén a gyártó által megbízott tanúsító szervezet a gyártó kérelmére és költségére a gyártó által fenntartott és az adott biztonsági rendszerem gyártására, végellenőrzésére és vizsgálatára vonatkozó minőségbiztosítási rendszert (továbbiakban: gyártási minőségbiztosítási rendszer)

a) az 5. pontnak megfelelően tanúsítja;

b) a 6. pontnak megfelelően felügyeli.

5. A gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása.

5.1. A gyártónak a tanúsítást az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

5.2. A kérelemnek a következőket kell tartalmaznia:

a) az adott biztonsági rendszeremre vonatkozó összes adat;

b) a gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentáció;

c) az 1. a) pont szerinti esetben az adott biztonsági elem típus-megfelelőségi tanúsítványát és a jóváhagyott típus műszaki dokumentációját.

5.3. A gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó követelmények a következők:

a) a minőségbiztosítási rendszernek szavatolnia kell, hogy a biztonsági rendszerem teljesíti e rendelet vonatkozó követelményeit;

b) az 1. a) pont szerinti esetben a gyártási minőségbiztosítási rendszernek ezen felül a gyártott biztonsági rendszeremeknek a B modul szerinti típus-megfelelőségi tanúsítványban szereplő típusnak való megfelelést is biztosítania kell.

5.4. A gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentációval szembeni követelmények a következők:

a) a gyártó által bevezetett összes minőségügyi elemet, követelményt és rendelkezést rendszerezett és áttekinthető módon, írásos alapelvek, eljárások és utasítások formájában kell dokumentálni;

b) a dokumentációnak lehetővé kell tennie a minőségi programok, kézikönyvek, kimutatások és feljegyzések elmentmondásmentes értelmezését.

5.5. A gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentáció különösen az alábbiak pontos leírását tartalmazza:

a) a vezetés minőségi célkitűzései, valamint szervezete, felelőssége és illetékessége a biztonsági rendszeremre vonatkozóan;

b) a biztonsági rendszeremmel kapcsolatos gyártási eljárások, minőség-ellenőrzési és -biztosítási technikák és más rendszeres intézkedések;

c) a gyártás előtt, alatt és után elvégzett vizsgálatok és ellenőrzések és ezek gyakorisága;

d) minőségjelentések (ellenőrzési jelentések, vizsgálati és hitelesítési adatok, az érintett munkatársak szakképzésére vonatkozó jelentések stb.);

e) az előírt termékminőség elérésének és a minőségbiztosítási rendszer hatékony működésének felügyeletét lehetővé tevő eszközök.

5.6. A megbízott tanúsító szervezetnek a tanúsítási eljárás során azt kell vizsgálnia, hogy az átfogó minőségbiztosítási rendszer kielégíti-e az 5.3—5.5. pontokban foglalt követelményeket.

A tanúsítást csak olyan csoport végezheti, amelynek legalább egy tagja rendelkezik értékelési tapasztalatokkal az érintett rendszerem-technológiában.

Az értékelési eljárás során legalább egy alkalommal helyszíni szemlélet kell tartani a gyártóműhelyben.

A tanúsítási eljárás alapján meghozott döntésről a tanúsító szervezet köteles a gyártót értesíteni. Az értesítésnek a következőket kell tartalmaznia:

a) a vizsgálat eredményét;

b) a döntés indokolását;

c) elutasító döntés esetén a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

5.7. A gyártó köteles vállalni a tanúsított minőségbiztosítási rendszerből eredő kötelezettségek teljesítését, és gondoskodni a rendszer hatékony működéséről.

A gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője folyamatosan köteles tájékoztatni a gyártási minőségbiztosítási rendszere minden tervezett módosításáról.

A tanúsító szervezet megvizsgálja a tervezett változtatásokat, és dönt arról, hogy a megváltoztatott gyártási minőségbiztosítási rendszer még megfelel-e az 5.3—5.5. pontokban foglalt követelményeknek, vagy újbóli tanúsítási eljárásra van szükség.

A tanúsító szervezet a módosításokkal kapcsolatos döntésről köteles értesíteni a gyártót. Az értesítésnek a következőket kell tartalmaznia:

a) a vizsgálat eredménye;

b) a döntés indokolása.

6. A tanúsító szervezetnek a gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó tanúsítás felelősségi felügyeleti eljárása.

6.1. A felügyelet célja annak ellenőrzése, hogy a gyártó az előírásoknak megfelelően teljesítette a tanúsított minőségbiztosítási rendszerből eredő kötelezettségeit.

6.2. A gyártónak lehetővé kell tennie a tanúsító szervezet részére a felügyeleti célú hozzáférést a gyártási, a végellenőrzési, a vizsgálati és tárolási helyekre, és rendelkezésre kell bocsátania minden szükséges adatot, különösen

a) a gyártási minőségbiztosítási rendszer dokumentációját;

b) a minőségjelentéseket (ellenőrzési jelentések, vizsgálati és hitelesítési adatok, az érintett munkatársak szakképzettségére vonatkozó jelentések stb.).

6.3. A tanúsító szervezet rendszeres időközönként utóellenőrzéseket végez, és meggyőződik arról, hogy a gyártó működteti és fenntartja a gyártási minőségbiztosítási rendszert.

6.4. Ezen túlmenően a tanúsító szervezet váratlan szemlést is tarthat a gyártónál. Ennek során a tanúsító szervezet szükség esetén vizsgálatokat is végezhet vagy végeztethet a gyártási minőségbiztosítási rendszer előírászerű működésének ellenőrzésére.

6.5. A tanúsító szervezet a 6.3. és 6.4. pontok szerinti utóellenőrzések, szemlék és vizsgálatok eredményéről beszámolót készít a gyártó részére.

7. A gyártó az utolsó biztonsági rendszerelem legyártását követő 30 évig, de a biztonsági rendszerelem használatának teljes időtartama során köteles megőrizni a következőket:

a) a tanúsító szervezetnek átadott, a gyártási minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó 5.2. b) pont szerinti dokumentációt;

b) a tanúsító szervezetnek átadott, a gyártási minőségbiztosítási rendszer tervezett módosításaira vonatkozó, 5.7. pont szerinti dokumentációt;

c) a tanúsító szervezettől kapott 5.6. és 5.7. pontok szerinti értesítéseket a gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítási, és a rendszer módosítások értékelési eljárási döntéseiről, valamint a 6.5. pont szerinti beszámolókat.

8. A tanúsító szervezeteknek 30 napon belül kölcsönösen meg kell küldeniük egymásnak a következőkkel kapcsolatos adatokat:

a) a kiadott gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok;

b) a visszavont gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok;

c) az elutasított gyártási minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok.

6. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

F modul: Terméktanúsítási eljárás

1. E modult a biztonsági rendszerelemek megfelelőségi tanúsítására akkor lehet, illetve célszerű választani,

a) ha előzetesen sikeresen sor került a B modul szerinti típus-megfelelőségi tanúsítási eljárásra, és rendelkezésre áll a vonatkozó típus-megfelelőségi tanúsítvány és a jóváhagyott típus műszaki dokumentációja;

b) és ha a biztonsági rendszerelemek gyártása sorozat- vagy tömegszerű gyártási rendszerben történik.

2. E modulnak feltétele az előzetes típus-megfelelőségi tanúsítási eljárás.

3. E modul a biztonsági rendszerelem megfelelőség-tanúsítási eljárásának azon része (a továbbiakban: termék-tanúsítási eljárás), amellyel a megbízott tanúsító szervezet meggyőződik arról és tanúsítja azt, hogy a gyártott biztonsági rendszerelemek

a) megegyeznek a típus-megfelelőségi tanúsítvány szerinti típussal;

b) és megfelelnek e rendelet rájuk vonatkozó követelményeinek.

4. Az e modul szerinti esetben és eljárás esetén

a) a gyártó, illetve a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője teljesíti az 5. pontban leírt követelményeket;

b) a megbízott tanúsító szervezet végrehajtja a 7. pontban leírtakat.

5. E modul választása esetén a gyártó, illetve a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselőjének kötelezettségei a következők:

a) a gyártó megteszi a szükséges intézkedéseket ahhoz, hogy a gyártási folyamat biztosítsa a legyártott biztonsági rendszerelemek megegyezését a típus-megfelelőségi tanúsítványban szereplő típussal, és hogy a legyártott biztonsági rendszerelemek megfeleljenek e rendelet rájuk vonatkozó követelményeinek;

b) a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője minden egyes jóváhagyott biztonsági rendszerelemet ellát a CE megfelelőségi jellel és írásos megfelelőségi nyilatkozatot készít hozzájuk;

c) a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője a megfelelőségi nyilatkozat egy példányát az utolsó biztonsági rendszerelem legyártását követő 30 évig, de a biztonsági rendszerelem használatának teljes időtartama során köteles megőrizni.

d) a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője kérésre rendelkezésre bocsát

ja a tanúsító szerv által kiadott termék-megfelelőségi tanúsítványokat.

6. Amennyiben a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője (a továbbiakban együtt: kérelmező) ezt a modult választja, a tanúsítást a kérelmezőnek az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

7. A kérelmező által megbízott tanúsító szervezet a kérelmező kérésére és költségére

a) elvégzi a megfelelő vizsgálatokat és kísérleteket, hogy ellenőrizze a gyártó által legyártott biztonsági rendszerlemek megegyezését a típus-megfelelőségi tanúsítvány szerinti típussal, valamint azt, hogy azok kielégítik-e e rendelet rájuk vonatkozó követelményeit;

b) minden egyes jóváhagyott alkatrészen feltünteteti vagy feltünteteti azonosító jelét;

c) az elvégzett vizsgálatokra vonatkozóan írásos megfelelőségi tanúsítványt állít ki;

d) elutasító döntés esetén közli a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

8. A megbízott tanúsító szervezet a 7. a) pont szerinti vizsgálatokat és kísérleteket a gyártó választása szerint

a) a 9. pont szerinti, vagy

b) a 10. pont szerinti eljárással végzi.

9. A biztonsági rendszerlemek egyenkénti ellenőrzése és próbája esetén a megbízott tanúsító szervezet minden biztonsági rendszerlemet egyenként megvizsgál, és elvégzi rajtuk a vonatkozó előírások szerinti ellenőrző vizsgálatokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy megállapítsa, hogy az egyes biztonsági rendszerlemek megegyeznek-e a típus-megfelelőségi tanúsítvány szerinti típussal, valamint hogy azok kielégítik-e az e rendeletben foglalt és rájuk vonatkozó követelményeket.

10. Statisztikai alapú ellenőrzés.

10.1. Amennyiben a gyártó a statisztikai alapú ellenőrzést választja, akkor a biztonsági rendszerlemeket ún. homogén (egyöntetű) gyártási tételekben kell bemutatnia, és minden szükséges intézkedést meg kell tennie azért, hogy a gyártási folyamat biztosítsa a gyártott tételek egyöntetűségét.

10.2. Az alkalmazott statisztikai eljárással kapcsolatosan előzetesen a következőket kell meghatározni:

a) a statisztikai módszert;

b) az alkalmazás körülményeinek megfelelő mintavételi tervet.

10.3. A gyártó köteles a megbízott tanúsító szervezet rendelkezésére bocsátani az ellenőrzés céljából az összes biztonsági rendszerlemet egyöntetű tételek formájában.

Minden egyes tételből véletlenszerűen, illetve a 10.2. pontnak megfelelően kell mintát venni.

A mintában szereplő biztonsági rendszerlemek ellenőrzését a megbízott tanúsító szervezet a 9. pontban foglaltak szerint végzi el.

10.4. A tétel elfogadásáról, a 10.2. pontnak megfelelő módszertan alapján és a 10.3. pont szerinti vizsgálat eredményének figyelembevételével dönt a megbízott tanúsító szervezet.

10.5. A statisztikai alapú ellenőrzés esetén a gyártó a megbízott tanúsító szervezet azonosító jelével — annak felelőssége mellett — a gyártási folyamat során láthatja el a biztonsági rendszerlemeket.

10.6. Amennyiben a tételek gyakran kerülnek visszautasításra, akkor a megbízott tanúsító szervezet felfüggesztheti a statisztikai eljárást. Ebben az esetben a 9. pont szerinti eljárásra kell áttérni.

7. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28) GKM rendelethez

G modul:

Egyedi termék tanúsítási eljárása

1. E modult egyedileg gyártott biztonsági rendszerlemek megfelelőségi tanúsítására (a továbbiakban: egyedi termék tanúsítás) célszerű alkalmazni.

2. E modul szerinti esetben és eljárás esetén

a) a gyártó, illetve a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője (a továbbiakban együtt: kérelmező) teljesíti a 3. pontban leírt kötelezettségeket;

b) a megbízott tanúsító szervezet végrehajtja az 5. pontban leírtakat.

3. E modul választása esetén a kérelmező kötelezettségei a következők:

a) a gyártó megteszi a szükséges intézkedéseket ahhoz, hogy a tervezési és gyártási folyamat biztosítsa, hogy a legyártott biztonsági rendszerlem megfeleljen e rendelet rá vonatkozó követelményeinek;

b) a kérelmező a megbízott tanúsító szervezet jóváhagyása esetén a biztonsági rendszerlemet ellátja a CE megfelelőségi jellel, és írásos megfelelőségi nyilatkozatot készít hozzá.

4. Amennyiben a kérelmező ezt a modult választja, a tanúsítást a kérelmezőnek az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

5. A kérelmező által megbízott tanúsító szervezet a kérelmező kérésére és költségére

a) megvizsgálja és értékeli a kérelmező által részére átadott műszaki dokumentációt;

b) megvizsgálja a kérelmező által részére átadott biztonsági rendszerelemet, és elvégzi rajta a vonatkozó európai előírásokban előírt vagy azokkal egyenértékű ellenőrző vizsgálatokat, hogy meggyőződjön arról, hogy a biztonsági rendszerelem megfelel e rendelet rá vonatkozó követelményeinek;

c) a jóváhagyott biztonsági rendszerelem feltünteteti vagy feltüntetett azonosító jelét;

d) az elvégzett vizsgálatokra vonatkozóan írásos megfelelési tanúsítványt állít ki;

e) elutasító döntés esetén közli a megismételt eljárásra, vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

6. A kérelemnek a következőket kell tartalmaznia:

a) a gyártó neve és címe (meghatalmazott képviselő esetében annak neve és címe is);

b) írásbeli nyilatkozat arról, hogy ugyanezt a kérelmet nem adták be más tanúsító szervezethez;

c) a 7. pont szerinti műszaki dokumentáció.

7. A műszaki dokumentációnak lehetővé kell tennie:

a) az e rendeletnek a biztonsági rendszerelemre vonatkozó követelményeinek való megfelelés megállapítását;

b) a biztonsági rendszerelem műszaki terveinek, valamint a gyártási és működési módjának megértését.

A műszaki dokumentációnak a következőket kell tartalmaznia:

a) a biztonsági rendszerelem általános leírása;

b) a biztonsági rendszerelem alkatrészeinek, részegységeinek, vezérlő áramköreinek stb. elvi tervei és gyártási rajzai;

c) a b) pont szerinti és a biztonsági rendszerelem működésének megértéséhez szükséges leírások és magyarázatok;

d) a vonatkozó részben vagy egészben alkalmazandó európai előírások, továbbá azon rendszerkövetelmények teljesítésére alkalmazott megoldások leírása, amelyekre nem állnak rendelkezésre európai megoldások, vagy amennyiben nem azokat alkalmazták;

e) a gyártó által elvégzett tervezési számítások, vizsgálatok eredményei;

f) a vizsgálati jelentések;

g) a biztonsági rendszerelem alkalmazási területe.

8. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

H modul:

Átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása

1. E modul általánosan alkalmazható és a biztonsági rendszerelem megfelelési tanúsítását önmagában biztosítja. Különösen célszerűen választható a következő esetekben:

a) ha a gyártó már rendelkezik tanúsított tervezési és gyártási minőségbiztosítási rendszerrel;

b) és ha a biztonsági rendszerelemek gyártása sorozat- vagy tömegszerű gyártási rendszerben történik.

2. E modulnak nem feltétele az előzetes típus-megfelelési tanúsítási eljárás.

3. Az e modul szerinti esetben és eljárás esetén

a) a gyártó teljesíti a 4. pontban előírt kötelezettségeket;

b) a megbízott tanúsító szervezet végrehajtja az 5. pontban leírtakat.

4. E modul választása esetén a gyártó kötelezettségei a következők:

a) a gyártó a biztonsági rendszerelem tervezésére, gyártására, végellenőrzésére és vizsgálatára vonatkozóan a 6. pontnak megfelelően tanúsított és a 7. pontnak megfelelően felügyelt minőségbiztosítási rendszert működtet;

b) a gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője minden egyes biztonsági rendszerelemet ellát a CE megfelelési jellel és írásos megfelelési nyilatkozatot készít hozzájuk, továbbá a CE jelhez csatolja a 7. pont szerinti felügyeletért felelős tanúsító szervezet azonosító jelét.

5. E modul választása esetén a gyártó által megbízott tanúsító szervezet a gyártó kérelmére és költségére a gyártó által fenntartott és az adott biztonsági rendszerelem tervezésére, gyártására, végellenőrzésére és vizsgálatára vonatkozó minőségbiztosítási rendszert (a továbbiakban: átfogó minőségbiztosítási rendszer)

a) a 6. pontnak megfelelően tanúsítja;

b) a 7. pontnak megfelelően felügyeli.

6. Az átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítási eljárása

6.1. A gyártónak a tanúsítást az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

6.2. A kérelemnek a következőket kell tartalmaznia:

a) az adott biztonsági rendszerelemre vonatkozó összes adat;

b) az átfogó minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentáció.

6.3. Az átfogó minőségbiztosítási rendszerrel szembeni követelmény, hogy biztosítania kell, hogy a biztonsági rendszerelem teljesíti e rendelet rá vonatkozó követelményeit.

6.4. Az átfogó minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentációval szembeni követelmények a következők:

a) a gyártó által bevezetett összes minőségügyi elemet, követelményt és rendelkezést rendszerezett és áttekinthető módon, írásos alapelvek, eljárások és utasítások formájában kell dokumentálni;

b) a dokumentációnak lehetővé kell tennie a minőségi programok, kézikönyvek, kimutatások és feljegyzések ellentmondásmentes értelmezését.

6.5. Az átfogó minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó dokumentáció különösen az alábbiak pontos leírását tartalmazza:

a) a vezetés minőségi célkitűzései, valamint szervezete, felelőssége és illetékessége a biztonsági rendszerre vonatkozóan;

b) a műszaki tervezési előírások, beleértve a vonatkozó, részben vagy egészében alkalmazandó európai előírások, továbbá azon rendszerkövetelmények teljesítésére alkalmazott megoldások leírását, amelyekre nem állnak rendelkezésre európai előírások, vagy amelyeket csak részben alkalmaznak;

c) a biztonsági rendszerrel kapcsolatos tervezési eljárások, minőség-ellenőrzési és -biztosítási technikák és más rendszeres intézkedések;

d) a biztonsági rendszerrel kapcsolatos gyártási eljárások, minőség-ellenőrzési és -biztosítási technikák és más rendszeres intézkedések;

e) a gyártás előtt, alatt és után elvégzett vizsgálatok és ellenőrzések és ezek gyakorisága;

f) minőségjelentések (ellenőrzési jelentések, vizsgálati és hitelesítési adatok, az érintett munkatársak szakképzésére vonatkozó jelentések stb.);

g) az előírt termékminőség elérésének és a minőségbiztosítási rendszer hatékony működésének felügyeletét lehetővé tevő eszközök.

6.6. A megbízott tanúsító szervezetnek a tanúsítási eljárás során azt kell vizsgálnia, hogy az átfogó minőségbiztosítási rendszer kielégíti-e a 6.3—6.5. pontokban foglalt követelményeket.

A tanúsítást csak olyan csoport végezheti, amelynek legalább egy tagja rendelkezik értékelési tapasztalatokkal az érintett rendszerem-technológiában.

Az értékelési eljárás során legalább egy alkalommal helyszíni szemlét kell tartani a gyártóműhelyben.

A tanúsítási eljárás alapján meghozott döntésről a tanúsító szervezet köteles a gyártót értesíteni. Az értesítésnek a következőket kell tartalmaznia:

a) a vizsgálat eredménye;

b) a döntés indoklása.

c) elutasító döntés esetén a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

6.7. A gyártó köteles vállalni a tanúsított minőségbiztosítási rendszerből eredő kötelezettségek teljesítését, és gondoskodni a rendszer hatékony működéséről.

A gyártó vagy a Magyar Köztársaságban letelepedett meghatalmazott képviselője folyamatosan köteles tájékoztatni az átfogó minőségbiztosítási rendszere minden tervezett módosításáról.

A tanúsító szervezet megvizsgálja a tervezett változtatásokat, és dönt arról, hogy a megváltoztatott átfogó minő-

ségbiztosítási rendszer még megfelel-e a 6.3—6.5. pontokban foglalt követelményeknek, vagy újbóli tanúsítási eljárásra van szükség.

A tanúsító szervezet a módosításokkal kapcsolatos döntésről köteles értesíteni a gyártót. Az értesítésnek a következőket kell tartalmaznia:

a) a vizsgálat eredményét;

b) a döntés indoklását;

c) elutasító döntés esetén a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

7. A tanúsító szervezetnek az átfogó minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó tanúsításfelelősségi felügyeleti eljárása

7.1. A felügyelet célja annak biztosítása, hogy a gyártó az előírásoknak megfelelően teljesítette a tanúsított minőségbiztosítási rendszerből eredő kötelezettségeit.

7.2. A gyártónak biztosítania kell a tanúsító szervezet részére a felügyeleti célú hozzáférést a tervezési, gyártási, a végellenőrzési, a vizsgálati és tárolási helyekre, és rendelkezésre kell bocsátania minden szükséges adatot, különösen

a) az átfogó minőségbiztosítási rendszer dokumentációját;

b) a minőségbiztosítási rendszer tervezési részére vonatkozó minőségjelentéseket (elemzések, számítások, vizsgálatok eredményei stb.);

c) a minőségbiztosítási rendszer gyártási részére vonatkozó minőségjelentéseket (ellenőrzési jelentések, vizsgálati és hitelesítési adatok, az érintett munkatársak szakképzettségére vonatkozó jelentések stb.).

7.3. A tanúsító szervezet rendszeres időközönként utóellenőrzéseket végez, és meggyőződik arról, hogy a gyártó működteti és fenntartja az átfogó minőségbiztosítási rendszert.

7.4. Ezen túlmenően a tanúsító szervezet váratlan szemlét is tarthat a gyártónál. Ennek során a tanúsító szervezet szükség esetén vizsgálatokat is végezhet vagy végeztethet az átfogó minőségbiztosítási rendszer előírászerű működésének ellenőrzésére.

7.5. A tanúsító szervezet a 7.3. és 7.4. pontok szerinti utóellenőrzések, szemlék és vizsgálatok eredményéről beszámolót készít a gyártó részére.

8. A gyártó az utolsó biztonsági rendszerem legyártását követő 30 évig, de a biztonsági rendszerem használatának teljes időtartama során köteles megőrizni a következőket:

a) a tanúsító szervezetnek átadott, az átfogó minőségbiztosítási rendszerre vonatkozó 6.2. b) pont szerinti dokumentációt;

b) a tanúsító szervezetnek átadott, az átfogó minőségbiztosítási rendszer tervezett módosításaira vonatkozó, 6.7. pont szerinti dokumentációt;

c) a tanúsító szervezettől kapott 6.6. és 6.7. pontok szerinti értesítéseket az átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítási és a rendszer módosítások értékelési eljárási döntéseiről, valamint a 7.5. pont szerinti beszámolókat.

9. A tanúsító szervezeteknek 30 napon belül kölcsönösen meg kell küldeniük egymásnak a következőkkel kapcsolatos adatokat:

- a) a kiadott átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok;
- b) a visszavont átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok;
- c) az elutasított átfogó minőségbiztosítási rendszer tanúsítványok.

10. Kiegészítő követelmény: A műszaki tervek tanúsítása

10.1. A gyártónak a tanúsítást az erre kijelölt tanúsító szervezettől kell kérnie.

10.2. A kérelemmel, illetve a kísérő dokumentációval szembeni követelmények a következők:

- a) lehetővé kell tennie a biztonsági rendszerelem szerkezetének, valamint gyártási és működési módjának megértését;
- b) lehetővé kell tennie e rendelet vonatkozó követelményeinek teljesülési értékelését.

10.3. A kérelemnek, illetve a kísérő dokumentációnak a következőket kell tartalmaznia:

- a) az alkalmazott műszaki tervezési előírások, beleértve a vonatkozó európai előírásokat;
- b) az a) szerinti előírásoknak való megfelelést igazoló bizonyítékok, beleértve a gyártó megfelelő laboratóriumaiban vagy megbízásából más laboratóriumokban elvégzett vizsgálatok eredményeit, különösen abban az esetben, amikor a vonatkozó európai előírásokat nem teljes egészükben alkalmazzák.

10.4. A megbízott tanúsító szervezet a tanúsító eljárás során megvizsgálja a kérelmet, illetve a kísérő dokumentációt, és ha a műszaki tervek megfelelnek e rendelet vonatkozó követelményeinek, akkor a gyártó számára tanúsítványt állít ki a műszaki terv tanúsításáról.

10.5. A tanúsítvány a következőket tartalmazza:

- a) a tanúsítási eljárás eredményei;
- b) az érvényesség feltételei;
- c) a jóváhagyott műszaki tervek azonosításához szükséges adatok;
- d) szükség esetén a biztonsági rendszerelem működésének leírása.

10.6. A gyártó folyamatosan köteles tájékoztatni a tanúsító szervezetet a tanúsított műszaki tervek minden tervezett módosításáról.

A tanúsító szervezet megvizsgálja a tervezett változtatásokat, és dönt arról, hogy a megváltoztatott műszaki terv

még megfelel-e a 10.4. pont szerinti követelményeknek, vagy újbóli tanúsítási eljárásra van-e szükség.

A tanúsító szervezet a módosításokkal kapcsolatos döntéséről értesíti a gyártót. Az értesítésnek a következőket kell tartalmaznia:

- a) a vizsgálat eredménye;
- b) a döntés indoklása;
- c) elutasító döntés esetén a megismételt eljárásra vagy jogorvoslatra vonatkozó tudnivalókat.

Amennyiben a döntés pozitív, a kiegészítő jóváhagyás a tanúsítványhoz adott kiegészítés formájában kerül kiállításra.

10.7. A tanúsító szervezeteknek 30 napon belül kölcsönösen meg kell küldeniük egymásnak a következőkkel kapcsolatos adatokat:

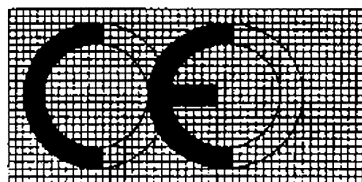
- a) a kiadott műszaki terv tanúsítványok és kiegészítései;
- b) a visszavont műszaki terv tanúsítványok és kiegészítései;
- c) az elutasított műszaki terv tanúsítványok és kiegészítései.

9. számú melléklet

a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez

I. CE megfeleléségi jelölés

1. A megfeleléségi jelölés az alábbi szimbólumokból áll a következő formában:

2. A megfeleléségi jelölés kicsinyítésekor vagy nagyításakor a betűk arányait meg kell tartani.

3. A CE megfeleléségi jelölés betűinek azonos magasságúaknak kell lenniük. Amennyiben külön jogszabály másképpen nem rendelkezik, a megfeleléségi jelölés magassága nem lehet kevesebb, mint 5 mm.

II. Magyar megfeleléségi jelölés

1. A H megfeleléségi jelölést az alábbi módon kell kialakítani:

H

2. A megfeleléségi jel arányosan nagyítható vagy kicsinyíthető, de magassága nem lehet 5 mm-nél kisebb.

*10. számú melléklet
a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelethez*

Országos Vasúti Szabályzat

III. kötet

Kötélvontatású személyszállító vasutak

TARTALOMJEGYZÉK

1. Általános rendelkezések
2. Személyszállító kötélvontatású vasúti rendszerek
3. Az alkalmazandó rendszer megválasztásának szempontjai
4. Pályatervezés
 - 4.1. A pályaterv követelményei
 - 4.2. Sí- és szánfelvonók
 - 4.3. Siklók
 - 4.4. Kötélpályák
 - 4.5. Függő sínpályák
5. Kötelek
 - 5.1. Általános követelmények
 - 5.2. Méretezés
 - 5.3. A keresztirányú terhelésre vonatkozó előírások
 - 5.4. Kötélkorongok, dobok és saruk
 - 5.5. A kötelek egymáshoz kapcsolódása és a kötélvégek rögzítése
 - 5.6. Kötélfeszítés
 - 5.7. A köteleken elvégzendő munkák
6. Hajtás és fékezés
 - 6.1. A hajtás általános követelményei
 - 6.2. A fékberendezések követelményei
 - 6.3. Tartalékajtás, vizsgálati és mentőberendezési hajtás
 - 6.4. Méretezései előírások
 - 6.5. Hajtási teljesítmény
 - 6.6. Fékteljesítmény
 - 6.7. Áthúzási biztonság
7. Állomások és vonali létesítmények
 - 7.1. Állomások
 - 7.2. Állványok
 - 7.3. Kötélfeszítő és lehorgonyzó szerkezetek
 - 7.4. Állomási függősín hálózat
 - 7.5. Függő sínpálya hidak
 - 7.6. Védőszerkezetek, védőhidak és hálók
8. Járművek
 - 8.1. Általános követelmények
 - 8.2. Függeszték
 - 8.3. Kapcsolókészülékek és kapcsolóelemek
 - 8.4. Futóművek, támasztó görgőrendszerek
 - 8.5. Kocsiszekrény
 - 8.6. A járművek fékberendezései
 - 8.7. Méretezés
9. Villamos berendezések
 - 9.1. Általános feltételek
 - 9.2. Áramellátás
 - 9.3. Érintésvédelem
 - 9.4. Világítás
 - 9.5. Hírközlés
 - 9.6. Üzemi vezérlő, jelző és biztonsági berendezések és ezek áramkörei
 - 9.7. Villám- és túlfeszültség-védelem
10. Mentőeszközök, mentőberendezések
 - 10.1. Általános követelmények
 - 10.2. A mentőeszközök használata
 - 10.3. A mentőeszközök szerkezeti követelményei
11. Üzemeltetés
 - 11.1. Használatbavétel, próbaüzem
 - 11.2. Engedélyes és személyzet
 - 11.3. Az üzemeltetés szabályozása
 - 11.4. Üzemvezetés
 - 11.5. Felügyelet, fenntartás
 - 11.6. Fővizsgálat, felülvizsgálat
 - 11.7. Szállítási feltételek
12. Összefoglaló táblázatok
 - 12.1. A kötélvontatású vasutak alapvető üzemi jelzéseinek tárgya és módja
 - 12.2. A kötélvontatású vasutak alapvető hibajelzéseinek tárgya és módja
 - 12.3. A kötélvontatású vasutak biztosító és vezérlő berendezései által kiváltandó leállások
13. Fogalommeghatározások

1. Általános rendelkezések

Az Országos Vasúti Szabályzat III. kötete (a továbbiakban: OVSZ III.) a Magyar Köztársaság területén levő sí- és szánfelvonókra, siklókra, és függőpályákra — az utóbbiakon belül elsősorban a kötélpályákra — mint kötélvontatású személyszállító vasutakra vonatkozó követelményeket rögzíti, függetlenül attól, hogy azok közforgalmúak vagy saját használatúak.

1.1. Az OVSZ III. tartalma és alapvető követelményei

Az OVSZ III.

— meghatározza a kötélvontatású személyszállító vasúti létesítmények, építmények, berendezések, eszközök és járművek tervezésének, építésének, gyártásának, összeszerelésének, üzembe helyezésének, üzemeltetésének, felújításának, fejlesztésének, átalakításának, továbbá karbantartásának és megszüntetésének műszaki követelményeit;

— a közlekedésnek azt a nyomvonalas ágazatát tekinti kötélvontatású vasútnak, melynek alaptevékenysége a személyszállítás, és azt kötött — nem rendeltetés szerűen áthelyezhető — kötélvontatású rendszerben történő járműmozgatással, vállalati-szakmai utasításokkal szabályozott szervezeti formában végzi;

— az előbbi meghatározásoknak megfelelően az általános „kötélvontatású vasút” megnevezés helyett üzemi tevékenységre utalásnál a „kötélvontatású vasút üzemeltetője”, tárgyi vonatkozásban „a kötélvontatású vasút, vasúti építmény”, a szervezetre utalás esetén a „kötélvontatású vasút, vasúti építmény és jármű engedélyese” kifejezéseket használja;

— alapul szolgál a kötélvontatású személyszállító vasutakra vonatkozó műszaki és üzemeltetési előírások, szabályozások (irányelvek, ágazati-vállalati utasítások stb.) kidolgozásához.

Az OVSZ III.-ban nem szabályozott kérdésekben az OVSZ I. és az OVSZ II. előírásai, valamint a vasúti hatóság állásfoglalásai a mérvadók.

Az OVSZ III. előírásait a vasútról szóló törvény szerint e témakörbe tartozó

- sí- és szánfelvonók,
 - siklók és
 - függőpályák (kötélpályák és függő sín-pályák)
- sorrendben adja meg.

1.2. Kötélvontatású vasúti létesítmények és járművek tervezése

A kötélvontatású vasúti építmények és járművek terveit csak arra jogosult tervező készítheti.

A tervdokumentáció alaki és tartalmi követelményeit rendeletben, annak hiányában hatósági tájékoztatóban kell előírni.

A kötélvontatású vasúti építményeket, eszközöket és járműveket az OVSZ III., az európai előírások és a vonatkozó szabványok, szakterületi előírások (szabályzatok, utasítások stb.), hatósági tájékoztatók, különleges esetekben egyedi, a hatóság által előírt feltételek szerint kell megtervezni. A tervezés során a kötélvontatású vasúti építmények műszaki, üzemeltetési követelményeit, valamint a helyi település- és közlekedésfejlesztési elképzeléseket kölcsönösen figyelembe kell venni. Ezekről eltérő esetekben igazolni kell, hogy a javasolt megoldás alkalmazásával a biztonság nem csökken. Törekedni kell a mozgássérültek közlekedését elősegítő megoldások alkalmazására.

Az OVSZ III. hatálya alá tartozó kötélvontatású vasutakon még nem létesített vagy nem alkalmazott berendezés, szerkezet, illetve annak biztonságtechnikai feladatot ellátó készüléke, részegysége, szerkezeti eleme jellemzőit a tervezés előtt feltétlenül kell összefoglalni, függetlenül attól, hogy az belföldi vagy külföldi eredetű. Az alkalmazás előtt a feltétlenül, valamint a feltételeket megvalósító szerkezeti kialakítást a kötélvontatású vasút létesítését engedélyező hatóság — megfélelőségi tanúsítás alapján¹ — felülvizsgálja és engedélyezi.

Külföldi eredetű berendezések, szerkezetek, készülékek, részegységek, szerkezeti elemek hazai alkalmazását az OVSZ III. előírásainak figyelembevételével a kötélvontatású vasút létesítését engedélyező hatóság a külföldi megfélelőségi igazolás alapján készített, független hazai szakértő (tanúsító) által kiállított megfélelőségi tanúsítvány alapján engedélyezi.

1.3. Kötélvontatású vasúti építmények, járművek és a vasútüzem engedélyezése, létesítése

A kötélvontatású vasút létesítéséhez szükséges terület rendelkezésre bocsátásáról a vasútról szóló törvényben foglaltak alapján kell gondoskodni. Ez a kiszorgálandó sípályákra és melléklétesítményekre is vonatkozik.

Kötélvontatású vasúti építmény létesítéséhez, átalakításához, használatbavételéhez, megszüntetéséhez, bontásához a vasútról szóló törvényben szabályozott hatósági engedély szükséges.

A hatósági engedélyezési eljárást a vonatkozó jogszabályokban előírt hatóságnál, a kötélvontatású vasúti építményt létesíteni, használatba venni, átalakítani, megszüntetni, bontani, a járműveket üzembe helyezni szándékozóknak (a továbbiakban: engedélyt kérő) kell kezdeményeznie a jogszabályokban rögzített követelmények teljesítésével (pl. a koncesszió, az előírásos tervdokumentáció, az érintett természetes és jogi személyek jegyzéke, a szakhatósági és közmű hozzájárulások stb. bizonylatainak egyidejűleg, mellékletként történő benyújtása).

A hatósági engedélyezési eljárást az engedélyt kérő köteles elősegíteni, kellő időben történő és megfelelő szintű szakmai előkészítéssel, adatszolgáltatással és a bizonylatok átadásával.

A vasúti hatóság döntéseit határozatként adja ki az államigazgatási eljárások általános szabályairól szóló törvény alapján. A határozatban előírják mindazokat a jogokat és kötelezettségeket, melyek a személyszállító kötélvontatású vasúti építmények és járművek engedélyeseit megilletik és kötelezik.

Az építési tevékenység csak a vasúti hatóság által kiadott jogerős határozat alapján kezdhető meg. Az építés során a kivitelezési jogosultságra vonatkozó jogszabályokat be kell tartani.

¹ A 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet, a 39/1997. (XII. 19.) KTM—IKIM együttes rendelet, továbbá a 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelete szerinti eljárással.

A kötélvontatású vasúti pálya mentén az üzem biztonságát veszélyeztető világító berendezéseket (fényreklám, fényszóró stb.) elhelyezni nem szabad. Arra nézve, hogy a világító berendezés a vasútüzem biztonságát veszélyezteti-e, a kötélvontatású vasút üzemtartójának állásfoglalása az irányadó.

1.4. Vasúti építmények, járművek használatbavétele, a vasútüzem felvétele

Hatósági használatbavételi — járművekre üzembe helyezési — engedély csak használatra alkalmas építményre, vagy járműre kérhető, a jogszabályokban előírt bizonylatok alapján.

Hatósági használatbavételi eljárást — járművek esetében üzembe helyezést — a használati, üzemi-műszaki alkalmasság és biztonság elbírálása szempontjából szükséges bizonylatok vizsgálata és próbák alapján kell lebonyolítani, figyelembe véve a létesítési engedélyben foglalt előírások, feltételek teljesítését.

A megfelelőség és biztonság elbírálása a felhasznált anyag (alrendszer, berendezés és részegység) megfelelőségi tanúsítása alapján történhet. A megfelelőséget vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelölése az ágazati irányításért felelős miniszter feladat- és hatásköre².

Az engedélyes a kötélvontatású vasút létesítményeit csak hatósági használatbavételi engedély alapján helyezheti forgalomba. A használatbavételi engedély kiadását megelőzően csak a létesítési engedélyben előírt próbaüzemelés végezhető (lásd a 11.1. pontot).

A kötélvontatású vasút üzemeltetője köteles a végleges jellegű kötélvontatású vasúti építményekről a mindenkor fennálló, tényleges állapotot feltüntető tervdokumentációk — az ún. állapottervek — elkészítéséről és azok folyamatos helyesbítéséről gondoskodni. E tervdokumentációk tartalmának valóságát az üzemeltető és a helyesbítését készítők záradékával valamennyi tervpéldányon igazolni kell.

A kötélvontatású vasút üzemeltetőjének gondoskodnia kell az olyan kötélvontatású vasúti létesítmények jelen szabályzatban előírt állapotban tartásáról is, amelyek használata nincs hatósági engedélyhez kötve. Ezen építmények hatósági ellenőrzését az üzemeltetőnek mindenkor lehetővé kell tennie.

1.5. Kötélvontatású vasutak üzemeltetése, fenntartása, műszaki felügyelete

1.5.1. A kötélvontatású vasúti építmények, járművek használata során az engedélyesnek a következőkről kell gondoskodnia:

— a kötélvontatású vasúti építmény üzemeltetéséhez szükséges személyi feltételek biztosításáról;

— a kötélvontatású vasúti üzem vezetésére, berendezéseinek kezelésére kiképzett és hatósági vizsgát tett megfelelő létszámú kiszolgáló személyzetről, valamint egyéb szakszemélyzetről;

— a megfelelő üzemi rend kialakításáról és zavartalan működéséről;

— az élet-, vagyon- és üzembiztonság feltételeinek megteremtéséről a környezeti hatások figyelembevételével is;

— a kötélvontatású vasúti építmények és járművek karbantartásáról, üzembiztos állapotban tartásáról, műszaki felügyeletéről és az ezeket tanúsító adatok rögzítéséről;

— a közegészségügyi, tűz- és környezetvédelmi követelmények folyamatos kielégítéséről, a környezet- és természetvédelmi jogszabályok betartásával.

1.5.2. A műszaki felügyelet adatszolgáltatása terjedjen ki:

— a kötélvontatású vasúti építmények, járművek műszaki és üzemi állapotára,

— az ezeket érintő természeti és környezeti hatásokra,

— az üzemet és a kötélvontatású vasúti építményeket érintő külső tevékenységre,

— a karbantartás, a felújítás és biztonsági ellenőrzés munkaszükségletére,

— villamos és védelmi berendezések időszakos felülvizsgálataira.

1.5.3. A karbantartási, vizsgálati és felügyeleti rendszert és szervezetet az engedélyesnek kell kidolgozni, vagy kidolgoztatni, a jelen szabályzat előírásait alapul véve.

A felügyeleti rendszer vizsgálati időszakainak meghatározásánál a kötélvontatású vasúti építmények, járművek korát, az alkatrészek elhasználódási fokát, az üzemi igénybevételt, valamint az üzemeltetés körülményeit is figyelembe kell venni. A felügyelet végrehajtásáról nyilvántartást kell vezetni, melyben a megállapításokat követő intézkedéseket is elő kell jegyezni.

1.5.4. Az előzőekben meghatározott feladatokat az engedélyes által alkalmazott és a vasúti hatóság által elfogadott felelős üzemvezető irányításával kell ellátni.

1.6. Az engedélyezési és üzemeltetés-ellenőrzési eljárások rendjét az illetékes miniszter szabályozza.

1.7. A kötélvontatású vasút gépkezelőinek, járművezetőinek, vizsgáztatása az illetékes hatóság jogkörébe tartozik.

1.8. A kötélvontatású vasút üzemeltetőjének a vasúti közlekedés biztonságára vonatkozó, illetve azt érintő, általa készített, vezetője által elfogadott belső szabályzatot (utasítást) az engedélyező vasúti hatóság hagyja jóvá.

1.9. Vegyes rendelkezések

1.9.1. Az OVSZ III. módosítására az ágazati miniszter jogosult.

² 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet 11. §-ában kapott felhatalmazás szerint.

1.9.2. Az OVSZ III. hatálya alá tartozó építményeket, berendezéseket és járműveket úgy kell kialakítani és üzemeltetni, hogy azok a biztonság követelményeit mindenkor kielégítsék. Ezen követelmények akkor tekinthetők teljesítettnek, ha a vasúti építmények, berendezések, járművek, és az üzemmód a jelen szabályzat előírásainak vagy — ha ilyen előírás a szabályzatban nincs — a technika elismert szabályainak megfelelnek.

1.9.3. A technika elismert szabályait tartalmazzák az érvényes szabványok és előírások, továbbá a hatósági jóváhagyással bíró előírások³ és feltétfüzetek. Ezeket kell alkalmazni a mindenkor előírásoknak és módosításoknak megfelelően.

1.9.4. Az OVSZ III. előírásaitól és az előzőekben meghatározott előírásoktól eltérni — a vasúti hatóság eseti engedélye alapján — csak akkor lehet, ha az a biztonságot nem érinti, vagy a biztonsági követelmények más módon kielégíthetők. Ezt biztonsági elemzéssel kell igazolni.⁴

1.9.5. A meglévő kötélvontatású vasúti építmények és járművek továbbra is a korábbi hatósági engedélyekben foglalt feltételek szerint üzemeltethetők, de átépítésük vagy átalakításuk esetén már az OVSZ III. előírásait be kell tartani.

2. Személyszállító kötélvontatású vasúti rendszerek

Ez a fejezet a személyszállító kötélvontatású vasutak rendszereinek alapvető jellemzőit mutatja be.

Elhelyezés szerint:

- terephez kötött pályával rendelkeznek a
 - = *sí- és szárfelvonók* (a továbbiakban: sírfelvonók), amelyek lehetnek alacsony és fej feletti kötélvezetésűek,
 - = *siklók*, egy járművel ellensúllyal, két járművel egy- és/vagy két vágányon véges vagy végtelen vonókötéllal;
- terep feletti pályán közlekednek a
 - = *függőpályák* járművei, ezek közül kötélből kialakított pályán közlekednek a
 - = *kötélpályák* járművei,
- hídszerkezetű pályán járnak a
 - = *függő sín-pályák* járművei;

A kötelek száma szerint a *kötélpályák* lehetnek egykötteles, kétkötteles és kettőnél többkötteles pályák.

További osztályozás lehetséges még valamennyi kötélvontatású vasút vonatkozásában:

- *üzemük szerint*:
 - = ingaforgalmú pályák és
 - = körforgalmú pályák;

³ Jelenleg a 39/1997. (XII. 19.) KTM—IKIM együttes rendelet szerinti Építőipari Műszaki Engedély (ÉME), és/vagy az Európai Műszaki Engedély (ETA).

⁴ A 26/2003. (IV. 28.) GKM rendelet 15. § szerint.

— *kötélrendszerek szerint* elsősorban a *kötélpályák* vonatkozásában vannak:

- = véges és végtelenített vonókötelű pályák,
- = egykötteles pályák (körforgalmú vagy ingaforgalmú) rögzített, egyetlen szállítókötéllal,
- = kétkötteles pályák (körforgalmú vagy ingaforgalmú) külön tartó- és vonókötéllal,
- = kettőnél több kötéles pályák valamilyen feladatra kettőzött kötelekkel;

— *a járművek vonó-, szállítókötélre kapcsolási módja szerinti megkülönböztetés*:

- = az állomásokon a vonó-, szállítókötélről üzemszerűen le- és arra felkapcsolódó járművekkel üzemelő pályák,
- = az állomásokon is a vonó-, szállítókötélhez rögzített járművekkel közlekedő pályák;

— *a járművek kialakítása szerint*:

- = nyitott,
- = félig zárt,
- = zárt járművekkel kialakított pályák;

A sífelvonónál nincs jármű, csak vontató függeszték, vagy a szállítókötélre kapcsolható vonszoló elem.

— *a hajtás kiszolgálásának helye és a vezérlés módja szerint*:

- = állomási szolgálati helyiségből vezérelt, de az állomás peronjáról vagy a járműből is beavatkozási lehetőséget biztosító hajtású pályák,
- = kizárólag kézi vagy részben automatikus vezérléssel kialakított kiszolgálású pályák.

3. Az alkalmazandó rendszer megválasztásának szempontjai

Az alkalmazni kívánt kötélvontatású vasúti rendszer megválasztásánál mindenekelőtt az elérendő közlekedési, szállítási cél minél teljesebb kielégítését kell figyelembe venni. A további követelmények és körülmények, melyeket a tervezéshez tisztázni kell:

a) a szükséges szállítási igény, valamint annak szezonális és napszaki megoszlásának meghatározása, figyelembevétele;

b) az állomásoknak a létesítési célnak megfelelő elhelyezése, az állomásokra vonatkozó követelmények mikénti teljesítése;

c) a völgyállomás (esetleg mindkét állomás) közlekedési és közüzemi kapcsolatai, (áram, távbeszélő, csatorna, víz stb.) ezek használatának igényével;

d) az idegen létesítmények keresztezése, megközelítése, a veszélyhelyzetek elkerülése céljából;

e) az előzőekből adódó vonalvezetés terepviszonyai, a terep feletti magasságok, a pálya menti szerkezetek elhelyezésének vizsgálata;

f) az adott vonalvezetés mellett a rendszertől függő szállítási kapacitás és sebesség;

- g) az alkalmazható járművek és kapacitásuk;
- h) a pályáról történő mentés követelményei és lehetőségei;
- i) az uralkodó időjárás- és szélviszonyok.

A fenti, egymást kölcsönösen is befolyásoló követelmények összhangjának teljesítése szabja meg az alkalmazandó rendszert. A rendszer megválasztásának tanulmány-szintű indokolása a tervezési munka kiindulási alapja.

A rendszer megválasztásánál azt is figyelembe kell venni, hogy az egyes kötélvontatású rendszerek között későbbi átalakítással többnyire nincs áttérési lehetőség.

4. Pályatervezés

A fejezet a személyszállító kötélvontatású vasutak, ezen belül a siklók, sí- és szánfelvonók, valamint a kötélpályák és függő sín-pályák tervezésével, elsősorban a pálya kialakításával összefüggő, a vízszintes és magassági vonalvezetéssel, a szabadon tartandó szelvényvel, az alkalmazható sebességgel és a követési távolsággal kapcsolatos követelményeket tárgyalja.

A létesítményt úgy kell megtervezni, hogy biztonságosan működjön, figyelembe véve a terület és a környezet jellemzőit, a légköri és meteorológiai feltételeket, a közelben a terepszinten és a levegőben található építményeket és akadályokat úgy, hogy ezek ne okozzanak zavart és ne jelentsenek veszélyt sem az üzemeltetés, sem a karbantartás során, vagy a mentőszemélyzet tevékenysége esetén.

A járművek, vonóeszközök, pályák, kötelek stb., valamint a terepszinten vagy a levegőben a közelben található esetleges építmények és akadályok között elegendő távolságot kell tartani oldalirányban és függőlegesen egyaránt, figyelembe véve a kötelek és járművek, valamint a vontató készülékek függőleges, hosszirányú és oldalirányú mozgását a várható legszélsőségesebb üzemelési feltételek mellett.

A jármű és a terepszint közötti legnagyobb távolságnál figyelembe kell venni a létesítmény jellegét, a járművek fajtáját és a mentési eljárásokat. Nyitott kocsik esetén számításba kell venni a leesés veszélyét, valamint a járművek és a terepszint közötti távolsággal összefüggő pszichológiai szempontokat is.

A járművek, illetve vonóeszközök maximális sebességét, a köztük lévő minimális távolságot, gyorsulásukat és a fékezési teljesítményt úgy kell megválasztani, hogy a személyek biztonsága és a létesítmény biztonságos üzemelése biztosítható legyen.

Az állomásokat és a pálya mentén lévő szerkezeteket az igénybevételeknek megfelelő stabilitás követelményének szem előtt tartásával kell megtervezni, felállítani és felszerelni. Az állomásoknak és a pálya mentén lévő szerkezeteknek lehetővé kell tenniük a kötelek, a járművek és a vonóeszközök biztonságos vezetését és a karbantartás biztonságos elvégzését, mindenféle üzemelési feltételek mellett.

A létesítmény beszállási és kiszállási területeit úgy kell megtervezni, hogy az tegye lehetővé a járművek, a vonóesz-

közök és a személyek biztonságos közlekedését. A járművek és a vonóeszközök állomásokon történő mozgását úgy kell lehetővé tenni, hogy ne veszélyeztessék az utazókönöséget, figyelembe véve lehetséges aktív együttműködésüket a járművek és a vonóeszközök mozgásával.

4.1. A pályaterv követelményei

A vonalvezetés tervezése a pálya kezdő- és végpontjának, majd a közbenső vonalnak a meghatározását foglalja magában. A létesítmény ábrázolása két vetületben és metszetben történik: a vízszintes elrendezését a helyszínrajz, a függőlegesen a hossz-szelvény szemlélteti, ezeket a pályaterv általában együttesen tartalmazza.

A pályatervben a pálya tengelyén túlmenően, a terepet és a rajta meglévő létesítményeket — a pálya nyomvonalától két oldalt, az áttekintés és egymásra hatás elbírálhatósága érdekében megkívánt, de legalább 20-20 m szélességben — kell bemutatni.

A pálya tengelyét a végállomások között általában — a siklótól, függő sín-pályától eltekintve — egyenes vagy közel egyenes vonalban kell vezetni.

A kötélvontatású vasutak hossz-szelvényében a pálya magassági vonalvezetésének adatait kell feltüntetni.

A kötélpályák — beleértve a sí- és szánfelvonókat is — pályaterve az előzőeken túl, a kötelek alátámasztásainak vízszintes és magassági értelemben vett meghatározását tartalmazza. A terep töréspontjainak magasságai mellett feltüntetni az állomások helyét, az alátámasztások vízszintes és ferde távolságát, az állványok magassági adatait, a kötelek mértékadó helyzetét és törésszögeit, valamint az alátámasztások szerelvényeit. A pályaterv alsó sávjában kell rögzíteni a pálya helyszínrajzi adatait, a pálya melletti épületek, akadályok, valamint keresztezések jelölését olyan szélességben, mely az egymásra hatás, kölcsönös veszélyeztetés megítélését lehetővé teszi.

4.2. Sí- és szánfelvonók

4.2.1. Általános meghatározások

A létesítményt lehetőleg úgy kell kialakítani, hogy az állomásoktól minél távolabb belátható legyen.

Sí- és szánfelvonó pálya (a továbbiakban: sífelvonó) alatt a megépítéshez és az üzemeltetéshez szükséges területeket és a sífelvonó berendezést együttesen kell érteni. A pálya tengelyét a teleoldali szállítókötélág által meghatározott vonal képezi. A pályához tartozik az a vontatóút, amelyen a síelőket síjükön a pálya teljes hosszában akadálytalanul és veszélytelenül kell tudni vonatni, valamint a kiszolgáló sín-pályák és kiszolgáló (szerviz) utak.

A vontatóutat a pálya tengelyére közel szimmetrikusan kell kialakítani és szélességének meghatározásakor figyelemmel kell lenni:

- a függesztékek által vontatott személyek számára,
- az utazási sebességre,
- a pálya hosszára és a vontató függesztékek fajtájára,
- az emelkedési viszonyokra,

— a meglévő akadályok kiküszöbölését szolgáló biztonsági berendezések hatékonyságára,

— a magassági vonalvezetésnél pedig a lejt- és ívviszonyok kialakítására.

Az alacsony kötélvezetésnél a szállítókötél derékmagasságú, a visszatérítő ágban terepszintű vagy fej feletti elrendezésű. A derékmagasságban vezetett vonókötél vontató ágán közbenső alátámasztás általában ne legyen.

Alacsony kötélvezetésű sífelvonó létesítésére csak korlátozott hosszúságú és szintkülönbségű pálya esetén kerülhet sor. Alkalmazásánál törekedni kell, hogy a pálya vízszintes vetülete a 300 m-t, míg az állomások közti magasságkülönbsége a 75 m-t ne haladja meg. Engedmény a síelő karerejét nem igénybevevő vonzóberendezés (tányéros, kengyeles) esetén lehet indokolt.

Alacsony kötélvezetésű sífelvonó áthelyezhető kivételben akkor létesíthető, ha az 250 m-nél nem hosszabb, üres ágán nem igényel egynél több közbenső oszlopot és lejtése sehol nem lépi túl a 40%-t, lehorgonyzó ereje a 25 kN-t.

A magas kötélvezetésű sífelvonó szállítókötele mindkét ágban fej feletti vezetésű. A vonzóberendezések a szállítókötélre tartósan rögzítettek, vagy a völgyállomáson automatikusan fel- és lekapcsolódók, vagy kézzel a szállítókötélre adhatók.

Az elhelyezés tekintetében alapvető a sífelvonó vontató útjának és a lesikló pályának az elválasztása, célszerűen cserjés, vagy kisebb erdősáv meghagyásával, vagy kerítéssel. Az elválasztásnak az eleső síelőt nem szabad akadályoznia a pálya szabadon tartandó szelvénye elhagyásában.

A pályán iránytörés a szerkezeti megoldásoktól függően alkalmazható. Olyan állványoknál, melyeknél a megkövetelt legkisebb görgő-terhelés csak ellengörgő alkalmazásával érhető el, nyomtáv változtatás nem engedhető meg. Ilyen helyeken a szállítókötél biztonságos vezetését egyéb megoldásokkal (pl. vízszintes vezetőgörgőkkel) kell megoldani.

A számításokban a méretezési értékeknél egy utas tömegére 80 kg-t, míg a vontató függesztékekre, fogódkodókra azok tényleges tömegét 1,1 szorzóval kell figyelembe venni.

4.2.2. Vontatóút, szabad szelvény

A vontatóút a felcsatolt sível hegymenetben vontatott utasok csúszópályája, tengelye a pálya tengelyével egyezik.

A vontatóút lejtőréseit megfelelően le kell kerekíteni és a vontatóútnak ellenesése ne legyen. Ez csak kivételes esetekben, rövid szakaszon engedhető meg. A legnagyobb ellenesés 5%-os lehet. A vontatóút keresztdőlése 10% alatt maradjon. Alacsony kötélvezetésnél az üres ág irányában keresztdőlés nem lehet. Általánosságban arra kell törekedni, hogy az iránytöréseknél a vontatott síelő jelentősebb oldalirányú erőhatás nélkül, lökésmentesen haladjon.

A vontatóút legnagyobb hosszirányú emelkedése nem haladhatja meg:

— kézzel tartott fogódkodó villa, toló-vonókar, szorító esetén a 25%-ot,

— alacsony kötélvezetésnél és rugózatlan egyszerű vonzó eszközzel bíró magas kötélvezetésnél a 40%-ot,

— magas kötélvezetés mellett rugós vonzóberendezéssel a 60%-ot, és csak kivételes esetekben érheti el a 70%-ot.

A vontatóút a pálya tengelyére közel szimmetrikusan kell kialakítani. Egyszemélyes vontatásra legalább 2,0 m szélesnek kell lennie, amit további utasok esetén személyenként 0,5 m-rel növelni kell.

A vontatóút szélességét hidakon, töltéseken, valamint 40%-nál nagyobb emelkedő szakaszon meg kell növelni, és az állványokat rugalmas, vízfelvételtől mentes burkolattal kell kialakítani.

Amennyiben a vontatóút pályaoszlop keretszerkezete hidalja át, a szabad szelvénynek egyszemélyes szállításnál 3 m, míg kétszemélyes vontatásnál legalább 4 m szélesnek kell lennie.

Oszlop vagy rögzített akadály egyszemélyes vontatásnál a pálya tengelyétől nem lehet közelebb 1,25 m-nél. Több személy egymás melletti vontatása esetén ezt az értéket személyenként 0,25 m-rel növelni kell. Szánkok egymás mellett vontatását kerülni kell.

A síelő részére biztosítandó, az előzőekben meghatározott, szabad szelvény legkisebb magassága 2,50 m, amit az üzemeltetés során előfordulhat bármilyen hómagasság esetén is be kell tartani.

A vontató függesztékek szempontjából a szabad szelvénynek legalább olyan nagynak kell lennie, hogy a vontató függeszték még 20%-os oldalirányú kilendülés esetén se ütközzön akadályba. Az állomásokon az előbb említett mértékű kilendülést figyelembe véve a talajtól 0,5 m-től 2,0 m magasságig kell hogy biztonsági távolság maradjon, ami hatékony függesztékvezetés esetén csökkenthető.

Az üresoldali függesztékek a síelőket nem veszélyeztetik.

Egymás mellett haladó sífelvonók úrszelvénye közötti távolság legalább 3 m legyen. Rugós (behúzó) függesztékek esetén ezt a távolságot 5 m-re kell megnövelni.

4.2.3. A szállítókötél magassági vezetése

A szállítókötél magassági vezetése kövesse a vontatóút emelkedését.

Magas kötélvezetésű sífelvonóknál a szállítókötele (tele- és üresoldalon is) olyan magasan kell vezetni, hogy a behúzott vonzóberendezések legalább 2 m-rel a hófelület felett maradjanak. Ettől a kapcsolási távolságnak megfelelő hosszban el lehet térni, ha az adott szakaszon a pálya sávjába történő akaratlan belépés ellen megfelelő intézkedés (elkerítés) tehető, vagy ilyen belépés veszélye nem áll fenn.

Merev rudas vonzóberendezéssel vagy hosszú kengyelekkel felszerelt sífelvonók esetében a terep megközelítése 0,6 m-hez közel eső legyen. Ez esetben a teljes pályára vonatkozóan kell a véletlen belépés elleni megfelelő intézkedést tenni.

A szállítókötele a teleoldali szállítókötél-ágon csak olyan magasan szabad vezetni, hogy kis tömegű (30 kg)

használót se emeljen ki a vonszoló berendezés a vontatóútról.

Alacsony kötélvezetésű sífelvonóknál a szállítókötelet úgy kell vezetni, hogy a vontatóúttól mért magassága közel azonos maradjon, és így a használó számára a kötélt szükséges emelése vagy lehúzása ne jelentsen erőkifejtést. A hegyállomási korongra ráfutás előtt a szállítókötél lehetőleg 2,0 m-el a hófelület felett fusson.

A pályáknál a korongra futás előtt egy vészleállítást működtető biztonsági szerelvényt (pl. keresztrúd, gerenda) kell alkalmazni mintegy 0,7 m magasságban.

A szánfelvonók tervezésénél és kialakításánál a fenti előírásokat értelemszerűen kell alkalmazni.

A szállítókötél legnagyobb lejtése — a nemzetközi előírásoknak megfelelően — 80% lehet.

4.2.4. Nyomtávolság

A nyomtávolság a szállítókötél üres és vontató ágának vízszintes vetületi távolsága.

Alacsony kötélvezetésű sífelvonó szállítókötele üres és vontató ágának vízszintes vetületi távolsága legalább 1,25 m legyen. Fejfeletti üreság visszavezetésnél megkötés nincs.

Magas kötélvezetésű sífelvonó nyomtávolsága biztosítja, hogy az egymással szemben 35%-kal kilengett függesztékek (kötél és függeszték együttes kilengése mellett) ne ériék el egymást.

4.2.5. Utazási sebesség, követési idő

Az utazási sebesség meghatározásánál tekintettel kell lenni a hossz-szelvény kialakítására, az egy vonszoló berendezésre jutó személyek számára, a vonszoló kialakítására, az indulási és érkezési terület kiképzésére és a követési időkre.

Körforgalmú üzemben a sífelvonók legnagyobb névleges sebessége — amennyiben egyéb követelmények miatt további megszorításokat nem kell tenni — az indulási lökéshatás figyelembevétel nem lépheti túl az alábbi értékeket:

- alacsony kötélvezetés esetén 1,8 m/s,
- magas kötélvezetés, indulási lökéscsillapítás nélkül 1,8 m/s,
- magas kötélvezetés, részleges lökéscsillapítással (pl. műanyag vonszoló-kötéllal) 2,5 m/s,
- magas kötélvezetés indulási lökéscsillapítással (rugó, rugós kötélt stb.) 4,0 m/s.

Ingauzembem működő sífelvonóknál a legnagyobb sebesség 4 m/s.

A hajtást magas kötélvezetésnél (alacsony kötélvezetésnél a végigjárás lehetőségétől függően) úgy kell megoldani, hogy az utazási sebesség mellett lehetőséget adjon a kötelek szemrevételezéssel történő ellenőrzésére is. A vizsgálati sebesség 0,3—0,5 m/s legyen. Ez a vizsgálati sebesség nagyobb is lehet, a kötelek rendszeres roncsolásmentes vizsgálata esetén. Alacsony kötélvezetésnél nyugalmi állapotban, végigjárással tervezhető a vizsgálat.

Két egymást követő vonszoló-fogantyú közötti időköz, egy személy esetén 4 s, két személy esetén 6 s-nál kisebb ne legyen.

4.2.6. Sífelvonók keresztezése

Alacsony kötélvezetésű, merev rudas és hosszú kengyeles sífelvonó szintben utcákat, utakat, lesikló pályákat nem keresztezhet.

Bármely más közlekedés (gyalogút, erdei út, sípálya) keresztezése csak jól áttekinthető körülmények között engedélyezhető.

Magas kötélvezetésű sífelvonónál erdei út keresztezése akkor engedhető meg, amennyiben az út télen nem, vagy rendkívül ritkán használt, és a helyi viszonyok figyelembevételével gondoskodni lehet a sífelvonót használók mindenkori biztonságáról. Ennek részleteit a hatósági bejárás során kell rögzíteni.

Minden keresztezés előtt és után figyelmeztető táblákat kell alkalmazni.

Sífelvonók és utak, valamint más közlekedési pályák keresztezését külön szintben kell megoldani.

Kötélpályák keresztezése csak a kötélpályát engedélyező hatóság hozzájárulásával alakítható ki.

4.3. Siklók

A sikló olyan kötélvontatású vasút, ahol a megfelelően kialakított vasúti pályán a járműveket kötélt vontatja.

A sikló véges vagy végtelen vonókötélű lehet, ezen belül egykocsis, egykocsis ellensúlykocsival és kétkocsis megoldású.

A siklóvasutak pályája zúzottkő ágyazattal vagy ágyazat nélküli (pl. betonlemezes) felépítménnyel alakítandó ki. Nyomtávolsága általában 1000—1435 mm, de kötöttsége nincs.

A kétkocsis sikló egy- és kétvágányú pályán közlekedik. Az egyvágányú kialakítás két- és három sínes megoldásban is elfogadható, mindenképpen közbenső kitérővel.

Legnagyobb sebessége 10 m/s.

A sikló járműve a nagy emelkedőre tekintettel lépcsőzetes, szakaszosan közel vízszintes padozatú legyen.

4.3.1. Vonalvezetés

A vonalvezetésnél egyenes pályatengelyre és egyenletes emelkedésre kell törekedni, de alaprajzilag ívelt kialakítása is elfogadható.

A vonókötél biztos vezetéséről konkráv szakaszokon is gondoskodni kell, és ezt igazolni kell.

Az íves pályát minél nagyobb vízszintes sugárral kell kialakítani, ez az ívsugar legalább $2 v^2$ legyen, de nem lehet 100 m alatt. A képletben „v” a pálya sebessége m/s-ban.

A pályába beépített kitérő hosszának meghatározásánál — a jármű hosszát,
— a kötélhossz változását,
— a fogófék legkedvezőtlenebb helyen történő működtetését
kell figyelembe venni.

A magassági vonalvezetés meghatározásában a lejtőrészek lekerekítése a vonókötel biztonságos vezetésének figyelembevételével történjen.

Siklópályák szintbeni keresztezése általában nem megengedett.

4.3.2. Szabad szelvény

A pálya járműveinek szabad közlekedési szelvényét a vonalon biztosítani kell. Ennek és a helyhez kötött létesítmények távolságának megállapításánál a jármű szerkesztési szelvényét, a mozgási térigényt és a feszültség alatt álló elemeket egyaránt figyelembe kell venni.

Szélesség tekintetében így számolni kell

- a járművek ívtöbbletével,
- a jármű oldalmozgásával,
- a nyomtávjátékkal,
- a kivitelezési mérettűrésekkel mind a járműnél, mind a pályánál,
- a kinematikus térigény-többlettel (pontos számítás hiányában ez 0,05 m).

A magassági térigény meghatározásában figyelembe veendő

- a függőleges ívlekerekítés,
- a fékezés,
- a jármű bólintó mozgása,
- kivitelezési mérettűrések,
- a kinematikus térigény-többlet (0,05 m).

A pályán az előzőekben meghatározott szabad szelvény és a rögzített létesítmény között a következő legkisebb biztonsági távolságot (b) kell fenntartani:

1. Közlekedési sáv 2 m magasságig	b = 0,6 m.
2. Menekülő út 2 m magasságig	b = 0,3 m.
3. Ablaktér a kocsi tetőélig	b = 0,3 m.
4. A keresztező járművek között	b = 0,4 m.

Alagútban és híd alatt a műszaki beavatkozás lehetővé tételére oldalt és fent egyaránt további 0,2 m többlettel kell számolni.

Az elektromos biztonsági távolság a feszültség alatti környezetben külön szabályozást igényel az alkalmazott feszültség és pályahelyzet függvényében.

A pálya mentén, legalább az egyik oldalon az utasok által járható gyalogutat, lépcsőt kell létesíteni. A pálya teljes hosszán lehetővé kell tenni, hogy az utasok erre kiszállhassanak.

A gyalogutat folyamatos kapaszkodóval kell ellátni.

Alagút esetén, indokolt esetben gyalogjárda helyett szűkebb menekülő sáv álljon rendelkezésre, 25 m-ként félreálló falfülkékkel.

4.3.3. Pálya

4.3.3.1. Alépítmény

Az alépítményt a várt közlekedési igénybevétel és a megkívánt tartósság alapján kell kialakítani. 300‰-nél nagyobb emelkedő esetén az alépítmény elégítse ki a különleges felépítmény megtámasztási, rögzítési követelményeit. A felépítményt 300‰-ig legalább 50 m-ként kell rögzíteni, nagyobb lejtés esetén a rögzítési távolság méretezéssel állapítandó

meg. Ennek során a felépítmény minden terhelését, így a fékezési erőket is figyelembe kell venni.

Az alépítmény lefolyó vizek eróziójával szembeni védelemről, egyben a pályatest megfelelő megtámasztásáról gondoskodni kell.

4.3.3.2. Felépítmény

Felépítményként kis lejtésben sín, alj és zúzottkő ágyazat alkalmazható, utóbbi vastagsága 0,4 m legyen. 300‰ feletti lejtésben ágyazat nélküli felépítményt kell alkalmazni. Az aljakat, illetve a közvetlen sínleerősítés kapcsolóelemeit az alépítménybe be kell horgonyozni. A lehorgonyzások feleljenek meg a hőmérsékletváltozásból és a fogófékből eredő hatásoknak is. A sínek közvetlenül nem támaszkodhatnak a felépítmény lemezére.

A pálya tengelyében vonókötel-terelő görgők elhelyezése szükséges. Ezek megfelelő kialakítással és elhelyezéssel az íves szakaszokon és kitérőben is tegyék lehetővé a vonókötel szabályos futását.

A jármű tengelyterhelése a 80 kN-t lehetőleg ne haladja meg.

4.4. Kötélpályák

A függő kötélpályák (a továbbiakban: kötélpályák) olyan kötélvontatású vasutak, melyeknél a járművek függve közlekedésének pályája és a vontatás eszköze is kötel. Előző a tartókötel (pályakötél), utóbbi a vonókötel. A két feladat, a függesztés és a vontatás egyetlen kötéllal történik az egykötteles pályarendszerben, és ez a kettős feladatot ellátó kötel a szállítókötel.

A legnagyobb kötélhajlás körforgalmú pálya esetén 100%, ingaforgalomban nincs megkötés.

4.4.1. Vonalvezetés

A vonalvezetést úgy kell megválasztani, hogy a kötélpálya helyzete és biztonságos üzeme ne legyen veszélyeztetve.

A pálya tengelye az állomási és vonali alátámasztások középvonala.

Alaprajzilag a pálya tengelye lehetőleg egyenes vonalú legyen. Indokolt esetben ettől el lehet térni, azonban nagyobb iránytörés esetén különleges szerkezeti megoldásokat kell alkalmazni (lásd még 4.4.3.).

A kötélpálya különböző létesítményeit és berendezéseit (állomások, állványok stb.), omlás- és földcsúszás-mentes helyekre kell telepíteni, illetve ezek káros hatásaitól megfelelő építményekkel kell védeni.

Ha a kötélpálya erdőt, vagy parkosított területet keresztez, a fák pályára dőlésének lehetőségét meg kell akadályozni.

4.4.2. Szabad szelvény a pálya mentén

A pálya szabad szelvényét a jármű méretei, a járműlengések (együttesen a jármű úrszelvény) és a tartó- szállító kötelek (vonó- és ellenkötelek) lengéseinek együttes figyelembevételével kell kialakítani.

A jármű keresztirányú lengésének értékei:

- a) vonali építményeknél a biztonsági távolság:
 - tartókötel nélküli, nem terelt jármű esetén 20% oldallengést engedő távolság (ez az érték csökkenthető, ha

a járművek konstrukciója — a megengedett szélerősség mellett — ezt lehetővé teszi),

— kényszerterelésnél 0,2 m, illetve a konstrukciós megoldásra vonatkozó saját tűrés,

— egy oldalon vezetett, tartókötélfékes pálya esetén olyan mértékű, amit ennek szerkezete, illetve a vezetése enged;

b) támaszközökben a biztonsági távolság:

— egymással szemben kilengett járművek számított oldalmozgása, de legalább 20%-os oldallengés,

— üzem során egyetlen jármű számított kilengése (a másik pályaaág kötelei irányában), de legalább 20%.

Az előző járműlengésekkel összegezve kell a tartó-szállítókötelek saját lengését a másik pályaaág kötelei irányában — a legnagyobb szélterhelés mellett — tekintetbe venni.

A szükséges szabad szelvényt a járművek hosszengése is növeli. A hosszengés a fékhatásból számítható, de legalább 35%-os pályairányú lengést kell figyelembe venni.

A felsorolt értékeket, minden létesítmény, tárgy mellett további, legalább 0,5 m-es biztonsági távolság figyelembevételével kell alkalmazni a terelések, csillapítások esetétől eltekintve.

4.4.3. Nyomtávolság és iránytörés

A nyomtávolságot, azaz a két tartókötél vagy szállítókötel tengelyének egymástól való távolságát a járművek szerkezeti szelvénye és a járművek, valamint a kötelek lengésének, az előbbiekben tárgyalt szabad szelvénynek figyelembevételével, az ütközések, valamint a sűrűlódás teljes kizárásával kell meghatározni.

Alaprajzilag nyomtávvaltozás minden alátámasztásnál megengedhető, amennyiben — biztonságos kötélvezetés érdekében — az iránytörés 30°-nál (0,9%) kisebb.

A kötélpálya általában egyenes tengelye indokolt esetben az előbbivel azonos mértékben szintén megtörhető. Nagyobb iránytörések esetén szögállomás kialakítása szükséges.

4.4.4. A terepszinttől való legnagyobb távolság

A legkedvezőtlenebb üzemi körülményeket figyelembe véve a terepszinttől való legnagyobb megengedhető függőleges távolság elsősorban a pálya rendszerétől, a jármű fajtájától, valamint a mentési lehetőségektől függ.

A megengedhető legnagyobb függőleges távolság:

a) nyitott járművek esetén általában	10 m
rövid szakaszokon legfeljebb	15 m
b) félig zárt járműveknél általában	15 m
rövid szakaszokon legfeljebb	25 m
c) körforgalmú pályák, zárt, kísérő nélküli járműveinél kötél hosszában történő mentés hiányában általában	25 m
legfeljebb	40 m
d) ingaforgalmú pályák zárt és kísérő nélküli járműveinél a kötél hosszában mentési lehetőség nélkül	60 m

e) zárt és kísérővel közlekedő járműveknél a kötél hosszában történő mentési lehetőség nélkül

100 m

f) mint az előző esetben, de mentési lehetőséggel

korlátozás nélkül

4.4.5. A terepszinttől való legkisebb távolság

A legkisebb függőleges távolság a jármű legalacsonyabb pontjától, vagy az utastól, vagy egy kötélről számítva a terepszintig értendő. A legkisebb távolságok:

a) meg nem közelíthető vagy belépéstől védett helyeken	2,5 m
támaszközben általában	3,0 m
b) útkereszteződéseknel, amennyiben a közúti előírások másképpen nem rendelkeznek	5,0 m

A terepszinttől való legkisebb távolságokat télen is fenn kell tartani.

Ezen érték meghatározásánál a dinamikus hatásokat vagy a támaszközben 1%-kal növelt feszítávolság melletti befüggéssel, vagy a tartókötél 5%-kal növelt befüggésével, illetve a szállítókötel 10%-os, a vonó- vagy ellenkötél 15%-kal növelt befüggésével kell figyelembe venni. A kedvezőtlenebb érték a mértékadó.

Az állomások közelében a szerkezet adta távolság engedhető meg.

4.4.6. A kötelek befekvési biztonsága

A pályatervezés elsődrendű feladata, hogy a kötélpályák tartókötellei és szállítókötelei a pálya üzemeltetése során teljes biztonsággal megmaradjanak támasztó saruikban, vagy görgőkben. Ennek elérése érdekében az alább megadott kötélfeszítési többletek mellett kell vizsgálni a befekvési biztonságot és támaszerőket.

Kétköteles pályák köteleinek befekvési biztonságát a legkedvezőtlenebb terhelési viszonyokra kell igazolni. A tartókötél támaszterhelése nem válhat negatívvá, ha

- a legnagyobb kötélfeszítés 40%-kal növekszik, vagy
- egy felfelé ható 0,5 kN/m² szélnyomás hat a kötéltre.

Emellett a legkisebb támaszerő és az üzemen kívüli vízszintes szélerő eredője a tartósaru szelvényén belül kell maradjon.

Egyköteles pályák esetén rendeltetésszerű üzemen a legkisebb állvány- és görgőterhelés az alábbi:

1. A támaszterhelés N-ban egyezzen meg a két szomszédos húr méterben meghatározott hossza összegének 10-szeresével, de legalább 2000 N értéket érjen el.
2. A legkisebb görgőterhelés tartótámaszokon 500 N.
3. Negatív hűrtörésű tartótámaszokon a támaszerő nem válhat negatívvá 40%-os kötélfeszítő erő növekedés esetén sem.
4. Lenyomó támasznál a kötél nem hagyhatja el a görgőt, ha a támaszon kettős hasznos terhelésű jármű halad át.

A kötelek kímélése érdekében pályatervezési kritérium a támaszgörgők legnagyobb terhelésének korlátozása.

Rugalmas bélésű támaszgörgők legnagyobb görgőterhelése:

1. Anyag, forma, átlagos terhelés, hőmérséklet, sebesség és a kapcsolók behatása szerint a legnagyobb görgőterhelés N -ban $25...50 d \times D$, ahol a d kötél-átmérő és a D görgőátmérő mm-ben.
2. Egyköteles pályán a legkisebb görgőnkénti eltérítési szög 8%.
3. Kétköteles pályákon a megengedett eltérítés az 5.4. fejezet szerinti.

4.4.7. Sebesség

Normál üzem esetén a járművek legnagyobb megengedett sebessége az alábbi:

a) Kétköteles, ingaforgalmú kötélpályán kocsikísérővel	
— támaszközben,	10,0 m/s,
— állványokon való áthaladásnál	7,0 m/s.
b) Kétköteles ingajáratú kötélpályán, kocsikísérő nélkül	6,0 m/s.
c) Egyköteles ingaforgalmú pályán Kísérő nélkül és közbelső állványok esetén ez csökkentendő.	6,0 m/s.
d) Szakaszosan üzemelő kétköteles körforgalmú pályán	
— kocsikísérő nélkül	5,0 m/s,
— kocsikísérővel	7,0 m/s.
e) Kétköteles körforgalmú pályán	
— üzemszerűen lekapcsolódó járművek esetén	3,5 m/s.
f) Egyköteles körforgalmú pályán	
— üzemszerűen lekapcsolódó járművek esetén	3,0 m/s.
g) Rögzített kapcsolós pálya, állóhelyes függesztéssel	1,8 m/s.
h) Rögzített kapcsolós pálya, függőszékkal	2,25 m/s.
i) Rögzített kapcsolós függőszékes pálya felcsatolt sílécű utasokkal	2,5 m/s.

A függőszékes kötélpálya vízszintes értelmű iránytörése esetén, az utasok korong körüli haladása miatt, a megengedett sebesség az 1,6 m/s-t nem haladhatja meg.

A 2,25 m/s és az ennél nagyobb sebességű függőszékes kötélpálya hajtása két üzemi sebességre legyen alkalmas, a névlegesre és a legfeljebb 1,8 m/s-ra csökkentett sebességre.

Valamennyi kötélpályán lehetővé kell tenni a vizsgálati célokat szolgáló, legfeljebb 0,3 m/s-os vizsgálati sebességű, mindkét irányú mozgást.

4.5. Függő sínpálya

A függő sínpálya olyan kötélvontatású vasút, melynek járművei merev hídszerkezeteken kialakított pályán függve közlekednek. Rövid távú, nagy szállítási kapacitást igénylő esetekben alkalmazhatók. A hídszerkezetű pályá-

tól eltekintve a kétköteles kötélpályák megoldásaival azonos a pálya rendszere. Speciális szerkezeti követelményei így a 7. „Állomási és vonali létesítmények” című fejezetben találhatóak.

A függő sínpályák tervezése, engedélyezése esetén a siklókkal és kétköteles kötélpályákkal kapcsolatos előírásokat kell figyelembe venni.

5. Kötelek

Ez a fejezet a személyszállító kötélvontatású vasutaknál alkalmazott kötelek szerkezetére, ezek műszaki paramétereire, méretezésére vonatkozó kérdéseket szabályozza. Tárgyalja továbbá a kötelek egymáshoz kapcsolásának, a kötélvégek rögzítésének és a kötelek feszítésének megoldásait, követelményeit.

5.1. Általános követelmények

A legújabb technikai fejlesztéseknek megfelelően minden intézkedést meg kell tenni:

- a kötelek és rögzítések szakadásának elkerülésére,
- a kötelek legkisebb és legnagyobb feszítési értékein belül tartására,
- annak érdekében, hogy a kötelek biztonságosan legyenek felerősítve tartószerkezeteikre és megelőzzék a kisiklást,
- a fentiek felügyeletének lehetővé tételére.

A kötél kisiklásának lehetőségét nem lehet teljesen kizárni, ezért intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy kisiklás esetén a létesítményt le lehessen állítani a személyek veszélyeztetése nélkül, és a köteleket a megfelelő helyzetükbe vissza lehessen helyezni.

A kötél megválasztása

A kötélvontatású vasutak és kötélpályák köteleinek szerkezete és műszaki jellemzői feleljenek meg az alkalmazási célnak.

Minden keresztirányú terhelést viselő kötélnak alkalmazásától függő mértékű előfeszítéssel (kötél tengelyirányú) kell rendelkeznie.

A *tartókötél* (pályakötél) egy darabból álló, egyszer sodrott, zárt szerkezetű (indokolt esetben pászmaspirális) acélkötél legyen.

A *vonókötél*, az *ellenkötél*, a *szállítókötél* hossz-sodrású, nem fémbetétes, forgásmentes pászmás acélkötél, lehetőleg horganyzott kivitelben.

A *feszítőkötél* különösen hajlékony, de nem többretegű kötél, mindig egy darabból készítenendő.

Az ingaforgalmú kötélpálya vonó- és ellenkötele egy darabból legyen. A körforgalmú pályák vonó- és szállítókötelei esetében megengedhető három összefonás is a pálya bejáratását követő kötélhossz-korrektió fonásával együtt. A fonások közötti távolság legalább, ahol a kötél-átmérő mm-ben.

Az azonos rendeltetésű kötelek azonos szerkezetűek legyenek és szakítószilárdságuk is egyezzen.

A vonó- és szállítókötél külső huzalainak átmérője legalább 1,0 mm, a feszítőkötéleké 0,75 mm.

A kötelekhez felhasznált huzalok névleges szakítószilárdsága

- zárt szerkezetű kötelek esetén:
legalább 1100 N/mm²,
legfeljebb 2160 N/mm²,
- minden más szerkezetű kötél esetén
legalább 1570 N/mm²,
legfeljebb 2160 N/mm².

A sífelvonók vonszolókötélei (a szállítókötél és síelő között) lehetnek kender- és műanyag kötelek. Síelők közöttlen szállítókötélre fogódzkodása esetén a szállítókötél is lehet kender- és műanyag kötél.

A kötélvontatású vasutak köteleiként csak gyártói műbizonylattal igazolt minőségű kötelek használhatók.

5.2. Méretezés

A kötelek méretezése húzásra, hajlításra (húzás figyelembevételével) és felületi nyomásra (húzás, hajlítás, figyelembevétele mellett) történik.

Az alkalmazott kötél megfelelőségét számítással, a kötél szakítóereje, valamint terhelése között előírt viszonyok teljesítésének kimutatásával igazolni kell:

— *húzásra* a legnagyobb kötélterő alkalmazás szerint meghatározott többszörösét kitevő számított kötélszakító erő megkötésével,

— *hajlításra* a koncentrált keresztirányú teher-kötélterő viszony, valamint a kötélkorongok, dobok és görgők átmérőjének és a kötélátmérő viszonyának megkötésével,

— *felületi nyomásra* a kötélkorong kialakításának megkötésével (alak és bélelés) tartalmaz méretezési előírást az OVSZ III.

A kötél *fáradását* a lecserelési előírások veszik figyelembe.

A különféle rendeltetésű kötelek számított szakítóerejének (a huzalok keresztmetszetének összege szorozva a névleges szakítószilárdsággal) és a legnagyobb kötélterőnek a hányadosa új kötél esetén nem lehet kevesebb a következő értékeknél:

Tartókötél	3,5
Ingajaratú pálya vonókötéle	4,5
Kétköteles pálya vonókötéle	4,5
Egyköteles pálya szállítókötéle	5,0
Síkló vonó- és ellenkötéle	6,0
Sí- és szánfelvonó szállítókötéle súlyfeszítéssel	4,5
Sí- és szánfelvonó szállítókötél feszítés nélkül	5,5
Sí- és szánfelvonó vonszolókötéle	4,5
Szorítóval szerelt feszítőkötél	6,5
Sífelvonó kender és műszál szállítókötéle	3,0
Feszítőkötél	5,5
Feszítőkötél szorítóval szerelve	6,5

Egyéb kötelek üzemen kívüli állapotban	3,3
Egyéb kötelek üzemi állapotban	4,5
Utaz mentésére szolgáló kötél	6,0
Jelző és hírközlő eszköz kötele	3,0

Ha két kötél egyidejűleg azonos feladatot lát el, és terhelésük üzemi állapotban nem feltétlenül kiegyenlített, az előbbi értékeket 50%-os többlettel kell figyelembe venni.

A kötélterők meghatározása

A tartókötél legnagyobb kötélerejét a következők figyelembevételével kell meghatározni:

1. a feszítőszerkezettől származó húzóerő (G),
2. a kötél saját tömegéből és a pálya magasságkülönbségéből adódó húzóerő (gh),
3. a kötél és a saru közötti súrlódási erő (S), melyet a következő súrlódási tényezőkkel lehet figyelembe venni:

egyszer sodrott, zárt kötél esetén:

- bronzbetétes saruval $\mu = 0,10$
- acélsaruval $\mu = 0,16$

pázmás kötél esetén:

- bronzbetétes saruval $\mu = 0,15$
- acélsaruval $\mu = 0,20$

A mindkét végén szilárdan rögzített tartókötél esetén a legkedvezőtlenebb helyzetű jármű tömegét figyelembe véve 70 °C hőmérsékletkülönbségből származó erőre kell méretezni. A futóművek fékező erejének figyelembevételekor a szakítóerő/kötélterő viszony 3-ig csökkenthető.

A *vonókötél*, a *szállítókötél* és az *ellenkötél* legnagyobb kötélerejét a következők figyelembevétele kell meghatározni:

1. a feszítőszerkezettől származó húzóerő,
2. a kötél saját tömegéből és a pálya magasságkülönbségéből adódó erő,
3. a terhelt, illetve az üres jármű tömegéből adódó erő,
4. a kötél és a görgők közötti súrlódási erő,
5. a tartókötélen mozgó járművek súrlódási ellenállása,
6. a tehetetlenségi erő.

A tehetetlenségi erő számításakor a kötél gyorsulását legalább 0,2 m/s² értékkel kell figyelembe venni. A lassulás nagysága az alkalmazott fékszerkezettől függ.

5.3. A keresztirányú terhelésre vonatkozó előírások

A jármű futóművének legnagyobb kerékterhelése, illetve a kötelek alátámasztó görgőcsoport egy-egy görgője támasztó erejének, valamint az üzemeltetés során fellépő legkisebb kötélterőnek a viszonya nem lépheti túl tartókötél esetében:

- ingaforgalmú pályánál az 1/80,
- körforgalmú pályánál az 1/60 értéket.

Valamennyi kétköteles pálya esetében a futómű összes kerekének legnagyobb keresztirányú terhe (teljes járműteher) és a tartókötél legkisebb húzóereje közötti viszony nem lehet nagyobb, mint 1/12. A tartókötél és állvány

közötti súrlódást ebben az esetben nem kell figyelembe venni.

A futókerék N-ban mért terhe nem lehet nagyobb, mint a tartókötél mm^2 -ben mért keresztmetszetének ötszöröse.

Egyköteles kötélpálya esetén a terhelő jármű tömegéből adódó kötélre merőleges irányú erő és a szállítókötél legkisebb húzóereje közötti viszony a legkedvezőtlenebb terhelési körülmények között, egyenletes haladás esetén, egy szorítószervezet alkalmazásakor legfeljebb 1/20, két szorítószervezet alkalmazásakor legfeljebb 1/15 legyen.

A jármű két kapcsolószervezetét (kötélszorító) egynek kell tekinteni, ha a távolság közöttük kisebb a kötélátmérő 15-szörösénél.

Sífelvonóknál a támasztógörgő keresztirányú terhelése és a szállítókötél kötélerejének viszonya legalább 1/30, bélelt görgők esetén 1/10 lehet. Függesztékek vonatkozásában ez az érték legfeljebb 1/15 lehet.

5.4. Kötélkorongok, dobok és saruk

A rugalmas béléssel ellátott korongok, dobok, valamint eltérítő saruk, görgők (hossz- és keresztirányú mozgás nélküli tartókötéllel) legkisebb átmérője a horony alján haladja meg a következő táblázatban előírt kötélátmérő, illetve elemiszál-átmérő szorzatokat:

Alkalmazás	Kötélszerkezet	Alkalmazási helye	A kötélátmérő előírt többszöröse	Külső elemi szál átmérőjének előírt többszöröse	
Tartókötél	Zárt és pászmaspirál kötél	Lehorgonyzó dob ^{a)} és eltérítő saru	65	1000 ^{b)}	
		Görgőlánc ív	180—100 ^{a)}	1200 ^{b)}	
		Eltérítő korong	130 ^{a), c)}		
Vonó-, ellen- és szállító-kötél	Pászmás kötél	Hajtó-, visszatérítő, eltérítő korong, dob 3 rétegig	80—100 ^{d)}	800—1000	
Feszítő kötél	Zárt- és pászmás kötél	Vissza- és eltérítő korong	Ingaforgalmú	50 ^{a)}	750
			Körforgalmú	40 ^{a)}	600
	Pászmás kötél	Nyugalmi eltérítés			
		Vissza- és eltérítés		11 8	— —
		Üzemen kívül			
		Vissza- és eltérítés			
	Dobra tekercselés		20	—	

a) Nagyobb biztonság a húzásban alacsonyabb értéket tesz lehetővé.

b) A zárt kötelek külső szálainak magasságához viszonyítás.

c) Értéke csökkenthető, ha a kötelet rövidebb időközben (minden 3 évben) utánengedik.

d) A kapcsoló szorítók korongon áthaladásából eredő igénybevétel szerint.

A tartókötél sarujának sugara (hossz- és keresztirányban mozgó tartókötél esetén is) legalább 250 d legyen.

Ezenkívül teljesítendő, hogy a centripetális gyorsulás (v^2/R) a sarun kisebb legyen, mint $2,0 \text{ m/s}^2$ (v = sebesség, R = saru sugara).

Megfelelő szerelvényekkel el kell hártani a kötél kiugrását a korongokból.

A kötélgörgők és járműkerekek horonykiképzése akadályozza meg a kötél- és járműkisziklást.

A nem bélelt görgőknél, vonó- és szállítókötél esetén, vagy ha a szorítók a görgőn áthaladásakor erős ütést okoznak, legalább a 12 d átmérőt kell megvalósítani.

A 8%-os és 20%-os vonókötél eltereléséknél a vezetőkorong átmérője cm-ben legyen nagyobb, mint a korongterhelés N-ban. Az átmérőt a görgőkre és korongokra megadott 12—80 d értékek között interpolálni kell, a legkedvezőtlenebb érték a mértékadó.

5.5. A kötelek egymáshoz kapcsolása és a kötélvégek rögzítése

A kötelek az alkalmazási körülményektől és szerkezetüktől függően fonással, vagy kiöntött karmantyúzással köthetők egymáshoz.

A kötelek végének rögzítése történhet:

- kiöntött karmantyúval,
- lehorgonyzó dobbal,
- lehorgonyzó dobon szorító lapkákkal.

Feszítőkötelek esetében a kötélvég rögzítése kötélszívvel és egyidejű rövid fonással is megoldható.

A vonó- és szállító köteleket hosszúfonással kell összekötni.

Csak azonos szerkezetű és műszaki paraméterű köteleket szabad összefogni.

A kötelek fonási hossza legkevesebb 1300-szoros, a fonások közötti távolság legalább 3000-szeres kötélátmérő legyen.

Új állapotban a végtelenített kötélén legfeljebb kettő, véges kötélén kivételesen és legfeljebb egy fonás elfogadható.

Az ingaforgalmú kötélpálya és sikló vonó- és ellenkötele egy daraból legyen. A körforgalmú pályák vonó-szállítókötelei esetében a pálya bejáratását követő hosszkorrekció fonásával együtt három fonás engedhető meg.

A fonások száma javítási munkák miatt kettővel növelhető.

A fonott kötélszakason a kötélátmérő legfeljebb 10%-kal lehet nagyobb a névleges kötélátmérőnél.

Kiöntött karmantyús kötélkapcsolás céljára felhasznált karmantyú a kapcsolat igénybevételére tervezett, méretezett legyen. Az alkalmazott kiöntőfém és kiöntési technológia alkalmazását külön igazolni kell.

A kötélnek a kiöntőfémtől szabaddá váló szakasza a karmantyú szétszerelése nélkül vizsgálható legyen.

A karmantyú környezetében a kötél ne legyen hajlításra igénybe véve.

A karmantyúk minőségét a gyártó műbizonylattal kell hogy igazolja. A karmantyúzás elkészítésének körülményeit és felelősét rögzíteni kell.

5.6. Kötélfeszítés

A kötelek rendeltetésszerű feszítését súllyal működő feszítőszerkezettel vagy hidraulikus feszítéssel kell megoldani. Alárendelt és indokolt esetben feszített állapotban lehorgonyzás is alkalmazható.

A feszítőszerkezet közvetlen vagy közvetett működésű a kiegészítő elemektől (feszítő szán, feszítőkötél stb.) függően.

A feszítés által keltett kötélfeszítő erő legfeljebb 5%-kal térhet el a méretezésben figyelembe vett értéktől.

A kötélfeszítő erő ellenőrzését

— súllyal működő feszítő szerkezetek esetében a feszítőerők által keltett feszítőerő mérésével,

— hidraulikus feszítés esetén a folyadéknyomás mérésével,

— két végén lehorgonyzott kötelek esetén a kötélközvetlen vagy közvetett mérésével kell megoldani.

Legfeljebb 500 m hossz esetén alkalmazható a kötélnek feszített állapotban mindkét végén történő lehorgonyzása is. Az egyik kötélvégnél a feszítés mértékének szabályozását lehetővé kell tenni.

A kötél feszítéséhez szükséges erő a hidraulikus kötél-feszítő legnagyobb feszítőerejének legfeljebb 80%-át teheti ki.

A feszítőszerkezet hidraulikus hengereiben nem csökkenhet a nyomás a hidraulikus rendszer elemeinek sérülése esetén.

A hidraulikus feszítés csökkenése esetén a pálya önműködően álljon le.

5.7. A köteleken elvégzendő munkák

5.7.1 Kötélvizsgálat és nyilvántartás

Minden beépített kötélről részletes adatlapot kell készíteni. Az adatlaphoz csatolni kell a kötél átvételi jegyzőkönyvét, a karmantyúk gyártásáról és kiöntéséről, a kötél fonásáról, áthelyezéséről és rövidítéséről készült jegyzőkönyvet.

Valamennyi kötelelet havonta egyszer — vizsgálati sebesség mellett szemrevételezéssel — ellenőrizni kell.

Közvetlenül a felszerelés után az időszakos vizsgálatról függetlenül minden újonnan felszerelt kötelelet — a feszítőkötél kivételével — a kiinduló kötélállapot rögzítése érdekében műszerrel, roncsolásmentesen vizsgálni kell.

Évente minden beépített kötelelet — a feszítőkötél kivételével — roncsolásmentesen, műszerrel meg kell vizsgálni, és a vizsgálat eredményét ki kell értékelni. A műszeres vizsgálati követelmény sífelvonók esetén mellőzhető.

A járművet rögzítő szerkezetet egyhavi rendeltetésszerű üzeme után célszerű az előző helyzetétől legalább a szorító hossza 1,5-szeresének megfelelő távolságba áthelyezni.

Amennyiben a pálya fogófékje működésbe lépett, a kötél azon szakaszát, ahol a fék a kötelelet megfogta, roncsolásmentesen kell vizsgálni. Amennyiben üzemzavar miatt a jármű szorítókapcsolója rendkívüli mértékben vehette igénybe a kötelelet, a vonó- vagy szállítókötelelet állapotát szemrevételezéssel, illetve roncsolásmentes műszeres vizsgálattal ellenőrizni kell. Valamennyi kötélvizsgálat eredményét rá kell vezetni a kötél adatlapjára, a műszeres vizsgálatokról jegyzőkönyvet is kell csatolni. A kötelező kötélmunkák időközét a következő táblázat tartalmazza. Ha a kötél műszaki állapota és üzemeltetési körülményei indokolják, akkor a táblázat szerinti időközöket sűríteni kell. A járművet a szállítókötelelethez rögzítő szerkezet egyhavi rendeltetésszerű üzeme után célszerű áthelyezni a szorító hosszának legalább 1,5-szeresével. Az áthelyezés mindig azonos irányban történjen.

Az elvégzendő kötélmunkák							
A kötéll kora év	Vonó-, szállító és segédkötelek	Fogófékes kötél- pálya és sikló vonókötele	A 2. és 3. szerin- ti kötelek feszítő kötele	Kétköteles körforgalmú kötélpálya		Kétköteles ingaforgalmú kötélpálya	
				tartókötele	a tartókötéll fesz. kötele	tartókötele	a tartókötéll fesz. kötele
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
2	—	K	—	—	—	—	—
4	—	K	—	Á K	K	—	—
6	—	K	K	—	—	Á K	Kö
8	—	K	—	Á K	Kö	—	—
10	Kö*	K	—	—	—	—	—
12	—	K	Kö	Á K	K	Á K	Kö
Á — felfekvés helyek áthelyezése; K — karmantyúcsere; Kö — kötélcsere							

* Sífelvonóknál ez az érték 15 év. Évente történő roncsolásmentes vizsgálat kedvező eredménye alapján 3 évig hosszabbítható. A 18. használati év után csak defektoszkópos vizsgálat kedvező szakvéleménye alapján tartható fenn.

5.7.2 Kötélcsere

A kötelet le kell cserélni, ha a kötéll keresztmetszetének csökkenése a következő táblázat bármely csoportjához rendelt kötéllhosszon meghaladja az ahhoz tartozó%-os keresztmetszet-csökkenést. A vizsgálatból kiadódó keresztmetszetet az új kötéll keresztmetszetéhez kell viszonyítani. (A továbbiakban a „d” a kötéll keresztmetszeti mérete mm-ben.)

A keresztmetszet-csökkenés vizsgálatakor a következőket kell érvényesíteni:

- egy huzal 20 d-nél rövidebb hosszán több szakadás is csak egynek számít,
- a kopás és a korrózió okozta keresztmetszet-csökkenésként a vizsgált hosszon minden huzalra a legnagyobbat kell alapul venni,
- a meglazult vagy sérült huzalt szakadtnak kell tekinteni.

Vizsgálati csoport	I.		II.		III.	
	A kötéll megadott vizsgálati hosszon megengedett%-os keresztmetszet csökkenése					
A kötéll	x*d	%	x*d	%	x*d	%
Tartókötéll						
Zárt és félig zárt	200 d	10%	30 d	5%	A	
Pászmaspirális	200 d	15%	30 d	8%	B	
Mozgókötéll						
Fogófékkel	500 d	25%	40 d	12%	6 d	6%
Fogófék nélkül	500 d	25%	40 d	8%	6 d	6%
Szállítókötéll	500 d	25%	40 d	8%	6 d	6%
Sikló vonókötele			40 d	20%	6 d	10%
Feszítőkötéll	—	—	40 d	8%	6 d	4%

1. A vizsgálati csoportok:

- I. csoport a kötél teljes hosszán az általános állapot megítélésére;
- II. csoport a helyi károsodás értékelésére, melyet rendeltetésszerű üzemben szenvedett a kötél;
- III. csoport nem rendeltetésszerű igénybevételből eredő sérülések értékelésére.

2. A jelölések magyarázata:

- A a szomszédos profilhuzalok szakadása csak akkor engedhető meg, ha a szakadások közötti távolság legalább kétszerese a huzal menetemelkedése hosszának;
- B egy pászmában 4d hosszon az elszakadt huzalok keresztmetszete legfeljebb a kötélkeresztmetszet 5%-a lehet;

3. Alacsony kötélvezetésű sífelvonóknál a meghatározott mértékű keresztmetszet-csökkenés előtt is le kell cserélni a szállítókötéletet, ha az felszálkásodott. Ugyanez vonatkozik a sífelvonók vonszoló köteleire.

5.7.3 Kötéljavítás

Kötélet csak a kötélgyártó cég javítási technológiájának betartásával és megfelelő gyakorlattal rendelkező személy javíthat. A javítás körülményeit a kötél adatlapján rögzíteni kell.

Tartókötélet a szakadt huzalok keményforrasztásával és a külső huzalok cseréjével szabad javítani.

Két szakadt külső huzal csak akkor forrasztható össze, ha a szakadások 18 d-nél nagyobb távolságra vannak egymástól. Ha a távolság kisebb, legalább az egyik külső huzalt le kell cserélni.

A forrasztásnál a huzal ne váljon törékennyé, és a forrasztás ne okozzon a megengedettnél nagyobb kötélátmérő növekedést.

A hasznos keresztmetszet szempontjából az összeforrasztott huzalt szakadtnak kell tekinteni.

Egy tartókötélen legfeljebb három külső huzal cserélhető, ha a cserélt huzal hossza legalább 300 d, a forrasztások távolsága pedig legalább 50 d.

A *vonó- és szállítókötélet* csak a kötélszakasz cseréjével, pászma cseréjével és a kötél ismételt összefonásával szabad javítani. A kicserélt pászma hossza legalább 1000 d, a pótlólag beépített pászmahossz legalább 120 d legyen.

A becserélt pászmaszakasz vége és következő összefonás távolsága legalább 3000 d legyen.

Feszítőkötélet tilos javítani.

6. Hajtás és fékezés

Ez a fejezet a személyszállító kötélvontatású vasutak hajtásának és fékezésének tervezésénél, kivitelezésénél figyelembe veendő követelményeket foglalja össze.

6.1. A hajtás általános követelményei

A létesítmény meghajtó rendszere a különböző üzemeleti rendszereknek és üzemmódoknak megfelelő kialakítású és kapacitású legyen.

A hajtás tervezése a legkedvezőtlenebb szállítási (utasforgalmi) teljesítményigény, telepítési és az üzemeltetési körülmények figyelembevételével történjen. A hajtásból eredő zajhatás — a technika mindenkori állása szerinti elérhető — legkisebb mértékű legyen.

A hajtás tegye lehetővé az üzemi és ellenőrzési sebességgel történő mozgatást. Az ellenőrzési sebességgel történő közlekedést a kötélpálya teljes hosszában, állomástól-állomásig megállás nélkül kell, hogy lehetővé tegye.

A hajtás minden terhelési körülmények között egyenletes, rángatásmentes indítást és egyenletes sebességet tegyen lehetővé.

Két vonókötél esetén a hajtóerő azonos mértékben terhelje mindkét kötelet.

A hajtás fő szerkezeti elemeit elmozdulás és lazulás ellen biztosítani kell.

A hajtás forgó egységeit véletlen és szándékos érintés ellen védő szerkezettel (elemekkel) kell ellátni.

A hajtás szerkezeti kialakítása zárja ki a hajtókorongból való kötélkiugrás lehetőségét.

A hajtásláncban nem lehet lapos szíj, lánc vagy négyfél kevesebb párhuzamos ékszíj. Sífelvonóknál e megoldások is elfogadhatók.

A tartalék hajtásban alkalmazható hevederes lánc is.

A hajtást el kell látni a kötélhorony állandó tisztán tartására, a jég, hó és egyéb szennyeződések folyamatos eltávolítására szolgáló berendezéssel, eszközzel.

A sífelvonók hajtására belső égésű motor csak utóégető berendezéssel ellátva alkalmazható. A megengedett utazási sebesség túllépését megakadályozó fordulatszám-határolót ez esetben is be kell építeni.

6.2. A fékberendezések követelményei

A személyszállító kötélvontatású vasutak hajtásrendszerét legalább két, egymástól függetlenül működő, zárt rendszerű fékberendezéssel kell ellátni, ezek egyike üzemi fék, a másik biztonsági fék legyen.

Sífelvonóknál visszafutás-gátlós hajtási kialakítás mellett fékberendezés szükségtelen, de 40%-os átlagos lejtés felett önműködő fékberendezés szükséges.

A biztonsági fék működése ne igényeljen külső energiaforrást, üzemkézsége legyen állandó, működése legyen automatikus, késlekedés nélküli, de kézi működtetést is tegyen lehetővé.

A hajtás és fékezés kölcsönhatását úgy kell kialakítani, hogy a hajtás bármely fék működtetésekor automatikusan kapcsolódjon ki, a hajtási energia kimaradása esetén pedig a biztonsági fék önműködően lépjen működésbe.

A biztonsági féknek közvetlenül a hajtókorongra vagy azzal szilárdan összekapcsolt fékkorongra kell hatnia.

A biztonsági fék működtető erejét gravitációs úton vagy nyomórugóval (nyomórugókkal) kell létrehozni. Rugótörés esetén a fékező nyomaték nem csökkenhet 10%-nál nagyobb mértékben.

A fékhatás mindegyik féknél szabályozható legyen.

A villamos hajtású kötélpálya üzemi fékjének oldása elektromos reteszeléssel történjen.

6.3. Tartalékajtás, vizsgálati és mentőberendezési hajtás

Minden kötélvontatású vasutat — eltekintve a sífelvonóktól — el kell látni tartalék hajtóberendezéssel.

A létesítményt olyan tartalék hajtóberendezéssel kell felszerelni, amelynek energiaellátása a fő meghajtás rendszerétől független. Nincs szükség azonban tartalék hajtóberendezésre akkor, ha a biztonsági elemzés azt mutatja ki, hogy az utasok akkor is könnyen, gyorsan és biztonságosan el tudják hagyni a szállítóeszközöket, és különösen a vonóeszközöket, ha nincs tartalékajtás.

A tartalékajtás — ami egyben a mentőberendezés hajtása is lehet — legyen mechanikusan és villamosan független a fő hajtóberendezéstől.

A tartalékajtás legyen minél közelebb a hajtott kötélehez, így a hajtókorong fogaskerekére vagy tengelyére hason, ugyanakkor független energiaforrással rendelkezzen.

A két hajtás (a fő- és tartalékajtás) egyike legyen mindig összekapcsolva a hajtókoronggal. A hajtókorong és mindkét hajtás egyidejű összekapcsolását ki kell zárni. Az átkapcsolást a pálya megbízható megfékezettsége, annak reteszeléssel ellenőrzöttsége mellett kell megoldani.

A tartalékajtás tegye lehetővé a járművek mozgásirányának megváltoztatását.

A tartalékajtás legyen állandóan üzemkész.

Tartalékajtással a járművek hasonló módon, de kisebb sebességgel érkezenek az állomásra, mint a fő hajtóberendezés működtetésekor.

Ingajaratú kötélpálya tartalék hajtása felhasználható a mentőkabin mozgatására is.

A mentőkabin hajtása tegye lehetővé a mozgási sebesség szabályozását.

6.4. Méretezési előírások

6.4.1. Hajtás

A hajtásnak a kötélpálya biztonságát közvetlenül befolyásoló elemeit a legnagyobb statikus és dinamikus terhelések figyelembevételével kell szilárdságilag méretezni. Csak statikus terhelés figyelembevétele esetén a szilárdsági biztonsági tényező az anyag szakítószilárdságához viszonyítva legalább 5 legyen.

A hajtótengelyek kifáradási biztonsági tényezője legalább 2 legyen.

Üzemeltetési környezeti hőmérsékletnek +50 °C és –30 °C közötti tartományt kell figyelembe venni.

A hajtáslánc elemeinél sajtoló illesztés csak rögzítő kötőelemekkel kiegészítve alkalmazható. A rögzítő kötőelemeket a legnagyobb nyomatéokra kell méretezni.

6.4.2. Fékezés

A megengedett terhelés és hajtókorong-súrlódás legkedvezőtlenebb körülményei között is lehetővé kell tenni a létesítménynek és/vagy a járműveknek az üzemelés közben bekövetkezett vészhelyzet esetén történő mindenkori leállítását. A megállási távolságnak a lehető legrövidebbnek kell lennie, amit a létesítmény biztonsága megkövetel.

A lassulási értékeket a megfelelő határokon belül úgy kell megállapítani, hogy ezáltal szavatolni lehessen a személyek biztonságát és a járművek, kötelek, valamint a létesítmény egyéb részeinek megfelelő viselkedését.

A létesítményeken két vagy több olyan fékrendszernek kell lennie, amelyek képesek a berendezéseket megállítani, és amelyek együttműködését úgy koordinálták, hogy automatikusan az aktív rendszer helyére lépjenek, ha annak hatékonysága nem megfelelő. A vonókötélt utolsó fékrendszerének közvetlenül a hajtókorongra kell hatnia. E rendelkezések a sí- és szánfelvonókra nem vonatkoznak.

A létesítményt hatékony rögzítő és záró mechanizmussal kell felszerelni, amely az idő előtti újraindítást megakadályozza.

A fékezési biztonsági tényező, statikus nyomaték figyelembevételével 1,5 legyen.

A fékstruktúra elemeit az összegzett legnagyobb statikus igénybevétel figyelembevételével legalább 5-szörös szilárdsági biztonsági tényezővel kell méretezni.

6.5. Hajtási teljesítmény

Utastömeg:

A hajtás méretezésekor egy utas tömegét 80...100 kg-nak kell felvenni a járművek befogadó képességének függvényében.

A hajtóművet úgy kell megtervezni, hogy a pályán mozgó berendezések indítása a legkedvezőtlenebb, általában egyoldali maximális terhelés esetén is egyenletes gyorsulással történjen.

A hajtómű méretezése során az alábbi ellenállásokat és veszteségeket kell figyelembe venni:

- emelkedési ellenállás,
- menetellenállás,
- vonókötélt alátámasztó- és terelő görgőin keletkező ellenállás,
- gyorsulási ellenállás,
- hajtógép veszteségei,
- szélviszonyokból adódó ellenállás.

A hajtómű lökésmentesen 0,8 m/s² gyorsítást tegyen lehetővé.

Sífelvonók esetében a hajtómotor névleges teljesítménye legalább 1,2-szerese legyen a számítások alapján szükséges értékeknek.

A hó és sí között súrlódási értéként 0,1-t, a síelő tömegeként 80 kg-t kell figyelembe venni.

Az indító berendezést óránként legalább tizenkét teljes terheléssel való indításra kell méretezni.

6.6. Fékteljesítmény

A hajtás méretezése során figyelembe vett terhelésektől eltérő, a fékezés szempontjából mértékadó terhelésből számított redukált tömeg fékezéséhez az alábbi fékhatásokat kell alapul venni:

— A fékek bármelyike legalább $0,5 \text{ m/s}^2$ közepes lassulással állítsa le kötélpályát a legkedvezőtlenebb terhelés esetén is.

— Körforgalmú és felkapcsolható járműves kötélpálya esetén az üzemi fékkel elérhető közepes lassulás legalább $0,2 \text{ m/s}^2$ legyen.

Együttes fékműködtetés esetén (üzemi fék + biztonsági fék) a közepes lassulás ne lépje túl az alábbi értékeket:

- körforgalmú pályánál 2 m/s^2 ,
- ingajáratú pályánál, siklónál 3 m/s^2 .

Amennyiben a teljesen terhelt felmenő pályaág és teljesen üres lefelé futó ág fékezése 1 m/s^2 lassítást eredményez, a fékerőt lassulásfüggően kell szabályozni, vagy terhelésfüggő fékerő vezérlést kell alkalmazni.

A fékerő vezérlésnél a fokozatokat úgy kell megválasztani, hogy 1 m/s^2 -nél nagyobb lassítás ne lépjen fel. Ingaforgalmú kötélpályáknál és siklopályáknál ez a határérték $1,5 \text{ m/s}^2$.

6.7. Áthúzási biztonság

A hajtókorongon a megcsúszás elleni biztonság (áthúzási biztonság) a legkedvezőtlenebb terhelésű indításkor és fékezéskor is legalább 1,25 legyen.

A kötélkorong kötéláthúzási képessége ne okozza a kötél túlterhelését.

Az áthúzási biztonság méretezésekor a kötél és a hajtótárcsa között a következő súrlódási tényezőkkel kell számolni:

- acélhornyú korongnál $\mu = 0,10$,
- bőr vagy fabéléses hornyú korongnál $\mu = 0,16$,
- legalább 50 HB keménységű alumínium hornyú korongnál $\mu = 0,20$,
- gumi vagy műanyag béléses hornyú korongnál $\mu = 0,25$.

A felsoroltaktól eltérő értékek figyelembevétele csak kísérletek által igazolt módon történhet.

7. Állomások és vonali létesítmények

A fejezet a személyszállító kötélvontatású vasutak állomásainak és vonali létesítményeinek — ezen belül a kötél-feszítő és lehorgonyzó szerkezetek, az állomási függő sín-hálózat, a függő sínpályák, a védőhidak és védőhálók — kialakítására és szerkezeti megoldásaira vonatkozó általános követelményeket tárgyalja. Megadja mindezen szerkezeteknek a személyszállító kötélvontatású vasutak területén jellemző méretezési követelményeit is.

7.1. Állomások

A beszállóhelyek megközelítését és a kiszállóhelyek elhagyását, valamint az utasok be- és kiszállását a járművek mozgását és megállását is figyelembe véve úgy kell megszervezni, hogy az szavatolja a személyek biztonságát, különösen olyan helyeken, ahol fennáll a leesés veszélye.

A létesítménynek alkalmasnak kell lenni arra, hogy gyermekek és mozgáskorlátozott személyek használják, ha a létesítményt ilyen személyek szállítására is tervezték.

Az állomások elhelyezése és kialakítása feleljen meg a választott rendszernek és a becsült forgalomnak.

Az elhelyezésnél fokozott figyelmet kell fordítani a környezetvédelmi előírásokra.

Az utasforgalmi helyiségeket, várótermeket és mellék-helyiségeket a helyi viszonyoknak megfelelően kell méretezni. A kialakítás során arra is figyelemmel kell lenni, hogy üzemzavar esetén — átlagos forgalomra figyelemmel — a kimenekített utasok elhelyezését is tegye lehetővé.

Az állomások környezetének kialakítása tegye lehetővé a be-kijárat és közlekedő utak egyértelmű felismerését. Lehetővé kell tenni a mozgáskorlátozottak szabad közlekedését is.

Az utasáramlatok keresztezését egyértelműen ki kell zárni.

Sem a gépészeti, sem az elektromos berendezések nem veszélyeztethetik az utazóközönséget vagy a személyzetet.

A mozgó pálya által veszélyeztetett állomási tereket el kell határolni.

Az állomásokon felszerelt hozzáférhető mozgó alkatrészeket úgy kell megtervezni és beszerelni, hogy eleve kizárt legyen bármely veszélyhelyzet, vagy ha a veszély lehetősége fennáll, olyan védőberendezésekkel kell az alkatrészeket ellátni, amelyek megakadályozzák a létesítmény azon részeivel való érintkezést, amelyek balesetet okozhatnak. A védőberendezéseket úgy kell kialakítani, hogy azok illetéktelenek által történő eltávolítását vagy üzemen kívül helyezését a lehető legnagyobb mértékben megnehezítsék.

A munkahelyeket és munkaterületeket, beleértve a csak esetenként használatosakat is, és ezek megközelítését úgy kell kialakítani és megépíteni, hogy az ott dolgozók leesését megakadályozzák.

Ha ez így önmagában nem nyújt elegendő biztonságot, a munkahelyeket a leesés megelőzésére a személyes védőeszközök rögzítésére szolgáló pontokkal is fel kell szerelni.

Az állomás gépei és berendezései zárt helyiségben legyenek, vagy más módon kell megakadályozni, hogy illetéktelen személyek hozzáférjenek. A berendezések lehetnek egy helyiségben más, hasonló rendeltetésű berendezésekkel. Valamennyi kötélpálya és magas kötélvezetésű sífelvonó

egyik állomását a futómű, a kapcsolók és a kötél vizsgálatát célzó beépített, vagy mozgatható állvánnyal kell kialakítani.

Az állomások szolgálati helyiségei a személyzet által biztonságosan megközelíthetők, ugyanakkor az illetéktelenek belépésétől védettek legyenek. A pálya vezérlő helyiségét úgy kell elhelyezni, hogy a gépkezelő a pálya minél hosszabb szakaszára rálásson, a megállási, kapcsolási helyeket és az ellenőrző berendezések működését állandóan figyelemmel kísérhesse, a hajtó, vezérlő berendezéseket kedvező ergonomiai körülmények között kezelhesse. Megfelelő szolgálati illemhely álljon a dolgozók rendelkezésére.

A vezérlő helyiség fűthető legyen. Ha a vezérlőasztal a szabadban van, a közelében legyen fűthető tartózkodási lehetőség.

Az állomásokat megfelelő világítással és tartalék- vagy vészvilágítással kell ellátni. Sífelvonóknál engedmények tehetők.

Ingapályák, ezen belül a siklók állomásai vészleállítást működtető véghelyzet kapcsolókkal és ütközővel legyenek ellátva.

Az állomások acél- és vasbeton szerkezeteire, méretezésére a 7.2. „Állványok” fejezet előírásai és a magasépítési előírások érvényesek.

A szerkezetek méretezésénél figyelembe kell venni a kötelekből esetleg azokra átadott terheléseket.

Az állomási függősin-hálózatot és annak függesztő tartószerkezeteit egymást közvetlenül követő járművek terhelésére kell méretezni.

A terep felett 1,0 m-nél magasabban lévő utasforgalmi utak, járdák, gyalogjárók, hidak, peronok és szegélyek mentén legalább 1,0 m magas korlát legyen, a ki-beszálló peronokon nyitható kivételben.

A jármű és a pálya mentén elhelyezkedő szerkezetek, valamint az állomás berendezései között a biztonsági távolság legalább a következő legyen:

1. sífelvonóknál a 4.2.2. alfejezet szerint,
2. siklónál a 4.3. alfejezet szerint,
3. függőszékes vagy fülkés körforgalmú kötélpálya esetén a 4.4.3. fejezetben leírt általános meghatározások mellett csak az állomásokra érvényesen 0,1 m a jármű belső oldalán és 0,5 m a jármű külső oldalán,
4. kabinos ingaforgalmú kötélpálya esetében — ugyancsak eltérően a 4.4.3. fejezetben leírt megkötésektől — csak az állomásokra érvényesen 0,2 m a kabin belső oldalán, 0,6 m a kabin külső oldalán.

Ha nincs járműterelő, a jármű oldalirányú kilengését legalább 12% értékkel kell figyelembe venni.

Az aknákat, mozgó elemeket korláttal és hálóval kell ellátni.

Az állomás szerkezeti kialakítása olyan legyen, hogy az állomásban vagy előtte kisiklott járművek az állomás szerkezetét ne károsíthassák. Az állomásokban a nehéz berendezések, a kötelek, járművek le-felemelésére emelők alkalmazásának és ezek rögzítésének lehetőségéről gondoskodni kell.

Ahol a pályát mozgáskorlátozottak is használhatják, a peronokra jutásukat lehetővé kell tenni.

7.1.1. Ki-beszálló helyek, peronok

7.1.1.1. Sífelvonók

Magas kötélvezetésű sífelvonóknál a beszállási helyeket legalább 3,0 m hosszban vízszintesen, de lehetőleg mozgásirányban lejtősen kell kialakítani. A lejtő hóból is készíthető.

Magasan vezetett szállítókötelek esetén a behúzott vonszoló berendezések legalább 2,0 m-rel a hófelület felett maradjanak. Ez nem vonatkozik hosszú vonszolórudas, vonszoló kengyeles önkiszolgáló pályákra. Ezek kengyeleit, tányérjait mintegy 0,6 m-rel a járósíknál felett kell a használókhoz vezetni.

Alacsony kötélvezetésnél mozgásirányban legalább 2,0 m-es lejtő vagy vízszintes felkapcsoló hosszát kell a síelőknél biztosítani.

A kiszállási hely hossza az a távolság, melyet a vonszoló az utazási sebesség mellett 3 s alatt megtesz.

A kiszállási helyet a távozási irányban lejtősen kell kialakítani. A kiszállási pályaszakaszt egyértelműen meg kell jelölni. Magas kötélvezetés esetén a kiszállási hely vége és a következő első kötélátmasztó görgő között olyan távolság legyen, amit 12 s alatt a szállítókötél megtesz. E távolság rövidítése a vonszolók lengéscsillapítása mellett engedhető meg.

A síelők kiszállási helyet meghaladó vonszolása és a vonszoló szerkezetek visszahúzódásának elmulasztása esetére a pálya leállítását kiváltó vészleállító szerkezet elhelyezése szükséges úgy, hogy a terhelte vagy hibásan működő függeszték ne juthasson a szállítókötél korongjáiig.

Síelőknél és szánok vegyes vontatása nem megengedett.

Szánfelvonóknál a sífelvonókra vonatkozó előírások értelemszerűen alkalmazandók.

7.1.1.2. Siklók, ingaforgalmú kötélpályák

A peron lezárhatóságát a jármű távollétében biztosítani kell. A gépi működtetésű ajtókat a felügyeleti rendszerbe be kell kötni.

A peron szélessége nem lehet kisebb a jármű szélességénél.

A jármű és peron közötti átlépési távolság legfeljebb 0,05 m lehet, a 12%-nál nagyobb lejtésű peront lépcsőzni kell. Ahol személyek leesésének veszélye áll fenn, legalább 1,0 m-es korlátot kell alkalmazni. Ennek a ki-beszálló peronon alkalmazkodnia kell a változó kabinbeálláshoz. A peronkorlát járműajtónak megfelelő szakasza a jármű zárásával ugyancsak zárható legyen.

7.1.1.3. Körforgalmú kötélpályák

A ki-beszállási helyeken a nyitott járműajtó vagy a függeszték és a rögzített építmény között legalább 1,25 m biztonsági távolság legyen.

A járművek automatikus indulása, mozgása esetén az utasok részéről az induló állásban lévő jármű megközelítését ki kell zárni. Automatikus ajtózáras esetén elegendő

távolság biztosításával a zárási hely előtt gondoskodni kell arról, hogy az utasok az indulási helyig ne tudjanak bejutni.

A járdák legalább 1,5 m szélesek legyenek és magasságkülönbségek esetén legalább 1,0 méteres magasságú korlátot kell készíteni.

7.1.1.4. Peronméretek

A körforgalmú kötélpályák peronhossza (L) a következő legyen.

1. Függőszékes pálya:

— $L > 4v$, de legalább 8 m, egy férőhelyes függőszék esetében,

— $L > 5v$, de legalább 10 m, két férőhelyes függőszék és egyidejű beszállás esetében,

— $L > 8v$, de legalább 10 m, két férőhelyes függőszék és egymás utáni beszállás esetében,

— $L > 8v$, de legalább 12 m, három és négy férőhelyes függőszék és egyidejű beszállás esetében.

ahol v (m/s) a járművek legnagyobb megengedett sebessége a 4.4.7. alfejezet szerint.

2. Kiskabinos pálya:

— Vonókötélről lekapcsolható kabinos kötélpálya esetén $L \geq 2,5 \dots 3,0 + 0,5 l + 0,16 v^2$,

ahol v (m/s) a jármű legnagyobb haladási sebessége, és l (m) a kabin hossza,

A peronok hosszának meghatározásakor figyelembe kell venni a vonó- és szállítókötél hosszjátékát.

Körforgalmú kötélpályák peronszélessége:

Az állomások és a közbelső beszállóhelyek peronja szimmetrikusan helyezkedjen el a tartó-szállító kötéltől viszonyítva, szélessége pedig legalább a következő legyen:

— függőszékes kötélpályánál

= 1,5 m az egy férőhelyes függőszék,

= 1,7 m a két férőhelyes függőszék,

= 1,9 m a három és négy férőhelyes függőszék esetében,

= a 6—8 személyes függesztékekhez tartozó peronszélesség külön hatósági hozzájárulással határozható meg;

— kabinos kötélpályánál

= 1,2 m, ha a peron az utasoknak csak a beszállására vagy csak a kiszállására való,

= 2,0 m, ha a peron az utasok be- és kiszállására szolgál.

A terhelt és az üres tartó-, szállítókötél peron feletti befüggés-különbsége legfeljebb a következő legyen:

— 0,1 m függőszékes kötélpályánál,

— 0,12 m körforgalmú kiskabinos kötélpályánál,

— 0,20 m ingajáratú nagykabinos kötélpályánál.

Egyéb megköltések:

Az állandóan a szállító kötéltre rögzített függőszékű kötélpálya üres függőszékének ülőfelülete és a beszállóperon között 0,55...0,65 m távolság legyen a be- és a kiszállási helyen.

Ha a be- és a kiszállás menet közben történik, a peron lejtése legfeljebb 10% legyen.

A felcsatolt síléces síelőök által használt kötélpálya kiszálló peronja nem emelkedhet a mozgás irányában, de lejtéssel bírjon a pálya elhagyásának irányában.

A peronnak legyen esővíz- és hóléelvezetője (víztelenítője). A lefolyóárkot ráccsal kell lefedni.

Az állandóan rögzített járművű, körforgalmú kötélpálya kötéltúrjának és beszállóperonjának lejtése közötti különbség, a pálya irányában 1,7—2,8% legyen.

A lekapcsolódó kabinú kötélpálya vonókötelének, illetve szállítókötélének a pálya irányában legalább 10% emelkedése legyen a biztonsági berendezések helyétől kiindulva, a legkedvezőtlenebb feltételek közötti fékút kétszeres hosszúságában.

A lekapcsolódó járművű és a lekapcsolási hely utáni lejtős pályaszakaszú kötélpálya esetében a lekapcsolt járművet ellenkező lejtésű szakasszal vagy szerkezettel kell lefékezni.

Függőszékes kötélpálya esetében, ha a beszállóhely a tereptől 1,0 m-nél magasabba emelkedik, az utasok leesését egy, legfeljebb 60% hajlású rézsúvél vagy palánkkal vagy védőráccsal stb. kell megakadályozni. Ezek m-ben mért hossza legalább a kötélsbéesség m/s-ban mért értékének 1,5-szöröse, szélessége pedig a beszállóhely szélessége legyen.

7.2. Állványok

Az állványok helyét úgy kell megválasztani, hogy azok szilárd talajra kerüljenek, földcsuszamlás, kőgörgögeteg és vízelöntés ne veszélyeztesse azokat. Kifogástalan kötéltvezetést tegyenek lehetővé.

Az állvány hozzáférhető legyen felülvizsgálat, kezelés és javítás céljából.

Az állvány magasságának meghatározásakor a következőket kell figyelembe venni:

1. a kötélt legnagyobb, megengedett törésszögét az állványon;
2. a biztos kötéltelfekvés feltételeit a legkedvezőtlenebb terhelési viszonyok esetében is;
3. a teljes terhelésű jármű és a terep között előírt legkisebb megengedett távolságot;
4. az adott kötélpálya típusra vonatkozó legnagyobb megengedett távolságot a jármű és a terep között;
5. a hóréteg vastagságát.

Nagy kötéltörésszög esetén két vagy több állvány is összevonható, hogy sarui, görgős himbái törésmentes folyamatos ív mentén helyezkedjenek el.

Minden állványon legyen kötéltkiemelő a kötélpálya szereléséhez, az üzemeltetés közbeni karbantartáshoz, valamint veszély esetén az utasok mentéséhez. A kötéltkiemelő méretezésekor csak akkor kell utasok, járművek terhelését figyelembe venni, ha a kiemelő terhelt kötélt leemeléseire is szolgálhat.

Az állványon legyen létra. Az állványfej felső síkja felett legalább 1,0 m magasságú kapaszkodó legyen a létra folytatásaként.

A 18 m-nél magasabb állvány létrájának legalább 10 m-ként legyen pihenőállása.

Az illetéktelenek állványra való feljutását műszaki és szervezési intézkedésekkel kell megelőzni (mozgó létrátag, figyelmeztető tábla stb.).

Az állványt meg kell számozni, a szám jól látható (legalább 180 mm magas) legyen.

Ferde vagy 10 m-nél magasabb állvány sarujának és görgős himbájának karbantartására, azok teljes hosszúságában legyen pódium.

Szabad szelvény a szerkezeteken:

Az állványon való áthaladáskor a jármű és az állvány szerkezete között a legkisebb oldalirányú biztonsági távolság

— terelő esetén 0,2 m,

— terelő nélkül a jármű 20%-os oldalirányú dőlésén túl 0,5 m.

A jármű az állványon akadálytalanul haladjon át. Az állvány álló részei és a görgős himbák ne legyenek elérhetőek az utasok által még akkor se, ha a jármű pályairányú, függőlegestől mért kilengése 35%.

Szerkezet:

Az állvány teherviselő szerkezete acélból, indokolt esetben vasbetonból legyen. Az állvány acélszerkezetének anyaga a kötélpálya üzemeltetési helyének legkisebb hőmérsékletére vonatkozó szavatolt ütőmunkájú, műbizonylattal igazoltan csillapított vagy félig csillapított szerkezeti acél legyen.

Az állvány teherviselő része acéllemezőnek vagy hengerelt anyagának vastagsága legalább 5 mm, csövének falvastagsága pedig legalább 3 mm legyen.

A csövek és a zárt szelvényű acélszerkezetek belső felületét megbízhatóan kell védeni korrózió ellen.

Az állványok lekötéseit az alapokon és az alapozást védeni kell a talajvíz és a felszíni vizek káros hatásaitól.

Az állvány acélszerkezetének szilárdsági számításakor a megengedett feszültséget a következő, a folyási határhoz viszonyított szilárdsági biztonsági tényezők figyelembevételével kell meghatározni:

- a kötélpálya üzemi állapotában fellépő legnagyobb terhelésekre: 1,5;
- a kötélpálya üzemén kívüli állapotában fellépő legnagyobb terhelésekre: 1,3;
- szállítási, szerelési, baleseti, szeizmikus és egyéb terhelésekre: 1,2.

A terhelések nagyságának meghatározásakor a következő, a névleges terheléshez viszonyított szorzó tényezőket kell alkalmazni:

- a szerkezet saját tömegéből származó terhelések: 1,1;
- a kötelek és a jármű terhelése:
 - üzemi állapotban: 1,4;
 - üzemen kívüli állapotban: 1,2;
- a telefon- és más villamosvezetékek, kábelek és kötelek terhelése: 1,1;
- üzemi szélterhelés: 1,0;

— a tartókötélsarun a súrlódási erőből keletkező terhelés: 1,0;

— a jármű vészfékezésekor a tartókötéltben keletkező terhelés: 1,0.

Üzemi állapotban a kötélt jegesedése figyelmen kívül hagyható.

Az állványok méretezésénél a pálya két állapotát kell megkülönböztetni:

— üzemi állapot: utasterhelés, csökkentett szélteher,

— üzemén kívüli állapot: utasmentes pálya, teljes szélteher.

A szerkezetek teherbírása mindkét állapotnak feleljen meg.

Az állvány szélterhelését a kötélpálya üzemi állapotában legalább 200 N/m² dinamikus torlónyomás, üzemén kívüli állapotában pedig az üzemeltetési hely viszonyainak figyelembevételével kell meghatározni, de legalább 800 N/m² legyen a torlónyomás.

A kötélpálya üzemén kívüli állapotában a függőleges légmozgásból eredő dinamikus torlónyomást legalább 500 N/m² értékkel kell figyelembe venni.

A lekapszolható járműves, körforgalmú kötélpálya keresztirányú szélterhelésének meghatározásakor figyelembe kell venni a kötélt közvetítésével az állványra átadódó, a kötélpálya átellenes ágain terhelten/üresen haladó járművek által okozott egyenetlen terhelést is.

A kötélt esetében az aerodinamikus tényező $c=1,2$, a jármű és az állvány esetében pedig szerkezetüktől függően változik.

Alapozás

Az alapozási síkra ható stabilizáló és felborító nyomaték viszonya legalább 1,4 legyen.

A terhelésekből számított, az alapozásra ható vízszintes csúsztatóerőnél a csúszási stabilitás legalább 1,3 legyen.

Ha az alapozásra függőleges kitépő erő hat, az ezzel szembeni biztonság legalább 1,1. legyen. Sziklás talaj esetében a passzív talajnyomás figyelembe vehető, egyéb esetekben a talaj megfogó hatásával nem szabad számolni.

Valamennyi helyhez kötött berendezés betonlapokkal bírjon. Kivételt képeznek az alacsony kötélvezetésű sífelvonók.

7.3. Kötélfeszítő és lehorgonyzó szerkezetek

A kötélfeszítések szerkezeteinek kialakítása és méretezése során figyelembe kell venni a feszítőerők esetleges excentrikusságát.

Több feszítőelem (kötél, hidraulikus henger) együttes alkalmazása esetében azok hatásának kiegyensúlyozottságát meg kell oldani.

Ha a vonó- vagy a szállítókötél feszítésében feszítőszán is részt vesz, akkor az viselje el károsodás nélkül a korong forgásából származó, elsősorban a hajtókorongtól származó terhelést.

A feszítőszán véghelyzeteit annak pályáján ütközőbakokkal kell határolni.

Az ütközőbakon vagy a feszítőszánon legyenek energia-emésztő ütközők.

A feszítőszán véghelyzeteit villamos véghelyzet-kapcsolókkal kell határolni. Ha az ellensúly helyzetét külön szerkezet szabályozza, akkor ennek véghelyzeteit is villamos véghelyzet-kapcsoló határolja.

Ha a feszítőszán 100 mm-re megközelíti a végütközőt, akkor a véghelyzet-kapcsoló állítsa le a kötélpályát. Ekkor a feszítőszán alatti szabad távolság legalább 200 mm legyen.

A feszítőszán vagy a feszítőszán mozgástartománya, a kötélteljes feszítése esetén a következőkből tevődik össze:

1. a kötélnyúlás változása, terheletlen (jármű nélkül) és a legnagyobb terheléses állapot (a terhelt járművekkel) között;
2. a kötélnyúlás rugalmas nyúlása, az 1. alatti terhelés hatására;
3. a kötélnyúlás maradék nyúlása, ami hosszának 0,001-szerese;
4. a kötélnyúlás hőátágulása, a levegő helyi, évi legnagyobb hőmérséklet-ingadozásának figyelembevételével (adatok hiányában 90 °C hőmérséklet-változást kell alapul venni).

A feszítőszán mozgástartománya csökkenthető a szabályozó szerkezet (például csörlő) esetén, csak az 1. és 2. szerinti tényezők, valamint a 4. tényező esetében napi 30 °C átlagos hőmérséklet-ingadozás figyelembevételével.

Függőszékes pálya üzemzavara esetén, az utasok járművekből történő kimentésének megkönnyítése céljából, — ha a hossz-szelvény lehetővé teszi — megengedhető a szállítókötélnyúlás lazítása a feszítőszán csörlőjével.

Ha a feszítőszánal működő feszítőszán szerkezetnek nincs a kötélnyúlás megállítására szolgáló csörlője, akkor lehetővé kell tenni a feszítőszán felemelését, vagy a feszítőszán mozgását a feszítőkötélnyúlás ellenőrzéséhez.

A tartókötélnyúlás rögzítése tegye lehetővé áthelyezhetőségét legalább a leghosszabb kötélsaru hosszának négyszeresével azonos hosszúságban, a kötélnyúlás garantált élettartamának megőrzése érdekében.

A lehorgonyzó helyek alapját elcsúszás és felbillenés ellen legalább 1,5-szeres biztonsági tényezővel kell méretezni, a passzív földnyomás figyelmen kívül hagyásával.

A feszítőszán szerkezet teherbíró elemeinek méretezésekor, statikus terhelés esetén, a szilárdsági biztonsági tényező legalább 5,0 legyen a szakítószilárdsághoz viszonyítva.

A feszítőszán végütközőjének biztonsági tényezője legalább 2,0 legyen a folyási határhoz viszonyítva a legnagyobb terhelés, illetve a dinamikus hatások figyelembevételével.

A feszítőszán kiegészítő súlyai az emelő és a rögzítő elemekkel együtt legfeljebb 30 kg tömegűek legyenek.

Csőrlős feszítés esetén a csörlődob szerkezeti kialakítása zárja ki a kötélnyúlás lazulását, és a dobon legalább három kötélnyúlás maradjon. A kötelet legalább két szorítóelemmel vagy kötélszemmel kell a dohoz rögzíteni, de a dobon a szabad vég maradék hossza ne legyen kevesebb a kötélnyúlás kétszeresénél.

A kötélnyúlás végkarmantyúját úgy kell elhelyezni, hogy a kötélnyúlás ne legyen hajlításnak kitéve a karmantyú előtti, legalább 80-szoros kötélnyúlásmérő hosszban.

A kiöntött karmantyú szerkezeti kialakítása tegye lehetővé a kiöntött fej ellenőrzését.

A feszítőszán szerkezetek csak a kiszolgáló személyzet számára legyenek hozzáférhetőek, és ellenőrzésük veszélytelen legyen.

A feszítőszán legyen bekerítve, a hótakaró átlagos magasságával figyelembe vett terepszint felett legalább 2 m magasságban.

A feszítőszán aknáját (ha van ilyen) védeni kell a hó, az esővíz, a talajvíz és az árvíz behatolása ellen, illetve az aknának legyen vízelvezetése.

A feszítőszán három oldalon legalább 0,5 m, a negyedik oldalon pedig legalább 0,2 m távolságra legyen az aknától vagy a kerítéstől.

A feszítőszán forgását meg kell akadályozni.

A feszítőszán vagy a feszítőszán mozgását skálán ellenőrizhetővé kell tenni.

A beosztáson legyen megjelölve a feszítőszán vagy a feszítőszán végütközőktől mért 0,5 m-es helyzete.

A tartókötelek lehorgonyzó dobját és íves terelőjét fával vagy más rugalmas anyaggal kell burkolni. A dobra legalább három kötélnyúlást kell felcsévelni és a menetek között legalább 3 mm távolság legyen.

A kötélnyúlás végét úgy kell rögzíteni, hogy ne csússzon ki, tartóhosszát pedig az áthelyezhetőség figyelembevételével kell meghatározni (4-szeres saruhossz).

A kötélnyúlás rögzítése legyen vizsgálható, és hozzáférhető, legyen védve a korrózió és az egyéb károsodás ellen, valamint legyen jelölve a kötélnyúlás rendeltetése, és helyzete szerint.

7.4. Állomási függőszán hálózat

Az állomásokban le-felkapcsolódó járműves rendszereknél a járművek állomási mozgásának pályájával merev sínhálózat szolgál.

A sínpálya és támaszai, felfüggesztései méretezésénél a pályán szorosan felsorakoztatott járművek terhelését kell figyelembe venni.

A függőszán méretezésénél a sín felső élén ható, a függőleges terhelés 10%-át kitevő vízszintes erő is figyelembe kell venni. A járművek sínpályáról leesését megfelelő vezetéssel kell kizárni. Az állomási sínpálya pályaszakaszainak (pl. tároló vágány) kapcsolására kialakított függőszán-váltók reteszelvek legyenek, azaz zárják ki, hogy nyitott váltóra kocsis fusson.

A jármű kisiklását a váltók szakaszán is megfelelő szerkezeti megoldással ki kell zárni.

Az állomási függőszán hálózat kiemelten fontos szakaszán, azaz a le-felkapcsoló szerkezetek, berendezések által érintett szakaszán a pálya merevsége és a kapcsoló készülékhez, kötélnyúlás viszonyított helyzete a kapcsolókészülék által megkövetelt pontosságú legyen.

7.5. Függő sínpálya hidak

A jármű felfüggesztése és a pálya kialakítása két állomás között hídszerkezetek, mint támasztó, függesztő szerkezetek alkalmazásával is megoldható. Az így épült vagy építendő függő sínpálya hídszerkezeteinek üzemi terheléseként a pálya követési távolságával közlekedő járművek terhét kell figyelembe venni.

Rendkívüli terhelésként fel kell tételezni

— a vizsgált hídszakaszon a járműveknek a követési távolság felében,

— egyébként üzemszerű követési távolság mellett két jármű közvetlen egymás utáni közlekedését.

A mélypontokon lévő hidakat térköz nélkül közlekedő járművekre kell méretezni 1,0 biztonsági és dinamikus tényezővel.

A hidak számítása során számításba kell venni az egyoldali terhelésből származó csavaró nyomatékot is.

A hidakon végigmenő gyalogjárót kell kialakítani.

7.6. Védőszerkezetek, védőhidak és hálók

A kötélpályákon szükséges munkák — zavart nem okozó — független elvégzése érdekében, vagy rendkívül biztonságot követelő keresztezett létesítmények védelmére védőhidat vagy védőhálót kell alkalmazni.

7.6.1. Védőhidak

A védőhíd pályaszintjét a felette haladó járműhöz viszonyítva úgy kell meghatározni, hogy a jármű esési magassága a legkisebb legyen. A jármű elakadásának megelőzésére a pálya tartó-szállító kötelének legkisebb feszítése és egyebekben üzemi körülmények mellett a jármű úrszelvénye és a hídszerkezet között legalább 0,3 m távolságot kell tartani.

Az esési magasságot a kötél befüggése szempontjából a legkisebb kötélfüggést eredményező terhelési és feszítési esetből kell megállapítani.

A védőhíd legkisebb szélessége 2,0 m esési magasságig a kötél tengelyétől mindkét irányban 20%-kal kifelé kilengett jármű vízszintes értelemben legtávolabbi pontjai közötti távolság mindkét irányában 0,6—0,6 m biztonsági sávval növelt mérete. A kötél oldallengésének mértékével ezt növelni kell, ha a védőhídon nincs kötélátasz. A 2,0 m-t meghaladó esési magasság esetén a járműnek a folyamatos szélhatás tekintetbevételével kialakuló esésvonalát kell figyelembe venni.

A híd hosszának (pályatengely irányú) meghatározásánál a szélhatás mellett a vontatási sebességet is számításba kell venni.

A védőhidat kétoldali korláttal és mászóhágcsoval kell ellátni. A védőhidak, és az építmények védőhídként szolgáló részeit az általános méretezési terhelésen kívül a következő terhelések szempontjából is vizsgálni kell:

1. 2 kN/m^2 hasznos terhelés a szerelési és hőteher figyelembevételeként. (Dinamikus tényezője 1,0).

2. Amennyiben a jármű leesésével is számolni kell, úgy ennek hatását a következők szerint kell figyelembe venni:

- leeső súlyként a tele jármű súlya 1,0 biztonsági tényezővel,
- az ütközés képlékenynek tekinthető,
- a hídnak ütközés után együttrezgő tömegeként csak a híd alakváltozásában résztvevő tömeg tekinthető (feltöltések és burkolatok nem).

A főtartóknak és szerkezeteknek a dinamikus hatásra csak rugalmas alakváltozása megengedett, de a határ-feszültségek 50%-os növelése elfogadható.

Melléktartók törése és képlékeny alakváltozása megengedett, ha ez nem veszélyezteti a védett létesítményt, és alakváltozása nem sérti annak úrszelvényét.

Az ütközés okozta deformációk meghatározása során a jármű alakváltozása nem vehető számításba.

Az ütközés ferdességének kedvező hatása figyelembe vehető.

A dinamikus hatás csökkentésére alkalmazhatók:

- rugalmas alakváltozású alátámasztás,
- energiaemésztő ütköző réteg,
- képlékeny alakváltozásra képes, a tartókon elhelyezett elemek,
- egyéb energiaemésztő szerkezetek.

A védőhidakat vizsgálni kell a kötél nyomvonalában ható, a jármű súlyával egyező, pályamozgás irányú terhelés szempontjából is.

7.6.2. Védőhálók

A védőhálók tervezésénél a védőhidakra előírtak a következő eltérésekkel érvényesek:

- a védőhídnál előírt, a jármű úrszelvénye és a szerkezet közötti távolság helyett $-25 \text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékleten 1,0 m távolságot kell hagyni,
- a védőhidaknál megkívánt korlátot itt oldalháló helyettesíti,
- a védőháló szélességének megállapításához a jármű és kötele, valamint a terheletlen védőháló szél okozta elmentés kilengéseit kell figyelembe venni. A háló fonattal borított szakasza merev tárcsának tekinthető.

A védőháló hullámos fonattal készüljön. Ennek szemmérete legfeljebb 46 mm, folyóméterenkénti fémes keresztmetszete legalább $2,1 \text{ cm}^2$ legyen. A legkisebb huzalátmérő 3 mm.

A keresztmerezvítések egymás közötti távolsága legfeljebb 4,0 m, legkisebb szelvénye $60 \times 60 \times 6 \text{ mm-es}$ idomacél.

A kötőhuzalok átmérője a fonat átmérőjével egyezzen meg.

A védőháló tartókötelek sarujának sugara a 65-szoros kötélméret és az 1000-szeres szélsőszál átmérő közül, a nagyobb sugarat adó legyen.

A védőháló mindkét hosszoldalán 1,0 m magas, hálóval borított védőoldalt kell kialakítani.

A háló tartókötelei egyszer sodrott kötelek legyenek.

A védőháló minden elemét tartós korrózióvédelemmel kell ellátni.

A védőhálót az általánosan érvényes méretezési terheléseken kívül a következő terhelésekre is méretezni kell:

— $\pm 20\text{ }^\circ\text{C}$ hőmérséklet-tartományban 500 N/m^2 .

— A leeső jármű dinamikus hatását — amennyiben szükséges — a védőhidaknál megadott módon kell figyelembe venni.

A méretezésnél a keresztmervítések tartóköteleket együttdolgoztató hatását nem szabad figyelembe venni.

A tartókötelek határ-igénybevételét statikus terhelésre 30%-ban, a leeső jármű okozta ütőhatásnál 80%-ban szabad kihasználni.

A leeső jármű eleven erejével szemben a védőháló alakváltozási munkájában a tartókötél megnyúlásán felül a kötélalak megváltozását, valamint a feszítősúly vagy feszítőtűrugó munkáját is figyelembe kell venni.

A legnagyobb kötélterő, valamint a szerelési legnagyobb és legkisebb kötélbefüggesztés számításához a terhelések és hőmérsékletek alábbi kombinációit kell alkalmazni:

1. Önsúlyból eredő terhelés — $25\text{ }^\circ\text{C}$ és szerelési hőmérséklet mellett.
2. Önsúlyból+ leeső járműből eredő terhelés — $25\text{ }^\circ\text{C}$ és $+45\text{ }^\circ\text{C}$ esetén.
3. Önsúly + 500 N/m^2 statikus teher — $25\text{ }^\circ\text{C}$ és $+20\text{ }^\circ\text{C}$ mellett.

8. Járművek

E fejezet a kötélvontatású vasutak járműveinek, a járműveket a kötéllel összekötő szerkezeteknek és a járműfékek tervezésénél, vizsgálatánál figyelembe veendő követelményeket tárgyalja.

8.1. Általános kialakítási követelmények

A szállítóeszközöket és/vagy vonóeszközöket úgy kell megtervezni és felszerelni, hogy előrelátható üzemi körülmények között az utasok ne eshessenek ki, és ne legyenek egyéb veszélynek kitéve.

A járművek és vonóeszközök szerelvényeit úgy kell méretezni és kialakítani, hogy

— ne sértsék meg a kötelet,

— ne csússzanak meg, kivéve, ha ez a megcsúszás nem érinti jelentősen a jármű, a vonóeszköz, vagy a létesítmény biztonságát

a legkedvezőtlenebb körülmények között sem.

Az üres jármű függőlegestől való eltérése 2% lehet.

A síelőket leoldott lécekkal szállító járművön legyen síléctartó.

A jármű részei:

— függeszték,

— kapcsolódó készülék, vagy kapcsoló,

— futómű,

— kocsiszekrény,

— fékberendezés.

A járművek ajtóit (kocsikon, kabinokon) úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy azok becsukhatóak és zárhatóak legyenek. A jármű padlózatát és falait úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy minden körülmény között ellenálljanak az utasok által kifejtett nyomásnak és terhelésnek.

Ha a járművön üzemeltetési okból egy kezelő jelenléte szükséges, a járművet fel kell szerelni a kezelő feladatainak ellátásához szükséges berendezésekkel is.

A járműveket és/vagy vonóeszközöket, és különösen ezek felfüggesztő szerkezeteit úgy kell megtervezni és felszerelni, hogy ezek a vonatkozó szabályoknak és utasításoknak megfelelően szolgálják a karbantartó személyzet biztonságát.

Kioldható kapcsolókészülékekkel ellátott járművek esetén az utasok veszélyeztetése nélkül minden intézkedést meg kell tenni, az olyan járműnek az indulás pillanatában történő megállítására, amelynek kapcsolókészüléke helytelenül kapcsolódott a kötélhez, vagy az olyan járműnek az érkezés pillanatában történő megállítására, amelynek kapcsolója nem oldott ki, továbbá a szállítóeszköz lezuhanásának megelőzésére.

A síkló-kocsikat és — ha a létesítmény kialakítása ezt megengedi — a kétkötéses rendszer járműveit a pályára ható automatikusan működő fékberendezéssel kell felszerelni.

Ha a jármű kisiklásának veszélyét más intézkedésekkel nem lehet kiküszöbölni, a járművet olyan kisiklás elleni berendezéssel kell felszerelni, amely lehetővé teszi a jármű megállítását a személyek veszélyeztetése nélkül.

8.2. Függeszték

A függeszték a személyszállító kötélpálya járműszekrényét, függőszékét, vagy a sífelvonó vonszoló szerkezetét a kötélre kapcsoló szerkezettel, vagy a futóművel köti össze, rendszerint csuklósan kapcsolódó, merev teherhordó elemként.

A függeszték feladata a jármű rögzítésén túl a tartó- és a szállítókötél tengelyének, valamint a jármű súlyvonalának összehangolása, továbbá menet közben a jármű stabil, lehetőleg függőleges helyzetének biztosítása.

Sífelvonóknál és függőszékes kötélpályáknál a függeszték hosszát úgy kell meghatározni, hogy a támaszokat — beleértve a kötélvezető görgőket is — az utasok kézzel ne érhessek el.

Magas kötélvezetésű sífelvonónál a vonszolókötel és a vonszolókgengyel (tányér) között legalább 0,6 m hosszú merev függesztéket kell kialakítani.

Hosszú rudas sífelvonó esetében csak rugózott függeszték alkalmazható.

A függeszték szilárdsági próbáját a hasznos teher 3-szorosával kell elvégezni.

Kis- és nagykabinos kötélpályán alkalmazott függesztékek, kapcsolókészülékek végleges konstrukciójának meghatározása előtt fáradási és ridegtörési vizsgálatokat kell végezni.

A függeszték és a kocsiszekrény kapcsolatát a kötéllelengések fárasztó hatásának csökkentése érdekében úgy kell kialakítani, hogy a szekrényvázban abból hajlító igénybevétel ne keletkezessen.

A függeszték szerkezeti elemeit összekötő hegesztési varratok és kötőelemek szilárdságát számítással is igazolni kell. A kötőelemeket lazulás ellen minden esetben biztosítással kell ellátni.

8.3. Kapcsolókészülékek és kapcsolóelemek

A vonó- és szállítókötélre kapcsolódás kiöntéses karantányúval, csavaros szorítóval és önműködő, általában rugós kapcsolószerkezettel valósítható meg, sífelvonóknál ez fogóvillára egyszerűsödik.

A véletlen lekapcsolódás megakadályozására a kapcsolóerő csökkenését kizáró erőtaroló vagy hasonló megoldású szorítót és kapcsolókészüléket kell alkalmazni.

Kettőnél több utast befogadó járműveknek 40%-os kötéllejtés felett két egymástól független kapcsolókészüléke legyen.

Minden kötéلكapcsoló szerkezeti kialakítása tegye lehetővé, hogy a kötélméret 10%-os csökkenéséig az utánállítható legyen.

Magas kötéilveretésű sífelvonónál a kötélszorító lehúzási ereje legalább kétszerese, legfeljebb háromszorosa legyen a vonszolásból származó szállítókötél-irányú erőnek.

Kötélpályáknál a kapcsolókészülék lehúzási ereje legalább a terhelt jármű saját súlyát érje el. Ezen felül a kapcsolókészüléknek a legkedvezőtlenebb üzemi viszonyok között is — tehát a legnagyobb emelkedőn, frissen megkötél és a kötélméret csökkenése esetén — legalább 3-szoros megcsúszás elleni biztonságot kell elérnie.

A csavaros szorító- és kapcsolókészülékek a görgők hornyáiban akadálytalanul fussanak a jármű 20%-os oldallengése esetén is. A készülékek 3%-os kötélméret-csökkenés mellett is biztonságosak legyenek.

Ha járművenként két szorító- vagy kapcsolókészülék szükséges, akkor mindkét kapcsolókészüléknél a 3-szoros megcsúszás elleni biztonságot el kell érni.

A súrlódási tényező értékére 0,13-t lehet alapul venni.

Az előírt biztonságot mérésel kell igazolni. A mérés végrehajtásához a kapcsolókészüléken megfelelő csatlakozóelemet kell kiképezni.

Önműködő kapcsolóberendezésnél két egymástól független kapcsoló-erőforrás is felhasználható.

Az üzemszerűen nem kikapcsolódó készüléket szereléssel könnyen oldhatóan kell kialakítani. A tartósan rögzített felkapcsolású kötélpályák szorítóelemeit időszakosan át kell helyezni. Minden áthelyezés után a szükséges lehúzóerőt ellenőrizni kell.

A szállítókötélnek a kapcsolókészüléknél történő megtörése a hajtó, illetve a fordító korongon való áthaladásakor nem lehet nagyobb 16%-nál. A kapcsolókészülék végeit le kell kerekíteni.

Sikló járművekre a vonókötélnek a kocsihoz rögzítéséhez vonófejet kell felszerelni.

A vonófej-ágyazást úgy kell kialakítani, hogy a szekrényvázban hajlító igénybevétel ne keletkezzen. A rögzítést a maximális kötélterő 4,5-szeresére kell méretezni.

A vonókötél erejét rugózottan kell átadni. A kötélt rögzítését a vonófejnél folyamatosan ellenőrizni kell és a kötélterő 3 kN alá csökkenése esetén a fogófék lépjen működésbe.

8.4. Futóművek, támasztó görgőrendszerek

A futómű és görgőrendszer kialakítása tegye lehetővé a görgők és kerek egyenlő teherviselését.

A siklók fogófékjének működésbe lépésekor a jármű kerekei nem emelkedhetnek fel sínjükről.

A kötélpálya üzemeltetése során előreláthatóan fellépő legnagyobb hosszirányú és keresztirányú lengéseknél a támaszokon való áthaladásnál, a legnagyobb gyorsulásnál és lassulásnál sem szabad a kereknek a tartókötélről eltávolodni vagy a szállítókötélnek kisiklani. A futóművet a kisiklást megakadályozó kiegészítő védelemmel kell ellátni.

A futómű megfelelő kenéséről konstrukciós megoldással kell gondoskodni.

Ha mód van rá, a hosszirányú lengések csillapításához lengéscsillapítót kell felszerelni.

A kötélt keresztirányú lengései ellen — ha szükséges — a futóműre csillapító-berendezés szerelendő.

A futómű végét hókotró, jégtörő elemmel kell ellátni.

8.5. Kocsiszekrény

Sífelvonóknál jármű nincs. Alacsony kötéilveretésnél fogóeszközzel (villa, vonókar stb.) közvetlenül a szállítókötélre kapcsolódnak a síelők. Magas kötéilveretésnél az utasok vagy szánok továbbítására függesztékek kengyelei, illetve tányérai szolgálnak. Ezek sima felületűek legyenek, biztos vontatást tegyenek lehetővé, ugyanakkor tőlük az utas könnyen szabadulhasson. A szánvonszolók a szánról kézi beavatkozással könnyen lekapcsolhatók legyenek, a felső állomáson önműködő lekapcsoló szerkezetnek vagy megfigyelőnek és leállító személynek kell lennie.

A *siklójármű* kocsiszekrényének, a szekrényváznak károsodás nélkül el kell viselnie a legnagyobb lassulásnál, és a végállomási ütközőre való ráfutáskor 5 m/s^2 lassulásnál fellépő igénybevételt.

Függőszékes kötélpályán a függőszék gyors be- és kiszállást tegyen lehetővé.

A függőszék egy- és többüléses kivitelben készülhet, legalább 0,5—0,6 m széles legyen személyenként.

A függőszéket az ülőlaptól mérve legalább 0,35 m magasságú hát- és oldaltámlával kell ellátni. Kiesés ellen ki

kell egészíteni függőleges vagy ferde síkban lefelé záródó karral és lábtartó kengyellel, amelyeket súly- vagy rugóerő működtet. Az üléseknek hátramenet esetén is biztonságosnak kell lenniük.

A függesztéken és a függőszéken lekerekítés nélküli élek, sarkok vagy kiálló, esetleges sérülést okozó elemek nem lehetnek, a ruházat esetleges beakadását okozó kialakítás nem engedhető meg.

Kabinos pályák járműveinél a szekrény kialakítása során törekedni kell a szilárdsági követelmények kielégítése mellett a minél kisebb tömegre.

A teherhordó váznak önállóan, anélkül ki kell elégíteni a szilárdsági követelményeket, hogy a burkolatok és egyéb belső szerkezetek terhelésvételét figyelembe vennék. A szekrényváz anyaga csillapított, húzott, zárt szelvényű, jól hegeszthető szerkezeti acél legyen.

A kísérő nélküli kabin zárja belülről nem lehet nyitható.

8.5.1. Általános előírások

A szekrényváz szelvényeinek legkisebb falvastagsága 2,5 mm. A szekrényvázat korrózióvédelemmel kell ellátni. A vázszerkezeten az üzemelés helyszínére szállításhoz emelési helyeket kell kiképezni.

A járműveket az állvány- és állomási terelésekkel érintkező felületeken ütközőelemekkel kell ellátni.

A járműszekrény próbaterhelését a hasznos teher legalább kétszeresével kell elvégezni.

A járműszekrényt külső és belső burkolattal kell ellátni. A burkolatnak biztosítania kell a jármű legkedvezőtlenebb üzemviszonyai mellett is az utasok védelmét.

Félig zárt kabinok esetében az álló utasok szállítására alkalmas járműveket a padlószinttől 1,1 m magasságig, ülő utasok szállításánál pedig az ülőlap felett 0,35 m magasságig burkolni kell.

A padlóburkolatot csúszásmentes anyagból kell készíteni.

A teherviselő elemek és a szekrényváz kapcsolatának ellenőrzésére könnyen, de csak szerszámmal eltávolítható fedelű vizsgáló nyílásokat kell kiképezni.

A kocsiszekrény belső, utasok által elérhető terében éles sarkok, lekerekítés nélküli kiváltások, szerelvények nem lehetnek.

Járműkísérővel üzemelő járművek mindkét végén kísérő állást kell kiképezni. A kísérő állásból szabad kilátás legyen a pályára és az állomásra.

Az ajtókat úgy kell kiképezni, hogy a zár véletlen oldása esetén is azok zárva maradjanak.

Az ablakokat szilánkmentes biztonsági üvegből vagy megfelelő műanyagból kell készíteni.

Az ablakokat zártan, a szekrényburkolattal szilárdságilag együttműködő kerettel kell kiképezni. Az ablaknyílástól független szellőztetést kell biztosítani.

Az utaskísérő helyénél lévő ablak lehet nyitható.

Álló utasokat is szállító járművek belmagassága legalább 2 m legyen.

Hat fő befogadóképesség feletti zárt függőpálya kabint a tetőn és a padlón mentésre szolgáló nyílással kell ellátni. A mentőeszközök rögzítéséhez, beakasztásához megfelelő kapcsolóelemeket kell kiképezni. Mentőjármű alkalmazása esetén a homlokoldalon csak kívülről nyitható vészajtót kell alkalmazni. Siklóknál a ki-beszálló ajtók szolgálnak a jármű elhagyására. Nyitásukról a személyzet gondoskodik.

8.5.2. A felszerelésekre vonatkozó előírások

Kétköteles pályák járműveit a futómű és a kötelek, valamint kapcsolataik ellenőrzéséhez vizsgáló pódiummal (üléssel) kell ellátni.

Siklók esetén az állomások járműaknái szolgálnak a vizsgálatra.

A kísérővel üzemelő járműveket a járműkísérő által kapcsolható fényszóróval, a kísérő nélküli nagykabinos kötélpályák járművét külön előírás esetén előre és hátra sugárzó fényszóróval is el kell látni.

Álló utasokat szállító járműveken megfelelő számú kapaszkodóról is gondoskodni kell. A kapaszkodókat legalább 3 kN terhelésre kell méretezni.

Az ajtók mellett a kocsiszekrény külső felületén is ajánlott fogódzkodót kiképezni.

A járművekben el kell helyezni a megengedett legnagyobb terhelést és az engedélyezett utasszámot feltüntetett táblát.

A járműveket az egyéb előírásokban foglalt követelményeknek megfelelően jelzőeszközökkel, vészvilágítással, elsősegélynyújtó és egyéb mentőeszközökkel is fel kell szerelni. A járműveket sorszámozással kell ellátni.

8.6. A járművek fékberendezései

Az utasok fokozott biztonsága érdekében a siklóknál és a kétköteles ingaforgalmú kötélpályáknál fogófék alkalmazható, amely a vonóerő megszűnése esetén a járművet a pályára vagy fékkötélre rögzíti. Siklónál ez kötelező, kötélpályánál alkalmazható.

A fogófék a járművet a tartó- vagy fékkötélre (fogó), siklónál merev szerkezetre (pl. sínjére) rögzíti. Ez nem járhat a jármű futóművének billenésével. A fogóféknek a kötélterő 3 kN alá csökkenése és a jármű 15–30%-os sebességnövekedése esetén kell működésbe lépnie.

A fogófék a kocsikísérő-állásokból kézzel is működtethető legyen, de csak a kiképzett személyzet hozhassa üzembe. A működtető elem ólomzárral legyen ellátva, használatát illetéktelenek számára tiltani kell. A fék működőképessége garantált legyen kilengő járműállapotban és alátámasztáson történő áthaladás közben is.

A fékező erőt és a fékpofa anyagát úgy kell megválasztani, hogy a szükséges fékútnál sem a fogófék, sem a tartókötél vagy a fogóelem ne károsodhasson.

A fogófék legfeljebb 2 m/s² átlagos lassulással állítsa meg a járművet.

A fogófék által kifejtendő fékerő haladja meg a maximális vonóerőt.

8.7. Méretezés

A jármű teherviselő szerkezeteinek méretezése során az alap-igénybevételből adódó alapterhelést és az üzemelés során fellépő járulékos terheléseket kell figyelembe venni.

8.7.1. Alapterhelések

Az alapterhelések: az önsúly, a hasznos teher és a kötélteher.

A jármű méretezésekor egy utas tömegét a következők szerint kell figyelembe venni:

— egy férőhelyes járműnél	90 kg,
— kettő vagy három férőhelyes járműnél	85 kg,
— négy férőhelyes járműnél	80 kg,
— négynél több férőhelyes járműnél	75 kg.

8.7.2. Járulékos terhelések

Szélnyomás és azok az erők, amelyek

- fékezéskor (üzemi és fogóféknél),
- lengéscsillapítóknál,
- vezetékeknél (tereléseknél),
- hossz- és keresztirányú lengéseknél, továbbá
- az alátámasztásokon való áthaladáskor fellépnek, valamint a
- lökészerűen fellépő hajlító nyomatékok.

A járművek szállító- és vonókötéllel kapcsolatban lévő, teherviselő részeinek és az ezekhez kapcsolódó fékberendezés elemeinek méretezésekor legalább az alapterhelés ötszörösét kell figyelembe venni.

Csavaró igénybevételnél, kihajlásnál és fáradásnál az alapterhelést a járulékos terheléssel kiegészítve kell a biztonságot megállapítani.

9. Villamos berendezések

Ebben a fejezetben tárgyalja a Szabályzat az áramellátás, a villamos gépek és készülékek, valamint az érintésvédelmi módok tervezése és kivitelezése során a kötélvontatású vasutakra vonatkozóan figyelembe veendő szempontokat, valamint a biztonságos üzemeltetés érdekében telepítendő vezérlő-, jelző- és biztonsági berendezéseket.

9.1. Általános feltételek

A Szabályzat a kötélvontatású vasutakba beépíthető kész villamos gyártmányok kiválasztására és áramkörüi alkalmazási feltételeire vonatkozik. A gyártmányok közösen alkotják a különféle berendezéseket. A beépített villamos gépek és készülékek kialakítására a gyártmányra érvényes biztonsági előírásokat kell figyelembe venni.

Erősáramú az a villamos berendezés, amelynek rendeltetése a villamos áram munkavégző képességének felhasználása, továbbá mindaz a villamos berendezés, amely a villamos energiát ezeknek a berendezéseknek a céljára előállítja, átalakítja, szállítja, elosztja és szabályozza. Ide tartozónak tekintendők a villamos gépek és készülékek

vezérlésére, szabályozására és működtetésére szolgáló nem gyengeáramú berendezések is.

Kötélvontatású vasutak esetében erősáramúnak minősülnek:

- hajtómotorok és ezek főáramkörüi berendezései,
- áramátalakítók,
- segédüzemi gépek és hajtások tápláló áramköreikkel együtt (ventilátorok, szivattyúk stb.),
- villamos fűtés,
- világítás és egyéb fogyasztói berendezések,
- az előbbiek elektromechanikai vagy galvanikus kapcsolatban lévő vezérlőberendezései.

Gyengeáramú az a villamos berendezés, amely a villamos áramot nem munkavégzésre, hanem jelátvitelre, jelző-, vezérlő- és hírközlő berendezésekben használja fel, továbbá ezek tápegységei.

A villamos berendezéseknek a névleges feszültség + 10% és — 20% közötti ingadozása esetén is megbízhatóan kell működniük.

A hálózati feszültség megengedett határérték alá csökkenése vagy kimaradása esetén valamennyi hajtás azonnal álljon le, és az önműködő fékek lépjenek működésbe. A feszültség visszatérése esetén az önműködő újraindulást ki kell zárni.

A kezelőszervek rendeltetését és az általuk vezérelt mozgásirányokat feliratokkal és grafikai jelekkel kell jelölni.

Az erősáramú berendezést el kell látni légköri túlfeszültség védelemmel (villámvédelemmel) és a villámcsapás megtörténtét jelző regisztrálással. Ugyanígy tudnia kell regisztrálni a tartó-, vonó-, ellen- és szállítókötelet ért villámcsapást. Ettől el lehet tekinteni, ha a szemrevételezéses ellenőrzés lehetséges.

A villamos berendezés elemeit úgy kell megtervezni és szerelni, hogy az üzemeltetéskor vagy meghibásodáskor létrejövő melegedés ne okozzon tüzet, és ne jelentsen veszélyt a kezelő számára.

A járművek villamos berendezéseinek tervezésnél és szerelésénél a személyszállító vasúti járművekre vonatkozó előírásokat kell figyelembe venni.

9.2. Áramellátás

9.2.1. Betáplálás

A sí- és szánfelvonók kivételével minden 500 méternél hosszabb és a biztonságos pályaelhagyást teljes hosszban nem kielégítő pálya két egymástól független betáplálással rendelkezzen. Az egyik villamos energia betáplálás kimaradása esetén átkapcsolással legyen mód a teljes üzemvitel folytatására.

A betáplálás függetlenségét az jelenti, hogy az energiaszolgáltató a két betáplálást külön két tápponti (120 kV/középfeszültségű) állomásból, vagy egy állomás két független középfeszültségű gyűjtősníjéről szolgáltatja.

A fogyasztókat olyan módon kell egyik energiaforrásról a másikra átkapcsolni, hogy ezalatt az energiaforrások ne kapcsolódhassanak össze.

9.2.2. Vezetékek

A villamos kábelek és vezetékek típusa feleljen meg a tervezett feszültségnek, a fellépő villamos és mechanikai terheléseknek.

A vezetékek anyaga csak réz lehet, de 16 mm^2 érkeresztmetszet felett alumínium is megengedett.

A szigetelt vezetékeket úgy kell méretezni, hogy az üzemi áram ne érje el terhelhetőségük határát, a zárlati áram pedig a védelem megszólalásáig ne okozzon kárt bennük.

Sínek és csupasz vezetékek csak annyira terhelhetők, hogy hőmérsékletük az üzemi áram hatására ne haladja meg a 90°C -t. Síneket és csupasz vezetékeket a zárlati áram dinamikus hatására is méretezni kell.

Az üzembiztonság szempontjából döntő jelentőségű vezetékek (hajtás, fékezés, jelzések, reteszelő áramkörök stb.) érszerkezete csak „különlegesen hajlékony” lehet.

Készülékszokrénnyen belül 4 mm^2 keresztmetszetig szabad tömör erű vezetéket is használni, de csak akkor, ha a rögzítés módja kizárja a rezgések miatt bekövetkező törést.

A készülékszokrénnyek között egyedül vagy egymás mellett elhelyezett egyerű vezetékek keresztmetszete $1,5 \text{ mm}^2$ -nél, többérű és kötegelt egyerű vezetékek, valamint készülékszokrénnyen belüli vezetékek keresztmetszete $0,75 \text{ mm}^2$ -nél nem lehet kisebb.

Szigetelt vezetékek végeit az összes kapcsolhelyen jelöléssel kell ellátni.

9.2.3. Kapcsolók

A kötélpályát a villamos hálózatról leválasztó főkapcsoló kikapcsolt állapotban legyen zárható.

Távvezérlésű és a vezérlő asztalról nem látható villamos forgógépek közelében az indítás kizárására alkalmas kapcsolót kell elhelyezni.

A hajtás főáramköre az üzemi áramköri kapcsolókészülékektől függetlenül működtethető második megszakítóval is legyen leválasztható a hálózatról. Második készüléként a túláramok ellen védő kapcsolókészülék is felhasználható.

Villamos- vagy mechanikai reteszeléssel, kapcsoló beépítésével vagy más módon meg kell akadályozni, hogy a hajtás menet- és fékáramköreit illetéktelen személyek működtethessék.

9.2.4. Túláramvédelem

Az erősáramú berendezések minden egyes áramkörét túláramok és túlterhelés ellen, a meghajtó gépeket ezen felül szükség szerint földzárlati áramok ellen is védeni kell.

Túláramvédelmet úgy kell létesíteni, hogy szabályos működésekor az előírások szerint eljáró kezelő személyzetet és saját környezetét még abban az esetben se veszélyeztesse, ha túlterhelt vagy zárlatos berendezést kapcsolnak be.

Olyan áramköröket, amelyekben a túlterhelés lehetősége akkora, hogy ez a saját épségüket veszélyeztetné, túlterhelés ellen is védeni kell.

Nem szabad önműködően kikapcsolódó túlterhelés elleni védelmet beépíteni olyan áramkörökbe, ahol a váratlan kikapcsolás veszélyt okozhat.

A hajtás túláramvédelmének működésbe lépésekor a biztonsági áramkörök és a világítási áramkörök energiaellátása nem szűnhet meg.

Túlterhelés és zárlatvédelem létesíthető külön-külön berendezéssel (készülékkel) vagy olyan berendezéssel, amely a két védelmet egyesíti. Külön berendezések alkalmazása esetén a zárlatvédelem működjék korábban.

A túlterhelésvédelem legyen szelektív. Zárlat esetén a hibahelyhez, túlterhelés esetén a túlterhelt berendezéshez közelebbi védőkészülék működjék.

9.3. Érintésvédelem

A villamos berendezéseket úgy kell létesíteni, elhelyezni és felszerelni, hogy üzemük, kezelésük, karbantartásuk, javításuk és a közelükben tartózkodás, valamint a velük kapcsolatos tevékenység veszélytelen legyen, feltételezve, hogy az egyéb előírásokat betartják és a berendezések rendeltetésszerűen működnek.

9.3.1. Megérintés elleni védelem

A mindenki számára hozzáférhető terekben a szándékos megérintés ellen védelmet kell kialakítani. A burkolatokat és ajtókat csak szerszámmal vagy kulccsal lehessen nyitni, illetve eltávolítani.

Kezelőterekben a villamos berendezés segédeszköz nélkül elérhető, feszültség alatt álló részeinek véletlen megérintése ellen, a segédeszköz nélkül el nem érhető részeinek pedig szándékos megérintése ellen kell védelmet kialakítani.

Villamos üzemi terek ajtóit, fedeleit figyelmeztető táblával vagy jellel kell ellátni, azoknak kifelé kell nyílniuk.

A géptér közlekedő folyosóját nem kell a kezelő tértől elzárni.

Ha az elzárt villamos üzemi terekben, vagy azok külön elzárt részeiben 1000 V -nál nagyobb névleges feszültségű berendezések vannak, akkor az ilyen terek bejárati ajtóit vagy nyitható fedeleit úgy kell kialakítani, hogy csak akkor lehessen azokat kinyitni, ha a berendezés már feszültségmentes.

Gépterek elzárt részein belüli közlekedő folyosókról burkolatok vagy rácsok megbontása nélkül elérhető terekben csak azokban a kisfeszültségű berendezésekben kell véletlen érintés elleni védelmet kialakítani, amelyek a hajtó villamos energiaforrás leválasztása után feszültség alatt maradhatnak, és a környezetben rendszeresen használt szerszámokat is figyelembe véve, az ott végzett karbantartás vagy javítás során elérhetők.

Törpefeszültségű berendezésben mind a szándékos, mind a véletlen érintés elleni védelem elhagyható:

— ha nincs galvanikus kapcsolatban olyan berendezéssel, amelyre védőintézkedések vannak előírva,

— ha úgy van elhelyezve, hogy nem lehet a törpefeszültségű és a nagyobb feszültségű berendezés feszültség alatt álló részeit egyidejűleg megérinteni, illetve közöttük normál üzemmód esetén zárlatot feltételezni.

9.3.2. Aktív érintésvédelem

A kötélvontatású vasutak elektromos berendezéseinek üzemszerűen feszültség alatt nem álló, de valamely hiba következtében esetleg feszültség alá kerülő fém és egyéb villamos vezető anyagból készült részeit érintésvédelemmel kell ellátni.

Az érintésvédelemre védőföldelést kell alkalmazni.

Kötélvontatású vasút szerkezeti elemei az oszlopok beton alap földelésének kivételével védőföldelés céljára nem használhatók fel, gyengeáramú testkötés azonban megengedett.

Olyan pályák villamos berendezését, ahol a villamos berendezés szabad térben vagy szabadba nyíló térben van — illetve olyan zárt kezelő térben van elhelyezve, amelynek padlója fémlemez, vagy a nem fémből készült padlójára nedvesség kerülhet — az ilyen feltételekre vonatkozó előírások szerinti érintésvédelemmel kell ellátni.

Az olyan berendezéseket vagy ezek részeit, amelyet a kezelő személyzetnek üzem közben folyamatosan vagy gyakran kell megérintenie, fokozott érintésvédelemmel kell ellátni.

Villamos szigetelő tulajdonságú (műanyag, gumi) betétes görgők alkalmazása esetén gondoskodni kell, hogy a kötélen az állomásokon és a pályán legalább 300 m-enként kapcsolatban legyen a földelő hálózattal.

9.4. Világítás

Az állomások területén és helyiségeiben legyen üzemi világítás. A megvilágítás nagysága, egyenletessége és káprázásmentessége tegeye lehetővé a biztonságos munkavégzést és üzemeltetést.

Az üzemi világítás legfeljebb 230 V 50 Hz váltakozó feszültségű lehet.

A sötét napszakokban is üzemelő kötélvontatású vasutakat rendeltetésüktől függően szünetmentes energiaforrásról táplált tartalékvilágítással is el kell látni. Ez kivilágítással üzemelő sípályák esetén vonatkozik a sífelvonókra is.

A tartalék világításnak (munkahelyi biztonsági világítás), az üzemi világítás meghibásodásakor lehetővé kell tenni az utazás veszélytelen befejezését és a kötélpálya zavartalan elhagyását.

Üzemi világításhoz csak 50 lm/W-nál nagyobb fényhasznosítású és 5000 óránál hosszabb élettartamú fényforrások alkalmazhatók.

A megvilágítás az állomás ki- és beszálló helyein a peronszinttől mért 1 m magasságban 50 lx, tartalékvilágítás esetében 5 lx legyen.

A mozgó utaskabinban a megvilágítás 20 lx legyen, a pálya mentén sífelvonók esetében 5 lx legyen. Külső és belső téri munkahelyek esetében pedig a vonatkozó Vasúti Világítási Szabályzat szerinti paramétereket kell biztosítani.

9.5. Hírközlés

Az állomásokat önálló távközlő hálózattal és hangjelzési kapcsolattal kell összekötni. Sífelvonóknál, egyszerűbb

pályáknál ettől el lehet tekinteni, azonban mentés esetén rádiótelefon vagy mobil rádió-távközlési szolgáltatás igénybevételére alkalmas készülék használata ajánlott.

A kötélvontatású vasutak állomásai közül legalább egyet be kell kapcsolni a közcélú távközlő hálózatba. Sífelvonóknál indokolt esetben rádiótelefon is elfogadható.

A távközlő hálózat meghibásodásának esetére legyen tartalék hírközlő eszköz is (mobil telefon, szolgálati rádió).

A járművekben utazók tájékoztatására hangos bementőt kell kiépíteni. Hat személyesnél nagyobb jármű és a hajtóállomás között állandó, kétoldalú összeköttetés legyen.

Rövid pályák esetén kielégítő az állomási hangosbementő. Itt szükség esetén a személyzetnek kell haladéktalanul gondoskodnia az utasok tájékoztatásáról.

A ki- és beszálló helyeken, valamint a pálya kritikus pontjaira ajánlott videó megfigyelő rendszert kiépíteni.

9.6. Üzemi vezérlő, jelző és biztonsági berendezések és ezek áramkörei

9.6.1. Általános követelmények

Minden kötélvontatású vasútnak rendelkeznie kell a pálya és berendezései összehangolt üzemeltetését ellátó, rendszerétől függő vezérléssel (automatikus és kézi), rendszerétől függő biztonsági és jelző berendezésekkel, valamint olyan műszerekkel, továbbá azoknak szükség szerint elválasztott működtető áramköreivel, melyek általános üzemeltetési és vizsgálati körülmények között garantálják bármilyen kötélvontatású vasút szakszerű vezérlését, kizárva az illetéktelenek általi üzembe helyezést, a helytelen kezelésből eredhető meghibásodásokat és baleseteket, ugyanakkor vész helyzetben lehetővé teszik az utasok biztonságának megőrzését.

A vezérlő berendezéseket úgy kell megtervezni és beszerezni, hogy biztonságosak és megbízhatók legyenek, ellenálljanak az általános üzemi igénybevételnek és olyan külső tényezőknek mint a nedvesség, a szélsőséges hőmérsékletek vagy az elektromágneses interferencia, és ne idézzenek elő veszélyhelyzeteket még működési hiba esetén sem.

A kezelő személyzet számára megfelelő berendezéseket kell rendelkezésre bocsátani, hogy bármikor tudjanak egymással kommunikálni, és vész helyzet esetén az utasokat tájékoztatni tudják.

A kötélvontatású vasutak vezérlő, jelző és biztonsági berendezéseinek minden esetben:

- jeleznie kell a pályák berendezéseinek áram alá helyezettségét,
- ellenőriznie kell a biztonsági, üzemi berendezések, valamint a vezérlés rendeltetés szerű üzemképességét,
- vész helyzet, üzemzavar megelőzésére lehetővé kell tenni a pálya azonnali leállítását, adott esetekben közvetlenül automatikus leállítását,
- meg kell akadályozni a nem előírás szerű indítást (reteszeléssel) és a téves irányú mozgásba helyezést.

A berendezések kialakítása teljesítse azt a feltételt, hogy meghibásodásból és vészleállításból eredő leállítás esetén csak a hiba elhárítása után lehessen a pályát újra üzembe helyezni.

Ezekon kívül az egyes rendszereknél külön meghatározott előírásokat kell teljesíteni.

Minden kötélvontatású vasutat véletlen elindulás elleni védelemmel kell ellátni. Ha a kezelőszerv nem tér vissza automatikusan nulla helyzetbe, a reteszeléssel úgy kell kialakítani, hogy feszültség alá helyezéskor akadályozza meg a hajtás elindulását.

A biztonsági áramkörök elemei a biztonsági áramkör megszakításának hatására működjenek, és szükség üzemmódban is működniük kell (akkumulátor, aggregátor). A szükség üzemmód energiaszükségletét méretezni kell, a működés időtartamát meg kell határozni.

Nem földelt rendszerű áramkörökben kétsarkú kapcsolóelemeket kell alkalmazni. Kettős föld- vagy testzárlat ne idézhessen elő veszélyhelyzetet.

A vezérlőrendszerek feszültsége legfeljebb 42 V lehet.

Főáramköri zárlat, valamint vezérlő áramköri meghibásodás esetén a hajtás önműködően álljon le.

A zavartalan üzemeltetés és az esetleges üzemzavarok gyors elhárítása érdekében a központi vezérlőhelyiségbe a 1. számú melléklet szerinti üzemi jelzéseket és a 2. számú melléklet szerinti hibajelzéseket kell beépíteni. A kiváltandó leállításokat a 3. számú melléklet tartalmazza.

A siklók és kötélpályák biztonsági berendezései két elkülönített rendszerben működjenek: üzemi áramkörben és vészleállítási áramkörben. Az üzemi áramkör az üzemi fék, a vészleállítási áramkör a biztonsági fék működését vezérleje.

Siklók és kötélpályák minden szolgálati helyét, utasterét, peronját lehetőleg hangosbeszélővel és hangjelzővel kell felszerelni. Sífelvonóknál a hangjelző felszerelése kielégítő.

A pálya üzemszerű leállítására legyen kapcsoló a gépházban, a kezelő asztalon, az állomásokon a beszállóhelyek peronján, valamint minden járműben, ahol állandó személyzet van.

Az üzemszerű megállítás és a vészleállítás kezelőszerveit egymástól eltérő színnel és felirattal kell megkülönböztetni.

A villamos biztonsági berendezések lehetőleg kényszerműködésűek legyenek. Ha ennek kialakítására nincs mód, a működést folyamatos és automatikusan beavatkozó rendszer ellenőrizze, vagy legyenek megkettőzötték. Biztonsági célra minden elektronikus berendezést megkettőzötten, a relés rendszerben pedig biztonsági jelfogókat kell alkalmazni.

A hibajelző fényeknek bekapcsolva kell maradniuk a hiba elhárításáig.

Valamennyi meghibásodásnak önfeltárónak kell lennie, azonnal jelzést kell kiváltania.

Egyetlen hiba nem okozhat közvetlen üzemveszélyt.

A meghibásodás hangjelzése a vezérlőasztalról legyen kikapcsolható.

Az üzemi áramkör olyan, kulccsal zárható kapcsolóval legyen feszültség alá helyezhető, amelyből a kulcs csak az áramkör nyitott állapotában vehető ki.

Vészleállító áramkör működtetéséhez az akaratlan működtetést kizáró vészleállító nyomógombokat vagy kapcsolókat kell a kezelő helyen beépíteni.

A vészleállító áramkör veszély esetén az üzemi és a biztonsági féket működtesse a vonó- vagy szállítókötél azonnali lefékezése érdekében. Az üzem vezérlésére a sífelvonóknál a pálya mentén végig hallható hangjelző berendezést kell biztosítani. Magas vezetési felvonóknál ennek érdekében a pálya mentén legalább 300 méterenként jelzőkürtöket kell elhelyezni. A jelzésekről az utasokat a felszállóhelyen tájékoztatni kell.

Vészleállítás esetén lépjen működésbe fény- és hangjelzés is.

9.6.2. Sífelvonók

A sífelvonónak legyenek olyan biztonsági berendezései, ezekhez tartozó olyan jelzőrendszere és vezérlése, mely

— a 9.6.1. szakasz *a)–d)* pontban jelzett feladatokat teljesíti,

— megakadályozza a felvonó indítását a másik állomás hozzájárulása nélkül, (telefonkapcsolat tartása mellett egyszerűbb pályáknál ettől el lehet tekinteni),

— a felvonó visszafutását kilincsművel, fékkel kizárja,

— ellenőrzi a szállítókötél helyes futását a támaszgörgőkön, adagolós- felkapcsolós felvonóknál a nem megfelelő kapcsolódás és kötélkisziklás esetén vészleállítást hajt végre,

— a kiszállóhelyeken ellenőrzi, hogy a síelő a kijelölt helyen elhagyta-e a pályát, és a vonszoló elemek visszahúzása megtörtént-e, ennek hiányában vészleállítást végez.

Alacsony kötélvezetésű sífelvonóknál az előző követelményeket nem kell teljeskörűen biztosítani, a körülményektől függően megengedhető az egyedi elbírálás. A 9.6.1. szakasz *a)–d)* előírásait azonban feltétlenül teljesíteni kell. Elektromos hajtás esetén áramvédő kapcsolás szükséges.

9.6.3. Siklók

A siklóknak legyenek olyan biztonsági berendezései, jelzőrendszere és ezekhez tartozó olyan vezérlése, mely

— a 9.6.1. szakasz *a)–d)* pontban jelzett feladatokat teljesíti,

— ellenőrzi és vezérli a járművek állomási ki-be haladása feltételeinek teljesülését,

— bármelyik fék működésbe lépése esetén a hajtást lekapcsolja,

— automatikus és távműködtetésű üzemi fékkel, biztonsági fékkel, járműve pedig fogófékkel rendelkezik,

— az esetleg megnövekedett sebesség függvényében előírt sebességhatárok szerint üzemi vagy vészleállást vezérel,

— a jármű fékezését váltja ki a vonóerő kritikus érték alá csökkenése és a jármű sebességtúllépése,

— kizárja a tartalék hajtás bekapcsolását az üzemi hajtás alatt,

— mutatja a jármű elhelyezkedését, mozgását a pályán (járműhelyzet-mutató), egyben ennek megfelelően vezérli a hajtást,

— több lépcsőben ellenőrzi a jármű érkezési sebességét az állomás előtt, és működteti a szükséges fékrendszert,

— energiaemésztő ütközővel határolja a jármű mozgási tartományát.

9.6.4. A kötélre rögzített járműves kötélpályák

A szállítókötélre tartósan rögzített járműves kötélpályának legyenek olyan biztonsági berendezései, jelzőrendszere és ezekhez tartozó olyan vezérlése, mely

— a 9.6.1. szakasz *a)–d)* pontban jelzett feladatokat teljesíti,

— reteszeléssel kizárja a pálya indítását valamennyi állomásainak hozzájárulása hiányában,

— automatikus és távvezérlésű üzemi fékkel és biztonsági fékkel rendelkezik,

— a szállítókötél esetleg megnövekedett sebessége függvényében előírt sebességhatárok szerint üzemi vagy vészleállást vezérel,

— kizárja a tartalék hajtás bekapcsolását az üzemi hajtás alatt,

— ellenőrzi a szállítókötél helyes futását a támaszgörögön, kisiklás esetén vészleállást vált ki,

— villamosan jelzésadással, majd vészleállással határolja a kötélfeszítés mozgástartományát, a hidraulikus feszítés nyomásértékét,

— regisztrálja a berendezéseket és a szállítókötetet ért villámcsapást,

— jelzi a kötelező beavatkozást igénylő szélesebbeséget.

9.6.5. Lepakcsolódó járműves körforgalmú kötélpályák

A körforgalmú, lekapcsolódó járműves kötélpályának legyenek olyan biztonsági berendezései, jelzőrendszere és ezekhez tartozó olyan vezérlése, mely

— a 9.6.1. szakasz *a)–d)* pontban jelzett feladatokat teljesíti,

— reteszeléssel kizárja a pálya valamennyi állomásának hozzájárulása nélküli indítást,

— automatikus és távvezérlésű üzemi fékkel és biztonsági fékkel rendelkezik,

— a vonókötél esetleg megnövekedett sebessége függvényében előírt sebességhatárok szerint üzemi vagy vészleállást vezérel,

— kizárja a tartalék hajtás bekapcsolását az üzemi hajtás alatt,

— ellenőrzi a kötelek helyes futását, illetve támaszkodását a támaszokon, szükség esetén vészleállást működtet,

— ellenőrzi a vonókötél előírás szerinti elhelyezkedését a kapcsolóban és/vagy a kapcsolók szükséges szorítóerejét,

— a követési távolságnak betartását vezérli,

— ellenőrzi az érkező járművek lekapcsolódását és megakadályozza egymásra futásukat,

— ellenőrzi az állomási járműmozgatás üzemkészességét, koordinálja a járműmozgást, vezérli a járművek pályára kifutását,

— villamosan előbb jelzésadással, majd vészleállással határolja a kötélfeszítések mozgástartományát, a hidraulikus feszítés nyomásértékét,

— regisztrálja a berendezéseket és köteleket ért villámcsapást,

— jelzi a kötelező beavatkozási szintnek megfelelő szélesebbeséget,

— bármelyik fék belépése esetén a hajtást lekapcsolja.

9.6.6. Ingaforgalmú kötélpályák

Az ingaforgalmú kötélpályának legyenek olyan biztonsági berendezései, jelzőrendszere és ezekhez tartozó olyan vezérlése, amely

— a 9.6.1. szakasz *a)–d)* pontban jelzett feladatokat teljesíti,

— reteszeléssel kizárja a pálya valamennyi állomásának hozzájárulása nélküli indítást,

— automatikus és távvezérlésű üzemi fékkel, valamint biztonsági fékkel, esetleg még fogófékkel is rendelkezik,

— a jármű esetleg megnövekedett sebessége függvényében az előírt sebességhatárok szerint üzemi vagy vészleállást vezérel, a fogóféket működteti, ha ilyenekkel rendelkezik,

— kizárja a tartalék hajtás bekapcsolását az üzemi hajtás alatt,

— bármelyik fék belépése esetén egyidejűleg a hajtást kikapcsolja,

— ellenőrzi a kötelek helyes futását, illetve felfekvését a támaszokon, szükség esetén vészleállást működtet,

— a vonóerő adott határ alá süllyedése esetében működteti a járműféket, amennyiben ilyenekkel rendelkezik,

— leállítja a pályát a tartó- és vonókötelek átcsapódásakor,

— mutatja a jármű elhelyezkedését, illetve mozgását a pályán (járműhelyzet-mutató), egyben ennek megfelelően vezérli a hajtást,

— több lépcsőben ellenőrzi a jármű érkezési sebességét az állomáselőterében, és működteti a szükséges fékrendszert,

— energiaemésztő ütközővel határolja a jármű futóművének mozgási tartományát,

— villamosan előbb jelzésadással, majd vészleállással határolja a kötélfeszítések mozgástartományát, esetleg a hidraulikus feszítés nyomásértékeit,

— regisztrálja a köteleket ért villámcsapást,

— jelzi a kötelező beavatkozást igénylő szélesebbeséget.

9.7. Villám- és túlfeszültség-védelem

9.7.1 Villámvédelem

Minden helyhez kötött, állandó telepítésű személyszállító kötélpályát villámvédelemmel kell ellátni.

A légköri eredetű túlfeszültségek levezetéséhez az állomásokat és a kötélpályát egybefüggő villámhárítóval kell felszerelni.

A kötélpályák állomási építményeit villámvédelem szempontjából kiemelt (tömegetartózkodásra szolgáló) épületnek kell tekinteni.

A villámhárító tervezése során a becsapási veszélyt fokozó környezet hatását minden esetben vizsgálni kell.

A kötélpályák villámhárító rendszerét függetlenül a kötélpálya magasságától legalább 300 méterenként villámhárító földeléssel kell ellátni. 300 méternél nagyobb támaszközök esetén a földelést az alátámasztó helyeken kell kialakítani.

9.7.2. Különleges előírások

A kötélpályák erőáramú és gyengeáramú berendezéseit belső villámvédelemmel is el kell látni.

A kötéلكiöntést a tartókötel és a feszítőkötél között át kell hidalni.

A személyszállító kötélpályák villámvédelmi rendszerét háromévenként kell felülvizsgálni.

A kötélpályát ért villámcsapás tényét üzemszünet alatt is automatikusan érzékelni és regisztrálni kell.

Villámcsapás esetén újraindítás előtt mind a tartókötele, mind a szállítókötele felül kell vizsgálni.

9.7.3. Elektrosztatikus feltöltődés elleni védelem

Az elektrosztatikus feltöltődés ellen a személyszállító kötélpályák járműveit földelő berendezéssel kell ellátni.

Rendkívüli műszaki megoldásoktól eltekintve kocsinként legalább két földelő kefért vagy földelő görgőt kell alkalmazni.

10. Mentés, mentőeszközök, mentőberendezések

A fejezet tartalmazza a személyszállító kötélvontatású vasutakon, ezen belül a sífelvonókon, siklókon és kötélpályákon előforduló balesetek, valamint üzemszavarok során az utasok biztonságba helyezésének, mentésének követelményeit, a felhasználható eszközök alkalmazási körét, szerkezeti és méretezési előírásait.

10.1. Általános követelmények

Minden kötélvontatású vasútnak rendelkeznie kell olyan szervezettel, szervezettséggel és olyan mentési felszerelésekkel, melyeknek segítségével az utasok az üzemszavar miatt leállt, balesetet szenvedett pálya járműveiről biztonságba helyezhetők.

Ha olyan üzemszavar lép fel a létesítménynél, amely miatt nem indítható újra rövid időn belül, minden műszaki intézkedést és rendelkezést meg kell tenni annak érdekében, hogy az utasokat biztonságba helyezték a létesítmény típusától és környezetétől függően megadott időn belül.

Az utasok mentését és a rendelkezésre álló eszközök használatát az üzemeltetés szabályozásában meg kell határozni. Ennek keretében a meghibásodás jellege, helye, a napszak és időjárás függvényében kell szabályozni az intézkedéseket és a rendelkezésre álló mentő erők riasztását. A mentést olyan eszközökkel, megoldásokkal és azok olyan

mennyiségével kell biztosítani, hogy a jármű leállításától az utolsó utas földre érkezéséig, illetve biztonságba helyezéséig terjedő idő a legkedvezőtlenebb időjárási viszonyok között se haladja meg

- nyitott járműves pályák esetén a két órát,
- zárt járműves pályáknál a három órát.

A mentett utasoknak a jármű leállításának pillanatától számított három órán belül, szükség esetén, fűthető helyiségbe jutását biztosítani kell.

A pályát olyan állandó vagy hordozható világítási megoldással kell ellátni, amely a mentést sötétedés után is lehetővé teszi.

A pályákról a mentés lehetőleg a közlekedési kapcsolattal rendelkező állomás felé történjen.

A mentési erők legyenek felszerelve hangosbeszélővel az utasok teendőinek, célszerű magatartásának közlésére.

- A pályáról és a nyomvonalról történő mentés eszközei:
1. sífelvonóknál mentőszán, szánonként 2 pár hágóvas,
 2. siklók esetén pálya menti lépcső,
 3. a járműből az utasok földre juttatására létra, hágcsó, kötel és/vagy mentőzsák,
 4. kötélen mozgó eszköz a személyzet járműhöz szállítására,
 5. mentőkötél a járművek mozgatására,
 6. mentőkabin,
 7. kötélfeszítés fellazítására, a súlyfeszítés mérséklésére, a kötelnek az állványról történő leemelésére szolgáló eszközök és berendezések,
 8. mentőhelikopter.

10.2. A mentőeszközök használata

Álló járműből az utasok mentése történhet:

1. sífelvonóknál mentőszánnal, a szállító kötelre kapcsolhatóan vagy önjáró kivitelben a sérültek pályáról való beszállítására,
2. siklók esetén pálya menti menekítő lépcsővel, illetve rámpán a személyzet vezetésével,
3. létrával, hágcsóval, kötéllal (csörlővel v. nélküle) közvetlenül a járműből, vagy mentőhevederrel, mentőzsákkal leeresztve a mentőszervezet által,
4. a személyzet számára a mentendő jármű megközelítésére egy vizsgálati célra felhasználható kötélen mozgó egyszemélyes eszköz (kerékpár jellegű) használatával, majd személyzet általi mentés más eszközzel,
5. mentőkötél a jármű olyan helyre történő vontatására, ahol az utasok ki tudnak szállni, vagy mentőkészülékkel leereszthetők más eszközökkel,
6. mentőkabin felhasználásával elsősorban a nem kísért, több férőhelyes járművek utasainak csoportos mentése esetén, kedvezőbb mentési helyre szállításra, leeresztésre,
7. a szállító- vagy tartókötel feszítésének lazításával, indokolt esetben a kötelnek az állványról leemelése, a járművek földközébe juttatása érdekében,

8. helikopterrel nehezen megközelíthető helyű vagy sürgős mentést igénylő esetekben, személyzeti koordinálással.

Az utasok az álló járműből csak a mentőcsoport vagy nagyobb járművek esetén az utaskísérő közreműködésével ereszkedhetnek, illetve ereszthetők le a terepre. A mentés alatt a jármű megindulását meg kell akadályozni.

A mentőlétrák a föld felett legfeljebb 10 m magasságban függő jármű esetén alkalmazhatók.

Nyitott járművek esetén a mentőlétra 15 méterig is használható, ha a pályaszakasza hossza nem haladja meg a járművek követési távolságának négyszeresét.

Ha az utasok földre juttatása nem oldható meg a kötélpálya teljes hosszában a leállt állapotban, legyen lehetőség a járművek kötélen történő mozgatására. Ebben az esetben a jármű mentőkötéles mozgatásával, mentőfülkével, esetleg több megoldás kombinációjával kell menteni.

10.3. A mentőeszközök szerkezeti követelményei

A mentőlétra megbízhatóan legyen csatlakoztatható az álló járműhöz.

A mentőkészülék (mentőzsák) tegye lehetővé az utasok földre juttatását aktív közreműködésük igénye nélkül is.

A leeresztés egyenletes legyen, és sebessége legfeljebb 1,5 m/s lehet. A mentőkészülék (zsák, heveder, kötélzet) rendeltetésszerűen működjön 0,3—1,5 kN terhelési határok között.

A mentőkészülék kiegészítő szerkezetek alkalmazása nélkül, kézzel is használatra kész állapotba hozható legyen.

A mentésre használt acélkötél szerkezete és teherbírása a kötelekkel foglalkozó 5. fejezet szerinti legyen.

Műszálas kötelek szakítóereje nyolcszorosa legyen a mentési igénybevételnek.

A leeresztő készüléknek két, automatikus működésű fékje legyen, a leeresztő- és a rögzítőfék.

A leeresztő készülék rögzítőfékje a leeresztés közben bármikor legyen képes a mentés rántásmentes megállítására.

A leeresztőfék üzemképtelenné válása esetén a leeresztést a rögzítőfékkel kell folytatni.

Az utasok biztonságos leeresztéséhez heveder, zsák stb. is használható.

A leeresztők méretezése 6-os biztonsági tényezővel történjen.

A mentőfülke szerkezeti kialakítása biztosítsa a pályán függve maradt jármű megközelítését és az utasok átszállását, valamint elszállításukat kedvező kiszállási helyre.

A mentőfülkét a pálya járműveinek vonókötélétől függetlenül kötélen vontassa.

Önjáró kötélpálya jármű csak a személyzet használatára szolgálhat.

Kétkötéles ingaforgalmú kötélpálya esetén mentőfülke helyett segélykötél is alkalmazható. Ezzel lehet a járművet olyan helyre vontatni, ahol megoldható az utasok biztonságba helyezése. A segélykötél a vonókötélétől függetlenül működjön.

11. Üzemeltetés

11.1. Használatba vétel, próbaüzem

A kötélvontatású vasút létesítményeit csak a hatósági használatba vételi engedély birtokában és az abban foglalt feltételek szerint szabad üzemeltetni. A használatba vételi engedélyt megelőzően csak a létesítési engedélyben előírt vagy engedélyezett próbaüzemeltetés végezhető.

Siklóknál és kötélpályáknál a próbaüzemeltetést előzetesen a próbaüzemi terv mellékelésével az engedélyező hatóságnak be kell jelenteni.

A próbaüzemeltetés célja annak megállapítása, hogy az elkészült létesítmény a rendeltetésszerű és biztonságos használatra alkalmas és személyzete az üzemeltetésében megfelelő jártassággal bír.

A próbaüzem beindításának feltétele a létesítmény elkészülte és kiemelten a 9. fejezetben előírt villamos, érintésvédelmi, vezérlő, jelző és biztonsági berendezések teljes üzemképessége.

A próbaüzemeltetésért a tervező, kivitelező és az üzemeltető egyetemlegesen felelős.

A próbaüzemet üresjáratú terheléssel, majd annak eredményessége után mértékadó, a rendeltetésszerű üzemeltetésben előfordulható terhelésekkel kell végrehajtani.

A próbaüzemről naplót kell vezetni, és a próbaüzemeltetés befejeztével értékelni kell. A napló és annak a tervező, kivitelező és üzemeltető által történő együttes értékelése a hatósági használatbavételi engedély előfeltétele.

A próbaüzem tartama siklóknál és függőpályáknál legalább hét műszak, sífelvonóknál elegendő három műszak.

11.2. Engedélyes és személyzet

A létesítmény üzemeltetéséért felelős személyeket megfelelő munkaeszközökkel kell ellátni, és feladatuk ellátásához megfelelő képzettséggel kell rendelkezniük.

A kötélvontatású vasút üzemeltetésével kapcsolatos feladatokat csak arra képesített, jogszabályban előírt vizsgát tett személyzet láthat el. A képzés és vizsgáztatás feltételeit külön jogszabály⁵ tartalmazza.

Továbbképzésükről, valamint az üzemben alkalmazott más személyek ki- és továbbképzéséről az üzemvezető gondoskodik.

A kötélvontatású vasút engedélyese köteles üzemvezetőt és legalább egy üzemvezető-helyetteszt alkalmazni. Ezeknek a személyeknek az üzem vezetéséhez szükséges emberi és szakmai alkalmassággal és megfelelő szakmai ismeretekkel kell rendelkezniük. Siklók és függőpályák esetében a szakterületre vonatkozó felsőfokú szakképzettséget kell megkövetelni a felelős üzemvezetőtől.

Az üzemvezető és helyettese kinevezéséhez az engedélyező hatóság hozzájárulását előzetesen be kell szerezni. A hatóság a hozzájárulását visszavonja, ha az üzemvezető vagy helyettese az üzemeltetés során nem tartja be a használatbavételi

⁵ 9/1987. (IX. 15.) KM rendelet a sikló, a függőpálya, a sífelvonó és a mozgólépcső (mozgójárda) kezelőjének képzéséről és vizsgáztatásáról.

engedélyben rögzített üzemeltetési feltételeket, vagy ha a feladatra való alkalmatlansága bebizonyosodik.

A kötélpálya előírászerű és biztonságos üzemeltetéséért az üzemvezető, távollétében annak helyettese felel.

Az engedélyes köteles az üzemvezető számára mindazon jogosultságokat megadni, amelyek a biztonságos és jogszerű üzemeltetés megvalósításához szükségesek. Ebbe beleértendő a személyzet kiválasztását és alkalmazását, valamint az üzemeltetéshez szükséges minimális létszám meghatározását illető állásfoglalása is.

Az üzemvezetőnek köteles gondoskodni a pálya egyes részeire vagy annak egészére (beleértve a köteleket is) vonatkozó időszakos vizsgálatok elvégzéséről, az üzemi szabályzatokban meghatározott vagy — indokolt esetben — a hatóság által a használatbavételi engedélyben megszabott gyakorisággal. Az időszakos vizsgálatok szükséges gyakorisága függ a létesítmény korától és állapotától.

Az üzemvezető tartozik üzemnaplót vezetni.

Az üzemvezető köteles a pálya műszaki dokumentumait (tervek, számítások és műszaki leírások, gépkönyv) megőrizni és minden átalakítás során helyesbíteni, vagy a kivi-telezővel helyesbítetteti.

Hasonlóképpen köteles megőrizni a hatósági engedélyeket és vizsgálati dokumentumokat.

Minden megállapítást, vizsgálatot, karbantartási munkát, mentési gyakorlatot, üzemi adatokat, az üzemeltetés időtartamát és a szállított utasok számát, az időjárás körülményeket, valamint a rendkívüli eseményeket és a baleseteket fel kell jegyezni az üzemnaplóban. A bejegyzések helyességéért az üzemvezető felel.

11.3. Az üzemeltetés szabályozása

Annak érdekében, hogy a létesítményt tervezett céljára, műszaki specifikációinak és a megadott üzemelési feltételeknek megfelelően használják, továbbá a biztonságos üzemelésre és karbantartásra vonatkozó utasítások betarthatósága érdekében minden műszaki intézkedést és rendelkezést meg kell hozni. A kezelési utasításnak és az útmutatóknak az Európai Közösségek azon hivatalos nyelvén, illetve nyelvein kell készülnie, amelyet a Szerződésnek megfelelően az a tagállam határozhat meg, amelynek a területén a létesítményt megépítették.

Az engedélyes köteles a kötélvontatású vasútra vonatkozóan szolgálati utasítást készíteni és azt az engedélyező hatósággal jóváhagyatni. A szolgálati utasításnak tartalmaznia kell a szolgálatteljesítés minden részletét. A szolgálati utasítás magában foglalja az üzembe helyezés feltételeit, az üzemeltetéssel kapcsolatos követelményeket és a szállítási feltételeket. A szolgálati utasításban kell meghatározni az üzemben szükséges jelzéseket is.

Vagy a szolgálati utasításban, vagy külön utasításban szabályozni kell az adott pálya felügyeletével, vizsgálatával és karbantartásával kapcsolatos teendőket. Ezt a tervező és a gyártó cégek vonatkozó követelményei szerint kell összeállítani és a hatósággal elfogadtatni.

Az utasításban szabályozni kell a teendők ciklusidőit, a felelősöket, a vizsgálandó elemeket (pálya, berendezés, jármű, elemek), a vizsgálatokat és azok műszaki határér-

tékeit, valamint egyértelműen meg kell határozni a szükséges eszközöket és műszereket.

11.4. Üzemvezetés

Az üzemvezető vagy annak helyettese az üzemeltetés alatt köteles állandóan a létesítmény közvetlen közelében tartózkodni.

Az üzemvezető a kötélpálya üzemeltetésének biztonságát is érintő utasításokat írásban köteles közölni az alkalmazottakkal. A mentési utasításban előírt mentési megoldásokat gyakoroltatnia kell legalább évente a pálya teljes-ségére kiterjedően.

Az üzemeltetés közben minden állomáson megfelelő számú felelős alkalmazottnak kell tartózkodnia, akik az utasok ki- és beszállásánál segítenek, ellenőrzés alatt tartják a szolgálati helyükről belátható kötélpálya-szakaszokat, és zavar esetén a pályát leállítják, majd az utasok segítségére sietnek. Az előírt személyzet hiányában a pályát nem szabad üzemeltetni.

Sötétedés után a pályát csak akkor szabad üzemeltetni, ha az engedélyezett és különleges intézkedésekkel az üzem és az utasok biztonsága egyértelműen szabályozott.

Erős, 16 m/s-nál nagyobb szélsősebesség esetén a kötélpálya folyamatos figyelése mellett, szükség esetén csökkentett sebességgel azt ki kell üríteni és a kötélpálya üzemét le kell állítani. Hasonlóképpen le kell állítani a kötélpálya üzemét, ha köd miatt a látási viszonyok a biztonságot veszélyeztető mértékben romlanak.

Az üzem leállítása során ellenőrizni kell, hogy nem maradt-e utas a pályán.

A baleseteket és az üzemeltetés során bekövetkezett rendkívüli eseményeket az üzemvezető haladéktalanul köteles az engedélyező hatóságnak és az üzemeltető vasút vezetésének bejelenteni.

11.5. Felügyelet, fenntartás

A kötélvontatású vasúti létesítményt és annak tartozékait állandóan üzem- és forgalombiztos, valamint tiszta állapotban kell tartani.

A létesítmény üzem- és forgalombiztosságát az üzemkezdett előtt naponta meg kell vizsgálni. Az utasszállítás megkezdése előtt próbamenetet (legalább egy teljes kört vagy ingajáratot) kell tartani, amelynek során az ellenőrzés szemrevételezéssel történik. Az ellenőrzésnek ki kell terjednie a villamos berendezések és üzemi fékek próbáira is. Az elvégzett próbákat és az ellenőrzés eredményét az üzemnaplóban rögzíteni kell. Ha az ellenőrzés során hiányosságot állapítanak meg, akkor a létesítményt nem szabad üzembe helyezni. A hiányosság megszüntetése után csak a felelős üzemvezető engedélyezheti az üzembe helyezést.

Indítás, leállítás utáni újraindítás előtt a visszafordító állomási felügyelő személyzet hozzájárulását be kell szerezni.

Amennyiben az üzemszünet alatt különleges időjárás viszonyok (jegesedés, vihar) vagy villámcsapás következtében a kötélpályán hibák/sérülések (pl. kisiklás, kötél-sérülések) gyanúja merül fel, akkor az egész pályaszakaszt felül kell vizsgálni.

Az ilyen vizsgálatot akkor is kell végezni, ha baleset miatt kellett az üzemet leállítani. A hiányosságok megszüntetése vagy olyan átalakítások megtörténte után, amelyek a létesítmény biztonságát érintik, az üzemvezető jelenlétében próbameneteket kell tartani, s mindazokat a vizsgálatokat el kell végezni, amelyek az érintett pályarészekre vonatkozóan időszakos vizsgálatként elő vannak írva. Az engedélyező hatóságot időben értesíteni kell. A hatóság jogosult a próbameneteken képviseltetni magát, és további próbameneteket előírni. Baleset után az üzem az üzemvezető csak az engedélyező hatóság hozzájárulásával indíthatja újra.

Az üzemvezetőnek köteles gondoskodni kell a pálya egyes részeire vagy annak egészére (beleértve a köteleket is) vonatkozó időszakos vizsgálatok elvégzéséről az ezen szabályzatban meghatározott vagy — indokolt esetben — a hatóság által a használatba vételi engedélyben megszabott gyakorisággal. Az időszakos vizsgálatok szükséges gyakorisága függ a létesítmény korától és állapotától.

A rögzített kapcsolójú kötélpályák kötélzorítóit időszakonként át kell helyezni. Az áthelyezés után meg kell vizsgálni, hogy a szükséges lehúzóerő értékét.

Minden megállapítást, vizsgálatot, karbantartási munkát, mentési gyakorlatot, üzemi adatokat, az üzemeltetés időtartamát és a szállított utasok számát, az időjárási körülményeket, valamint a rendkívüli eseményeket és a baleseteket fel kell jegyezni az üzemnaplóban. A bejegyzések helyességét a felelős üzemvezető köteles igazolni.

A kötélvontatású vasúton és annak egyes elemein tervezett olyan átalakításokat, amelyek a létesítmény biztonsága szempontjából meghatározóak, előzetesen az engedélyező hatósággal engedélyeztetni kell.

11.6. Fővizsgálat, felülvizsgálat

Fővizsgálat

Az egész létesítményt — általában szezonkezdés előtt — évente legalább egyszer teljes körű, minden berendezésére kiterjedő fővizsgálat alá kell vonni. Ez alól kivételt képeznek azok a pályaelemek, amelyeket többéves ciklusokban kell felülvizsgálni. A fővizsgálat kiterjed minden pályatechnikai villamos berendezésre, a járművekre. A fővizsgálatot a gyártók által készített karbantartási utasítás alapján kidolgozott vizsgálati utasítás szerint kell végrehajtani. Meg kell vizsgálni továbbá az állomási és vonali építményeket, azok alapjaival együtt. Az eredményeket írásban kell rögzíteni. A fővizsgálathoz államilag elismert szakértők⁶ is igénybe vehetők.

A fővizsgálat idején az utasok szállítása a vizsgálat jellegétől függően korlátozható.

A fővizsgálat időpontját előzetesen az engedélyező hatóságnak be kell jelenteni, így biztosítva a lehetőséget a hatóság képviselőjének a vizsgálaton való részvételre.

A fővizsgálat során végzett ellenőrzések és próbák eredményeit naplózni kell, valamint az adott esetben elvégzett

karbantartási munkákról a hatóságot a vizsgálatok befejezése után harminc napon belül tájékoztatni kell.

A fenntartás és a fővizsgálat eredményeképpen beépítésre kerülő alkatrészeknél be kell tartani az 1.4. pontban előírtakat.

Felülvizsgálat

A kötélvontatású vasutakat öt évenként az engedélyes köteles külső független szervvel vagy szakértővel a létesítmény egésze, az elektronika és üzemeltetés tekintetében felülvizsgáltatni. A felülvizsgálati jelentést az üzemeltető egy hetes határidőn belül a hatóságnak köteles benyújtani.

Az időszakos felülvizsgálat elmulasztása a pálya használati engedélyének megvonásával jár.

A hatóság eseti meghagyással is kötelezheti engedélyest a pálya egészére, illetve részegységeire vonatkozó felülvizsgálat elvégzésére.

11.7. Szállítási feltételek

Az utasokra vonatkozó szállítási feltételeket a vállalkozónak könnyen olvasható helyen ki kell függeszteni. A szállítási feltételeknek ki kell terjedniük az utasoknak a pályahasználattal kapcsolatos jogaira és kötelességeire, a pálya állomásain és a járművekben előírt viselkedésére, a viselkedési normák be nem tartása esetén az utasokra hárítható felelősségre, valamint a díjszabásra és a pálya üzemelési idejére.

A tájékoztatás arra is terjedjen ki, hogy az utas esetleges panaszával kihez fordulhat.

Az ittas személyeket az utazásból ki kell zárni.

Idős és mozgáskorlátozott utasok az egyes pályákat csak saját felelősségükre használhatják, őket indokolt élet- és balesetvédelmi okból az utazásból ki lehet zárni. Az erről szóló döntés az üzemvezető hatáskörébe tartozik. Mindezt feltűnő módon és helyen közzé kell tenni.

Rögzített kapcsolású függőszékes pályát mozgáskorlátozott személyek kívánságára meg kell állítani, vagy sebességét le kell csökkenteni.

Hat évnél fiatalabb gyermekek függőszékes pályán csak felnőtt ölében vagy mellette ülve utazhatnak.

A kötélpályák járműveiben a dohányzás tilos. Tilos továbbá az olyan tárgyak szállítása, amelyek más utasokban vagy a járműben kárt okozhatnak.

Az utasok kötelesek követni a kiszolgáló személyzet utasításait.

12. Összefoglaló táblázatok

12.1. A kötélvontatású vasutak alapvető üzemi jelzéseinek tárgya és módja

12.2. A kötélvontatású vasutak alapvető hibajelzéseinek tárgya és módja

12.3. A kötélvontatású vasutak biztosító és vezérlő berendezései által kiváltandó leállások

⁶ A Magyar Mérnöki Kamaránál vezetett Országos Tervezői és Szakértői Névjegyzék és/vagy az Igazságügyi Minisztériumban nyilvántartott Igazságügyi Szakértői Névjegyzék szerint.

12.1. A kötélvontatású vasutak üzemi jelzésének tárgya és módja

Az üzemi jelzés tárgya	Kötélvontatású vasutak üzemi jelzései													
	Sífelvonó			Körforgalmú kötélpálya						Sikló és ingaforgalmú kötélpálya			Az üzemi jelzés megjelenési helye	
	fény	hang	műszeres kijelzés	rögzített járműves			lekapcsolható járműves, egy vagy kétköteles			fény	hang	műszeres kijelzés	vezérlő-helyiség	le- és felszállóhelyek
				fény	hang	műszeres kijel.	fény	hang	műszeres kijel.					
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Tápfeszültség(ek)	X	—	—	X	—	X	X	—	X	X	—	X	X	—
Működtető feszültség	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—	X	X	—
Áramfelvétel	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	X	—
Fő-, és segédmotorok üzeme	—	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—
Fékek helyzete	—	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—
Kötélbesség	—	—	—	—	—	X	—	—	X	—	—	X	X	—
Szélsebesség	—	—	—	—	—	X	—	—	X	—	—	X	X	—
Indulási szándék bejelentése a felszállóhelyekről	X*	X*	—	X	X	—	X	X	—	X	X	—	X	—
Indulási készség nyugtázása a le- és felszállóhelyekről	X*	X*	—	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—
Indulási feltételek teljesültek	—	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—	—	X	—
Indulás következik (kényszer hangjelzés meghatározott ideig)	—	X	—	X	X	—	X	X	—	X	X	—	—	X
Kapcsolási távolság	—	—	—	—	—	—	X	—	—	—	—	—	—	X
Pályamásoló mű	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X	—	—

* Fény- és hangjelzés helyett telefoni intézkedés egyszerűbb esetekben elfogadható.

12.2. A kötélvontatású vasutak alapvető hibajelzéseinek tárgya és módja

Hibajelzés tárgya	Kötélvontatású vasutak hibajelzései																	
	Sífelvonók				Körforgalmú kötélpálya								Sikló és ingajáratú kötélpálya				A jelzés megjelenésének helye	
	fény	hang	műszeres kijel.	leállítás	rögzített járműves				lekapcsolható járműves, egy vagy kétköteles				fény	hang	műszeres kijel.	leállítás	vezérlő-helyiség	le- és felszálló-helyek
					fény	hang	műszeres kijel.	leállítás	fény	hang	műszeres kijel.	leállítás						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Veszélyes szélesség, üzemeltetés tilos	—	—	—	—	X	X	—	—	X	X	—	—	X	X	—	—	X	—
Túlzott fékkopás	—	—	—	—	X	—	—	—	X	—	—	—	X	—	—	—	X	—
Nem előírás szerinti kötélel-helyezkedés az állványgörgőkön, sarukon	—	—	X***	X	X	X	—	X	X*	X*	—	X	X	—	—	X	X	—
Kötélfeszítő súly veszélyes elmozdulása**	—	—	—	X	X	X	—	X	X	X	—	X	X	X	—	X	X	—
Veszélyes kötélesség: névleges I. fok	—	—	—	—	X	X	—	—	X	—	—	—	X	—	—	—	X	—
Veszélyes kötélesség: névleges II. fok	—	—	—	—	X	X	—	X	—	X	—	X	—	—	—	X	—	X
Hibás felkapcsolódás	—	—	—	—	—	—	—	—	X	X	X	X	—	—	—	—	X	X
Hibás lekapcsolás, sielő nem száll ki	—	X***	—	X	—	—	—	—	X	X	—	X	—	—	—	X	X	X
A villamos hajtás hibajelzése	—	—	—	—	X	—	—	X	X	—	—	X	X	—	—	X	X	—
Vészleállítás	—	X***	—	X	X	X	—	X	X	X	—	X	X	X	—	X	X	X
Ellenkező irányú elmozdulás	—	—	—	—	—	—	—	X	X	—	—	X	X	—	—	X	X	—
Nem megfelelő lassulás a beérkezési zóna kezdetén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X	X	X	—	X	—
Nem megfelelő lassulás a beérkezési zóna végén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X	X	—	X	X	—
A jármű veszélyes lengése (fogófékes, kísértő nélk. jármű)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	X	X	—	X	X	—

* Csak egyköteles pálya esetén.

** Hidraulikus kötélfeszítésnél a nyomás csökkenése.

*** Rövidebb, egyszerűbb pályákon előzetes hatósági egyeztetéssel elhagyható.

Kiegészítés: Minden vészleállítás-leállítás hangjelzéssel kísért legyen. A vészleállítás hangjelzése megkülönböztetett legyen (pl. tartós).

12.3. A kötélvontatású vasutak biztosító és vezérlő berendezései által kiváltandó leállások

A pálya leállításának oka	Sífelvonó		Körforgalmú kötélpálya				Sikló és ingaforgalmi kötélpálya	
	vészleállítás	üzemszerű leállítás	kötélre rögzített jármű		lekapcsolódó jármű		vészleállítás	üzemszerű leállítás
			vészleállítás	üzemszerű leállítás	vészleállítás	üzemszerű leállítás		
Vészleállítás nyomógombjának működtetése	—	X	X	—	X	—	X	—
Üzemszerű leállítás nyomógombjának vagy kapcsolójának használata	—	X	—	X	—	X	—	X
A névleges haladási sebesség túllépése (I. fok)*	—	—	—	X	—	X	—	X
A névleges haladási sebesség túllépése (II. fok)	—	—	X	—	X	—	X	—
A pálya akaratlan ellenkező irányú indítása	—	—	X	—	X	—	—	—
A vészfék működtetése	—	X	X	—	X	—	X	—
Az üzemi hajtás működése közben tartalék vagy a mentéskor használt hajtás bekapcsolás ellen védő berendezés működése	—	—	X	—	X	—	X	—
A kötél helytelen elhelyezkedése az állványok saruin, görgőin kisiklás	—	X	X	—	X	—	X	—
A feszítőszerkezet véghelyzetkapcsolójának működése	—	X	—	X	—	X	—	X
A kötél helytelen elhelyezkedése a jármű szorító fogószerkezetében, a kapcsolószerkezet nem megfelelő helyzete vagy az előírtnál kisebb fogóerő	—	X	—	—	X	—	X	—
A járműfüggeszték nem előírás szerinti lekapcsolódása a kötélről az állomásra érkezéskor, sielő kiszállásának elmulasztása	—	X	—	—	X	—	X	—
A járművek egymásra és megfutási veszélye a lassulási szakaszban, az állomásra érkezéskor	—	—	—	—	X	—	X	—
A fogófék működése	—	—	—	—	—	—	X	—
A vonó- és a tartókötél kereszteződése	—	—	—	—	—	—	X	—
A jármű nem előírás szerinti sebessége az állomásra érkezéskor	—	—	—	—	—	—	X	—
A jármű véghelyzetkapcsolójának működése	—	—	—	—	—	—	X	—

* 10%-os sebességtúllépés eléréskor még elegendő jelzés alkalmazása.

Vészleállítás után az újraindulás csak a hiba teljes körű felszámolása után legyen lehetséges!

13. Fogalommeghatározások

1. Beszállóhely: a járművekbe és a járművekből az utasok be- és kiszállására kiépített terület.

2. Biztonsági fék: a kötélpálya esetenkénti vészmegállítására szolgáló, az üzemi féken felüli, de attól működésében és kialakításában függetlenül is szabályozható fékerőt kiváltó szerkezet.

3. Egyköteles kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek járművét egy kötél, a szállítókötél tartja és mozgatja.

4. Feszítősúly: a kötélpálya köteleinek (tartó-, vonó-, szállítókötél) feszítéséhez szükséges erőt létrehozó, szabaddon függő súly.

5. Rögzített kapcsolású járműves kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek járműve tartósan össze van kapcsolva a vonókötéllal/szállítókötéllal.

6. Fogófék: a kötél erő csökkenése és a jármű sebesség-növekedése esetén a járművet megállító, a jármű tartozékát képező valamely pályaelemet (sín vagy kötél) megfogó fékszerkezet.

7. Függőszékes kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek járműve függőszék.

8. Görgőcsoport: a mozgó vonó-/szállítókötelet támasztó, lenyomó vagy vezető himbás kialakítású csoportja a görgőknek.

9. Görgőlánc ív: merev, nagy átmérőjű tartókötél feszítő-súlyelőtti kíméletes iránytörésének sokgörgős kialakítása.

10. Hajtókorong: a hajtóerőt a vonó-/szállítókötélre átadó gépelem.

11. Terelő- és visszafordító korong: a vonó-/szállítókötél mozgásirányát megváltoztató gépelem.

12. Ingaforgalmú (ingajaratú) kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek járműve az állomások között azonos pályára oda-vissza mozog, a vonó-/szállítókötél mozgásirányának változtatásával.

13. Járművek kapcsolókészüléke: a járművet és a vonó-/szállítókötelet rögzítetten vagy automatikusan oldható módon összekapcsoló szerkezet.

14. Járműhelyzet-jelző (Kopierwerk/Másolómű) ingaüzemű pályáknál — az egész pályára kiterjedően — a jármű mindenkoros helyzetéről tájékoztatást adó berendezés, amely kiemelten a járművek állomásokba behaladásának felügyeletére, vezérlésére szolgál.

15. Kapcsolási távolság: a pálya megszabott követési időköze alatt a pályasebességgel megtett út.

16. Kétköteles kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek a tartókötélen függő járművét külön vonókötél mozgatja.

17. Körforgalmú kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek járműve az állomások között a vonó-/szállítókötél azonos irányú mozgásával körforgalmat valósít meg.

18. Kötélfeszítő és lehorgonyzó szerkezet: a kötélvonatású vasút köteleinek súly- vagy hidraulikus feszítésére, illetve a feszítéssel szembeni rögzítésére szolgáló szerkezet.

19. Kötélkarmantyú: két kötél tengelyirányú vagy a kötél és más szerkezet összekapcsolására szolgáló elem.

20. Kötélpálya állvány: a pálya nyomvonalán a terepszinten álló szerkezet a tartó-/szállítóköteleket, valamint a vonóköteleket alátámasztó és vezető szerelvényekkel.

21. Kötélpálya feszítőkötele: a tartó- és a vonó-/szállítókötél feszítésére szolgáló kötél.

22. Kötélpálya függőszéke: nyitott jármű 1—4 ülő utas szállítására.

23. Kötélpálya fulkije: félig zárt vagy zárt jármű, 1—2 álló utas számára.

24. Kötélpálya járműve: az utasok biztonságos szállítására szolgáló eszköz, amely lehet függőszék, fulke, kiskabin, nagykabin.

25. Kötélpálya kiskabinja: zárt jármű 4—8 utas szállítására.

26. Kötélpálya nagykabinja: zárt jármű, nyolcnál több utas szállítására.

27. Kötélpálya névleges sebessége: a vonókötél terv szerinti sebessége.

28. Kötélpálya szabad szelvénye: a jármű méreteiből és lengéseiből (együttesen a jármű úrszelvényből), valamint a járművet tartó kötél és más kötélzet előírt mértékben feltételezett lengéseiből, előírt mértékű oldaltávolságokkal kiegészítve meghatározott, pályatengelyre merőleges szelvény. Ez a pálya mentén változó, az állomásokban szűkebb, a vonalítól jelentősen eltérő.

29. Kötélpálya tartókötele: sodronykötél, amelyen a jármű gördül.

30. Kötélpálya támasza (állvány): a kötélpálya nyomvonalán, a terepszinten álló építmény a tartókötelet és a vonó-/szállítókötelet alátámasztó vezető szerelvénnel.

31. Kötélpálya szállítókötele: a járművet egyidejűleg tartó és mozgató sodronykötél.

32. Kötélpálya vonókötele: a járművet a tartókötélen vontató sodronykötél.

33. Kötélpálya ellenkötele: ingaforgalmú pályán egyébként nyitott ággal is alkalmazható vonókötel hajtással ellenoldali, hurkot záró kötele.

34. Kötélpálya fékkötele: a vonókötel-erő kiesése esetén a pálya megfékezését szolgáló kötel.

35. Kötélpálya üzemi sebessége: a terhelt kötélpálya vonókötelének állandósult sebessége.

36. Kötélvontatású vasút hajtása: a vonó-/szállítókötelre kapcsolt járművet normál üzemmódban mozgató hajtómű.

37. Kötélvontatású vasúti pálya állomása: a beszállóhely, illetve a hajtó-, a feszítő-, a visszatérítő és a kötelrögztítő szerkezetek elhelyezésére szolgáló építmény.

38. Kötélvontatású vasút tartalékhajtása: a vonó-/szállítókötelre kapcsolt járművet a hajtás üzemekeptelensége esetén mozgató szerkezet.

39. Kötélvontatású vasút szabadon tartandó szelvénye: a kötelvontatású vasúti pályára merőleges szelvény, amelyben a járművön kívül egyéb tárgy nem lehet, illetve abba nem nyúlhat be.

40. Kötélvontatású vasút szállítási kapacitása: a kötelvontatású vasúti pályán egységnyi idő alatt egy irányban szállítható utasok száma.

41. Kötélpálya vizsgálati/ellenőrzési sebessége: a kötelek és a kötélpálya ellenőrzésekor vagy kenésekor alkalmazott csökkentett sebesség.

42. Lekapcsolódó járműves kötélpálya: olyan kötélpálya, amelynek a járműve az állomásokon a vonó-/szállítókötelről automatikusan lekapcsolódik.

43. Nyomtávolság: *sífelvonónál* a két (üres és tele) szállítókötel-ág vízszintes vetületi távolsága. Az üreságnak a szabadon tartandó szelvény feletti visszavezetése esetén 0 is lehet. *Siklónál, függősínpályánál* az egyes pályaágak sínpályájának nyomtávolsága, azaz a sínek belső élének vízszintes távolsága. Ekkor a két vonókötel-ág távolsága a vágánytengelyek távolsága. *Kötélpályán* esetén a pálya két tartószállítókötel ágának vízszintes vetületi távolsága.

44. Pályatengely: *sífelvonó* esetében a teleoldali szállítókötel tengelye. *Siklónál, függősínpályánál* a sínpálya középvonala, azaz a nyomtáv felező vonala a sínek felső érintő síkjában. *Kötélpályánál* a tartó-szállító kötelek vízszintes távolságának, azaz nyomtávnak felezője által, egyben a pálya menti szerkezetek vonala által meghatározott tengely.

45. Pászmaspirál kötél szerkezet: olyan spirál/kötél, melynek egyes szálai 7 huzalból álló pászmák.

46. Rögztítőkék: kézzel vagy lábbal működtethető fék szerkezet, amely a már lefékezett pálya állva maradását biztosítja, pl. az egyéb fékek javítása, karbantartása alatt.

47. Saru (kötélsaru): a tartókötelet közvetlenül alátámasztó elem.

48. Sikló: olyan kötelvontatású vasút, amelynél a megfelelően kialakított vasúti pályán a járműveket kötelvontatja.

49. Sikló, függősínpálya szabad szelvénye: a jármű saját méreteit, mozgási térigényét és a feszültség alatt álló elemeket előírt oldaltávolságokkal egyidejűleg figyelembe vevő, a vágánytengelyre merőleges szelvény.

50. Sí- és szánfelvonó: olyan kötelvontatású berendezés, amelynél a síelőt, saját sítalpán, illetve a szánt szállítókötelre rögztített függeszték vagy vonszoló elem vontatja.

51. Sífelvonó szabad szelvénye: oszlop vagy fix akadályhoz képest előírt, a pályatengelyhez viszonyított vízszintes és a hófelülettől mért függőleges távolság által meghatározott, pályatengelyre merőleges szelvény.

52. Sífelvonó vonszolókötele: sífelvonóknál a szállítókötelre kapcsolódó függesztéknek a síelő közvetlen vontatására szolgáló kötele.

53. Személyszállító függőpálya: olyan kötelvontatású vasút, amelynél a járműveket az állomások között állványokkal alátámasztott kötélen vagy merev hídszerkezeten kialakított pályán függve kötelvontatja.

54. Üzemi fék: a kötélpálya üzemszerű megállítására szolgáló, a hajtóművel szerves kapcsolatban lévő, szabályozható fékerőt kiváltó fék szerkezet.

55. Védőhíd vagy védőháló: a kötelvontatású vasutat keresztező, azt megközelítő, rendkívüli biztonságot igénylő létesítmény védelmére vagy a kötelmunkák független végzésére szolgáló hídszerkezet, illetve tartókötelekből és azokra szerelt hullámos fonatból kialakított hálószerkezet.

A környezetvédelmi és vízügyi miniszter 6/2003. (IV. 28.) KvVM rendelete

a környezet- és természetvédelem, a vízügy, továbbá a meteorológia területén adományozható miniszteri elismerésekről

A Magyar Köztársaság kitüntetéseiéről szóló 1991. évi XXXI. törvény 7. § (1) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján — a gazdasági és közlekedési miniszterrel, valamint az informatikai és hírközlési miniszterrel egyetértésben — a következőket rendelem el:

1. §

A rendelet hatálya kiterjed a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumra (a továbbiakban: Minisztérium), a környezet- és természetvédelemben, a vízügyben továbbá a meteorológiában tevékenységet folytató államigazgatási szervre, intézményre, gazdálkodó és társadalmi szervezetre, valamint a környezet- és természetvédelem, a vízügy, valamint a meteorológia érdekében végzett kiemelkedő munkája alapján környezetvédelmi és vízügyi miniszteri (a továbbiakban: miniszteri) elismerésre előterjesztett személyekre és szervezetekre.

2. §

(1) A környezet- és természetvédelem, a vízügy, továbbá a meteorológia területén végzett kiemelkedően eredményes tevékenység, illetve ezek eredményességének fokozása érdekében kifejtett munka elismerésére a következő szakmai díjat, emléklapet és oklevelet alapítom:

- a) Szakmai díjak
 - A Jövő Nemzedékéért Díj,
 - Környezetünkért Díj,
 - Pro Natura Díj,
 - Vásárhelyi Pál Díj
 - Schenzl Guidó Díj,
- b) Emléklapettek
 - Környezetünkért Emléklapett,
 - Pro Natura Emléklapett,
 - Sajó Elemér Emléklapett,
 - Pro Meteorológia Emléklapett,
- c) Érdemérem
 - A vizek kártételei elleni védekezésért Érdemérem
- d) Oklevél
 - Miniszteri Elismerő Oklevél

(2) Az (1) bekezdés szerinti miniszteri elismerésekre vonatkozó ajánlások megtételére a környezetvédelmi és vízügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) bizottságot hoz létre.

(3) Az (1) bekezdés szerinti miniszteri elismerésekben részesülő személyekről és szervezetekről — a bizottságok javaslatára — a miniszter dönt.

3. §

(1) A 2. §-ban meghatározott miniszteri elismerések közül a szakmai díjakkal [2. § (1) a)] pénzjutalom jár. A jutalom összege „A Jövő Nemzedékéért díj” esetén a mindenkor köztisztviselői illetményalap tízszerese, az egyéb díjak esetén személyenként a mindenkor köztisztviselői illetményalap nyolcszorosa, intézmény, szervezet esetén tízszerese. A pénzjutalom forrása a Minisztérium költségvetése.

(2) A miniszteri elismerésekre vonatkozóan a Minisztérium az adományozás időpontját megelőzően legalább három hónappal a Környezetvédelmi és Vízügyi Értesítőben (a továbbiakban: a minisztérium hivatalos lapja) felhívást tesz közzé.

(3) A miniszteri elismerések adományozására javaslatot gazdálkodó szervezetek, intézmények, szakmai, tudományos és társadalmi szervezetek, egyesületek, kamarák, önkormányzatok, valamint magánszemélyek tehetnek. A miniszteri elismerések adományozásának feltételeit, szabályait az 1. számú melléklet, az adományozási javaslat előterjesztésének formai és tartalmi követelményeit a 2. számú melléklet tartalmazza.

(4) Külföldi állampolgár miniszteri elismerése esetén a külügyminisztert előzetesen tájékoztatni kell.

4. §

(1) A miniszteri elismerést a miniszter vagy megbízottja adja át ünnepélyes keretek között.

(2) A miniszteri elismerés tényét, a kitüntetettek érdekeit a minisztérium hivatalos lapjában közzé kell tenni.

5. §

(1) A környezet-, a természet-, a vízvédelem és a meteorológia, továbbá a fiatal generáció környezettudatos nevelése terén — nemzetközi körökben is elismert — kiemelkedő tevékenységet folytató személyek és szervezetek elismerésére évente 5 db A Jövő Nemzedékéért Díj adományozható.

(2) A díjjal emlékérem, adományozást igazoló okirat és pénzjutalom jár.

(3) Az adományozásra évente egyszer, az államalapítás ünnepén — augusztus 20-án — kerül sor.

6. §

(1) Környezetünk érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyek és szervezetek elismerésére évente 6 db Környezetünkért Díj adományozható.

(2) A díjjal emlékérem, adományozást igazoló okirat és pénzjutalom jár.

(3) Az emlékérem bronzból készült, kör alakú 115 mm átmérőjű, az egyik oldalán jelképes értelmű, a levegő, a víz és a talaj tisztaságára utaló tájszerű ábrázolás, középen „KÖRNYEZETÜNKÉRT” felirattal, a hátlapon repedezett földből sarjadó növénykezdemény látható.

(4) Az adományozásra évente egyszer, a Környezetvédelmi Világnapon — június 5-én — kerül sor.

7. §

(1) A hazai természetvédelem érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyek, illetőleg szervezetek elismerésére évente 5 db Pro Natura Díj adományozható.

(2) A díjjal emlékérem, adományozást igazoló okirat és pénzjutalom jár.

(3) Az emlékérem bronzból készült, kör alakú, 110 mm átmérőjű, 5 mm vastag, az egyik oldalán stilizált kócsag „Pro Natura Díj” felirattal, a másik oldalán öreg tölgyfa ábrázolás látható.

(4) Az adományozásra évente egyszer, a Föld Napján — április 22-én — kerül sor.

8. §

(1) A vízügy érdekében végzett kimagasló, példamutató tevékenység, illetve életmű elismerésére évente 7 db Vásárhelyi Pál Díj adományozható.

(2) A díj díszdobozban elhelyezett ezüstérem, amelyhez adományozó okirat és pénzjutalom jár.

(3) Az érem átmérője 42,5 mm, vastagsága 3 mm. Előlapján a névadó mellképe, alatta alul összefonódó tölgy- és babérágban a Díj elnevezése látható. Hátdalán a Magyar Köztársaság egymást keresztező tölgy- és babérággal övezett címere helyezkedik el, amelyet a „KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERTŐL” felirat vesz körül.

(4) Az adományozásra évente egyszer, a Víz Világnapján — március 22-én — kerül sor.

9. §

(1) A hazai és nemzetközi meteorológia területén kimagasló tudományos, kutatási, szakmai eredmények elismerésére évente 2 db Schenzl Guido Díj adományozható.

(2) A díjjal emlékérem, adományozást igazoló okirat és pénzjutalom jár.

(3) Az emlékérem bronzból készült, kör alakú, 95 mm átmérőjű, 8 mm vastag, egyik oldalán Schenzl Guido dombormű arcképe, balról „Dr. Schenzl Guido”, jobbról „1823—1890”, felette „Pro Meteorológia” felirat, a másik oldalán „A légtüneménytan az országos észlelések azaz a meteorológiai vizsgálatok megalapítójának emlékére '94” felirat látható.

(4) Az adományozásra évente a Meteorológiai Világnapon — március 23-án — kerül sor.

10. §

(1) Környezetünk érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyek és szervezetek elismerésére évente 11 db Környezetünkért Emlékplakett adományozható.

(2) Az emlékplakettel adományozást igazoló okirat jár.

(3) Az emlékplakett bronzból készült, kör alakú, 90 mm átmérőjű, az egyik oldalán jelképes értelmű, a levegő, a víz és a talaj tisztaságára utaló tájszerű ábrázolás, a másik oldalán az előlap síkjából kiemelkedően Magyarország vízrajzi térképe, keresztbe futó „KÖRNYEZETÜNKÉRT” felirattal, amelynek „Ö” betűjét babérkoszorú helyettesít, felette angyal ábrázolás látható.

(4) Az adományozásra évente a Környezetvédelmi Világnapon — június 5-én — kerül sor.

11. §

(1) A természetvédelem érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyek és szervezetek elismerésére évente 10 db Pro Natura Emlékplakett adományozható.

(2) Az emlékplakettel adományozást igazoló okirat jár.

(3) Az emlékplakett aranyozott fémből készült, 60 mm átmérőjű, kerek dombornyomat. Egyik oldalán stilizált kócsag, „Pro Natura” felirattal a másik oldalán öreg tölgyfa ábrázolás látható.

(4) Az adományozásra évente a Föld Napján — április 22-én — kerül sor.

12. §

(1) A vízügyi ágazat érdekében végzett magas színvonalú, eredményes munka elismeréséért évente 12 db Sajó Elemér Emlékplakett adományozható.

(2) A díszdobozban elhelyezett emléklakettel adományozást igazoló okirat jár.

(3) Az emléklakett bronzból készült, átmérője 80 mm. Előlapján Sajó Elemért ábrázoló dombormű (mellkép) látható. A dombormű alatt „Sajó Elemér 1875—1934”, a dombormű körül „az első vízügyi politika kidolgozója” szöveg látható. Hátoldalán a Magyar Köztársaság címere helyezkedik el, amelyet két oldalról „Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztertől” felirat övez.

(4) Az adományozásra évente a Víz Világnapján — március 22-én — kerül sor.

13. §

(1) Kiemelkedő meteorológusi tevékenységet folytató személyek elismerésére évente 4 db Pro Meteorológia Emlékplakett adományozható.

(2) Az emléklakettel adományozást igazoló okirat jár.

(3) Az emléklakett bronzból készült, mérete 110 mm oldalhosszúságú négyzet, lekerekített sarkokkal, első oldalán: stilizált felhő, szivárvány, alatta fák, bokrok ábrázolás látható, hátoldala: sima.

(4) Az adományozásra évente a Meteorológiai Világnapon — március 23-án — kerül sor.

14. §

(1) Az országot sújtó árvíz, belvíz és különböző vízszennyezések elleni védekezésben kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyek tevékenységének elismerésére egy alkalommal legfeljebb 250 fő részére „A vizek kártételei elleni védekezésért” Érdemérem adományozható.

(2) Az érdemérem díszdobozban elhelyezett, bronzból készült érem, amelyhez adományozó okirat és az érem előlapjának kicsinyített mását szimbolizáló kitűző jelvény jár.

(3) Az érem átmérője 42,5 mm, vastagsága 3 mm, előlapján az ágazatot és a védekezést szimbolizáló ábra és az „ÁLDÁS ÉS ÁTOK A VÍZ” felirat látható, hátoldalán a Magyar Köztársaság egymást keresztező tölgy- és babérággal övezett címere helyezkedik el, amelyet a „KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERTŐL” felirat vesz körül.

(4) Az érdemérem adományozása ünnepélyes keretek között történik.

15. §

A környezet- és természetvédelem, a vízügy, valamint a meteorológia terén végzett példamutató, eredményes tevékenységért a Környezetvédelmi Világnap, a Föld Napja, a Víz Világnapja, a Meteorológiai Világnap, Nemzeti Ünnepek március 15-e, Államalapítás Ünnepe augusztus 20-a, Nemzeti Ünnepek október 23-a, nyugállományba vonulás, nagyobb teljesítmény elismerése, szervezetek jubileuma alkalmából évente legfeljebb 200 db Miniszteri Elismerő Oklevél adományozható.

16. §

(1) Miniszteri elismerés azon magyar és külföldi állampolgár részére adományozható, aki előzetesen írásban hozzájárul ahhoz, hogy kitüntetés adományozása esetén a természetes személyazonosító adatait és lakcímadatát a kitüntetettek nyilvántartásában kezeljék, valamint nevét a Környezetvédelmi értesítő tárcaközlönyben közlétegyék, továbbá ahhoz, hogy érdemeiről a nyilvánosság megfelelő tájékoztatást kapjon.

(2) Miniszteri elismerésben nem részesülhet az a személy, aki a környezet- és természetvédelem, a vízügy és meteorológia területén jogerős fegyelmi határozat vagy büntetés miatt, illetve a környezet- és természetvédelemmel, a vízügygel, valamint a meteorológiával kapcsolatos bűncselekmény miatt büntető ítélet hatálya alatt áll.

(3) Méltatlanná válik a miniszteri elismerésre az, akit jogerős bírói ítélettel a közügyektől eltiltottak.

(4) A miniszteri elismerésre méltatlanná vált személytől a környezetvédelmi és vízügyi miniszter az elismerést visszavonja. A visszavonást a minisztérium hivatalos lapjában közzé kell tenni.

17. §

A miniszteri elismerésekre vonatkozó felhívás közzétételére vonatkozó határidőtől, valamint az 1. számú mellékletben meghatározott benyújtási határidőtől a miniszter a 2003. évben eltérő határidőt állapíthat meg.

18. §

Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszti:

a) a környezet- és természetvédelem, továbbá a meteorológia területén adományozható miniszteri elismerésekről szóló 8/2001. (III. 13.) KöM rendelet;

b) „A vizek kártételei elleni védekezésért” Érdemérem alapításáról szóló 12/2000. (XI. 10.) KöViM rendelet;

c) a miniszteri szakmai elismerésekről szóló 14/1992. (IV. 4.) KHVM rendelet 2. § (1) bekezdésének b) pontja, a 2. §-a (2) bekezdésének c) pontja, melléklete I. pontjának a Vásárhelyi Pál Díjra vonatkozó szövegrésze, továbbá melléklete II/1. pontjának „A »Vízügyért« szakmai érmet évente általában 7 személy kaphatja meg” szövegrésze.

Dr. Kóródi Mária s. k.,
környezetvédelmi és vízügyi miniszter

1. számú melléklet
a 6/2003. (IV. 28.) KvVM rendelethez

**A környezetvédelmi és vízügyi miniszter által alapított
díjak és elismerések javaslatélteli feltételei**

SZAKMAI DÍJAK

1. A Jövő Nemzedékéért Díj

— A díjra a környezet-, a természet-, a vízvédalom, a meteorológia, továbbá a fiatal generáció környezettudatos nevelése érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyeket és szervezeteket lehet javasolni.

— A díjat ugyanaz a személy vagy szervezet 10 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb díj adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott díj óta ért el.

— A javaslatot a Jövő Nemzedékéért Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtási határideje: június 20.

2. Környezetünkért Díj

— A díjra környezetünk érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyeket és szervezeteket lehet javasolni.

— A díjat ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb díj adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott díj elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Környezetünkért Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtási határideje: április 5.

3. Pro Natura Díj

— A díjra a hazai természetvédelem érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeket, illetve szervezeteket lehet javasolni.

— A díjat ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb díj adományozására csak

olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott díj elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Pro Natura Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: február 22.

4. Vásárhelyi Pál Díj

— A díjra a vízügy érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeket, illetve szervezeteket lehet javasolni.

— A díjat ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb díj adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott díj elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Vásárhelyi Pál Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: január 22.

5. Schenzl Guido Díj

— A díjra a hazai és a nemzetközi meteorológia területén kimagasló tudományos, kutatási, szakmai tevékenységet folytató személyeket lehet javasolni.

— A díjat ugyanaz a személy 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb díj adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy a korábban adományozott díj elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Schenzl Guido Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: január 23.

EMLÉKPLAKETTEK

1. Környezetünkért Emlékplakett

— Emlékplakettre a környezetünk érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató személyeket és szervezeteket lehet javasolni.

— Az emléklakettet ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb emléklakett adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott emléklakett elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Környezetünkért Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: április 5.

2. Pro Natura Emlékplakett

— Emlékplakettre a hazai természetvédelem érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeket, illetve szervezeteket lehet javasolni.

— Az emléklakettet ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb emléklakett adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javas-

latot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott emléklakett elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Pro Natura Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: február 22.

3. Sajó Elemér Emléklakett

— Emléklakettre a vízügyi ágazat érdekében végzett magas színvonalú teljesítményt nyújtó személyeket, illetve szervezeteket lehet javasolni.

— Az emléklakettet ugyanaz a személy vagy szervezet 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb emléklakett adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy vagy szervezet a korábban adományozott emléklakett elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Vásárhelyi Pál Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

A javaslat benyújtásának határideje: január 22.

4. Pro Meteorológia Emléklakett

— Az emléklakettre kiemelkedő meteorológusi tevékenységet folytató személyeket lehet javasolni.

— Az emléklakettet ugyanaz a személy 5 éven belül csak egyszer kaphatja meg. Újabb emléklakett adományozására csak olyan teljesítmény alapján lehet javaslatot tenni, amelyet a javasolt személy a korábban adományozott emléklakett elnyerése óta ért el.

— A javaslatot a Schenzl Guido Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtásának határideje: január 23.

ÉRDEMÉREM

A vizek kártételei elleni védekezésért Érdemérem

— Az érdeméremre az országot sújtó árvíz-, belvíz és különböző vízszennyezések elleni védekezésben kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeket lehet javasolni.

— A javaslatot a Rendelet 2. § (2) pontja alapján a miniszter által létrehozott Vásárhelyi Pál Díj Bizottsághoz kell benyújtani.

— A javaslat benyújtási határideje: általában az adományozást megelőző egy hónap, rendkívüli esetben a miniszter ennél rövidebb benyújtási határidőt is meghatározhat.

OKLEVÉL

Miniszteri Elismerő Oklevél

— Miniszteri Elismerő Oklevélre a környezet- és természetvédelem, a vízügy, valamint a meteorológia terén végzett példamutató, eredményes tevékenységet folytató személyeket lehet javasolni.

— A javaslatot szakmai napon (Környezetvédelmi Világnap, a Föld Napja, a Víz Világnapja, a Meteorológiai Világnap) történő adományozás esetén a Rendelet 2. § (2) pontja alapján a miniszter által létrehozott szakmai díj bizottsághoz, egyéb esetekben a KvVM Személyügyi Főosztályához kell benyújtani.

— A javaslat benyújtási határideje: szakmai napon történő adományozás esetén az adományozást megelőző két hónap, egyéb esetekben az adományozást megelőző egy hónap.

2. számú melléklet

a 6/2003. (IV. 28.) KvVM rendelethez

MINTA

.....
Javaslattevő megnevezése

JAVASLAT

.....
díj, emléklakett, érdemérem és oklevél adományozására

A javasolt személy neve:

Születési helye, év, hó, nap:

Anyja neve:

Munkahelye:

Beosztása (foglalkozása):

Tudományos fokozata:

Lakcíme:

Eddigi kitüntetései:

Az átadásra javasolt időpont:

A javaslat indoklása:

(Az indoklásnak tartalmaznia kell mindazon eredményeket, amelyek megalapozzák az elismerés odaítélését)

.....
.....
.....
.....

Kelt

.....
a javaslattevő aláírása

3. számú melléklet
a 6/2003. (IV. 28.) KvVM rendelethez

MINTA

Nyilatkozat

Alulírott kijelentem, hogy hozzájárulok természetes személyazonosító adataim és lakcím adatom, valamint a kitüntetési javaslatban szereplő személyes adataimnak a kitüntetések nyilvántartásában való kezeléséhez, illetve a nyilvánosság kitüntetésemről és érdemeimről történő tájékoztatásához.

E nyilatkozat a környezet- és természetvédelem, a vízügy, továbbá a meteorológia területén adományozható miniszteri elismerésekről szóló 6/2003. (IV. 28.) KvVM rendelet 16. §-ának (1) bekezdésén alapul.

Budapest,

.....
kitüntetésre javasolt aláírása

Az oktatási miniszter
10/2003. (IV. 28.) OM
rendelete

a kerettantervek kiadásáról,
bevezetéséről és alkalmazásáról szóló
28/2000. (IX. 21.) OM rendelet módosításáról*

A közoktatásról szóló — többször módosított — 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatásról szóló törvény) 94. §-a (1) bekezdésének a) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről szóló 2002. évi LXII. törvény 103. §-a (4) bekezdésének végrehajtására, a tananyagcsökkentés megvalósítása céljából a következőket rendelem el:

* A rendelet mellékletekkel teljes szövegét a Magyar Közlöny 2003. évi 43. számának II. kötete tartalmazza, melyet az érintett előfizetők (iskolák) kérés nélkül, más előfizetők kérésre megkapnak (telefon: 266-9290/237 és 238 mellék: fax: 338-4746; postacím: 1394 Budapest 62, Pf. 357).

1. §

(1) A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet (a továbbiakban: Kr.) a következő 16. §-sal egészül ki:

„16. § Az iskolák az óraszámcsökkentést e rendelet alapján — ajánlott tantárgyi rendszer és óraszámok mérlegelésével, a helyi tanterv érdemi felülvizsgálata nélkül, az óraszámok szükség szerinti kiigazításával — saját hatáskörben hajtják végre.

(2) A Kr. 1. számú mellékletének I—V. fejezete helyébe az e rendelet 1. számú melléklete lép.

(3) A Kr. 2. számú melléklete helyébe az e rendelet 2. számú melléklete lép.

2. §

E rendelet 2003. szeptember 1-jén lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszti a Kr. 10. §-ának (6) bekezdése.

Dr. Magyar Bálint s. k.,
oktatási miniszter

III. rész HATÁROZATOK

Az Alkotmánybíróság határozatai

Az Alkotmánybíróság 22/2003. (IV. 28.) AB határozata

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálata, valamint mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megállapítása iránt benyújtott indítványok tárgyában — *dr. Holló András*, *dr. Kukorelli István* és *dr. Tersztyánszky dr. Vasadi Éva* alkotmánybírák párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Bihari Mihály*, *dr. Erdei Árpád*, *dr. Holló András* és *dr. Kukorelli István* alkotmánybírák különvéleményével — meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság azt az indítványt, amely szerint az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény alkot-

mányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogát azért, hogy nem teszi lehetővé számukra életük orvosi segítséggel történő befejezését, elutasítja.

2. Az Alkotmánybíróság azt az indítványt, amely szerint mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet állt elő annak folytán, hogy a törvényhozó a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 166—168. §-ait nem hozta összhangba az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével, elutasítja.

3. Az Alkotmánybíróság az annak megállapítására irányuló indítványokat, melyek szerint az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 15. § (2) bekezdése, 20. § (3) és (4) bekezdése, 22. § (4) bekezdése és 23. § (1) bekezdése alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegeknek az életfenntartó vagy életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogát, elutasítja.

4. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 17. § (1) bekezdés *a*) pontjának, valamint a 18. § (2) bekezdésben a „vagy az (1) bekezdés *b*) pontja szerinti esetben” szövegrész alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat elutasítja.

5. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 15—19. §-ai alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt visszautasítja.

6. Az Alkotmánybíróság az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet 3. §-a, 5. § (2) bekezdése, 6. §-a, 7. §-a és 10. § (2) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat elutasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közönyben közzéteszi.

INDOKOLÁS

I.

Az Alkotmánybírósághoz több indítvány érkezett a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők életük méltó befejezéséhez való jogával kapcsolatban.

1. Két indítványozó 1993. november 25-én kelt együttes indítványában azt kérte, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg: alkotmányellenes az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény (a továbbiakban: Törvény) 43. § (2) bekezdésé-

nek utolsó mondata, és semmisítse azt meg. Indítványozták továbbá, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg azt is: a törvényhozó mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzetet hozott létre azzal, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 166—168. §-ait nem hozta összhangba az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével.

A Törvényre vonatkozó indítványaik indoka az volt, hogy az orvos kötelességévé teszi: az általa gyógyíthatatlannak tartott beteget is a legnagyobb gondossággal gyógyítsa, holott az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében biztosított jog az emberi méltósághoz — álláspontjuk szerint — magában foglalja az élet méltó befejezéséhez való jogot is. Ez pedig a gyógyíthatatlan betegek esetében azt jelenti, hogy a betegséggel járó testi és lelki szenvedéseiket az orvos ne kényszerüljön akár a beteg akarata ellenére is meghosszabbítani.

A Btk. 166—168. §-aival kapcsolatos indítványukat azal indokolták, hogy törvényhozói mulasztás következett be, mert a Btk.-nak az Alkotmány 54. § (1) bekezdése megalkotását megelőzően meghozott, az emberölés különféle eseteit büntető rendelkezéseit nem hozták összhangba az Alkotmánnyal. Ennek folytán pedig a törvény büntetéssel fenyeget olyan tevékenységet is — a gyógyíthatatlan beteg kívánságára halála bekövetkeztéhez nyújtott orvosi segítséget — melyet a beteg Alkotmányon alapuló jogából következően jogszerűnek kellene tekinteni. Külön is alkotmányellenesnek tartják, hogy a nem önrendelkezéssel aktív halálba segítés bizonyos eseteit a törvényhozó „méltányossági ölésként” nem különíti el az emberölés törvényi tényállásától, és nem kezeli privilegizált tényállásként azt az esetet, „(...) ha valaki a gyógyíthatatlan és szenvedő beteget kifejezett akarata hiányában méltányolható szájalomból segíti a halálba”.

Az indítványozók arra tekintettel, hogy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő betegek kezelésére vonatkozó orvosi kötelezettséget a Törvénytől eltérően szabályozta, 2001. június 5-én kelt beadványukban módosították és kiegészítették indítványukat. Módosított indítványukban hangsúlyozták, hogy bár az Eütv. a Törvénytől eltérően bizonyos esetekben elismeri a gyógyíthatatlan beteg jogát életének az emberi méltóságával összeegyeztethető befejezéséhez, e jogot változatlanul alkotmányellenesen korlátozza. E körben sérelmezték a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogának az Eütv. 15. § (2) bekezdése általi korlátozását: „Az Eütv. 15. § (2) bekezdésében megállapított önrendelkezési jog 20. §-ra utalással való korlátozása nézetünk szerint ellentétes (...) az emberi méltóságból következő önrendelkezési joggal. Az Eütv. 20. § (3) bekezdése ugyanis az ellátás visszautasításának jogát az életfenntartó vagy életmentő beavatkozások elvégzése tekintetében csak akkor engedi meg, ha a betegség az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül — megfelelő egészségügyi ellátás mellett is — halálhoz vezet és gyógyíthatatlan.” Álláspont-

juk szerint továbbá az Eütv. 20. § (4) bekezdése sem egyeztethető össze az Alkotmány 54. § (1) bekezdésének az emberi méltósághoz való jogra vonatkozó szabályával, „(...) amely előírásnak központi eleme az önrendelkezési jog. A beteg ellátás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogát nem lehet attól függővé tenni, hogy aláveti-e magát az önrendelkezési jog gyakorlásának külön alapjául szolgáló orvosi vizsgálatnak. E korlátozás aránytalan és az önrendelkezési jog lényegével ellentétes.” Az indítványozók továbbá azt is kérték, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg az Eütv. 22. § (4) bekezdése, a 23. § (1) bekezdése, valamint összességükben a 15—19. §-ok alkotmányellenességét, és semmisítse azokat meg.

Az indítványozók az Eütv. egyes rendelkezései alkotmányellenességét állító indítványaik alapjául szolgáló meggyőződésüket az alábbiak szerint fejtették ki. „[A]z élethez való jog és az emberi méltóság alkotmányos elvének normatartományába a 'méltó', 'jó', 'emberi' halálhoz: az euthanáziához való jog is beletartozik.” Ezen az alapon tekintik alkotmányellenesnek, hogy a törvény nem teszi lehetővé a gyógyíthatatlan beteg halálának elősegítését az életmentő, életfenntartó beavatkozás beszüntetésével olyankor is, amikor a beteg nem tett ezzel kapcsolatos kifejezett rendelkezést: „A beteg kifejezett rendelkezésének hiánya esetén is megengedhetőnek tartjuk a passzív euthanáziát, ha a közeli halállal viaskodó betegnek nem tulajdonítható olyan az emberi méltóság körében értelmezhető érdek, amely életének fenntartása mellett szólna”. Indítványuk szerint továbbá az emberi méltósághoz való alkotmányos joggal összeegyeztethető, ha életének a gyógyíthatatlan beteg rendelkezése alapján vetnek véget, ezért alkotmányellenesnek tartják ennek tilalmazását.

Az életnek az emberi méltósággal összeegyeztethető befejezéséhez való jog korlátozása az indítványozók szerint azért is alkotmányellenes, mert egy alapjog lényeges tartalmának korlátozását eredményezi, ezt pedig az Alkotmány 8. § (2) bekezdése tilalmazza. „Az emberi méltóság jogának lényege ugyanis az önrendelkezés, amely a személyiség szabad kibontakoztatására és a személyi szabadság önrendelkezés alapján történő megélésére vonatkozik. Ezzel összefüggésben, ha az állam intézményvédelmi kötelezettségéről beszélhetünk, és ennek alkotmányos megfogalmazására sor kerül, akkor ez az állami kötelezettség nem lehet más, mint az emberi méltóságból következő önrendelkezés biztosítása. Minden más állami kötelezettség már az emberi méltóság alapjogának lényegét: a személyes önrendelkezést sérti, s emiatt ellentétes lenne az Alkotmány 8. § (2) bekezdésének alapjogi lényegét védő garanciájával. Azt állapíthatjuk tehát meg, hogy az emberi méltóságot az annak lényegi tartalmát képező önrendelkezési jog ellenében védeni nem lehet.”

Az indítványozók álláspontja az, hogy bár a különféle világfelfogások, vallások, ideológiák, illetőleg ezek követői eltérő, gyakran egymással szöges ellentétben lévő álláspontot képviselnek az eutanáziáról, az államnak az eutanázia megítélésében is világnézetileg semlegesnek kell lennie.

Ezt részben az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből vezetik le, mely szerint Magyarország független, demokratikus jogállam, részben az Alkotmány 2. § (3) bekezdéséből, mely szerint egyetlen állampolgár tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy kizárólagos birtoklására. Álláspontjuk szerint „[e]z a tétel azt tartalmazza, hogy a demokratikus jogállamisággal összeegyeztethetetlen erőszakos és kizárólagos állampolgári tevékenységen túl az állam alapvetően semleges az állampolgári cselekvésekkel, magatartásokkal szemben. Az iménti értelmezést alátámasztja az Alkotmány 60. § (1)—(3) bekezdése is, amely kimondja a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságát, (...) valamint az egyház és az állam elválasztását.” Ebből következik szerintük, hogy az állam a társadalomban létező világfelfogásokhoz, vallásokhoz és ideológiákhoz nem egy meghatározott világnézet alapján alakítja ki viszonyát; a demokratikus jogállam tehát világnézetileg semleges.

Az indítványozók a Btk. 166—168. §-aival kapcsolatos indítványukat a módosított és kiegészített indítványukban változtatás nélkül fenntartották.

Az indítványozók azt is kérték, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg az Eütv. 17. § (1) bekezdés *a*) pontja, valamint a 18. § (2) bekezdésében a „vagy az (1) bekezdés *b*) pontja szerinti esetben” szövegrész alkotmányellenességét és semmisítse azokat meg.

Indítványozták végül az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 3. §-a, 5. § (2) bekezdése, 6. §-a, 7. §-a és 10. § (2) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését is.

2. Egy súlyos és fájdalmas betegségben szenvedő másik indítványozó annak megállapítását kérte az Alkotmánybíróságtól: sérti az emberi méltósághoz való jogát, hogy a törvény tilalmazza olyan készítménynek az orvosa által történő rendelkezésére bocsátását, amellyel véget vehetne az életének.

Az Alkotmánybíróság az indítványokat egyesítette és együtt bírálta el.

Az Alkotmánybíróság felkérésére az egészségügyi miniszter véleményt nyilvánított az indítványokban felvetett kérdésekről.

II.

Az Alkotmánybíróság az indítványozók által is többségben felhívott következő jogszabályi rendelkezések figyelembevételével hozta meg határozatát.

A) Az Alkotmány rendelkezései:

„2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.”

„8. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sértetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsődrendű kötelessége.

(2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

„54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”

„70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.”

B) Az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) rendelkezései:

„20. § Az Alkotmánybíróság az arra jogosult indítványa alapján jár el.”

„22. § (2) Az indítványnak a kérelem alapjául szolgáló ok megjelölése mellett határozott kérelmet kell tartalmaznia.”

C) A Törvény rendelkezése:

„43. § (2) Az orvosnak a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel meg kell tennie mindazokat az intézkedéseket, amelyek a betegségek megelőzéséhez, a beteg életének megmentéséhez, gyógyulásához, munkaképességének helyreállításához szükségesek. Az orvos az általa gyógyíthatatlannak vélt beteget is a legnagyobb gondossággal köteles gyógykezeltetni.”

D) Az Eütv. rendelkezései:

„3. § E törvény alkalmazásában (...)

m) *invazív beavatkozás*: a beteg testébe bőrön, nyálkahártyán vagy testnyíláson keresztül behatoló fizikai beavatkozás, ide nem értve a beteg számára szakmai szempontból elhanyagolható kockázatot jelentő beavatkozásokat;”

„10. § (1) Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani.”

„13. § (1) A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra.

(2) A betegnek joga van arra, hogy részletes tájékoztatást kapjon

a) egészségi állapotáról, beleértve ennek orvosi megítélését is,

b) a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról,

c) a javasolt vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének, illetve elmaradásának lehetséges előnyeiről és kockázatairól,

d) a vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének tervezett időpontjairól,

e) döntési jogáról a javasolt vizsgálatok, beavatkozások tekintetében,

f) a lehetséges alternatív eljárásokról, módszerekről,

g) az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről,

h) a további ellátásokról, valamint

i) a javasolt életmódról.

(3) A betegnek joga van a tájékoztatás során és azt követően további kérdésre.

(4) A betegnek joga van megismerni ellátása során az egyes vizsgálatok, beavatkozások elvégzését követően azok eredményét, esetleges sikertelenségét, illetve a várttól eltérő eredményt és annak okait.

(5) A cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes betegnek is joga van a korának és pszichés állapotának megfelelő tájékoztatáshoz.

(6) A betegnek joga van megismerni az ellátásában közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését és beosztását.

(7) A tájékoztatáshoz fűződő jogok gyakorlásához szükséges feltételeket a fenntartó biztosítja.

(8) A betegnek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára, valamint arra, hogy a tájékoztatáshoz szükség esetén és lehetőség szerint tolmácsot vagy jeltolmácsot biztosítsanak.”

„15. § (1) A beteget megilleti az önrendelkezéshez való jog, amely kizárólag törvényben meghatározott esetekben és módon korlátozható.

(2) Az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza, figyelembe véve a 20. §-ban előírt korlátozásokat.

(3) A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Az e törvényben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megítélésétől, fenyegetésétől és kényszertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését (a továbbiakban: beleegyezését) adja.

(4) A beteg a (3) bekezdésben foglalt beleegyezését szóban, írásban vagy ráutaló magatartással megadhatja, kivéve, ha e törvény eltérően nem rendelkezik.

(5) Az invazív beavatkozásokhoz a beteg írásbeli vagy — amennyiben erre nem képes — két tanú együttes jelenlétében, szóban vagy más módon megtett nyilatkozata szükséges.

(6) A beteg a beavatkozás elvégzéséhez való beleegyezését bármikor visszavonhatja. A beleegyezés alapos ok nélküli visszavonása esetén azonban kötelezhető az ennek következtében felmerült és indokolt költségek megtérítésére.”

„16. § (1) A cselekvőképes beteg — ha e törvény eltérően nem rendelkezik — közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban vagy — írásképtelensége esetén — két tanú együttes jelenlétében megtett nyilatkozattal

a) megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát gyakorolni, illetve, akit a 13. § alapján tájékoztatni kell,

b) az *a)* pontban meghatározott személy megjelölésével vagy anélkül a (2) bekezdés szerinti személyek közül bárkit kizárhat a beleegyezés és a visszautasítás jogának helyette történő gyakorlásából, illetve a 13. § szerinti tájékoztatásból.

(2) Amennyiben a beteg cselekvőképtelen és nincs az (1) bekezdés *a)* pontja alapján nyilatkozattételre jogosult személy, a beleegyezés és a visszautasítás jogának a (4) bekezdésben foglalt korlátok közötti gyakorlására — az (1) bekezdés *b)* pontjában foglaltak figyelembevételével — a megjelölt sorrendben az alábbi személyek jogosultak:

- a)* a beteg törvényes képviselője, ennek hiányában
- b)* a beteggel közös háztartásban élő, cselekvőképés
- ba)* házastársa vagy élettársa, ennek hiányában
- bb)* gyermeke, ennek hiányában
- bc)* szülője, ennek hiányában
- bd)* testvére, ennek hiányában
- be)* nagyszülője, ennek hiányában
- bf)* unokája;

c) a *b)* pontban megjelölt hozzátartozója hiányában a beteggel közös háztartásban nem élő, cselekvőképés

- ca)* gyermeke, ennek hiányában
- cb)* szülője, ennek hiányában
- cc)* testvére, ennek hiányában
- cd)* nagyszülője, ennek hiányában
- ce)* unokája.

(3) Az egy sorban nyilatkozattételre jogosultak ellentétes nyilatkozata esetén a beteg egészségi állapotát várhatóan legkedvezőbben befolyásoló döntést kell figyelembe venni.

(4) A (2) bekezdés szerinti személyek nyilatkozata — kizárólag a 13. §-ban foglalt tájékoztatást követően — a kezelőorvos által javasolt invazív beavatkozásokhoz történő beleegyezésre terjedhet ki. E nyilatkozat azonban — a 20. § (3) bekezdése szerinti eset kivételével — a beavatkozással fölmerülő kockázatoktól eltekintve nem érintheti hátrányosan a beteg egészségi állapotát, így különösen nem vezethet súlyos vagy maradandó egészségkárosodáshoz. A nyilatkozatról a beteget cselekvőképessé válását követően azonnal tájékoztatni kell.

(5) Az egészségügyi ellátással kapcsolatos döntésekben a cselekvőképtelen, illetve korlátozottan cselekvőképés beteg véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni abban az esetben is, ha a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát a (2) bekezdés szerinti személy gyakorolja.”

„17. § (1) A beteg beavatkozásokba történő beleegyezését vélelmezni kell, ha a beteg egészségi állapota következtében beleegyező nyilatkozat megtételére nem képes, és

a) a 16. § (1) bekezdés *a)* pontja szerinti személy nyilatkozatának beszerzése késsedelemmel járna;

b) invazív beavatkozások esetén akkor, ha a 16. § (1) bekezdés *a)* pontja vagy a 16. § (2) bekezdése szerinti személy nyilatkozatának beszerzése késsedelemmel járna és

a beavatkozás késsedelmes elvégzése a beteg egészségi állapotának súlyos vagy maradandó károsodásához vezetne.

(2) A beteg beleegyezésére nincs szükség abban az esetben, ha az adott beavatkozás vagy intézkedés elmaradása

a) mások — ideértve a 24. hetet betöltött magzatot is — egészségét vagy testi épségét súlyosan veszélyezteteti, továbbá

b) ha — a 20—23. §-okra is figyelemmel — a beteg közvetlen életveszélyben van.”

„18. § (1) Amennyiben egy invazív beavatkozás során annak olyan kiterjesztése válik szükségessé, amely előre nem volt látható, az erre irányuló beleegyezés hiányában a beavatkozás kiterjesztése — a (2) bekezdés szerinti eset kivételével — csak akkor végezhető el, ha

a) azt sürgős szükség fennállása indokolja vagy

b) ennek elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene.

(2) Amennyiben a beavatkozás (1) bekezdés szerinti kiterjesztése a beteg valamely szervének vagy testrészének elvesztéséhez vagy funkciójának teljes kieséséhez vezetne, a beavatkozás kiterjesztése — az abba történő beleegyezés hiányában — csak közvetlen életveszély fennállása esetén vagy az (1) bekezdés *b)* pontja szerinti esetben végezhető el.”

„19. § (1) A beteg írásbeli beleegyezése szükséges bármely — a beavatkozással összefüggésben — életében eltávolított sejtjének, sejtalkotórészének, szövetének, szervének, testrészének — egészségügyi ellátásával össze nem függő — bármilyen célú felhasználásához. Nem kell a beteg beleegyezése ezen anyagok szokásos módon történő megsemmisítéséhez.

(2) A betegnek — e törvény keretei között — joga van arra, hogy halála esetére rendelkezzen a holttestét érintő beavatkozásokról. A beteg e törvény rendelkezései szerint megtilthatja, hogy holttestéből szervet és szövetet átültetés, egyéb gyógyító célú felhasználás, kutatás vagy oktatás céljából eltávolítsanak.”

„20. § (1) A cselekvőképés beteget — a (2)—(3) bekezdésekben foglaltakra tekintettel, illetőleg a (6) bekezdésben foglalt eset kivételével — megilleti az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné.

(2) A beteg minden olyan ellátást, amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében utasíthat vissza. Ez utóbbi esetben a visszautasítást az egészségügyi dokumentációban rögzíteni kell, amelyet a tanúk aláírásával hitelesítenek.

(3) A betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül — megfelelő egészségügyi ellátás mellett is — halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás visz-

szautasítása a (2) bekezdés szerinti alaki előírások betartásával történhet.

(4) A (3) bekezdés szerinti visszautasítás csak akkor érvényes, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja és egybehangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy a (3) bekezdés szerinti feltételek fennállnak, továbbá a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon — két tanú előtt — ismételt kinyilvánítja a visszautasításra irányuló szándékát. Amennyiben a beteg nem járul hozzá az orvosi bizottság vizsgálatához, a kezelés visszautasítására vonatkozó nyilatkozata nem vehető figyelembe.

(5) A (4) bekezdés szerinti bizottság tagjai a beteg kezelőorvosa, egy — a beteg gyógykezelésében részt nem vevő —, a betegség jellegének megfelelő szakorvos, valamint egy pszichiáter szakorvos.

(6) A beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós és előreláthatóan képes a gyermek kihordására.

(7) A (2)—(3) bekezdések szerinti visszautasítás esetén meg kell kísérelni a beteg döntése hátterében lévő okok — személyes beszélgetés alapján történő — feltárását és a döntés megváltoztatását. Ennek során a 13. § szerinti tájékoztatáson túl ismételt tájékoztatni kell a beavatkozás elmaradásának következményeiről.

(8) A beteg a visszautasításra vonatkozó nyilatkozatát bármikor, alaki kötöttség nélkül visszavonhatja.”

„21. § (1) Cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképességű beteg esetén a 20. § (2) bekezdése szerinti ellátás nem utasítható vissza.

(2) Amennyiben cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképességű beteg esetén a 20. § (3) bekezdése szerinti ellátás visszautasítására kerül sor, az egészségügyi szolgáltató keresetet indít a beleegyezés bíróság általi pótlása iránt. A kezelőorvos a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások megtételére. Közvetlen életveszély esetén a szükséges beavatkozások elvégzéséhez bírósági nyilatkozatpótlásra nincs szükség.

(...)

(4) A (2) bekezdésben meghatározott nyilatkozat pótlására irányuló eljárás során a bíróság nemperes eljárásban soron kívül jár el. Az eljárás tárgyi költségmentes. Ha e törvényből, illetve az eljárás nemperes jellegéből más nem következik, a bírósági eljárásban a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szabályait kell megfelelően alkalmazni.”

„22. § (1) A cselekvőképességű személy — későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére — közokiratban visszautasíthat

a) a 20. § (1) bekezdése szerinti egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat,

b) a 20. § (3) bekezdése szerinti beavatkozásokat, valamint

c) egyes életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalommal megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthető.

(2) A cselekvőképességű személy — cselekvőképtelensége esetére — közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképességű személyt, aki az (1) bekezdés szerinti jogát helyette gyakorolhatja.

(3) Az (1)—(2) bekezdés szerinti nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos — egy hónapnál nem régebbi — szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A nyilatkozatot két évente meg kell újítani, és azt a beteg bármikor — cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül — visszavonhatja.

(4) A (2) bekezdés szerinti cselekvőképességű személy beavatkozást visszautasító nyilatkozata esetén a 20. § (4) bekezdése szerinti bizottság nyilatkozik, hogy

a) az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállnak, továbbá

b) a (2) bekezdés szerinti személy döntését annak következményei tudatában hozta meg.”

„23. § (1) A 20. § (3) bekezdése szerinti beavatkozás megszüntetésére, illetve mellőzésére csak abban az esetben kerülhet sor, ha a beteg erre irányuló akarata világosan és meggyőző módon kideríthető. Kétség esetén a beteg később tett, személyes nyilatkozatát kell figyelembe venni; ennek hiányában az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezését vélelmezni kell.”

E) A Kormányrendelet rendelkezései:

„3. § (1) Az életfenntartó beavatkozás visszautasítása esetén az egészségügyi intézmény vezetője vagy az általa kijelölt személy gondoskodik az Eütv. 20. §-ának (4) bekezdése szerinti bizottság (a továbbiakban: Bizottság) haladéktalan összehívásáról.

(2) A Bizottságnak a betegség jellegének megfelelő szakorvos tagja nyilatkozik arról, hogy a beteg olyan betegségben szenved-e, amely az Eütv. 20. §-ának (3) bekezdésében megfogalmazott kritériumoknak megfelel.

(3) A Bizottság pszichiáter szakorvos tagja nyilatkozik arról, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel. A belátási képesség megállapítása során a beteget minden esetben, a beteg hozzátartozóját [Eütv. 16. § (2) bekezdés] lehetőség szerint meg kell hallgatni.

(4) Ha a Bizottság döntését követő harmadik napon a beteg — két tanú előtt — ismételt kinyilvánítja az életfenntartó beavatkozás visszautasítására irányuló szándékát, akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve azt meg sem lehet kezdeni.”

„5. § (2) A Bizottság a helyettes döntéshozó döntésével kapcsolatban írásban nyilatkozik arról, hogy a törvényi feltételek fennállnak-e, illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel [Eütv. 22. § (4) bekezdés b) pont].”

„6. § (1) A Bizottság összehívásának rendjét az intézmény házirendje szabályozza. A szükséges vizsgálatok elvégzését követően a Bizottság az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességével kapcsolatos nyilatkozatát haladéktalanul, egyhangúan hozza meg, amelyet írásba kell foglalni, és azt a Bizottság tagjai aláírásukkal ellátanak.

(2) A Bizottság nyilatkozata meghozatalát megelőzően megkeresheti az intézményben működő etikai bizottságot állásfoglalás kérése céljából.

(3) A Bizottság működése során azt is vizsgálja, hogy a beteg tájékoztatása megfelelt-e a törvényi követelményeknek.”

„7. § (1) Amennyiben a Bizottság nem állapítja meg az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét, a beteg, valamint a helyettes döntéshozó keresetet indíthat az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét megállapító bírósági döntés iránt. A bíróság eljárására az Eütv. 21. §-ának (4) bekezdése az irányadó.

(2) A beteg jogosult ismételt visszautasítani az életfenntartó beavatkozást, ha a Bizottság nem állapította meg az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét.”

„10. § (2) Az egészségügyi szolgáltatónak biztosítania kell a Bizottság szükség szerinti működését.”

F) A Btk. rendelkezései:

„166. § (1) Aki mást megöl, bűntettet követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„167. § Aki mást méltányolható okból származó erős felindulásban megöl, bűntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„168. § Aki mást öngyilkosságra rábír vagy ennek elkövetéséhez segítséget nyújt, ha az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik, bűntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

III.

1. A törvényhozót régóta nehéz döntés elé állítja azoknak a gyógyíthatatlan betegeknek az óhaja, akik nem kívánnak további orvosi segítséget igénybe venni életük fenntartásához vagy éppen ahhoz kérnek orvosi segítséget, hogy életük véget érjen.

2. A korábbi magyar jogszabályok közvetlen módon nem tartalmaztak a gyógyíthatatlan betegek halálának kívánságukra történő elősegítését tilalmazó rendelkezést: „A halálba segítség problémája ma még nem jutott el arra a jelentőségre, hogy a tételes büntetőtörvények szükségesnek tartották volna még csak mint az ölés bizonyos saját-szerű, minősített esetét is figyelembe venni” (Jámbor László: A halálbasegítés, 1936). A magyar büntető törvények azonban az 1878. évi V. törvény óta következetesen

büntetéssel fenyegetik az emberölést az arra való tekintet nélkül, hogy azt a súlyos, gyógyíthatatlan beteg kívánságára vagy érdekében orvos követte-e el. A büntető törvény ezen álláspontjának elméleti alapjai jutottak kifejezésre neves jogtudósok munkáiban is. Finkey Ferenc a betegek halálba segítéséről úgy vélekedett, hogy azt még a gyógyíthatatlan betegek esetében sem lehet megengedettnek nyilvánítani (Finkey: A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota, 1923). A beteg halálának elősegítését Angyal Pál is a jog követelményeivel össze nem egyeztethető tettként írta le: „Az élet értéktelenségének mindenképp ingatag talaján nyugvó megállapítása sohasem lehet olyan erős, hogy megfoszthassa érvényétől azt a lényegében erkölcsi jellegű normát, mely az ember megölését tiltja” (Angyal: A magyar büntetőjog kézikönyve II, Az ember élete elleni bűncselekmények és a párviadal, Budapest, 1928., Atheneum kiadó).

3. Az Eütv. az indítványokban felvetett kérdésekre is kiható változásokat vezetett be 1997-ben. Először is átrendezte az orvos és a beteg viszonyát; ezt jelzi a törvényhozó szándékát kifejező Általános Indokolás 5. pontjának a Törvényre vonatkozó kritikus megállapítása: „A hatályos törvény az egészségügyi viszonyrendszer szereplőinek jogait és kötelezettségeit sem szabályozza egyértelműen. Így például kizárólag az egészségügyi dolgozók kötelezettségeként jelentkeznek olyan, a másik felet — a betegeket — megillető jogosultságok, amelyek alanyi jogosultságként való megfogalmazása elengedhetetlen e jogok érvényesítésének a szempontjából.” Az Eütv. további jellemző vonása a betegjogok erősítése, ami részben abban fejeződik ki, hogy „[a]z államnak biztosítania kell a betegek általános emberi és állampolgári jogainak, valamint az egészségügyi ellátás nyújtása során releváns betegjogainak érvényre juttatását” (Általános Indokolás 4. pont).

A törvény e célkitűzéseiből következik, hogy a beteg, önrendelkezési jogából adódóan, jogosult eldönteni, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, és az ellátás során mely beavatkozások elvégzéséhez járul hozzá, illetőleg melyeket utasít vissza. Annak, hogy a beteg a beavatkozással kapcsolatos beleegyezését állapotának, betegsége természetének és várható lefolyásának ismeretében adja meg vagy utasítja vissza, az a biztosítéka, hogy az Eütv. a beteg alapvető jogává teszi, hogy állapotáról folyamatos tájékoztatást kapjon. Az Eütv. úgy rendelkezik, hogy a beteget az emberi méltósághoz való jogán alapuló önrendelkezési joga betegségének természetétől, annak enyhe vagy súlyos lefolyásától, gyógyulásának esélyeitől függetlenül illeti meg. Következésképpen megilleti az orvostudomány állása szerint olyan gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személyt is, akinek betegsége megfelelő egészségügyi ellátás mellett is rövid időn belül halálhoz vezet. A betegnek az életmentő, illetőleg életfenntartó egészségügyi ellátás visszautasítására vonatkozó jogát azonban az Eütv. speciális feltételekhez köti. Bár e feltételekről a későbbiekben részletesebben is szó lesz, az Alkotmánybíróság már e helyütt is kiemeli, hogy az életmentő vagy élet-

fenntartó orvosi beavatkozásnak a gyógyíthatatlan beteg általi visszautasítására csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve a beteg írásképtelensége esetén két tanú jelenlétében kerülhet sor. A visszautasítás csak akkor érvényes, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja, és egybehangzóan nyilatkozik arról: gyógyíthatatlan betegségben szenved és döntését annak következményei tudatában hozta meg. A betegnek az orvosi bizottság nyilatkozatát követő harmadik napon két tanú előtt ismételt ki kell nyilvánítania a visszautasításra irányuló szándékát. Az Eütv. meghatározza az orvosi bizottság összetételét is: a bizottság egy tagja a betegség jellegének megfelelő szakorvos, egy másik tagja pszichiáter szakorvos. Megköveteli a törvény, hogy a beavatkozás visszautasítása esetén személyes beszélgetés során kíséreljék meg a beteg döntésének hátterében lévő okok feltárását és a döntés megváltoztatását. Az Eütv. részletes szabályozást ad arra az esetre is, ha a gyógyíthatatlan beteg cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes.

A törvény azt is lehetővé teszi a belátási képessége birtokában lévő személynek, hogy jövőbeli esetleges cselekvőképtelenségét feltételezve előre visszautasítson életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved, önmagát fizikailag ellátni nem képes, illetve fájdalmait megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők.

4. Az orvosi megítélés szerint a leggondosabb kezelés ellenére rövid időn belül halálhoz vezető gyógyíthatatlan betegségben szenvedők számára tehát a hatályos magyar jogszabályok már 1997 óta biztosítják a jogot, hogy „a betegség természetes lefolyásának lehetővé tétele céljából” visszautasítsák az életük fenntartásához szükséges orvosi beavatkozást. E törvényi rendelkezés, ugyanakkor, amikor érintetlenül hagyja a belenyugvás szabadságának teljességét azok számára, akik nem kívánják haláluk bekövetkeztét befolyásolni, lehetővé teszi a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők számára, hogy életük befejezésének méltóságukkal összeegyeztethető módját válasszák.

5. Az indítványozók, amint ez az indítványok ismertetéséből kitűnik, három irányban fogalmaztak meg alkotmányossági kifogást az Eütv.-nek, illetőleg ehhez kapcsolódóan a Kormányrendeletnek a súlyos, gyógyíthatatlan betegeket megillető önrendelkezési jog érvényesülésére vonatkozó szabályait illetően.

Először, az indítványozók álláspontja szerint a törvényhozó alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők önrendelkezési jogát akkor, amikor csak az életfenntartó vagy életmentő beavatkozások visszautasításának lehetőségét biztosítja számukra. Nézetük szerint a törvény csak akkor kerülne összhangba az Alkotmány 54. § (1) bekezdése által mindenki, a betegek számára is biztosított joggal az emberi méltósághoz, ha a törvényhozó a gyógyíthatatlan betegeket, ha ezt kívánják, ennél szélesebb körű, további jogosítványokkal ruházná fel: orvosi segítség igénybevételére életük méltó módon történő

befejezéséhez. Álláspontjuk szerint az Alkotmánynak az emberi méltósághoz való jogot biztosító rendelkezéséből az is levezethető továbbá, hogy az orvos, a haldokló emberi méltóságának megőrzése érdekében, a beteg ez irányú kívánságának hiányában is elősegítse életének befejezését.

Másodszor, bár megítélésük szerint „[a]z Eütv. előírásai — ideértve az általunk kifogásolt rendelkezéseket is — az emberi méltóság megnyilvánulásának lényegesen szélesebb lehetőséget biztosítanak, mint az egészségügyről szóló — korábbi — 1972. évi II. törvény szabályai”, álláspontjuk szerint a törvény a gyógyíthatatlan betegeket megillető, életfenntartó vagy életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó jogosultságot még mindig indokolatlan, ezért alkotmányellenes korlátozásoknak veti alá. Ebben a körben konkrét formában az Eütv. 15. § (2) bekezdésével, 20. § (3) bekezdésével, 20. § (4) bekezdésével, a 22. § (4) bekezdésével és 23. § (1) bekezdésével kapcsolatban fogalmaztak meg alkotmányossági kifogásokat.

Harmadszor, az indítványozók alkotmányossági kifogásai az Eütv., illetőleg a Kormányrendelet néhány olyan további rendelkezéseit érintik, melyek nincsenek közvetlen összefüggésben az e jogszabályoknak a gyógyíthatatlan betegek életének méltóságukkal összeegyeztethető befejezését érintő rendelkezéseivel, hanem a minden beteget megillető önrendelkezési jogra vonatkoznak.

6. Az Alkotmánybíróság rámutat: az Abtv. 20. §-ára és 22. § (2) bekezdésére figyelemmel, és összhangban saját eljárásának indítványhoz kötöttségét illetően követett állandó gyakorlatával, az indítványok tartalmának és irányultságának megfelelően az Eütv. indítványozók által megjelölt rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatát csak abból a szempontból végezte el, hogy azok nem korlátozzák-e alkotmányellenesen a betegek emberi méltósághoz való jogát.

Az Alkotmánybíróság arra is rámutat: az indítványozók a jelenlegi jogi szabályozást lényegében az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével tartják összeegyeztethetetlennek. Indítványuk megalapozására nem hívtak fel az Alkotmány által is biztosított olyan egyéb emberi jogokat, melyek megsértésére a külföldi országok bíróságai és nemzetközi bíróságok elé terjesztett, az indítványokhoz tartalmilag hasonló panaszokban hivatkozni szoktak. A későbbiekben említendő Pretty ügyben például a panaszos kérelme szerint az emberi életnek a beteg méltóságérzetének megfelelő befejezéséhez való jog törvény általi korlátozása a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmával, a magánélet tiszteletben tartásához való joggal, a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való joggal, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmával is összeegyeztethetetlen. Ezért az Alkotmánybíróság az Abtv. 20. § és 22. § (2) bekezdésének megfelelően az indítványozók által megjelölt jogszabályok alkotmányosságának vizsgálatát csak e körben végezte el.

7. Az Alkotmánybíróság szükségesnek tartotta, hogy az indítványokban érintett kérdéseket nemzetközi összefüggéseiben is áttekintse. Ennek eredményeképpen a következő megállapításra jutott: bár a világ legtöbb országában tilalmazzák, hogy az orvos bármilyen indokból, akár a beteg vagy hozzátartozója kérésére elősegítse betege halálát, az utóbbi évtizedekben a tudomány, illetőleg a törvényhozás egyre inkább teret szentel az arról való gondolkodásnak, hogyan lehetne a súlyos, gyógyíthatatlan, gyakran nagy fájdalommal küszködő betegek számára az élet méltó befejezéséhez való jogot biztosítani anélkül, hogy az élet kioltására vonatkozó tilalom oldása nem kívánt hatásokkal járjon. Ezzel összefüggésben két fontos fejlemény érdemel említést.

Az egyik az, hogy a 20. század utolsó évtizedeiben számos ország törvényhozása, illetőleg bírói gyakorlata arra az álláspontra helyezkedett, hogy bár az élet elleni cselekmények teljes tilalmát, bármilyen motiváció alapján került is sor elkövetésükre, változatlanul fenn kell tartani, a korábbiaktól eltérően el kell azonban ismerni a betegnek azt a jogosultságát, hogy visszautasíthassa az élete fenntartására, illetőleg meghosszabbítására vonatkozó orvosi beavatkozást még akkor is, ha a visszautasítás minden valószínűség szerint halálát fogja eredményezni. E jogosultságot, Magyarországhoz hasonlóan, egyes országokban törvényhozási úton ismerték el. Másutt, így az Egyesült Királyságban a bírói gyakorlat munkálta ki a betegnek a beavatkozás visszautasítására vonatkozó jogát (pl. *Ms B. v. an NHS Hospital, Court of Appeal judgment of 22 March 2002*). Ugyanez történt az Amerikai Egyesült Államokban is (lásd az alábbiakban ugyancsak említett *Cruzan v. Director, Missouri Department of Health* ügyet).

A másik fejlemény az, hogy egyes olyan országokban, ahol a törvény a gyógyíthatatlan beteg halálának az elősegítését változatlanul tiltja, mégis büntetlenséget biztosítanak az orvosnak, ha a halál a betegség végső szakaszában lévő beteg fájdalmainak csillapítására általa előírt szer elkerülhetetlen mellékhatásaként következett be. Erre példa az Egyesült Királyságban a *Re J [1991] Fam 33* ügy, Németországban pedig a Legfelsőbb Bíróság egy 1996. évi állásfoglalása, mely szerint az orvosilag indikált, a haldokló kifejezett vagy feltételezett kívánságának megfelelő fájdalomcsillapítás akkor sem jogellenes, ha az — elkerülhetetlen, számításba vett, de nem szándékolt következményként — a halál bekövetkeztét siettetheti (BGHSt 42, 305).

E fejlemények ellenére ez idő szerint a legtöbb országban kevés hajlandóság mutatkozik a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők halálának elősegítésére vonatkozó tilalom feloldására vagy enyhítésére. Az Egyesült Királyságban például, bár 1980-ban az öngyilkossághoz nyújtott segítségadás bűncselekményének felülvizsgálata során felmerült, hogy a haldokló iránti szánalomból elkövetett ún. méltányossági emberölést privilegizált tényállásként fogalmazzák meg és a korábbinál lényegesen enyhébben, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntessék, végül a javaslatot elvetették, többek között azért, mert a méltányossági

emberölés fogalmának meghatározása során nem találtak olyan megoldást, amely a hátrányos helyzetben lévő, öreg és gyenge betegeket teljes biztonsággal megóvhatná attól, hogy az új törvényi tényállás alapján életük, akaratuk ellenére, veszélybe kerüljön. 1994-ben pedig a Lordok Háza orvosetikai vizsgálóbizottsága, megvizsgálva az eutanáziával összefüggő kérdéseket, arra a megállapításra jutott, hogy nem lát elegendő indokot a szándékos emberöléssel kapcsolatos törvényeknek az eutanázia egyes módoszatai lehetővé tételének érdekében történő enyhítésére.

A fellebbviteli bírósággént eljáró Lordok Házának egy közelmúltban hozott döntése azt jelzi, hogy az Egyesült Királyságban nem csak a törvényhozás, hanem a jogalkalmazás is idegenkedik a régóta fennálló tilalmak oldása irányában teendő lépésektől. A *Dianne Pretty v. Director of Public Prosecution* ügyben a felperes, egy teljes mozgásképtelenséget okozó gyógyíthatatlan betegség végső szakaszában lévő beteg annak megállapítását kérte, hogy a vádhatóság határozata, — melyben visszautasította az arra irányuló kérelmét, hogy vállaljon kötelezettséget: nem emel vádat férje ellen emberölés miatt, ha az majd segítséget nyújt halálához, — megsértette alapvető emberi jogait, egyebek mellett az embertelen bánásmód tilalmát és az élethez való jogát. Élethez való jogának sérelmét abban látta, hogy a vádhatóság álláspontja megfosztja attól a jogától: ő dönthesse el, kíván-e tovább élni, és határozatával az élethez való jogát élete végigélésének kötelezettségévé változtatta.

A Lordok Háza 2001. november 29-i ítéletében kimondta: a felperest nem illeti meg a jog ahhoz, hogy a vádhatóság büntetlenséget biztosítson férje számára, ha az közreműködik halálában ([2001] UKHL). Ezzel elvetette az emberölés e módoszatának bírósági határozattal történő legalizálását.

8. Eddig világszerte csak igen kevés olyan törvény született, mely lehetővé teszi a súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenvedő beteg kérésére halálához nyújtott segítséget. Még ezen országokban sem csillapodnak azonban az arról folyó viták, hogy ez összeegyeztethető-e alkotmányos alapelvekkel.

Hollandiában a korábbi teljes tilalmat a bírói gyakorlat kezdte feloldani. 1973-tól kezdődően több olyan ítélet született, melyek a gyógyíthatatlan betegét halálba segítő orvosokat azzal az indokkal mentették fel az emberölés vádjától, hogy szükséghelyzetben cselekedtek. A Legfelsőbb Bíróság egy 1984-ben hozott ítéletében nyilvánította ki elvi élel, hogy bár más megölése a büntető törvények alkalmazásában változatlanul bűncselekménynek tekintendő, a beteget halálba segítő orvos bizonyos feltételek esetén hivatkozhat arra, hogy az emberölést szükséghelyzetben követte el. A bírói gyakorlat ennek feltételeit is kimunkálta. E feltételek a következők: az orvos a beteg szabadon kinyilvánított akarata alapján jár el miután tőle és a betegről független orvossal konzultációt folytatott, a betegnek ez a kívánsága átgondolt, megfontolt és tartósan hangoztatott,

a beteg tűrhetetlen fájdalomtól szenved, és nincs kilátás állapota javulására, a szenvedés enyhítését eredményező módszer pedig nem áll rendelkezésre.

E legfőbb bírói döntés hatott a törvényhozásra is. 1994-ben módosították a büntető törvényt és a halálesetek kivizsgálásáról szóló jogszabályt. Ezek úgy rendelkeztek, hogy gyógyíthatatlan betegét halálba segítő orvosnak minden ilyen halálesetet jelenteni kell egy e célra felállított bizottságnak, mely állást foglal az orvos eljárásának jogszerűségéről, és jelentését megküldi az ügyésznek, aki dönt arról, hogy büntetőeljárást indít-e az orvos ellen.

E szabályozás alkalmazásának tapasztalatai alapján átfogó törvényjavaslatot nyújtottak be a törvényhozáshoz „Az életnek kérésre történő végetvetés és az öngyilkossághoz nyújtott segítség eseteinek felülvizsgálatáról” címmel. A javaslatot a törvényhozás mindkét háza megszavazta, az 2001. október 1-jén lépett hatályba.

A törvény a büntető törvények módosításával büntetlenséget biztosít az orvosnak az emberölés és az öngyilkosság elősegítésének büntette alól, ha kellő gondossággal és körültekintéssel járt el, és ha jelentést tett az illetékes halottkémnek a beteg halálában való közreműködéséről. A kellő gondosság, körültekintés feltételeit a büntető törvény határozza meg. E szerint az orvos eljárása akkor kellően gondos, ha meggyőződött arról: a beteg állapota reménytelen, a betegnek nem enyhíthető, elviselhetetlen szenvedés a része, és más ésszerű megoldás nem áll rendelkezésre. A kellő gondossággal való eljárás akkor állapítható meg, ha az orvos a beteget részletesen tájékoztatta állapotáról és kilátásairól, és a beteg szabad akaratából, mindent megfontolva fejezte ki azt az akaratát, hogy meg kíván halni. További követelmény az orvossal szemben, hogy a betegről független legalább egy orvossal konzultáljon, és a kellő gondosságát alátámasztó fenti feltételek meglétéről írásbeli értékelést készítsen, végül hogy a beteg halálát megfelelő orvosi gondossággal segítse elő.

E halálesetek körülményeinek kivizsgálására Hollandiában regionális felülvizsgálati bizottságok működnek. Mindegyiknek legalább három tagja van. Vizsgálódásaikat a beteg halálában közreműködő orvos bevonásával végzik. Ha megállapítják, hogy az orvos kellő gondossággal járt el, az ügyet lezárják, ellenkező esetben értesítik az ügyész büntetőeljárás indításának megfontolására.

A törvény a 16—17 éves fiataloknak is megadja a jogot, hogy határozzanak saját halálukról, a döntési folyamatba szüleiket is be kell vonni. A 12—15 éves gyermekek esetében a törvény a szülők beleegyezését is előírja.

A törvény szigorú garanciális feltételek mellett lehetővé teszi: még mielőtt betegségének végső szakaszába jut, a beteg írásbeli nyilatkozatban kérheti, hogy orvosa működjön közre halála elősegítésében.

Belgiumban 2002. május 28-án hoztak törvényt annak lehetővé tételéről, hogy az orvos a gyógyíthatatlan beteg kívánságára véget vethessen életének. A törvény szóhasználatában ez eutanázia, melyet így határoz meg: eutanázia

az orvos által eszközölt azon cselekmény értendő, mellyel szándékosan véget vet betege életének.

A törvény szerint az eutanáziát elvégző orvos nem követ el bűncselekményt, ha megbizonyosodik arról, hogy a beteg nagykorú, cselekvőképés, az eutanáziára vonatkozó elhatározására önkéntesen, megfontoltan és külső befolyástól mentesen jutott, orvosi szempontból kilátástalan a helyzete és olyan állandó, elviselhetetlen testi vagy lelki szenvedés állapotában van, melyet gyógyíthatatlan betegsége vagy balesete okoz.

A betegnek írásban kell előterjesztenie az eutanázia iránti kérelmét, amelyet neki magának kell megírnia és aláírnia. Ha nincsen erre képes állapotban, a kérelmet az általa választott olyan nagykorú személynek kell elkészítenie, akinek nem származhat anyagi előnye a beteg halálából. E személynek a kérelmet az orvos jelenlétében kell megírnia, ebben az ok megjelölésével rögzítenie kell, hogy a beteg maga nem képes kérelmet készíteni.

Eutanáziára csak akkor kerülhet sor, ha az orvos részletes tájékoztatást adott a betegnek egészségi állapotáról, életkilátásairól, ismertette a még szóba jöhető terápiás vagy a fájdalom csillapítására rendelkezésre álló lehetőségeket. A beteg elhatározásának megmásíthatatlanságát az orvosnak a beteggel folytatott beszélgetések során kell ellenőriznie.

Az eutanázia további feltétele a kezelőorvosnak más orvossal folytatott konzultációja. A konzulens orvossal szembeni követelmény, hogy az adott betegséggel kapcsolatos szakismeretekkel rendelkezzen, valamint hogy mind a beteg, mind a kezelőorvos tekintetében független legyen. A konzulensnek meg kell vizsgálnia a beteget, rendelkezésére kell bocsátania a beteg állapotára vonatkozó összes adatot, iratot. A konzulens orvosnak meg kell bizonyosodnia a szenvedés állandó, csillapíthatatlan és elviselhetetlen jellegéről. A konzulens megállapításait jelentésben foglalja össze. A konzulens orvos jelentését a kezelőorvos ismereti a beteggel.

A kezelőorvosnak meg kell bizonyosodnia arról, hogy a betegnek volt alkalma elhatározását megbeszélnie mindazokkal, akikkel találkozni kívánt; ha a beteg ezt kívánja, megbeszélést kell folytatnia a beteg által megjelölt hozzátartozóival.

Ha a kezelőorvos véleménye szerint a beteg halála nem következik be rövid időn belül, a törvény az eutanázia két további feltételét is meghatározza. Az egyik az, hogy a kezelőorvosnak további konzultációt kell folytatnia egy második orvossal, lehetőség szerint pszichiáterrel vagy az érintett patológiai terület szakértőjével, akinek a betegről, az orvostól és az elsőként konzultált orvostól függetlennek kell lennie. A beteget e második konzultáció eredményéről is tájékoztatni kell.

A másik feltétel az, hogy a beteg kérelme és az eutanázia között legalább egy hónap teljen el.

A törvény lehetőséget biztosít arra is, hogy a cselekvőképés nagykorú személy a jövőben bekövetkező betegségével kapcsolatban arra az esetre, ha akaratát már nem tudja

kifejezni, írásbeli nyilatkozatban fejezze ki az eutanáziára vonatkozó kívánságát, amennyiben az orvos megállapítja, hogy súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenved, nincsen tudatánál, és állapota a tudomány állása szerint visszafordíthatatlan. Az írásbeli nyilatkozat csak akkor vehető figyelembe, ha az a gyógyíthatatlan betegség kezdetét megelőző öt évnél nem korábban készült, illetőleg került ismételt megerősítésre.

A törvény kimondja: orvos nem köteles eutanáziát alkalmazni és más személy sem köteles eutanáziában részt venni. Ha az orvos a beteg eutanázia iránti kérelmét megtagadja, a beteg kérésére köteles a kérelmet a beteg által megjelölt orvoshoz eljuttatni.

Ha az orvos úgy dönt, hogy eleget tesz a beteg eutanázia iránti kívánságának, a beteg halálától számított négy napon belül írásos jelentést kell tennie a törvény által létrehozott Bizottságnak. A Bizottság tizenhat tagja közül nyolc orvos — közülük legalább négy belga egyetemi tanár — négy tagja jogászprofesszor vagy ügyvéd, négy tagja a gyógyíthatatlan betegek problémáiban jártas szakember. A Bizottság tagjai nem lehetnek parlamenti képviselők, sem a kormány tagjai.

A Bizottság az orvos jelentésének benyújtásától számított két hónapon belül dönt arról, hogy az eutanáziára a törvény rendelkezéseinek megfelelően került-e sor. Ha kétharmados szótöbbséggel úgy véli, hogy az orvos a törvény rendelkezéseit nem tartotta tiszteletben, az iratokat megküldi az ügyésznek.

Az eutanáziára vonatkozó törvényjavaslat benyújtását követően a nemzetgyűlés felsőházának megkeresésére az államtanács (Conseil d'État) 2001. július 2-án véleményt nyilvánított két törvényjavaslatról. Arra az álláspontra helyezkedett, hogy a javaslatok nem összeegyeztethetetlenek az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló egyezmény, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya rendelkezéseivel. Annak a véleményének is hangot adott, hogy a két javaslatnak azok a rendelkezései, melyek a törvény előírásai szerint eljáró orvosokat mentesítik a büntetőjogi felelősség alól, nem ütköznek a büntető törvény alapelveibe.

Az Amerikai Egyesült Államokban a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők jogait illetően a bírói gyakorlatban és a törvényhozásban egyaránt lényeges változások következtek be az elmúlt évtizedekben.

a) A törvények korábban nem tartalmaztak egyértelmű rendelkezéseket az egészségügyi intézményekben kezelt betegeknek arra vonatkozó jogáról, hogy az orvos gyógyító tevékenységét visszautasíthatják-e, és ha igen, milyen feltételek esetén. Ezért a kezelés abbahagyását kívánó betegek a bíróságoktól kérték az egészségügyi intézmények arra való kötelezését, hogy tartsák tiszteletben pácienseik akaratát. Azt követően, hogy a múlt század második felében számos olyan ítélet született, melyek e kereseteknek helyt adtak és kötelezték az egészségügyi intézményt a kezelés abbahagyására, a szövetségi Legfelsőbb Bíróság a betegeket megillető joggá nyilvánította, hogy akár az élet-

ben tartásukhoz feltétlenül szükséges orvosi kezelést is visszautasítsák (Cruzan v. Director, Missouri Department of Health 497 US 261, 1990.).

b) Az orvosi beavatkozás visszautasítását elismerő bírói gyakorlat fejlődésével párhuzamosan az Egyesült Államok több tagállamában kezdeményeztek népszavazást abból a célból, hogy a gyógyíthatatlan beteg halálának az orvos általi elősegítését a törvény lehetővé tegye. Kaliforniában 1988-ban egy erre irányuló népszavazáson a szükséges szavazatoknak még csak mintegy egyharmada gyűlt össze, négy évvel később a résztvevőknek már a 48%-a szavazott az élet kioltásának minden formáját mereven tiltó jogszabály megváltoztatását célzó törvény napirendre tűzése mellett. Washington államban egy 1991. évi népszavazáson a résztvevők 46,4%-a állt ki az orvos által történő halálba segítséget lehetővé tevő törvény meghozatala mellett. Oregon az első — és eddig az egyetlen — amerikai állam, melyben 51%-os többségbe kerültek az öngyilkossághoz adott orvosi segítség törvény általi lehetővé tételének hívei. Az 1994. évi népszavazás eredményeként meg hozott törvény 1997-ben lépett hatályba.

A méltó halálról szóló 1994. évi törvény (Oregon Death with Dignity Act 1994) azt teszi lehetővé, hogy a kezelőorvos olyan szert (készítményt) bocsásson gyógyíthatatlan betege rendelkezésére, mellyel az véget vethet életének. Erre csak belátási képessége teljes birtokában lévő nagykorú beteg szóbeli, majd írásban megismételt kívánságára kerülhet sor, ha a kezelőorvos, továbbá legalább egy konzulens orvos megállapította, hogy gyógyíthatatlan betegség végső stádiumában van. E kívánság kinyilvánításának megtörténtét két személynek kell tanúsítania, akik vele sem rokonsági kapcsolatban nem állnak, sem örökösei vagy halálának más módon hasznélvezői nem lehetnek. Nem lehet tanú a kezelőorvos és annak az egészségügyi intézménynek az alkalmazottja sem, melyben a beteget kezelik. E kívánság bármikor visszavonható.

A betegnek tájékoztatnia kell döntéséről közeli hozzátartozóját, de ha erre képtelen, vagy nem kívánja hozzátartozóját értesíteni, ez nem lehet akadálya kívánsága teljesítésének.

Mielőtt a beteg e kívánságának kifejezésre juttatására sor kerülne, kezelőorvosának minden részletre kiterjedő tájékoztatást kell adnia a betegség természetéről, a várható végkifejletről, és meg kell jelölni a lehetséges alternatívákat (pl. testi és lelki segélyszolgálat igénybevétele, fájdalomcsillapítás). Ha akár a kezelőorvos, akár a konzulens orvos feltételezése szerint a beteget e döntése meghozatalában elmebeli állapota vagy depressziója befolyásolhatta, a beteget az e téren jártas szakorvoshoz kell utalniuk, s csak azt követően dönthetnek a szer/készítmény kiszolgáltatásáról, ha a szakorvos megállapította, hogy a beteg nem szenved kóros elmebeli vagy pszichés állapotban.

A törvény kötelező várakozási időket határoz meg a beteg kívánságának kifejezésre juttatása és a szer kiszolgáltatása között.

A törvény rendelkezik a beteg kívánságára kiszolgáltattott készítmény következtében történt elhalálozásának a végrendeletére, a szerződéseire és a biztosítási jogviszonyaira gyakorolt kihatásáról is.

A törvény kimondja: rendelkezéseit nem lehet úgy értelmezni, hogy azok feljogosítják az orvost aktív eutanáziára, ugyanakkor biztosítja a törvény szerint eljáró orvosnak az emberölés vagy az öngyilkossághoz segítségnyújtás bűncselekményével és orvosetikai fegyelmi vétséggel kapcsolatos büntetlenségét.

A beteg kezelőorvosa nem köteles a beteg e törvény szerint kifejezett kívánságának eleget tenni. Ez esetben a betegre vonatkozó orvosi feljegyzéseket köteles a beteg orvosi ellátását átvevő orvosnak átadni.

Végül a törvény rendelkezik arról, hogy a beteg kívánságának kinyilvánításától kezdve milyen nyilvántartásokat kell vezetni a történekről, azokba milyen adatokat kell bejegyezni.

E törvény alapján Oregon államban sok esetben került már sor az eutanáziához való jog gyakorlására.

Habár az Egyesült Államok szövetségi törvényhozásában most vizsgálják az oregoni népszavazás érvénytelenítésének lehetőségét, tizenhat további tagállam törvényhozásában terjesztettek be az öngyilkossághoz nyújtott orvosi segítséget vagy a gyógyíthatatlan betegek az orvos aktív tevékenységével halálba segítését lehetővé tevő törvényjavaslatot. Ugyanakkor hat tagállam törvényhozása a jelenlegi tilalom fenntartását, illetőleg további szigorítását célzó törvényeket fogadott el.

c) A gyógyíthatatlan betegek kívánságukra orvosi segítséggel előidézett halálának jogi minősítésére és jövőbeli törvényi szabályozására az Egyesült Államokban várhatóan hatást fognak gyakorolni az e tárgykörben a közelmúltban hozott bírósági döntések is.

A *Compassion in Dying v. Washington* ügyben a kereset annak megállapítására irányult, hogy Washington állam törvénye, mely tilalmazta, hogy orvosok segítséget nyújtsanak betegeknek abban, hogy véget vessenek életüknek, alkotmányellenes. A felperesek álláspontjuk alátámasztására az Alkotmány tizennegyedik módosítására hivatkoztak, mely szerint tisztességes jogi eljárás (due process of law) nélkül senkit sem szabad életétől, szabadságától, illetőleg javaitól megfosztani. Álláspontjuk szerint a tizennegyedik módosítás szabadság-fogalma, ahogyan azt az amerikai bíróságok ítélkezési gyakorlatában értelmezik, kiterjed az egyén legbensőségesebb viszonyaitaival illető cselekvési szabadságára is, ideértve azt is, hogy gyógyíthatatlan betegsége végső stádiumában lévő beteg orvosi segítséggel kövessen el öngyilkosságot. A bíróság helyt adott a keresetnek [79 F.3d 790 (9th Cir. 1996)].

A *Quill v. Koppel*-ügy orvos felperesei annak megállapítását kérték, hogy New York állam büntető törvényének az öngyilkosság elősegítését, illetőleg az ahhoz nyújtott segítséget tiltó rendelkezése alkotmányellenes. Részben ugyancsak az Alkotmány tizennegyedik módosítására hivatkoztak, részben pedig arra, hogy indokolatlan, ezért

alkotmányellenes a betegnek az orvosi ellátás visszautasítására vonatkozó joga és az öngyilkosságban való orvosi közreműködés eltérő törvényi kezelése. Amíg ugyanis az előbbit a jog nem csak hogy nem tiltja, hanem kifejezetten lehetővé teszi, az utóbbit bünteti. A keresetnek ebben az ügyben is helyt adtak [*Quill v. Vacco*, 80 F.3d 716 (2nd Cir. 1996.)].

A szövetségi Legfelsőbb Bíróság mindkét ítéletet megváltoztatta, és a kereseteket elutasította [*Washington v. Glucksberg*, 521 U.S. 702 (1997), *Vacco v. Quill*, 521 U.S. 793 (1997)]. A Legfelsőbb Bíróság ítélete absztrakt normakontrollnak tekinthető; azt mondta ki, hogy a gyógyíthatatlan betegség végső szakaszában lévő személy halálához nyújtott orvosi segítség törvényi tilalmazása nem alkotmányellenes. A határozathoz fűzött öt párhuzamos indokolás mindazonáltal nyilvánvalóvá teszi: a legfőbb bírák többsége hajlik arra, hogy a betegségük végső szakaszában nagy fájdalmakat elszenvedő, ítélőképességük birtokában lévő betegek jogát ahhoz, hogy segítséget kaphassanak életük befejezéséhez, legalább olyan erős jognak tekintse, mint az orvosi kezelés visszautasításának a törvények által már régóta biztosított jogot. Ezért jelezték: nem zárható ki, hogy ha e kérdés konkrét jogvitában merül majd fel, a beteg javára döntenek.

Ausztráliában az Északi Terület 1995-ben törvényt fogadott el a gyógyíthatatlan betegek jogairól (*Rights of the Terminally Ill Act 1995*). E törvény lehetővé tette, hogy az a nagykorú személy, akinek betegsége ésszerű orvosi megítélés szerint rövidesen halálával fog végződni, s akinek betegsége a beteg számára elfogadható gyógymóddal sem kezelhető, súlyos fájdalma, szenvedése sem enyhíthető, kérhesse kezelőorvosa segítségét élete befejezéséhez. A törvény a holland, a belga, illetőleg az oregoni törvényekhez hasonlóan szigorú garanciális rendelkezéseket tartalmazott.

E törvény csak mintegy két évig volt hatályban. Az Ausztrál Államszövetség, módosítva az Északi Terület törvényhozási hatáskörét szabályozó 1978. évi törvényt, 1997-ben kimondta, hogy e hatáskör nem terjed ki olyan orvosi tevékenység engedélyezésére, melynek eredményeképpen az orvos szándékos tevékenysége folytán a beteg meghal. A törvény így érvényét veszítette, a hatálya idején a beteg halálához nyújtott orvosi segítséget azonban jogszerűnek ismerték el.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a gyógyíthatatlan betegek életének emberi méltóságukkal összeegyeztethető, kívánságuk szerinti befejezését a világban ma szabályozó — nem jelentős számú — törvények ezt főként úgy teszik lehetővé, hogy elismerik a beteg önrendelkezési jogát még az életfenntartó orvosi beavatkozás visszautasítására is. Az ismertetett törvények közül csak a holland, a belga, valamint az Oregon állambeli törvény teszi lehetővé az indítványozók által önrendelkezéses aktív eutanáziaként jelölt lehetőséget.

9. Az elmúlt évtizedekben az Európa Tanács fórumain is helyet kaptak az élet méltó befejezésével kapcsolatos kérdések.

9.1. Habár az Európai Emberi Jogi Egyezmény betartása felett őröködő strasbourg-i szervek elé korábban csak elvétve kerültek olyan kérelmek, melyekben azt a kérdést kellett eldönteni, hogy joga van-e a gyógyíthatatlan betegnek ahhoz: élete kívánsága szerinti befejezéséhez más közreműködését vegye igénybe, a közelmúltban az Emberi Jogok Európai Bírósága egy olyan ítéletet hozott, melyben erről érdemben foglalt állást Dianne Pretty kérelme nyomán. Az ebben az ügyben a brit Lordok Háza által hozott ítéletről a 7. pontban már történt említés. A Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy sérti-e a gyógyíthatatlan betegség végső szakaszában, belátási képessége birtokában lévő, de teljes mozgásképtelensége folytán életének önkezelésével véget vetni nem képes kérelmező emberi jogait az, hogy a vádhatóság elutasította büntetlenség biztosítását férje számára, ha felesége kérésére életének ő vetne véget.

A Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a büntetlenség iránti kérelemnek a brit hatóságok által történt elutasítása nem sérti a kérelmezőnek az európai emberi jogi Egyezményben biztosított jogait, egyebek között az élethez való jogot kinyilvánító 2. cikkét. Az élethez való jognak ugyanis nem tulajdonítható a halálhoz való jogot biztosító értelem. „Ezért a Bíróság megállapítja, hogy az Egyezmény 2. cikkéből nem vezethető le sem a más személy keze általi, sem az állam segítségével történő elhalálozáshoz való jog” (Pretty v. the United Kingdom, 2002. április 29-i ítélet 40. pont).

9.2. Az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt Egyezménye: Az emberi jogokról és a biomedicináról szóló Egyezmény, valamint az Egyezménynek az emberi lény klónozásának tilalmáról szóló, Párizsban, 1998. január 12-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2002. évi VI. törvény tartalmaz bizonyos támpontot az indítványokban felvetett kérdésekben való állásfoglaláshoz. Kimondja ugyanis, hogy egészségügyi beavatkozás csak azután hajtható végre, ha abba az érdekelt személy szabadon és tájékozottságon alapuló beleegyezését adta, továbbá, hogy ez a beleegyezés bármikor visszavonható (5. cikk).

9.3. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése korábban már több alkalommal is foglalkozott a gyógyíthatatlan betegeket megillető alapvető emberi jogokkal [613 (1976) számú határozat, 779 (1996) számú ajánlás]. Ez utóbbi ajánlásban hangot adott annak a meggyőződésének, hogy az élet meghosszabbítása önmagában nem jelentheti az orvoslás kizárólagos célját, hanem ugyanolyan mértékben kell törekedni a szenvedések enyhítésére is.

A Közgyűlés átfogó jelleggel 1999. június 25-én elfogadott 1418 (1999) ajánlásában fejtette ki álláspontját ebben a kérdésben.

Az ajánlás alap gondolata, hogy: „A halálos betegek és a haldoklók méltóságának tisztelete és védelme olyan kötelezettség, amely az ember méltóságának az élet végéig tartó sérthetetlenségéből fakad. E tiszteletnek és védelemnek olyan körülmények kialakításában kell realizálódnia, melyek között embertársaink méltó körülmények között halálhozhatnak el” (5. pont).

Az ajánlás amellet, hogy a tagállamok széles körű intézkedését szorgalmazza a haldoklással járó fájdalom, testi és lelki szenvedés csökkentésére, valamint a betegeket sújtó szorongás és a magárahagyottság érzésének — egyebek mellett hospice szolgálatok igénybevételével történő — enyhítésére, két alapvető követelményt fogalmaz meg.

Az egyik az, hogy a tagállamok biztosítsák, hogy a haldokló vagy a betegség végső szakaszába érkezett betegek akaratuk ellenére gyógykezelésben ne részesüljenek, egyben azonban kizárva a betegek mások által történő befolyásolását vagy kényszerítését.

A másik az, hogy a tagállamok a halálos betegek és haldoklók élettől való szándékos megfosztása tilalmának fenntartásával szavatolják e betegek élethez való jogát, biztosítsák, hogy a gyógyíthatatlan betegek halál utáni vágya ne képezhesen jogos igényt arra, hogy életüknek más vessen véget. E követelmény azt is magában foglalja, hogy e betegek kívánsága életük befejezésére ne szolgálhasson olyan cselekmények jogalapjául, melyek a halál beálltának előidézésére irányulnak.

IV.

1. Az indítványozók szerint az, hogy az Eütv. rendelkezései a súlyos, gyógyíthatatlan beteg számára csupán azt teszik lehetővé — és szerintük ezt sem kellően széles körben — hogy az életének további fenntartásához szükséges orvosi kezelést visszautasítsa, azt azonban nem, hogy orvosi segítséget vegyen igénybe ahhoz, hogy életének véget vessen, összeegyeztethetetlen a beteg emberi méltóságához való jogával. Ugyanezen okból tartják alkotmányellenesnek a Btk. rendelkezéseit is, melyek az emberölés bűncselekményé nyilvánítása és a büntetési tételek megállapítása körében nem veszik tekintetbe, ha azt a beteg kívánságára vagy érdekében követték el. Véleményük szerint az általuk alkotmányossági szempontból kifogásolt törvényi rendelkezések a gyógyíthatatlan betegség végső szakaszában lévő betegek közül azokat, akik úgy döntenének: életük e fizikai és lelki szenvedésekkel teli időszakát nem kívánják végig élni, megfosztják az általuk méltónak tartott halál lehetőségétől. Ez pedig sérti az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében biztosított jogukat az emberi méltósághoz.

2. Annak folytán, hogy az indítványozók álláspontja az, hogy a törvényhozó két alkotmányos alapjognak: az élethez, illetőleg az emberi méltósághoz való jognak a súlyos, gyógyíthatatlan beteg helyzetéből adódó konfliktusát nem oldotta fel az Alkotmányból folyó követelményekkel összhangban, az Alkotmánybíróság mindenekelőtt az élethez és az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatos eddigi ítélkezési gyakorlatát tekintette át.

3. Az emberi méltósághoz való jog tartalmának részletes kibontását az Alkotmánybíróság már működésének legelején hozott határozataiban megkezdte, és ez a folyamat azóta is tart. Már egyik első határozatában kinyilvánította, hogy az emberi méltósághoz való jogot az általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinti. Az általános személyiségi jogot, melynek különféle aspektusai, például a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog, az általános cselekvési szabadság, a magánszférához való jog vagy — az indítványok elbírálása szempontjából jelentős — önrendelkezési szabadság, az Alkotmánybíróság olyan „anyagjognak”, azaz olyan szubszidiárius alapjognak tekintette és tekinti ma is, melyet az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok egyaránt minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 44—45.]. Ítélezési gyakorlatában máig is tartja magát ehhez az értékeléséhez, melyet egyik közelmúltbeli határozatában megismételt és megerősített [36/2000. (X. 27.) AB határozat, ABH 2000, 241, 256—257.]

4. Az emberi méltósághoz való jognak az Alkotmánybíróság az alapjogok sorában megkülönböztetett jelentőséget tulajdonít. Ez abból is kitűnik, hogy ez a jog, az élethez való joggal együtt, az Alkotmánynak az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó fejezete élén helyezkedik el, azt az Alkotmány az ember veleszületett jogaként deklarálja, ezért az, a 23/1990. (X. 31.) AB határozat szóhasználata szerint „minden mást megelőző legnagyobb érték” (ABH 1990, 88, 93.). Már ebben a határozatban megfogalmazást nyert az Alkotmánybíróságnak azon álláspontja is, hogy az emberi élethez és az emberi méltósághoz való jog elválaszthatatlan egységet alkotó oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog. A későbbiek során azután az Alkotmánybíróság elvégezte annak kimunkálását is, milyen összefüggésben érvényesül az emberi méltóság korlátozhatatlansága. Arra az álláspontra helyezkedett, hogy az emberi méltósághoz való jog csupán az emberi státusz meghatározójaként, csak az étellel együtt fennálló egységben abszolút és korlátozhatatlan [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308, 312.]. Ezért anyagjog mivoltából levezetett egyes részjogosítványai (mint például az önrendelkezéshez és a személy testi integritásához való jogok) az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint bármely más alapjoghoz hasonlóan korlátozhatók [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376, 383.].

5. Az Alkotmánybíróság több korábbi határozatában is foglalkozott már az emberi élet kezdetével és végével összefüggésben felvetődő egyes alkotmányossági kérdésekkel. E határozatokban azonban, így a 23/1990. (X. 31.) AB határozatban (ABH 1990, 88.), a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban (ABH 1991, 297.), valamint a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban (ABH 1998, 333.) az élethez, valamint az emberi méltósághoz való jog viszonyának más összefüggései kaptak hangsúlyt, mint amelyek áttekintését a jelen indítványok szükségessé teszik. Ezért az első eldöntendő kérdés az, hogy az emberi méltósághoz való jognak az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már megjelenített vetületei kielégítő alapul szolgálnak-e az indítvány elbírálásához.

Az Alkotmánybíróság álláspontja az, hogy az emberi méltósághoz való, az Alkotmány 54. § (1) bekezdése által biztosított jog mibenlétére, lényeges tartalmára, valamint az Alkotmány 8. § (2) bekezdése által lehetővé tett törvény általi korlátozhatóságára nézve eddigi gyakorlata alapján kimunkált elvek megfelelő alapul szolgálnak az indítványban felvetett kérdésekben való állásfoglaláshoz is.

Az emberi méltósághoz való jog különféle aspektusai közül az Alkotmánybíróság alapvetően az embert megillető önrendelkezési jogot tekinti az emberi méltósághoz való jog azon megfogalmazásának, melynek alapján állásfoglalását ki kell alakítania az indítványok által érintett alkotmányossági kérdésekben.

Az indítványokban megfogalmazott alkotmányossági kérdéseknek az önrendelkezési jog felől történő megközelítése a nemzetközi tendenciákkal is összhangban van. Az e tekintetben alkotmánybírósági feladatokat ellátó kanadai Legfelsőbb Bíróság egy ítéletében ugyancsak arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gyógyíthatatlan beteg azon kívánságának törvényi tilalmazása, hogy életének orvosa vessen véget, a beteg önrendelkezési szabadsága (egyébként az ítélet által e konkrét ügyben jogszerűnek talált) korlátozásának minősül (Rodriguez v. the Attorney General of Canada [1994] 2 LRC 136). Hasonlóképpen vélekedett az Emberi Jogok Európai Bírósága is a már említett Pretty-ügyben hozott ítéletében, amikor arra utalt, hogy az orvoslás fejlett eszközeivel és módszereivel életben tartott, főként időskorúak vagy súlyosan betegek esetében az arra vonatkozó törvényi tilalom, hogy életüknek, ha úgy kívánják, más vessen véget, az önmagukkal való azonosság tudata, illetőleg az önmagukról való rendelkezés joga korlátozásának minősül (Pretty-ítélet 66. pont).

6. Az indítványokban felvetett kérdéseket az élethez való jog, illetőleg az emberi méltóság részét képező önrendelkezési jog szempontjából vizsgálva az Alkotmánybíróságnak a következő az álláspontja:

6.1. A gyógyíthatatlan beteg döntése arról, hogy életének a rá váró szenvedésekkel teli hátralévő részét nem

akarja végig élni, a beteg önrendelkezési jogának része, így vonatkoznak rá az Alkotmány 54. § (1) bekezdésének rendelkezései. A saját haláláról való döntés ugyanis mindenkit megillet, függetlenül attól, hogy egészséges vagy beteg, és ha beteg, betegsége az orvostudomány szerint gyógyítható-e vagy nem. Egyebek mellett ebből is következik, hogy eltérően a régebbi koroktól, amikor a jog az öngyilkosságot sok helyütt szankciókkal sújtotta: az öngyilkosságot elkövetőket haláluk után hátrányos intézkedések érték (pl. testüket a temetőn kívül földelték el vagyonukat elkobozták), a korszerű jogrendszerek, így a magyar jog sem tilalmazza az öngyilkosságot, csak az ahhoz nyújtott segítséget bünteti.

A világnézeti szempontból semleges alkotmányos alapokon álló jogrendszer ugyanis sem helyeslő, sem helytelenítő álláspontot nem foglalhat el az ember saját életének befejezését elhatározó döntésével kapcsolatban; itt olyan szféráról van szó, melytől az államnak főszabályként távol kell magát tartania. Az állam e körben csak annyiban jut szerephez, amennyiben ezt az élethez való jogra vonatkozó intézményvédelmi kötelezettsége elkerülhetetlenül szükségessé teszi.

6.2. A fentiekből az Alkotmánybíróság álláspontja szerint két következtetés adódik.

Egyrészt az, hogy a gyógyíthatatlan beteg arra vonatkozó elhatározása: életét akár fájdalmainak, szenvedésének megrövidítése érdekében, akár más megfontolásból nem kívánja végig élni, ezért visszautasítja az életben tartásához feltétlenül szükséges orvosi beavatkozást, önrendelkezési jogának olyan része, melynek gyakorlását a törvény más alapjog védelméhez elkerülhetetlenül szükséges mértékben korlátozhatja ugyan, de nem vonhatja el. Alkotmányossági megítélés tárgya legfeljebb ezen önrendelkezési jog korlátozásának indokoltsága lehet, például az, hogy a törvény e lehetőséget a várandós anyáknak nem biztosítja, illetőleg hogy a jog gyakorlását bizonyos eljárási követelmények teljesítésétől teszi függővé.

Másrészt az, hogy a gyógyíthatatlan betegnek az a kívánsága, hogy életének nem pusztán az életfenntartó, életmentő orvosi beavatkozás visszautasításával, hanem az orvos tevőleges segítségével vessen véget, alkotmányossági megítélés szempontjából már nem tekinthető az életével, illetőleg halálával kapcsolatos önrendelkezési joga olyan részének, melyet a törvény más alapjog védelme érdekében akár teljes egészében is ne vonhatna el. Ebben az esetben ugyanis más személy: a beteg orvosa is cselekvő részesévé válik annak a folyamatnak, melynek során a beteg az élete befejezésének a méltóságával összeegyeztethető módját választja. Az orvos szerepe nem csak a beteg elhatározásának a teljesítésében áll; a kezelőorvos szükségképpen közreműködik, gyakran meghatározó módon, már a beteg döntésének kialakításában is, annak folytán, hogy felvilágosítást ad részére betegségének természetéről, várható lefolyásáról, életkilátásairól, a betegséggel járó fájdalom vagy szenvedés enyhítésének lehetőségéről.

V.

1. Mivel az indítványozók alkotmányossági kifogásait az emberi élethez és az emberi méltósághoz való jog összefüggésrendszerébe helyezve állítják azt, hogy a törvényhozó alkotmányellenesen korlátozza a méltó halálhoz való jogot, az Alkotmánybíróságnak mindenekelőtt azt kellett megvizsgálnia, hogy mennyiben irányadó a jelen indítványok elbírálása szempontjából a korábbi határozataiban kialakított az az álláspontja, hogy az emberi méltósághoz való jog csak akkor korlátozhatatlan, ha az emberi étellel egységben jelentkezik.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az, hogy az emberi méltósághoz való jog az étellel együtt fennálló egységben korlátozhatatlan, csak az olyan helyzetre vonatkozik, amikor az életet és az attól elválaszthatatlan emberi méltóságot mások korlátoznák. Az Alkotmánybíróság ezt az alkotmányos tartalmat markánsan az abortusszal kapcsolatos első határozatában fogalmazta meg [64/1991. (XII. 17.) AB határozat], amelyben az eldöntendő kérdés az emberi élet mások általi elvételének a minősítése volt (ABH 1991, 297—317.). A méltó halálhoz való jog viszont nem az élettől való megfosztás, hanem az élet saját elhatározásból való befejezésének összefüggésében merül fel, még akkor is, ha egyes módozatainál a halálba induló beteg más személy — az orvos — segítségét kívánja igénybe venni. Ennek folytán a méltó halálhoz való jog az indítványokban megfogalmazott alkotmányos összefüggésben nem az élethez való joggal fennálló egységben jelentkezik, hanem ellenkezőleg; ezen életszakasz megélésének kényszeréből adódóan az emberi méltóság sérelme éppen az által következik be, hogy bár a beteg gyógyíthatatlan, az élet nem ér véget azon a ponton, ahol élete a betegség elviselésével járó súlyos testi, lelki szenvedés, a kiszolgáltatottság és a reménytelenség érzése folytán kibékíthetetlen konfliktusba kerül méltóságérzetével.

Következésképpen a gyógyíthatatlan beteg életének emberi méltósághoz való jogával összhangban történő befejezésével kapcsolatos alkotmányossági kérdéseknek akár a halálbüntetésnél, akár a terhesség művi megszakításánál vizsgálendő alkotmányossági kérdésekhez képest az a megkülönböztető jegye, hogy az emberi méltósághoz való jog nem az élethez való joggal elválaszthatatlan egységben jelentkezik, hanem fordítva: az egyik érvényesülésével együtt járhat a másik háttérbe szorulása. Ezért pusztán a méltósághoz való joggal egységben jelentkező élethez való jognak az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban kifejtettek szerinti korlátozhatatlanságára hivatkozással nem állítható megalapozottan, hogy a gyógyíthatatlan beteg életének emberi méltóságával összeegyeztethető befejezésére vonatkozó önrendelkezési joga is korlátozhatatlan.

2. Ez a megállapítás azonban nem áll az indítványozóknak a jelenlegi törvényi szabályozással szemben megfogalmazott valamennyi alkotmányossági kifogására. Szerintük ugyanis nem csak az alkotmányellenes, hogy a törvény

túlságosan szűkre szabottan, lényegében az életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására korlátozva teszi lehetővé a gyógyíthatatlan beteg életének emberi méltóságával összeegyeztethető módon történő befejezését. Azt is alkotmányellenesnek tartják, hogy a törvény megtiltja: az orvos a gyógyíthatatlan beteg rendelkezésének hiányában is elősegítse halálát az életmentő, életfenntartó beavatkozás beszüntetésével, amennyiben a közeli halállal viaskodó betegnek nem tulajdonítható olyan, az emberi méltóság körében értelmezhető érdek, mely életének fenntartása mellett szólna. Alkotmányellenesnek tartják továbbá a gyógyíthatatlan és szenvedő beteg kifejezett akarata hiányában méltányolható szanalomból történő halálba segítésének tilalmazását.

Az Alkotmánybíróság megállapítja: az életmentő, életfenntartó orvosi beavatkozás beszüntetése, valamint a beteg halálba segítése a gyógyíthatatlan beteg óhajának hiányában éppen azt az elemet — a beteg beleegyezését — iktatná ki az életmentő, életfenntartó beavatkozás folytatására, illetőleg beszüntetésére vonatkozó döntéséből, mely kapcsolatot teremtene az élet folytatása vagy befejezése közötti választás és a beteg önrendelkezési joga között. Ezekben az esetekben ugyanis nem a beteg, hanem más — az orvos — döntené el, mi egyeztethető össze a beteg emberi méltóságával, és mi nem. Holott az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatos eddigi határozataiban — legutóbb a 36/2000. (X. 27.) AB határozatban — az Alkotmánybíróság egyértelművé tette, hogy a betegeket e mivoltukra tekintettel megillető jog az emberi méltósághoz önrendelkezési jogukon keresztül érvényesül. „Az Eütv. — az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe foglalt emberi méltósághoz való jogot érvényre juttató — garanciális rendelkezéseket tartalmaz a betegek önrendelkezési joga tekintetében. A betegek önrendelkezési jogához tartozik — többek között — az egészségügyi beavatkozásokba való beleegyezés és az ellátás visszautasításának joga is” (ABH 2000, 241, 254—255).

Következésképpen az, hogy a törvény tiltja, illetőleg büntetni rendeli, ha az orvos vagy más a gyógyíthatatlan beteg erre vonatkozó kívánsága nélkül vet véget életének, még ha ezt szándéka szerint a beteg emberi méltóságának megóvása érdekében tenné is, nincsen közvetlen alkotmányos összefüggésben a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogával. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság arra is rámutat, hogy ezt — amint ez a nemzetközi áttekintésből is kitűnik — a korábbi tilalmak oldására leginkább törekvő államok törvényhozása sem teszi lehetővé.

VI.

1. Az Alkotmánybíróság a IV. 6.1. pontban már kifejtette: a gyógyíthatatlan betegnek az az elhatározása, hogy életét az életfenntartó orvosi beavatkozás igénybevételével nem kívánja fenntartani, illetőleg meghosszabbítani, önrendelkezési jogának része, mellyel kapcsolatban alkotmá-

nyossági megítélés tárgya legfeljebb ezen önrendelkezési jog korlátozásának indokoltsága lehet.

Ezzel kapcsolatban az a kérdés merül fel, és az Alkotmánybíróság a továbbiakban ezt vizsgálta meg, hogy abból: a törvényhozó a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogának az életfenntartó orvosi beavatkozás visszautasításában való megnyilvánulását nem tilalmazza, nem folyik-e az a kötelezettsége, hogy a gyógyíthatatlan beteg életének emberi méltósága szerinti befejezésének egyéb módjait se tilalmazza?

2. Az Alkotmánybíróság rámutat: annak folytán, hogy a gyógyíthatatlan betegnek önrendelkezési joga alapján joga van az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást visszautasítva életének emberi méltóságával összeegyeztethető befejezéséhez, ugyanakkor megkülönböztetett körültekintéssel kell biztosítani, hogy az erre vonatkozó szabályozás kizárja az élethez való jog sérelmét, a törvényhozó mozgástere szűk. Annak a határvonalnak a meghatározásához, melyen túllépve a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési joga érvényesülésének tilalmazása az emberi méltósághoz való jog alkotmányellenes korlátjává válik, természetében igen különféle tényező mérlegelése szükséges. Ez fordítva is így van: ha a törvényhozó megfelelő garanciák biztosítása nélkül teszi lehetővé az életnek az emberi méltósággal összeegyeztethető befejezéséhez való jog érvényesülését, ez nem kellően körültekintő szabályozás esetén az élettől való önkényes megfosztás forrásává válhat, s a szabályozás ennek folytán minősülhet alkotmányellenesnek. Ezért a törvényhozó csak annyiban engedhet teret a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési joga érvényesülésének, amennyiben képes biztosítani, hogy a döntés a beteg saját, valódi, befolyásolástól mentesen kialakított akaratát testesítse meg. A szabályozásnak figyelemmel kell lennie arra, hogy az önrendelkezési jog érvényesülésének lehetővé tétele ne járjon együtt az egészségügyi intézményekben való bizalom megrendülésével sem azok részéről, akik e lehetőséggel nem kívánják élni. A törvényhozónak továbbá azt is figyelembe kell vennie, hogy ha a jogalkotás nem reagál kellő időben és megfelelően arra a krízishelyzetre, melybe a gyógyíthatatlan betegség végstádiumában szenvedők kerülnek, ennek feloldására, amint erre sok országban számos példa van, a mindennapi gyakorlatban jogon kívüli, jogellenes megoldásokhoz folyamodnak.

A fentiekből következik az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítása jogi szabályozásának sajátos feltételrendszere.

3. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint annak, hogy a törvény egészen a közelmúltig világszerte szinte kivétel nélkül tilalmazta azt is, hogy a gyógyíthatatlan beteg kívánságára az orvos beszüntesse az élete fenntartását célzó beavatkozást, továbbá azt is, hogy a beteg kívánságára az orvos vessen véget az életének, az egyik kétségtelen indoka az volt, hogy a törvényhozók megítélése szerint az élethez

való jog megóvását szolgáló korábbi merev tilalmak akár részleges oldásának feltételei csak mostanában alakultak ki. Az Emberi Jogok Európai Bizottságának és az Emberi Jogok Európai Bíróságának több határozata is például szolgálhat arra, hogy a körülmények változása, ezen belül a tudományos ismeretek fejlődése egyes emberi jogok korábban jogszerűnek tartott korlátozását meghaladottá tette (pl. a Sutherland kontra Egyesült Királyság ügy, a Bizottság 1997. július 1-jei jelentése, Goodwin kontra Egyesült Királyság ügy, a Bíróság 2002. július 3-i ítélete).

Az Alkotmánybíróság álláspontja az, hogy a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogának érvényesülésére vonatkozó törvényi szabályozás területén a még alkotmányos és már alkotmányellenes szabályozás közötti határvonal nem egyszer s mindenkorra adott; az ismeretek szintje, az intézmények állapota, fejlettsége-fejletlensége és egy sor további tényező befolyással lehet e kérdés alkotmányosságának megítélésére.

A magyar szabályozás is azt az utat járta be, hogy a teljes tilalmazás hosszú időszakát követően a törvényhozó csak 1997-ben tette lehetővé, a Törvény azon előírását hatályon kívül helyezve, hogy az orvos még az általa gyógyíthatatlannak vélt beteget is a legnagyobb gondossággal köteles gyógyítani, hogy a gyógyíthatatlan beteg visszautasítsa az életmentő vagy életfenntartó beavatkozást, azaz — legalább is e körben — érvényesíthesse az önrendelkezési jogát. Ezzel a törvényhozó lehetővé tette e betegek számára, hogy maguk dönthessenek életüknek az emberi méltóságukkal összeegyeztethető befejezéséről. A törvényhozó egyidejűleg több rendelkezéssel segítette elő, hogy a beteg a döntését annak következményei ismeretében, befolyástól mentesen hozza meg.

4. A gyógyíthatatlan betegeket az Eütv. 20. § (3) bekezdése, 21. § (2) bekezdése, illetőleg 22. § (1) és (2) bekezdése szerint megillető jog az életfenntartó, életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására nem csak a gyógyíthatatlan, hanem az Alkotmány 54. § (1) bekezdése alapján minden beteget megillető általános önrendelkezési jogból következik. Ezt a jogot az Eütv. 15. §-a külön is nevesíti. A beteget megillető önrendelkezési jog lényege, hogy minden beteg szabadon döntheti el: kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetőleg annak során milyen beavatkozás elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza. A beteget megillető önrendelkezési jognak ezt az értelmezését alátámasztják az Alkotmánybíróság azon korábbi határozatai is, melyek iránymutatóak arra nézve: hogyan kell a mindenkit megillető emberi méltósághoz való jogot a beteg ember sajátos helyzetére alkalmazva értelmezni. A betegek emberi méltóságának egyik fontos aspektusa ugyanis az, hogy az ember semmilyen körülmények között nem válhat eszközzé vagy tárggyá: „Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva — a klasszikus megfogalmazás szerint — az ember alany marad, s nem válhat

eszközzé vagy tárggyá” [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308.]. A betegek emberi méltóságához való jogából következő másik aspektus a testi integritáshoz való alapjog. „Az emberi méltósághoz való jog tehát magában foglalja az önrendelkezés szabadságához való alkotmányos alapjogot csakúgy, mint a személy testi integritáshoz fűződő alapjogot is” [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376, 381]. A testi integritáshoz való jog az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a betegekre vonatkoztatva azt is jelenti, hogy főszabályként a beteg egyetértése, hozzájárulása nélkül testéhez más nem nyúlhat.

Ezzel szemben a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személyeknek az a kívánsága, hogy halálukat orvosuk idézze elő, például erre alkalmas szer rendelkezésre bocsátásával vagy beadásával, ahogyan erre az Alkotmánybíróság a IV. 6.2. pontban rámutatott, már nem a betegeket megillető önrendelkezési jognak az a része, melyet a törvény akár teljes egészében is ne vonhatna el, mivel ezekben az esetekben a halál más személy — az orvos — aktív tevékenysége folytán következik be. Ezért a gyógyíthatatlan beteg halálának kívánságára, aktív orvosi tevékenységgel való előidézése nem vezethető le a minden beteget megillető általános önrendelkezési jogból.

Így a gyógyíthatatlan beteg életének fenntartásához szükséges beavatkozás mellőzése, és aktív orvosi segítséggel előidézett halála közötti lényeges különbségekre tekintettel az Alkotmánybíróság álláspontja szerint abból, hogy az előbbit lehetővé teszi, nem következik a törvényhozóra nézve olyan alkotmányos kötelezettség, hogy az utóbbit is engedélyezze.

VII.

A IV. 6.2. pontban az Alkotmánybíróság már kialakított álláspontját arról, hogy ha a gyógyíthatatlan beteg életének emberi méltóságával összeegyeztethető befejezéséhez orvosának segítségét kívánja igénybe venni, alkotmányossági megítélés szempontjából ez már nem tekinthető az életével, illetőleg halálával kapcsolatos önrendelkezési jog törvény által nem korlátozható részének.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az, hogy jogszabály tilalmazza: a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személy kívánságára az orvos — valamely szer vagy készítmény beadásával, rendelkezésére bocsátásával vagy más módon — cselekvőleg idézze elő halálát, az önrendelkezési jognak az Alkotmány 8. § (2) bekezdés értelmében vett korlátozása. Ugyancsak e jog korlátozása, hogy jogszabály a gyógyíthatatlan betegeknek az életfenntartó, életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó jogának gyakorlását a törvényben meghatározott feltételekhez köti.

Az Alkotmánybíróság alábbiakban azt tekintette át, hogy e korlátozások megfelelnek-e az alapjogok korlátozásához megkívánt alkotmányos követelményeknek.

VIII.

Az Alkotmánybíróság először azt vizsgálta: megalapozott-e az indítványozóknak azon állítása, mely szerint az a jogszabályi tilalom, hogy a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személy kívánságára az orvos cselekvőleg idézze elő halálát, e beteget megillető önrendelkezési jog alkotmányellenes korlátozásának minősül.

1. Az Alkotmánybíróság számos határozatában alakította ki azokat az ismérveket, amelyeknek valamely alapjog törvényi korlátozásának eleget kell tennie ahhoz, hogy kielégítse a jogkorlátozás alkotmányos feltételeit [pl. a 2/1990. (II. 18.) AB határozat, ABH 1990, 18, 20, a 20/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 69, 71, a 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 171, valamint a 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 98—99.]. Az Alkotmánybíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint nem tekinthető az alapjog alkotmányellenes korlátozásának többek között az, ha a korlátozást másik alapjog védelme elkerülhetetlenül szükségessé teszi, és a korlátozással okozott sérelem egyensúlyban van az adott szabályozási cél fontosságával, így azzal arányos.

2. Az indítványok által sérelmezett alapjog-korlátozás alkotmányossági vizsgálatánál az Alkotmánybíróság azt tartja kiinduló pontnak, hogy a súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személyekkel kapcsolatban az e betegek helyzetéből (állapotából) adódóan az állam életvédelmi kötelezettségének különleges hangsúllyal kell érvényesülnie. Ezt az indokolja, hogy kiváltképpen a gyógyíthatatlan betegség előrehaladott szakaszában lévő, általában hosszadalmas betegségtől megviselt, érdekeik érvényesítésére ezért is csökkent mértékben képes személyek az élet és a halál közötti választásuk során fokozott mértékben ki vannak téve környezetük befolyásának. A család, a hozzátartozók, a barátok, ismerősök, az egészségügyi intézmény dolgozói, a betegtársak hatással lehetnek a beteg arra vonatkozó elhatározására, hogy orvosa közreműködését kérje halála mielőbbi bekövetkezéséhez. Annak tisztázása, hogy a beteg elhatározásának kialakulásában nem a környezeti befolyás volt-e a meghatározó, csak akkor lehetséges, ha a beteg kívánságának teljesítésére vagy annak megtagadására minden számba jöhető szemponttal tekintettel lévő, átlátható, ellenőrizhető, a téves megítélés és az esetleges visszaélés lehetőségét kizáró eljárás keretében kerül sor.

Az e kívánalmaknak megfelelő eljárás meghonosítása azonban nem csak elhatározás kérdése, hanem számos feltétel függvénye. Ezek között fontos szerepe van egyebek mellett az orvosi ismeretek fejlettségi szintjének, az egészségügyi intézményrendszer általános állapotának és annak, hogy a beteg kívánságáról való döntésre és annak végbevitelére kellő számú, felkészültségű és megfelelő gyakorlattal rendelkező szakember álljon rendelkezésre.

3. Annak megítélése, hogy a gyógyíthatatlan betegeket életüknek emberi méltóságukkal összeegyeztethető befejezése terén megillető önrendelkezési jogosítványokra vonatkozó jelenlegi törvényi korlátok oldásának feltételei kialakultak-e, a törvényhozó joga és felelőssége ugyan, a törvényhozói döntést azonban az Alkotmánybíróság, az Abtv. által meghatározott keretek között, alkotmányossági szempontból felülvizsgálhatja.

A korlátozás alkotmányos feltételeinek megítélésénél az Alkotmánybíróság változatlanul azt tartja irányadónak, hogy „[a]z állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközehez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással” [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 171.].

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint abban, hogy a törvény csak részben teszi lehetővé a súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenvedő betegek önrendelkezési jogának érvényesülését életüknek emberi méltósághoz való jogukkal összeegyeztethető bejezéséhez, részben azonban korlátozza, az államnak az élet védelmét illetően fennálló, és az Alkotmány 8. § (1) bekezdésén alapuló kötelezettsége nyilvánul meg az emberi élet védelmére.

4. Az állam e körben fennálló életvédelmi kötelezettsége az, hogy azt a bonyolult folyamatot, amelynek során a beteg arról dönt: él-e az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításának lehetőségével, ne zavarhassák meg e döntési folyamattól idegen hatások. Az állami intézményvédelmi kötelezettségnek az életéről és haláláról döntést hozó betegen kívül, tágabb értelemben mindenki más életének védelmében is kell érvényesülnie, aki a jövőben kerülhet hasonló helyzetbe. Az Alkotmánybíróságnak ez a megközelítése összecseng a már működésének elején kialakított álláspontjával, mely szerint „[a]z élethez való jog objektív oldalából ugyanakkor az államnak nem csupán az a kötelessége következik, hogy az egyes emberek élethez való alanyi jogát ne sértse meg, és hogy annak védelméről jogalkotással és szervezési intézkedésekkel gondoskodjék, hanem ennél több. Ez a kötelesség nem merül ki az egyes emberek egyedi életvédelmében, hanem általában az emberi életet és létfeltételeit is védi. Ez utóbbi feladat minőségileg más, mint az élethez való egyéni alanyi jogok védelmének összeadása; 'az emberi élet' általában — következőképp az emberi élet mint érték — a védelem tárgya.” [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 303.]. Az Alkotmánybíróság a jelen határozatban elbírált indítványokkal összefüggésben ezt az érvrendszert kiegészíti még az egészségügyi szolgáltatások és az egészségügyi intézmények iránti közbizalom fontosságával, ami csak

azon alapulhat, hogy a közösség valamennyi tagja — betegek és hozzátartozóik egyaránt — annak tudatában veheszenek igénybe egészségügyi szolgáltatást, hogy ha arra kerül a sor, életük és méltóságuk kérdésében hozott döntésüket a törvény megfelelő garanciákkal veszi körül.

Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogának az indítványokban sérelmezett korlátozása egy másik alapvető jog, az élethez való jog védelme érdekében szükséges.

5. A jogkorlátozás szükségességének vizsgálata során alkalmazott szempontokat a korlátozás arányosságának vizsgálatánál is figyelembe kell venni. Egy alapjog védelmében egy másik alapjog korlátozása akkor tekinthető aránytalannak, ha indokolatlanul széles körű. Továbbá, a korábbi körülmények között aránytalannak nem tekinthető korlátozás aránytalanná válhat, ha az idők során kialakultak a feltételei a tilalmak, korlátozások enyhítésének vagy megszüntetésének, de a törvényhozó indokolatlanul késlekedik a korlátozások oldásával.

Az Alkotmánybíróság rámutat: a törvényhozó 1997-ben jutott arra a következtetésre, hogy az addig e téren fennállt teljes körű tilalmazás meghaladottá vált. Ezért az Eütv. azon súlyos betegek számára, akiknek betegsége az orvostudomány állása szerint gyógyíthatatlan és rövid időn belül halálhoz vezet, lehetővé tette, hogy az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasításával életük befejezésének méltóságukkal összeegyeztethető módját válasszák. Az egészségügyi miniszter véleménye, mely szerint a jelenlegi korlátozások további szűkítése az élethez való jog védelmét illetően jelentős kockázatokkal járna, az Alkotmánybíróság megítélése szerint ugyancsak azt támasztja alá, hogy a jelenleg meglévő korlátozásokat nem lehet aránytalannak tekinteni a védendő célhoz, az élethez való joghoz viszonyítva.

A fentiek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogának törvény általi korlátozása nem tekinthető aránytalannak.

6. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése alapján elvégzett szükségességi-arányossági teszt eredménye ezek szerint az, hogy a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogának az indítványozók által kifogásolt korlátozását az élethez való jog védelme indokolja, és a korlátozás terjedelme a korlátozással védett érdek kiemelkedő alkotmányos értéke folytán nem tekinthető aránytalannak.

Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az annak megállapítására irányuló indítványt, mely szerint az Eütv. — annak folytán, hogy akár a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő személyek kívánságára, akár a beteg feltételezhető érdekének szem előtt tartásával ilyen kívánság nélkül is nem teszi lehetővé e betegek számára életük orvosi segítséggel történő befejezését — alkotmányellenesen korlátozza e betegek önrendelkezési jogát, elutasította.

IX.

Ezek után az Alkotmánybíróság az indítványozóknak azt az állítását vizsgálta meg, mely szerint bár a törvény 1997. óta lehetővé teszi a gyógyíthatatlan betegek számára az életmentő vagy életfenntartó orvosi beavatkozás visszautasítását, az, hogy e jog gyakorlását különféle feltételhez köti, e betegek megillető önrendelkezési jog alkotmányellenes korlátozásának minősül.

Az Alkotmánybíróság először általánosságban tekintete át, hogyan érvényesül a beteget az Eütv. 15. §-a alapján megillető önrendelkezési jog a súlyos, gyógyíthatatlan betegek esetében.

Az Eütv. 15. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „[a]z önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetőleg melyeket utasít vissza, figyelembe véve a 20. §-ban előírt korlátozásokat”. A betegek önrendelkezési jogát kinyilvánító törvényi rendelkezésnek a 20. §-ra utalása az Alkotmánybíróság megítélése szerint világossá teszi, hogy a törvényhozó a súlyos betegségben szenvedők egyes kategóriái tekintetében speciális — az általánosnál kötöttebb — szabályokat kívánt megállapítani a beavatkozás visszautasításában megnyilvánuló önrendelkezési jogot illetően.

Az önmagában nem lehet megalapozott alkotmányossági kifogás tárgya, hogy abban a körben, melyben a beteg önrendelkezési jogának gyakorlása kihat a beteg vagy mások életére, a törvényhozó a beteg önrendelkezési jogának általános szabályaihoz képest speciális szabályokat hoz létre. A beteg önrendelkezési jogára vonatkozó általános előírásokhoz képest különleges szabályozás létrehozatalát ebben a körben az államnak az élethez való joggal összefüggő intézményvédelmi kötelezettsége indokolja. A súlyos, gyógyíthatatlan betegnek az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításában megnyilvánuló önrendelkezési joga kétségtelenül ebbe a körbe tartozik.

E speciális szabályozásnak is meg kell azonban felelnie az Alkotmány 8. § (2) bekezdése által megszabott követelményeknek.

A súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenvedők esetében e speciális szabályozás lényege az, hogy a törvény az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítását csak akkor teszi lehetővé, ha betegségük megfelelő egészségügyi ellátás esetén is rövid időn belül halálhoz vezet; a törvény továbbá a beavatkozás visszautasításához meghatározott alaki előírások betartását kívánja meg. Ezek abban állnak, hogy a visszautasításnak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, a beteg írásképtelensége esetén két tanú jelenlétében kell megtörténnie. A beavatkozás visszautasítása csak akkor érvényes, így csak akkor vehető figyelembe, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja, és egybehangzóan nyilatkozik arról, hogy a beteg a döntését annak következményei tuda-

tában hozta meg, illetve, hogy a visszautasítás törvényi feltételei — miszerint a beteg cselekvőképes, súlyos, az orvostudomány állása szerint gyógyíthatatlan és megfelelő egészségügyi ellátás esetén is rövid időn belül halálhoz vezető betegségben szenved — fennállnak. A betegnek az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon két tanú előtt ismételt ki kell nyilvánítania a visszautasításra vonatkozó szándékát. A várandós és a gyermek kihordására előreláthatóan képes beteg nem élhet a visszautasítás jogával.

A törvény előírja, hogy a beavatkozás visszautasítása esetén meg kell kísérelni a döntés háttérében lévő okok személyes beszélgetés alapján történő feltárását, és a döntés megváltoztatását.

Korlátozottan cselekvőképes, illetőleg cselekvőképtelen betegek esetében az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítását a törvény további feltételekhez köti.

Az indítványok e speciális szabályozás indokoltságát egészében nem vitatják. A szabályozás öt olyan konkrét elemét jelölik meg, melyekkel összefüggésben a törvény álláspontjuk szerint alkotmányellenesen korlátozza a súlyos, gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogát.

1. Az indítványozók szerint ellentétes az emberi méltóságból következő önrendelkezési joggal az, hogy „[a]z Eütv. 20. § (3) bekezdése (...) az ellátás visszautasításának jogát az életfenntartó vagy életmentő beavatkozások elvégzése tekintetében csak akkor engedi meg, ha a betegség az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül — megfelelő egészségügyi ellátás mellett is — halálhoz vezet és gyógyíthatatlan”. Az indítványozók két tekintetben tartják e rendelkezést alkotmányellenesnek. Részben azért, mert a törvény rendelkezéseiből, közelebbről az Eütv. 20. § (4) bekezdéséből következően nem a beteg, hanem a beavatkozásnak a beteg által történt visszautasítás érvényességéről döntő orvosi bizottság megítélésétől teszi függővé, hogy a beteg haláláig előreláthatólag hátralévő idő rövidnek tekinthető-e vagy nem. Részben pedig azért, mert a törvény csak azon súlyos, gyógyíthatatlan beteg számára teszi lehetővé az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítását, akinek betegsége előreláthatólag rövid időn belül halálhoz vezet. Ezt pedig az olyan súlyos, gyógyíthatatlan betegek esetében, akiknek halála az orvostudomány állása szerint ugyancsak mindenképpen halálhoz vezet, de előreláthatólag nem rövid időn belül, önrendelkezési joguk alkotmányellenes korlátozásának tekintik.

Az indítványozók ezen állításával kapcsolatban az Alkotmánybíróság álláspontja a következő: ha a beteg halálának bekövetkeztéig hátralévő idő hosszának megítélését a törvény valóban nem a beteg, hanem az orvosi bizottság (szubjektív) mérlegelésére bízna, ez kétségtelenül alkotmányossági aggályokat vethetne fel. A beteg ugyanis nyilván másként — végtelenül hosszúként — éli meg azt az időt is, melyet az orvosi bizottság nem tart elegendően rövidnek

ahhoz, hogy alapul szolgálhasson a beavatkozás visszautasításához. Ha a törvény rendelkezésének valóban az volna a tartalma, melyet az indítványozók tulajdonítanak neki, akkor kétségtelenül nem a beteg, hanem mások döntenének arról, hogy élete befejezésének mely módja egyeztethető össze a beteg emberi méltóságához való jogával.

Az Alkotmánybíróság álláspontja azonban az, hogy az Eütv. 20. § (3) és (4) bekezdéséből egyértelmű: a törvényhozó nem az orvosi bizottság, illetőleg tagjai saját belátásától, illetőleg a beteg helyzetére vonatkozó beleérzőképességüktől teszi függővé az arról való döntést, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításának törvényi feltételei, így az, hogy a beteg olyan gyógyíthatatlan betegségben szenved, mely megfelelő egészségügyi ellátás szerint rövid időn belül halálhoz vezet, fennállnak-e. Az orvosi bizottságnak abban kell állást foglalnia, hogy a betegség az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül halálhoz vezet-e. Nem arról van tehát szó, hogy a törvény a beteg önrendelkezési jogának háttérbe szorításával rajta kívül állóknak — az orvosi bizottságnak — biztosít elsőbbséget a beteggel szemben az ő emberi méltóságához való jogáról történő döntésben. E rendelkezés úgy értendő, hogy a törvény egy objektív elemet vitt be a szabályozásba: azt, hogy akkor ad lehetőséget a betegnek az életmentő beavatkozás visszautasítására, ha betegsége az orvostudomány mindenkori állása szerint gyógyíthatatlan, és — ugyancsak az orvostudomány állása szerint — rövid időn belül halálhoz vezet. Mivel tehát a rövid idő fogalmát a törvény szerint az orvostudomány mindenkori állásához mérve, nem pedig ahhoz viszonyítva kell megítélni, hogy a beteg ezt az időt rövid vagy hosszú időként éli-e meg, az orvosi bizottság nem a beteg önrendelkezési jogának a területére eső kérdésben foglal állást.

A gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogának és az orvostudomány mindenkori állása összekapcsolásának van egy másik olyan vetülete is, melyet az indítványozók számításán kívül hagytak, amikor alkotmányossági kifogásaikat megfogalmazták.

Az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasíthatóságának az orvostudomány mindenkori állásához kötése az Eütv. 20. § (3) bekezdésében szereplő feltételek közül nem csak a rövid időre, hanem a gyógyíthatatlanságra is alkalmazandó. Könnyen belátható, hogy azt a betegséget, amely az orvostudomány állása szerint ma gyógyíthatatlan, a tudományos ismeretek, gyógyítási, kezelési eljárások, a műszerezettség, a felhasználható szerek és készítmények, és talán főként az egyes, korábban gyógyíthatatlannak hitt betegségek kezelését illető orvosi jártasság következtében előbb vagy utóbb már nem lehet gyógyíthatatlan betegségnek tekinteni. A világon különösen az elmúlt évtizedekben végbement, az orvostudományra is kiható látványos fejlődés eredményeként erre számos példa van. A korábban gyógyíthatatlan betegségek gyógyíthatóvá válását nagyban elősegíti az is, hogy mára sokkal hozzáférhetőbbé váltak a más országokban elért tudományos vív-

mányok, illetőleg az ott meghonosított gyógyítási eljárások.

Az, hogy több betegség, melyet korábban gyógyíthatatlannak ítétek, később gyógyíthatóvá vált, illetőleg válik, szolgál az Alkotmánybíróság következő megállapítása alapjául. Szemben az indítványozók azon álláspontjával, mely szerint a törvényhozó alkotmányellenesen korlátozza azoknak a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő betegeknek az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításához való jogát, akiknek betegsége az orvostudomány mindenkori állása szerint nem vezet rövid időn belül a halálukhoz, az Alkotmánybíróságnak az álláspontja az, hogy e rendelkezés az élethez való jog szándékától motivált ésszerű, tehát nem önkényes megfontolásokon nyugszik. Az államnak az emberi életre vonatkozó intézményvédelmi kötelezettsége folytán ezért, figyelemmel a fenti VIII. 3. pontban kifejtettekre is, nem tekinthető alkotmányellenesnek a törvényhozónak az álláspontja, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításának lehetőségét azoknak, akik ugyan súlyos, az orvostudomány mai állása szerint gyógyíthatatlan betegségben szenvednek, de haláluk az orvostudomány jelenlegi ismeretei alapján előreláthatólag csak hosszabb idő múlva következik be, jelenleg ne tegye lehetővé.

Az Alkotmánybíróság a fentiek szerint az indítványt nem találta megalapozottnak és azt elutasította.

2. Az indítványozók álláspontja szerint az Eütv. 20. § (4) bekezdése sem egyeztethető össze az Alkotmány 54. § (1) bekezdésének az emberi méltósághoz való jogra vonatkozó szabályával, „(...) amely előírásnak központi eleme az önrendelkezési jog. A beteg ellátás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogát nem lehet attól függővé tenni, hogy aláveti-e magát az önrendelkezési jog gyakorlásának külön alapjául szolgáló orvosi vizsgálatnak. E korlátozás aránytalan és az önrendelkezési jog lényegével ellentétes.”

Az Eütv. 20. § (4) bekezdésének az indítványozók által sérelmezett rendelkezése szerint a visszautasítás csak akkor érvényes, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja és egybehangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy a (3) bekezdés szerinti feltételek fennállnak, továbbá a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon — két tanú előtt — ismételten kinyilvánítja a visszautasításra irányuló szándékát.

Az Alkotmánybíróság álláspontja az, hogy az államnak az élethez való joggal kapcsolatos intézményvédelmi kötelezettségéből adódóan biztosítania kell, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítására csak a törvény erre vonatkozó rendelkezéseinek keretei között kerüljön sor. Nyilvánvalóan ezt célozza a törvénynek az az előírása, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítása feltételeinek meglétét egy háromtagú orvosi bizottságnak kell ellenőriznie. E bizottság, amely, illetőleg amelynek pszichiáter szakorvos tagja a beteget meg-

hallgatja [Kormányrendelet 3. § (3) bekezdése] bizonyosodik meg arról, hogy a beteg súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenved, a betegnek a beavatkozás visszautasítására vonatkozó akarata világos és egyértelmű [Eütv. 23. § (1) bekezdés]. E körben az Alkotmánybíróság szükségesnek tartja kiemelni a törvény azon rendelkezését, hogy a beavatkozás visszautasítására vonatkozó döntést csak az annak következményeit belátó, tehát cselekvőképes személyek hozhatnak [cselekvőképtelen, illetőleg korlátozottan cselekvőképes beteg esetében az Eütv. 21. § (2) bekezdésében megszabott eljárás irányadó]. Az orvosi bizottságnak tekintettel kell lennie arra is, hogy az Eütv. 20. § (3) bekezdésének azt a kívánalmát, mely szerint az életmentő vagy életfenntartó beavatkozást csak cselekvőképes személy utasíthat vissza, érvényre kell juttatnia az olyan esetekben is, amikor a beteg, habár nem helyezték cselekvőképességét kizáró vagy korlátozó gondnokság alá, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 17. § (1) bekezdésére tekintettel cselekvőképtelen. Erre utal a Kormányrendelet 3. § (3) bekezdése is, amikor arról rendelkezik, hogy az orvosi bizottság pszichiáter szakorvos tagjának arról kell nyilatkoznia, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel.

Ezért a visszautasítás érvényességének ahhoz a feltételhez kötése, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás beszüntetését megelőzően orvosi bizottságnak kell megállapítania: a visszautasítás törvény által megkívánt feltételei fennállnak, az élethez való jog kiemelkedő alkotmányos értékére tekintettel nem tekinthető sem szükségtelennek, sem aránytalanak. Mivel pedig az orvosi bizottság a visszautasítás érvényességét illetően csak akkor tud véleményt kialakítani, ha a beteg hozzájárul az orvosi bizottság vizsgálatához, az annak megállapítására irányuló indítvány, hogy alkotmányellenes a törvény azon rendelkezése, mely szerint a betegnek a kezelés visszautasítására vonatkozó nyilatkozata nem vehető figyelembe, ha nem veti alá magát az orvosi bizottság vizsgálatának, megalapozatlan, ezért azt az Alkotmánybíróság elutasította.

3. Az indítványozók szerint „[a]z Eütv. 15. § (2) bekezdésében megállapított önrendelkezési jog 20. §-ra utalással való korlátozása (...) ellentétes (...) az emberi méltóságból következő önrendelkezési joggal. Az Eütv. 20. § (3) bekezdése ugyanis az ellátás visszautasításának jogát az életfenntartó vagy életmentő beavatkozások elvégzése tekintetében csak akkor engedi meg, ha a betegség az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül — megfelelő egészségügyi ellátás mellett is — halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Az önrendelkezési jog 20. § (3) bekezdésre utaló korlátozása kizárja pl. a beteg önrendelkezési jogának gyakorlását a végtagok amputációjának szükségessége esetében, ha annak végrehajtására nem gyógyíthatatlan betegség miatt kerülne sor. Az önrendelkezési jog e korlátozása nem egyeztethető össze az emberi méltóságból következő önrendelkezési elvvel.”

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Eütv. 20. § (1) bekezdése alapján nem lehet kétséges: a beteg, ha cselekvőképes, minden esetben megilleti az ellátás visszautasításának a joga, kivéve, ha e jog gyakorlása mások (tehát nem a beteg saját) életét vagy testi épségét veszélyeztetné. A 20. § (1) bekezdésének az a kitétele, mely szerint ez a jog a beteget „a (2)—(3) bekezdésben foglaltakra tekintettel” illeti meg, éppen azt teszi világossá, hogy a törvény nem csak a rövid időn belül halálhoz vezető gyógyíthatatlan betegségben szenvedő beteg számára teszi lehetővé a beavatkozás visszautasítását, hanem azon beteg számára is, aki, mint az indítványbeli példa szerinti végtag-amputáció előtt álló beteg, olyan ellátást utasít vissza, „amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be” [20. § (2) bekezdés].

Az orvosi beavatkozás visszautasítására az indítványozók által példaként felhozott végtag-amputáció előtt álló beteg esetében tehát, eltérően az indítványban foglaltaktól, nem az Eütv. 20. § (3) bekezdése tartalmaz rendelkezéseket, hanem a 20. § (2) bekezdése. Az Eütv. 20. § (2) bekezdése az olyan ellátás visszautasításának feltételeit szabja meg, melynek elmaradása esetén a beteg egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be. Az ilyen betegségben szenvedők általi visszautasítás feltételei egyszerűbbek, mint a beavatkozásnak a gyógyíthatatlan betegek általi visszautasításának feltételei. Az Alkotmánybíróságnak az álláspontja az, hogy az Eütv. 20. § (2) bekezdése szerinti visszautasításnak (ez vonatkozik az indítványban példaként említett amputáció előtt álló betegre) lényegében az az egyetlen feltétele, mely szerint a beavatkozás visszautasítása csak a beteg közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt kívánságára történhet, éppen a beteg érdekében fogalmaz meg biztosítékokat avégett, hogy az orvosilag indokolt beavatkozás valóban csak a beteg félreérthetetlen és utólag is bizonyítható kívánsága alapján maradjon el, ezért e korlátozás szükséges, és aránytalanok sem tekinthető.

Nem megalapozott tehát az indítványozóknak az az állítása, hogy „[a]z önrendelkezési jog 20. § (3) bekezdésre utaló korlátozása kizárja pl. a beteg önrendelkezési jogának gyakorlását a végtagok amputációjának szükségessége esetében, ha annak végrehajtására nem gyógyíthatatlan betegség miatt kerülne sor.”

Ezért az Alkotmánybíróság az Eütv. 15. § (2) és 20. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

4. Az indítványozók szerint az Eütv. 22. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezés a beteg önrendelkezési jogának az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével ellentétes korlátozása.

Bár az indítvány csak az Eütv. 22. § (4) bekezdésének alkotmányellenességét állítja, elbírálásához az Alkotmánybíróságnak a 22. § egyes bekezdései közötti összefüggés folytán át kellett tekintenie — anélkül, hogy azok

alkotmányosságáról állást foglalt volna — e §-nak az indítványokkal nem érintett rendelkezéseit is.

A 22. § (1) bekezdése lehetővé teszi a cselekvőképes személy számára, hogy későbbi esetleges cselekvőképessége esetére — tehát a jövőre nézve — közokiratban visszautasíthasson egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat, valamint hogy az olyan gyógyíthatatlan betegsége esetére, mely az orvostudomány állása szerint rövid időn belül megfelelő egészségügyi ellátás esetén is halálhoz vezet, visszautasíthassa az életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, továbbá, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők, visszautasíthasson egyes életfenntartó, életmentő beavatkozásokat is.

A 22. § (2) bekezdése szerint a cselekvőképes személy cselekvőképessége esetére közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki a törvény 22. § (1) bekezdés szerinti jogát helyette gyakorolja.

A 22. § (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a (2) és (3) bekezdés szerinti nyilatkozatok abban az esetben érvényesek, ha pszichiáter szakorvos szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg.

Végül az indítványozók által kifogásolt 22. § (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a 20. § (4) bekezdése szerinti bizottság nyilatkozik arról: a törvény 22. § (1) bekezdése szerinti feltételek fennállnak-e, továbbá, hogy a 22. § (2) bekezdése szerinti személy döntését annak következményei tudatában hozta-e meg.

Az indítványozók e rendelkezésben kifogásolják: a cselekvőképes személy arra vonatkozó rendelkezésének érvényességéhez, hogy cselekvőképessége esetére orvosi beavatkozást visszautasítson vagy a visszautasítás jogára más felhatalmazzon, még külön orvosi bizottsági jóváhagyás is szükséges annak ellenére, hogy a törvény rendelkezései szerint pszichiáter szakorvosnak már korábban igazolnia kellett: a cselekvőképes személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. E kettős jóváhagyás követelménye az, mely az indítványozók szerint az önrendelkezési jog indokolatlan korlátozását képezi.

Az Alkotmánybíróság rámutat: az indítvány az Eütv. 22. §-ának téves értelmezésén alapul. Az orvosi bizottság ugyanis nem ugyanabban a kérdésben foglal állást, mint a pszichiáter szakorvos — a cselekvőképes személy döntését cselekvőképessége esetére a döntés lehetséges következményeinek tudatában hozta-e meg —, hanem abban a kérdésben, hogy a cselekvőképes személy által az orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozóan másra átruházott jog alapján e másik, megbízott személy (a helyettes döntéshozó) a már cselekvőképessé vált megbízó helyett eljárva az orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó döntését annak következményei tudatában hozta-e meg. Következésképpen az Eütv., szemben az indítványozók állításával, nem kívánja meg, hogy ugyanannak a köve-

telménynek a meglétét két különféle testület, illetőleg orvos két különböző eljárásban ellenőrizze.

Nincsen tehát szó az önrendelkezési jog indokolatlan korlátozásáról. Ezért az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.

5. Az indítványozók szerint az Eütv. 23. § (1) bekezdése alkalmas arra, hogy a beteg önrendelkezési joga utóbb kétségbe vonható legyen, ezért e rendelkezés ellentétben áll az Alkotmány 2. § (1) bekezdése szerinti jogállami jogbiztonság követelményével és a beteg emberi méltósághoz való jogával.

Ezt az álláspontjukat a következőkkel indokolták:

Az Eütv. 20. § (2) bekezdése szerint az ellátás visszautasítására vonatkozó jog csak megfelelő alakosságok mellett gyakorolható. Ehhez képest a 23. § (1) bekezdésének az a további követelménye, hogy az ellátás visszautasítására, illetőleg beszüntetésére vonatkozó akaratnak világosan és meggyőzően kideríthetőnek kell lennie, az önrendelkezési jog lényegének korlátozása, ezért alkotmányellenes. Mivel e rendelkezés alkalmazása folytán a beteg önrendelkezési joga keretében hozott döntése utóbb kétségbe vonhatóvá válik, a jogbiztonság követelményével is ellentétes.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítvány az Eütv. rendelkezéseinek félreértésén alapul. A törvény 23. § (1) bekezdése ugyanis a 20. § (3) bekezdését hívja fel, a 23. § (2) bekezdését nem, így csak a 20. § (3) bekezdésében foglaltakra alkalmazható, mely a gyógyíthatatlan és rövid időn belül halálhoz vezető betegségben szenvedők jogát fogalmazza meg az életfenntartó, életmentő beavatkozás visszautasítására. A 23. § (1) bekezdésnek az a rendelkezése viszont, hogy a beavatkozás megszüntetésére, mellőzésére csak akkor kerülhet sor, ha a beteg erre irányuló akarata világosan és meggyőzően kideríthető, az államnak az emberi élet megóvását illetően fennálló intézményvédelmi kötelezettségén alapuló előírás, és semmiben sem korlátozza a beteg önrendelkezési jogát, továbbá a jogbiztonságot sem veszélyezteti.

Az Eütv. 23. § (1) bekezdése ezek szerint az indítványozók által hivatkozott Eütv. 20. § (2) bekezdésében foglaltakkal nincsen összefüggésben. Ezért az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.

X.

1. Az indítványozók a Btk. 166—168. §-aival kapcsolatban kétféle alkotmányossági kifogást fogalmaztak meg.

Egyrészt, álláspontjuk szerint annak folytán, hogy a törvényhozó megítélésük szerint nem hozta összhangba a Btk. 166—168. §-ait az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével, mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet állt elő. Ezt azzal indokolták, hogy az Alkotmánynak az 1989. évi XXXI. törvénnyel bekövetkezett módosításakor megalkotott 54. § (1) bekezdése szerinti emberi méltósághoz való jog magában foglalja az élethez és a méltósághoz való

jog közötti választás jogát is, a Btk-nak az emberölés különféle eseteit büntetni rendelő rendelkezései azonban 1989-et követően is hatályban maradtak, és változatlanul büntetéssel fenyegetik a gyógyíthatatlan betegek halálát kívánságukra vagy esetenként anélkül is elősegítő orvosokat. Bár az indítványozók nem fejtették ki részletesen, hogy megítélésük szerint az emberi méltóság megóvásának szándéka által motivált élet elleni cselekmények teljes dekriminalizálása vagy pedig privilegizált bűncselekménnyé átalakítása állna-e inkább összhangban az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével, a törvényhozó — álláspontjuk szerint — elmulasztotta a büntető törvény vonatkozó rendelkezéseit az Alkotmány 1989-től hatályos rendelkezéséhez hozzáigazítani.

Másrészt alkotmányellenesnek tartják, hogy a nem önrendelkezéssel aktív halálba segítés bizonyos eseteit a törvényhozó „méltányossági ölésként” nem különíti el az emberölés törvényi tényállásától, és nem kezeli privilegizált tényállásként azt az esetet, „(...) ha valaki a gyógyíthatatlan és szenvedő beteget kifejezett akarata hiányában méltányolható szánalomból segíti a halálba”.

2. Az Alkotmánybíróság e határozatában már állást foglalt abban: a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogának része, hogy életének befejezése összeegyeztethető legyen emberi méltóságával.

Nem tartotta azonban megalapozottnak az Alkotmánybíróság az indítványozóknak azt az álláspontját, mely szerint az emberi méltósághoz való jogot alkotmányos alapjogként elismerő 1989. évi alkotmánymódosítás óta a gyógyíthatatlan betegek arra vonatkozó joga, hogy életüket méltóságukkal összeegyeztethető módon fejezzék be, az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből levezethető olyan jog, melyet törvény nem korlátozhat.

Abban is állást foglalt az Alkotmánybíróság, hogy az emberi méltósághoz való jognak az indítványozók által sérelmezett korlátozását az államnak az élethez való jogra vonatkozó objektív intézményvédelmi kötelessége indokolja, és hogy e korlátozás terjedelme az élethez való jog kiemelkedő alkotmányos értékére tekintettel nem aránytalan, következésképpen nem alkotmányellenes.

Az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításának az Eütv. által 1997-ben történt lehetővé tételétől eltekintve tehát a törvény változatlanul tilalmazza, hogy a gyógyíthatatlan beteg kívánságára vagy anélkül is, emberi méltósághoz való jogának megóvása érdekében orvos vagy más vessen véget életének, illetőleg nyújtson segítséget ehhez. E tilalom az arra való hivatkozással, hogy a gyógyíthatatlan beteg korlátozásnak alá nem vethető alkotmányos joga az élete és méltósága közötti választás során más segítségét vegye igénybe, az Alkotmánybíróság e határozatának IV—VII. részében részletesen kifejtett álláspontjára tekintettel — melynek lényege, hogy itt nem korlátozható jogról van szó — nem tekinthető alkotmányellenesnek.

E tilalom megszegőit a Btk. mellett más (így polgári jogi, munkajogi és közigazgatási) jogszabályok is súlyos joghátrányokkal fenyegetik. Mindazonáltal az Alkotmánybíróság álláspontja az, hogy az élethez való jog kiemelkedő alkotmányos értékére tekintettel semmiképpen nem tekinthető indokolatlannak, hogy a törvényhozó e tilalom megszegőivel szemben büntetőjogi szankciókat is kilátásba helyezzen.

Nem megalapozott tehát az indítványozók azon állítása, mely szerint mulasztásban megnyilvánuló alkotmányserítésre került sor annak folytán, hogy a törvényhozó az 1989. évi alkotmánymódosítást követően a Btk. rendelkezéseit nem igazította hozzá az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséhez.

3. Az Alkotmánybíróság nem tartja az indítványozóknak azt az álláspontját sem megalapozottnak, mely szerint annak folytán is mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet állt elő, hogy a törvényhozó az 1989. évi alkotmánymódosításra tekintettel nem különítette el az önrendelkezési aktív halálba segítséget az emberölés törvényi tényállásától. Nem következett be mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet annak folytán sem, hogy a törvényhozó nem szankcionálta privilegizált tényállásként azt, ha valaki a gyógyíthatatlan és szenvedő beteget kifejezett akarata hiányában méltányolható szánalomból segíti halálba.

Az Alkotmánybíróság megállapítja: minthogy az Alkotmány szövegébe az 1989. évi alkotmánymódosítás során beiktatott emberi méltósághoz való jog nem szolgál alapul olyan következtetés levonásához, hogy a törvényhozó ennek alapján köteles volna elkülöníteni az önrendelkezési aktív halálba segítséget az emberölés büntetőjogi tényállásától, továbbá, hogy a korábbinál enyhébben kellene szankcionálnia a gyógyíthatatlan beteg iránti szánalomból elkövetett ölési cselekményeket, nem következett be mulasztásban álló alkotmányserítés. A gyógyíthatatlan beteg halálának előidézésében közreműködő személyek indítékait a bíróság a büntetés kiszabás körében értékelheti.

Ezért az Alkotmánybíróság a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet megállapítására irányuló indítványokat elutasította.

XI.

Az Alkotmánybíróság az Eütv. illetőleg a Kormányrendelet egyes rendelkezéseire vonatkozó további indítványokat az alábbiak szerint bírálta el:

1. Az indítványozók szerint az Eütv. 17. § (1) bekezdés *a)* pontja sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdése által deklarált jogállamiság részét képező jogbiztonságot.

Az Alkotmánybíróság megállapítja: az indítvánnyal érintett rendelkezés az Eütv. II. Fejezetének a beteg jogait és kötelezettségeit összefoglaló 2. Címén belül az önrendelkezéshez való jogra vonatkozó 15—19. §-ok egyik

rendelkezése. Az önrendelkezéshez való jog alapvető szabálya az, hogy a beteg szabadon döntheti el, mely beavatkozásokba egyezik bele, illetőleg melyeket utasít vissza [15. § (2) bekezdés]. A törvény a cselekvőképes beteg számára megadja azt a jogot is, hogy közokiratban vagy teljes bizonyító magánokiratban megnevezheti azt a személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetőleg a visszautasítás jogát gyakorolni [16. § (1) bekezdés *a)* pont]. Ehhez a rendelkezéshez fűzi a törvény 17. § (1) bekezdésének *a)* pontja az indítványozók által kifogásolt azt a rendelkezést, hogy ha a beteg egészségi állapota következtében beleegyező nyilatkozat megtételére nem képes és a 16. § (1) bekezdés *a)* pontja szerinti személy nyilatkozatának beszerzése késsedelemmel járna, a beavatkozásba történt beleegyezést vélelmezni kell.

Az indítvány szerint az Eütv. 17. § (1) bekezdés *a)* pontjában szereplő „késsedelemmel járna” olyan pontatlan megfogalmazás, mely a belőle fakadó jogbizonytalanság miatt az önrendelkezési jog teljes kiüresítésére alkalmas. Az indítványozók úgy érvelnek, hogy egy nyilatkozat beszerzése mindig jelent bizonyos késsedelmet, a törvény azonban nem tisztázza, milyen várható káros következményekre tekintettel lehet mellőzni a beteg rendelkezési jogának gyakorlását.

Az indítvány nem megalapozott.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint azoknak a helyzeteknek a törvényi definíciója, melyekre tekintettel a beteg által megjelölt személy nyilatkozatának beszerzését a késsedelem veszélye miatt mellőzni lehet, a gyógyító tevékenységek során előadódó felsorolhatatlanul nagyszámú és egymástól is eltérő helyzetek természetére tekintettel nem elvárható a törvényhozótól. A késsedelem fogalmának törvényi behatárolása ezért óhatatlanul leszűkítené az orvosilag indokolható és szükséges beavatkozások elvégezhetőségének lehetőségét is. A törvény megalkotásakor ugyanis nem előreláthatóak, ezáltal nem definiálhatóak kimerítő módon mindazok a helyzetek — például hogy a beteg által megnevezett személy ismeretlen helyen távol van, melyek folytán az Eütv. 17. § (1) bekezdés *a)* pontja alkalmazható lehet.

Az Alkotmánybíróság álláspontja az, hogy éppen a késsedelem fogalmának a törvény általi kimerítő, felsorolásszerű meghatározása válhatna a jogbiztonság kárára annak folytán, hogy a gyakorlatban mindig újabb és újabb olyan helyzet merülhet fel, melyre a törvényhozó nem gondolhatott, és ezért nem tette lehetővé a beteg által kijelölt személy nyilatkozatának mellőzését. Ez pedig a törvény rendelkezéseinek gyakori kiegészítését tenné szükségessé.

A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.

2. Az indítványozók szerint az Eütv. 18. § (2) bekezdésének „vagy az (1) bekezdés *b)* pontja szerinti esetben” szövegrésze ellentétes az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével és a 2. § (1) bekezdéssel.

Az Eütv. 18. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha az invazív beavatkozás során a beavatkozás olyan kiterjesztésének szükségessége merül fel, mely a beteg valamely szervének vagy testrészének elvesztéséhez vagy funkciójának teljes kieséséhez vezetne, a beavatkozás kiterjesztése a beteg abba való beleegyezésének hiányában csak közvetlen életveszély fennállása esetén vagy akkor végezhető el, ha annak elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene.

Az indítványozók szerint a beteg beleegyezésének hiányában a beavatkozás ilyen kiterjesztésének nem lehet elégséges indoka, hogy annak elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene, mert e törvényi rendelkezés a beteg önrendelkezési jogának lényegét az Alkotmány 2. § (1) bekezdése által meghatározott jogállami jogbiztonság kívánalmával ellentétes módon korlátozza.

Az indítvány nem megalapozott.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a törvény 18. § (1) és (2) bekezdésének egymásra tekintettel elvégzett elemzéséből vitathatatlan az a törvényhozói szándék, hogy az invazív beavatkozás kiterjesztésének a törvény által szabályozott mindkét esetben a beteg önrendelkezési jogának csupán a beteg érdekében feltétlenül szükséges, minimális korlátozása megengedett. Ennek megfelelően az invazív beavatkozás kiterjesztésére csak akkor kerülhet sor, ha az nem volt előrelátható, ezért arról a beteg nem kaphatott előzetesen tájékoztatást, és azt a 18. § (1) bekezdés által szabályozott esetben (a beavatkozásnak a szerv vagy testrész elvesztésével vagy funkciójának teljes kiesésével nem járó kiterjesztése) sürgős szükség fennállása indokolja, vagy annak elmaradása a beteg számára indokolatlanul súlyos terhet jelentene; a 18. § (2) bekezdés által szabályozott esetben (a beavatkozásnak valamely szerv vagy testrész elvesztésével vagy funkciójának teljes kiesésével járó kiterjesztése) pedig csak közvetlen életveszély esetében, vagy ha annak elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene.

Az indítványozók által kifogásolt kifejezés — a „beteg számára aránytalanul súlyos terhet” — kétségtelenül bizonyos mérlegelési sávot hagy az invazív beavatkozást végző orvos számára annak megítélésében, mi tekintendő olyan aránytalanul súlyos tehernek, mely a beteget a beavatkozás kiterjesztésének elmaradása folytán érné. Az Alkotmánybíróság azonban rámutat: az invazív beavatkozásokat szükségessé tevő betegségek eltérő természete, a beteg életkora, általános állapota, az orvostudomány mindenkori állása és számos más, csak az adott beavatkozásnál előadódó körülmények meghatározhatatlanul széles spektruma folytán nem várható el a törvényhozótól, hogy a beavatkozások egyes fajtáira külön-külön határozza meg, milyen esetekben kellene a beteg számára aránytalanul súlyos tehernek tekinteni a beavatkozás kiterjesztésének elmaradását. Az invazív beavatkozások természete folytán éppen a beavatkozás kiterjesztése feltételeinek a kelleténél merevbb szabályozása válhatna az eredményes orvosi beavatkozás kor-

látjává. Az Alkotmánybíróság ezzel kapcsolatban rámutat arra is, hogy az invazív beavatkozás során előadódó váratlan helyzetekben tanúsított orvosi magatartást illetően az Eütv. 18. §-án kívül az orvosi hivatás gyakorlásának szabályai, az orvosi etika, valamint a jogi felelősségre vonatkozó normák széles spektruma együttesen hivatottak arra, hogy az invazív beavatkozás kiterjesztésének szükségessége esetén a beteg önrendelkezési jogát messzemenően figyelembe vegyék.

Az Eütv. által használt, és az indítványozók által kifogásolt „aránytalanul súlyos terhet” kifejezés alkotmányossági megítélésével kapcsolatban végül az Alkotmánybíróság arra is rámutat, hogy az Eütv. több rendelkezéséből, így a 13. § (1) és (2) bekezdéséből és a 15. § (3) bekezdéséből is következik, hogy a beteg a beavatkozáshoz történő beleegyezést megelőzően széles körű tájékoztatásra jogosult orvosától, melynek során — a törvény helyes értelmezése szerint — betegségétől és a beavatkozás természetétől függően arról is tájékoztatást kell kapnia, hogy az invazív beavatkozás során felmerülhet a beavatkozás kiterjesztésének a szükségessége is.

Ezért az Eütv. 18. § (2) bekezdésének az indítványozók által kifogásolt szövegrésze nem sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdése által meghatározott jogállami jogbiztonság követelményeit.

Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.

3. Az indítványozók szerint az Eütv. 15. §—19. §-aiban foglalt önrendelkezési szabályok összességükben tartalmilag ellentétesek az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével és a 8. § (2) bekezdésével, ezért kérték ezek megsemmisítését. Ezzel kapcsolatban azonban határozott indítványt, melyből az álláspontjuk alapjául szolgáló indokaik kitűntek volna, nem fogalmaztak meg. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság ezt az indítványt az Abtv. 22. § (2) bekezdése figyelemmel érdemi vizsgálat nélkül visszautasította.

4. Az indítványozók azzal az indokkal kezdeményezték a Kormányrendelet egyes rendelkezéseinek megsemmisítését, hogy azok az Eütv. általuk alkotmányellenesnek tartott rendelkezéseinek végrehajtására vonatkoznak. A Kormányrendelet általuk megjelölt rendelkezéseinek alkotmányellenességére vonatkozó indítványaikat további érvekkel nem támasztották alá.

Az Alkotmánybíróság az Eütv.-nek azokat a rendelkezéseit, melyekhez a Kormányrendelet sérelmezett rendelkezései kapcsolódnak, illetőleg amelyek végrehajtásáról intézkednek, a fentiek szerint nem találta alkotmányellenesnek, Pusztán ezen az alapon ezért a Kormányrendelet e rendelkezései alkotmányellenességének megállapítására nem kerülhetett sor. Mivel a Kormányrendelet egyes rendelkezéseinek alkotmányellenességét állító indítványuk mellett az indítványozók más érvet nem hoztak fel, az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.

Az Alkotmánybíróság e határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét az abban tárgyalt kérdések alkotmányos jelentőségére tekintettel rendelte el.

Dr. Németh János s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke, előadó alkotmánybíró

Dr. Bagi István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bihari Mihály s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czúcz Ottó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Erdei Árpád s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Harmathy Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Strausz János s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszkyne
dr. Vasadi Éva s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: 1236/B/1993.

Dr. Tersztyánszkyne dr. Vasadi Éva alkotmánybíró párhuzamos indokolása

Az Alkotmánybíróság többségi határozatának az indítványokat elutasító rendelkezéseivel egyetértek.

Az Alkotmány nem igényli a kezelés visszautasítása Eütv.-ben foglalt jogának tágítását. Egyetértek ezért a határozatnak azzal a rendelkezésével, hogy nem jelenti az önrendelkezési jog alkotmányellenes korlátozását az, hogy az Eütv. nem teszi lehetővé az élet orvosi segítséggel történő befejezését a gyógyíthatatlan betegek számára sem. Egyetértek azzal is, hogy az életfenntartó vagy életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogot nem korlátozza az Eütv. alkotmányellenesen.

A határozat rendelkezéseihez kapcsolódó indokolással azonban csak részben értek egyet. Emellett különösen fontosnak tartom annak hangsúlyozását, hogy a határozat az Eütv. rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatát csupán az indítványok tartalmának és irányultságának megfelelően (III. rész 6. pont) végezte el.

Ez azt jelenti, hogy a határozat azt vizsgálta: alkotmányellenes-e az, hogy tilos a gyógyíthatatlan beteg halálát — kívánsága hiányában — elősegíteni az életmentő, életfenntartó beavatkozás beszüntetésével; továbbá nem köteles-e a jogalkotó a gyógyíthatatlan beteg élete (akár tevőleges, akár passzív közrehatással történő) befejezésének egyéb, de jelenleg az Eütv.-ben nem szereplő módozatait is biztosítani a beteg kívánsága alapján.

Elfogadom, hogy az Abtv. 20. §-a és a 22. § (2) bekezdése értelmezhető úgy is, ahogyan azt a határozat teszi: az

Alkotmánybíróságot vizsgálódásában köti az indítványok tartalma és irányultsága. Így a jelen ügyben — erre irányuló indítvány hiányában — nyitva maradt az a kérdés, hogy összeegyeztethető-e az élethez való joggal az Eütv. ama szabályai, melyek — közvetve vagy közvetlenül — lehetővé teszik, hogy ne a beteg döntsön befolyásmentesen, hanem helyette más személyek döntsenek az ellátás visszautasításáról az életfenntartó vagy életmentő beavatkozásokat illetően [Eütv. 20. § (4) bekezdése, Eütv. 22. § (2) bekezdése].

A határozat indokolásától eltérően a rendelkező részben foglalt döntéseket a következőkkel támasztom alá:

Azonosulva az Alkotmánybíróság korábbi döntéseivel, meggyőződésem szerint az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb alkotmányos érték. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele [23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 88, 93.].

Így gondolom, hogy a méltóság az emberi étellel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 309.].

A jelen ügyre nézve a fenti megállapításokból az a következtetés adódik, hogy az élethez való jog alkotmányellenes korlátozását jelentené, ha az Eütv. lehetővé tenné — akár a beteg kívánságára, akár e nélkül — az élet orvosi segítséggel történő befejezését a gyógyíthatatlan betegek számára, legyen szó akár tevőleges, akár passzív segítségről. Azaz nemcsak nem alkotmányellenes az önrendelkezési jog e korlátozása, hanem éppen fordítva: az élet orvosi segítséggel történő befejezését lehetővé tévő szabály lenne az élethez való joggal összeegyeztethetetlen. Ebben az összefüggésben az önrendelkezési jog nem terjed ki arra, hogy személyes döntéséhez az egyén mást vagy másokat igénybe vegyen.

Igaz, hogy az emberi méltósághoz való jog csak az emberi státusz meghatározójaként, az élethez való joggal fennálló egységében abszolút és korlátozhatatlan, de anyajog mivoltából levezetett egyes részjogai (mint pl. az önrendelkezéshez és a személy testi integritásához való jogok) az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint, más alapjoghoz hasonlóan, korlátozhatók [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376, 383.].

A konkrét esetben azonban valamennyi indítványozó — és ennek nyomán a határozat is — éppen az élethez való joggal szemben hivatkozik a méltóságra.

A többségi határozat indokolása abból indul ki, hogy a méltó halálhoz való jog — mivel ez az élet saját elhatározásból való befejezésének összefüggésében merül fel — nem az élethez való joggal fennálló egységben jelentkezik és az emberi méltóság sérelme következik be azáltal, hogy bár a beteg gyógyíthatatlan, az élet nem ér véget azon a ponton, ahol élete konfliktusba kerül méltóságérzetével (V. rész 1. pont).

Nem csak az egészséges emberi élet rendelkezik végtelesen méltósággal, hanem a kora vagy egészségügyi állapota miatt magatehetetlen személy méltósága sem korlátozható. Minden ember méltósága egyenlő, még akkor is, ha ezt a beteg a betegsége elviselésével járó súlyos testi, lelki szenvedés, kiszolgáltatottság és reménytelenség érzése folytán, személy szerint esetleg másként éli meg. A méltósághoz való jog nem azonosítható a méltóságérzettel. Az ember fogalmilag nem kerülhet olyan helyzetbe, hogy élete és méltósága között választani tudjon: ha „méltóságát megőrzendő” lemond az életről, akkor ezzel méltósága is megszűnik. Az élet és a méltóság tehát fogalmilag elválaszthatatlan. Így az emberi méltóság fogalmának téves értelmezése tükröződik minden olyan megfogalmazásban, mely az élet és a méltóság közötti konfliktus és választás lehetőségét felveti. Meggyőződésem szerint beláthatatlan veszélyeket hordoz magában minden olyan megközelítés, mely az emberi élet feltétlen méltóságát nem ismeri el.

Nem értek egyet a határozatnak az indokolás elméleti megalapozására irányuló azzal a megállapításával sem, hogy a saját halálról való döntés (IV. rész 6.1. pont) — miként az öngyilkosság is — az önrendelkezési jog része. Az emberi méltósághoz való jogból, illetve az abból levezetett önrendelkezési jogból nem következik a saját halálról való döntés joga, sem pedig öngyilkosság elkövetéséhez való jog; ilyen jogok nem léteznek.

Nem az önrendelkezési jogból következik az, hogy az öngyilkosságot elkövetőket nem érhet hátrányos intézkedések, hanem abból, hogy az öngyilkosság olyan jogon kívüli szituáció, amelyet a jog nem büntet, de nem is támogathat.

A többségi határozat ebben az összefüggésben tévesen hívja fel az állam világnézeti semlegességének elvét, amikor arra hivatkozik, hogy a világnézeti szempontból semleges, alkotmányos alapokon álló jogrendszer sem helyes, sem helytelenítő álláspontot nem foglalhat el az ember saját életének befejezését elhatározó döntésével kapcsolatban. Az állam semlegessége semmiképpen nem zárja ki azt, hogy alapvető, az Alkotmányban is megnyilvánuló értékek és jogok iránt elkötelezett legyen; az állam igenis elfoglalhat határozott álláspontot az élet mellett, sőt köteles az élet mellett állást foglalni.

Az élethez való jog elfogadhatatlan relativizálását jeleníti ezért az olyan megfogalmazások, melyek az eutanáziával kapcsolatos döntés kulturális kötöttségére utalnak (pl.

VI. rész 3. pont), és azt sugallják, hogy az életről való gondolkodás a jövőben alapvetően megváltozhat. Az élet jogi védelme a jövőben tágulhat (így a méhmagzat jogainak teljesebb elismerésének irányában), azonban határozottan gátat kell szabni minden olyan megközelítésnek, mely — formálisan az önrendelkezési jogra vagy más jogokra, a gyakorlatban azonban esetleg gazdasági érdekekre való hivatkozással — az élet védettségének csökkenéséhez vezet. Beláthatatlan következményekkel járna, ha csak résznyire is ajtót nyitna a jogalkotó az „értékes” és a „kevésbé értékes” élet közötti különbségtétel előtt.

Az Alkotmány az élethez való jogot védi. Az emberi méltósághoz való jogból, illetve az abból eredeztetett önrendelkezési jogból nem vezethető le sem a más személy keze általi, sem az állam segítségével történő elhalálozáshoz való jog, és a „méltó halálhoz való jog” sem, hanem csak az, hogy a betegeknek lehetőséget kell biztosítani bizonyos beavatkozások meghatározott feltételek mellett történő visszautasításához.

Úgy gondolom, hogy az önrendelkezési jog érvényesülésére vonatkozó törvényi szabályozás területén a még alkotmányos és a már alkotmányellenes szabályozás közötti határvonal egyszer s mindenkorra adott. Az a szabályozás alkotmányos, amely a tájékozott, személyes, minden külső kényszertől és befolyástól mentes, szabad döntés lehetőségét biztosítja a visszautasításról. A kezelésnek az ilyen visszautasítása nem a halált idézi elő, hanem elfogadja, hogy nem tudja azt megakadályozni. Ami ennél többet jelent a vizsgált körben, az alkotmányellenes, mert az Alkotmány az élethez való jog korlátozását kizárja. A halálos betegek és haldoklók élettől való szándékos megfosztása, bármilyen cselekedet vagy mulasztás, amelynek célja, hogy közvetlenül vagy közvetve halált okozzon, tilos kell hogy maradjon.

A fentiekre tekintettel, álláspontom szerint az emberi méltósághoz való jog érvényesülése szempontjából nem szükséges a kezelés visszautasításának jogát az Eütv.-ben jelenleg meglévőhöz képest kiterjesztőbben szabályozni.

Dr. Tersztyánszky dr. Vasadi Éva s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Holló András alkotmánybíró párhuzamos indokolása és különvéleménye

I.

1. Egyetértek a határozat rendelkező részének 1.2.4. és 5. pontjaival, valamint e pontokhoz kapcsolódó indokolásokkal.

A határozat rendelkező részének 1. pontjában elutasítja azt az indítványt, amely szerint az Eütv. alkotmányelle-

nesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogát azáltal, hogy nem teszi lehetővé számukra életük orvosi segítséggel történő befejezését.

A határozat rendelkező részének 1. pontjához fűzött indokolással kapcsolatban — részben azon túl — az alábbiakat jegyzem meg:

2. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint az Alkotmánybíróság akkor is megállapítja az alkotmánysértő mulasztást, ha a vizsgált szabályozás — tartalmilag — alkotmánysértő módon hiányos, azaz nem tartalmaz olyan garanciális szabályokat, amelyek az Alkotmányból közvetlenül levezethetők. [22/1995. (III. 31.) AB határozat, ABH 1995, 108, 113.; 2/2000. (II. 25.) AB határozat, ABH 2000, 25, 33.]

A határozat megállapítása szerint „...a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogának érvényesülésére vonatkozó törvényi szabályozás területén a még alkotmányos és már alkotmányellenes szabályozás közötti határvonal nem egyszer s mindenkorra adott; az ismeretek szintje, az intézmények állapota, fejlettsége-fejletlensége és egy sor további tényező befolyással lehet a kérdés alkotmányosságának megítélésére.” (V. 3. pont)

Álláspontom szerint az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében deklarált emberi méltósághoz való jogból, ezen belül: az alkotmánybírósági gyakorlat által kiértelmezett önrendelkezési jogból kényszerítően következik a passzív eutanázia (a visszautasítási jog) törvényi biztosítása. Ennek hiányában — az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján — meg kellett volna állapítani a törvényhozás alkotmánysértő mulasztását. Az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jognak ennél szélesebb értelmezése az állam objektív életvédelmi kötelezettségének, e kötelezettség mértékének, határának és tartalmának meghatározása a törvényhozó mérlegelésétől függ. Az önrendelkezési jog jelenlegi alkotmányos igazolása — határának megvonása — nem zárja ki az önrendelkezési jog — pro futuro — alkotmányosan lehetséges, megfelelő garanciákkal biztosított szélesebb értelmezését. Az önrendelkezési jog alkotmányjogi fogalma ugyanis nem szűkíthető le az önrendelkező „aktív” és a rendelkezéssel érintett fél kizárólag „passzív” magatartási viszonyára. Az anya önrendelkezési joga alkotmányosságának alkotmánybírósági értelmezéséből is következik [48/1998. (XI. 23.) AB határozat, ABH 1998, 333.], hogy az önrendelkezési jogon alapuló jogviszony, a „rendelkezés” nem csak a másik fél passzív magatartását idézheti csak elő, hanem az orvos tevőleges segítségét is. (A magzatát megtartani nem kívánó anya alkotmányosan elismert önrendelkezési joga kifejezetten aktív orvosi beavatkozást eredményez.)

Az alkotmánybírósági gyakorlat ismeri a „nem feltétlenül alkotmányellenes” értékelést. [95/B/1990. AB határozat, ABH 1993, 515, 523; 35/1991. (X. 23.) AB határozat, ABH 1991, 266, 268; 57/1995. (IX. 15.) AB határozat, ABH 1995, 284, 286.] Az Alkotmánybíróság több határozatában utalt arra, hogy a törvényhozó mérlegelési körébe tartozik

a szabályozás bővítése „eshetőlegesen alkotmányos” irányban. Következésképpen, ami nem feltétlenül alkotmányellenes — a pro futuro szabályozást illetően —, az az alkotmányos szabályozás lehetséges tartományát is jelentheti. Az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jog jelenlegi alkotmányos határa (az alkotmánysértő mulasztás elutasításával) nem zárja ki, nem teszi feltétlenül alkotmányellenessé az önrendelkezési jog esetleges, jövőbeni tágabb értelmezését. Ennek eldöntése a törvényhozás szabadságába tartozik.

II.

1. Nem értek egyet a határozat rendelkező része 3. és 6. pontjával és a hozzájuk tartozó indokolással. A felhívott törvényi és ezekkel szoros összefüggésben lévő Kormányrendelet rendelkezéseit meg kellett volna semmisíteni.

2. Az Alkotmánybíróságnak az ellenőrzött (demokratikus) közhatalomgyakorlás garanciának meghatározása mellett fontos funkciója az egyén önmeghatározásának, meggyőződése szerinti életvitele alapvető jogi feltételeinek biztosítása. Az alapjogok deklarációja (biztosítása) az emberi méltóság megőrzésének szolgálatában áll. Ezáltal válik az emberi méltósághoz való jog minden más jog (alapjog) lényeges tartalmának részévé.

Az Alkotmány 54. §-ából az következik, hogy mindenkinek legszemélyesebb joga az önmegvalósítás, az önértékelés és ezen belül saját életéről, életének alakításáról való döntés. E folyamatot vezérlő belső meggyőződés az emberi méltóság része, olyan tartomány, amely nem állhat sem az állam, sem más kényszerítő hatalom alatt: az érinthetetlen lényeg. Ez fakad az élethez és az emberi méltósághoz való jog egységéből, oszthatatlanságából.

Az emberi méltóság abszolút jellegű tartalmát a minden ember egyenlő méltósága testesíti meg [35/1995. (VI. 2.) AB határozat, ABH 1995, 163, 166.]. Az emberi méltóság abszolút, korlátozhatatlan jogából levezett önrendelkezési jog [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 45.] — tartalma szerint — eltérő hangsúllyal, szereppel kell, hogy érvényesüljön.

Az önrendelkezési jog súlyát, szerepét tartalmi irányultsága határozza meg. A házasságkötés szabadsága [19/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 115.] a fél perbeli részvételével kapcsolatos rendelkezési jog [22/1992. (IV. 10.) AB határozat, ABH 1992, 122.], valamint a pernyertességből folyó rendelkezési jog [4/1998. (III. 1.) AB határozat, ABH 1998, 41.] nyilván más szerepét, súlyát jelenti az önrendelkezési jog érvényesülésének, mint az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jog.

Az Alkotmánybíróságnak a véleménynyilvánításhoz való jog kiemelt kezeléséhez hasonlóan, az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jog tekintetében is — úgyszintén kiemelt szerepére — figyelembe veendő a korábban alkalmazott mérce: e jogot korlátozó törvényeket

is „megszorítóan kell értelmezni.” [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 178.] Az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jogként az 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) által elismert passzív eutanáziának az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerinti védelmét ebben az összefüggésben tartom indokoltnak értelmezni.

3. A passzív eutanázia az életfenntartó kezelés visszautasítása az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jog (a továbbiakban: önrendelkezési jog) alkotmányosan igazolt tartománya. Szélesebb értelemben: az önrendelkezési jog egyben választást is jelent a visszautasítás jogának érvényesítése vagy az életfenntartó kezelés igénylése között. Az élet megtartásával járó méltóságsérelem, e veszteség megítélése az egyén önrendelkezési jogának része.

Az ügyet alapjaiban eldöntő kérdés tehát az, hogy az állam tiszteletben tartja-e az önrendelkezési jog lényeges tartalmát, azt szükséges és arányos mértékben korlátozza -e. A probléma eldöntéséhez — az állam életvédelmi oldaláról — tisztázásra szorul, hogy a passzív eutanázia ismertett formájában az állam életvédelmi kötelezettségének mi a tartalma:

a) az önrendelkezési jog érvényesítéséhez szükséges garanciák biztosítása azért, hogy olyan jogi feltételrendszer alakítson ki, amelyben az önrendelkezés (mindenki más) befolyásától függetlenül tudjon érvényesülni (az esetleges visszaélések megakadályozása céljából), vagy

b) az állam életvédelmi kötelezettsége ettől több: az állam életvédelmi kötelezettségének ellensúlyt kell-e képezni az önrendelkezéssel szemben.

4. Az önrendelkezési jog korlátozásának alkotmányosságát az Alkotmánybíróság által kimunkált „szükségességi” és „arányossági” mérce alapján kell megvizsgálni.

Az önrendelkezési jog objektív intézményvédelmi oldala — az Alkotmánybíróság értelmezése alapján [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 302—303.] — az állam alapjogvédelmi kötelezettsége, amely arra irányul (mivel itt az egyén életét nem másokkal szemben kell megvédeni), hogy biztosítsa az alapjog (önrendelkezési jog) tényleges érvényesülését. Az államnak garantálnia kell a jog érvényesülésének garanciális feltételeit, a visszaélések lehetőségének elhárítását, hogy valóban az érintettek rendelkezzenek saját életük utolsó stádiuma felett.

A passzív eutanáziának az Eütv.-ben szabályozott eljárása, a határozatban is felhívott rendelkezések szükségtelesen és aránytalanul korlátozzák a gyógyíthatatlan beteg önrendelkezési jogát, az életfenntartó kezelés visszautasítását:

a) Az Eütv. 20. § (3) bekezdése a visszautasítás jogát az olyan súlyos betegségben szenvedők esetében biztosítja, amely betegség gyógyíthatatlan és rövid időn belül halálhoz vezet. A „rövid időn belül” kitétel olyan határozatlan fogalom, amely értelmezési nehézségeket, adott esetben önkényes értelmezést is eredményezhet. Az Alkotmány-

bíróság több határozatában, az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiságból levezetett jogbiztonság lényeges részének értelmezte a normavilágosság követelményét. [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 84; 26/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 135, 142.]

A hivatkozott kitétel az értelmezési nehézségek mellett indokolatlanul kizárja az önrendelkezési jogból a gyógyíthatatlan és emiatt halálhoz vezető betegségben, nagy fájdalmakat elviselve szenvedőket. (Az orvostudomány remélt fejlődését, a gyógyíthatatlan betegségek gyógyíthatóvá válásának indokolt szempontját mint feltételt az önrendelkezési jog alkotmányos tartalma szempontjából — a várható eredmény időbeli bizonytalansága miatt — nem indokolt figyelembe venni.)

b) Az Eütv. 20. § (4) bekezdése szerint, annak ellenére, hogy írásban — az Eütv. 20. § (2) bekezdésének előírásának megfelelően — a beteg nyilatkozott a visszautasítás tárgyában, a törvényhozó mintegy automatikusan kétségbe vonva a beteg belátási képességét, háromtagú orvosi bizottság vizsgálatát, aktív szerepét írja elő. A belátási képesség automatikus kétségbevonására utal a hivatkozott törvényi rendelkezés azon kitétele, miszerint a bizottsági vizsgálat elutasítása a beteg korábban tett [Eütv. 20. § (2) bekezdés] visszautasító nyilatkozatát, rendelkezési jogát semmissé nyilvánítja. Amennyiben az orvosi bizottság egyhangú döntése igazolja a törvényi feltételeket [Eütv. 20. § (3) bekezdését] a betegnek az orvosi bizottság nyilatkozatát követően három napon belül, két tanú előtt ismételt ki kell nyilvánítania a kezelés visszautasítását. A törvény erejénél fogva történő bizottsági kirendelés helyett elégséges lenne a belátási képesség „kétség esetén” törvényi feltételének beiktatása, ami itt — szemben a később részletezendő Eütv. 23. § (1) bekezdésével — szükséges és arányos korlátozása lenne az önrendelkezési jognak.

A beteg újbóli nyilatkozatra kötelezése viszont szükségtelesen korlátozza önrendelkezési jogát.

c) Az Eütv. 20. § (7) bekezdésének alkotmányosságát az indítványozó nem kifogásolta. Az Alkotmánybíróság állandóan követett gyakorlata [3/1992. (I. 23.) AB határozat, ABH 1992, 329, 330; 25/1993. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1993, 188, 193; 10/2001. (IV. 12.) AB határozat, ABH 2001, 123, 149.], hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezésekkel tartalmilag szorosan összefüggő rendelkezéseket is vizsgálata körébe vonja. A hivatkozott (7) bekezdés szerint, ha minden törvényi feltételnek megfelel a beteg rendelkezése a visszautasítás tárgyában, akkor is „meg kell kísérelni” döntésének megváltoztatását. Ez a rendelkezés lényegében figyelmen kívül hagyja, nem értékeli alkotmányos alapjogként a beteg önrendelkezési jogát; e jog lényeges tartalmának korlátozását jelenti, ezért alkotmányosértő.

d) Hasonlóképpen az alapjogi tartalom törvényi szintű relativizálása az Eütv. 23. § (1) bekezdése, amely a 20. § (3) bekezdésére hivatkozva mintegy elvont, parttalan értelmezést lehetővé tevő kitételként fogalmazza meg, hogy a hivatkozott törvényi rendelkezéseknek megfelelő önrendelkezési jog érvényesülésére „csak abban az esetben ke-

rülhet sor, ha a beteg erre irányuló akarata világosan és meggyőző módon kideríthető. Kétség esetén a beteg később tett nyilatkozatát kell figyelembe venni”.

A hivatkozott törvényi rendelkezés idézett első mondata az önrendelkezési jog súlyos korlátozása. Az Eütv. szerint szabályosan (nem alkotmányosan!) lefolytatott eljárási rend éppen a törvény szándéka szerinti „világos és meggyőző” akarat-kijelentés megalapozását szolgálja. Az idézett rendelkezés éppen ezt az eljárást relativizálja, mintegy „félreteszi” és újraindítja.

A második mondat nehezen értelmezhető, mivel a beteg nyilatkozatát bármikor visszavonhatja. [Eütv. 20. § (4) bekezdés utolsó mondat]

5. Összegezve megállapítható:

Az Eütv. hivatkozott rendelkezései jelentős, alkotmányosan nem indokolható ellensúlyt képezve, szükségtelenül és aránytalanul korlátozzák az élet méltó befejezésére irányuló önrendelkezési jogot, ezáltal kiüresítve annak lényeges tartalmát.

Az állam objektív életvédelmi kötelezettségének (az Eütv. koncepciójának) arra kell irányulnia, hogy az önrendelkezési jog befolyástól mentesen — alkotmányosan szükséges korlátozás mellett — az érvényesülését biztosító jogi eljárás útján, valóságos jogként nyerjen elismerést.

Mindezekre tekintettel az Eütv. alkotmánysértő 20. § (3), (4) és (7) bekezdését, valamint az ehhez kapcsolódó, az alkotmánysértő (3) bekezdésre utaló 20. § (1) bekezdését az utalás tekintetében pro futuro meg kellett volna semmisíteni. Hasonlóképpen megsemmisítendő lett volna a Kormányrendeletnek a határozat rendelkező része 6. pontjában felhívott — az Eütv. általam alkotmánysértőnek minősített rendelkezéseit végrehajtó — nem minden vonatkozásában alkotmánysértő rendelkezései is.

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata, hogy az alkotmánysértő rendelkezésekkel szoros összefüggésben lévő nem alkotmánysértő rendelkezések is megsemmisítésre kerülnek, ha a fennmaradó jogszabályi rendelkezések önmagukban elvesztik szabályozó funkciójukat. Ebben az esetben a vizsgált jogterület — a megsemmisített alkotmánysértő és nem alkotmánysértő szabályok miatt —, az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelményre tekintettel, komplex újraszabályozást igényel. [33/1990. (XII. 26.) AB határozat, ABH 1990, 191, 196; 16/1995. (III. 13.) AB határozat, ABH 1995, 464, 466.]

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

A párhuzamos indokoláshoz és a különvéleményhez csatlakozom:

Dr. Kukorelli István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bihari Mihály alkotmánybíró különvéleménye

Nem értek egyet azzal, hogy az Alkotmánybíróság a határozat rendelkező részének 3. pontjában elutasítja az annak megállapítására irányuló indítványokat, hogy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 20. § (3) és (4) bekezdése alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegeknek az életfenntartó vagy életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogát.

Ehhez kapcsolódóan nem értek egyet azzal sem, hogy az Alkotmánybíróság a határozat rendelkező részének 6. pontjában elutasítja az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 3. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat.

Álláspontom szerint az Eütv. 20. § (3) bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint az életfenntartó, életmentő beavatkozás csak akkor utasítható vissza, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely „rövid időn belül” halálhoz vezet „és gyógyíthatatlan,” e két idézett szövegrészben alkotmányellenes. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése kimondja, hogy „minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.” Az Alkotmánybíróság több határozatában megállapította, hogy az emberi méltóság alapjogából az egyének önrendelkezési joga is következik. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy „az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja”. Nézetem szerint az Eütv. 20. § (3) bekezdésének idézett két szövegrésze az önrendelkezéshez való jog lényeges tartalmának korlátozását jelenti, és ezért alkotmányellenes.

Ugyanezen okból alkotmányellenesek az Eütv. 20. § (4) bekezdésének azon rendelkezései, melyek alapján az életfenntartó, életmentő kezelések visszautasítására irányuló nyilatkozat csak akkor érvényes, „ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja és egybehangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, [...] továbbá a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon — két tanú előtt — ismételten kinyilvánítja a visszautasításra irányuló szándékát.” Az előzőekből következően alkotmányellenes az Eütv. végrehajtására kiadott Kormányrendelet 3. § (3) bekezdése is, mely értelmében a háromtagú bizottság nyilatkozata szükséges ahhoz, hogy az életfenntartó, életmentő kezeléseket a beteg visszautasíthassa. A bizottságnak — a betegség jellegének megfelelő — szakorvos tagja arról nyilatkozik, hogy a beteg olyan betegségben szenved-e, amely gyógyíthatatlan, és rövid időn belül halálhoz vezet, a pszichiáter szakorvos tagja pedig arról, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel. Az Alkotmánybíróságnak meg kellett

volna állapítani a hivatkozott jogszabályi helyek alkotmányellenességét, és meg kellett volna azokat semmisítenie.

Elfogadom a határozat rendelkező részének 1. pontját, de megítélésem szerint, az alkotmányos határmegvonás egyértelműsége szempontjából pontosabb lett volna, ha a rendelkező rész 1. pontja — az indítványokban foglalt kéréssel szemben — egyértelműen utasította volna el az önrendelkezéssel alapuló aktív eutanáziát, a következőképpen: „Az Alkotmánybíróság azt az indítványt, amely szerint az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogát azáltal, hogy nem teszi lehetővé számukra életük aktív orvosi beavatkozással, segítséggel történő befejezését, elutasítja.”

I.

Az emberi méltóságból fakadó önrendelkezési jog és az eutanázia kapcsolata

Az indítvány az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltósághoz való jog részét képező önrendelkezési jog olyan területének az értelmezését veti fel, amire az eddigi alkotmánybírói határozatok nem tértek ki.

Az emberi méltósághoz való jog — és ennek részeként az önrendelkezési jog — magában foglalja a betegnek bármilyen orvosi kezelés — beleértve végső soron az életfenntartó és az életmentő kezelések — visszautasításának a jogát. A határozat ezen megállapításával teljes mértékben egyetértek.

Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már kimondta azt, hogy az embernek az emberi életéhez és az emberi méltóságához való joga olyan abszolút jog, amely az emberi státusz meghatározójaként, az étellel együtt fennálló egységben abszolút és korlátozhatatlan. Ebből következően, anyajog mivoltából levezetett egyes részjogosítványai (így az önrendelkezéshez való jog) az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint bármely más alapjoghoz hasonlóan korlátozhatóak. [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376, 383.]

Az embernek az élethez és az emberi méltósághoz való joga egységben és abszolút tartalommal vagyis korlátozhatatlanul illeti meg a jog alanyát. Az élethez és a méltósághoz való jog abszolút tartalmából következik, hogy azoknak bármilyen mértékű korlátozása alkotmányellenes nemcsak abban az esetben, ha alapvető jog lényeges tartalmát érinti. A többi alapjog lényeges tartalmát nem érintő korlátozás is csak akkor alkotmányos, ha a korlátozás más alapjog érvényesülése szempontjából szükségszerű és arányos.

Az élethez és a méltósághoz való abszolút tartalmú (korlátozhatatlan) jog kapcsán nemcsak az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe foglalt korlát, pontosabban alkotmányosan megengedett korlátozás — a lényeges tartalom védel-

me érdekében — nem jöhet fogalmilag szóba, hanem nem állítható az élethez és az emberi méltósághoz való joggal szembe olyan „más” alapjog, amelyre hivatkozva korlátozni lehetne az élethez és az emberi méltósághoz való jogot.

Az élethez és az emberi méltósághoz való jogból levezetett konkrét jogok viszont már alkotmányosan korlátozhatóak.

Az élethez való jog nem bontható fel ún. konkrét életjogokra, illetve élettartalmakra. Az élethez való jog egysége megbonthatatlan, feldarabolhatatlan. Az élethez való jog csak a maga egységében és teljességében szemlélhető és érvényesítendő minden konkrét társadalmi viszonyban. Az emberi élet alkotmányos védelme — a maga egységében és korlátozás nélkül — illet meg minden embert a halál beálltaig.

Az emberi méltósághoz való jog viszont már többféle — elvileg megszámlálhatatlan — konkrét jog formájában létezik, illetve ezek együtteseként jelenik meg. Az emberi méltósághoz való jogból levezetett alapjogok — így az önrendelkezési jogból levezetett azon joga a beteg embernek, hogy visszautasítsa az életmentő és életfenntartó, de ezeken túl bármilyen kezelést — a maguk konkrétságában ítélendők meg abból a szempontból, hogy a korlátozás megfelel-e az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében írott követelménynek, és azon túl a szükségesség és arányosság követelményének, továbbá, hogy valamely más — szintén Alkotmány által védett — alapjog érvényesítésének az érdekében történik-e.

Összegezve, úgy vélem, hogy míg az élethez való jog csak a maga egységében és korlátozhatatlanságában létező jog, addig az emberi méltósághoz való absztrakt jog konkrét, elválasztható alapjogok összességeként létezik. Az emberi méltóságot alátámasztó konkrét részjogok korlátozása az Alkotmánynak megfelelő tartalommal, a feltétlenül szükséges és arányos mértékben, más alapjog védelme érdekében alkotmányosan elfogadható.

Az indítványhoz kapcsolódóan, a jelen ügyben az képezheti alkotmányossági vizsgálat tárgyát, hogy az emberi élet és az emberi méltóság, mint alkotmányos, korlátozhatatlan és egységben érvényesítendő és érvényesülő jog mit jelent a maga általánosságában és konkrét megjelenési formájában, és mit nem jelent. Nézetem szerint az emberi élethez való jog nem jelenti, nem jelentheti sem a méltó, sem a méltatlan emberi életre való kötelezést, sem az emberi élet meghosszabbítását — különféle orvosi kezelések révén — a beteg határozott akarata ellenére. Ha ugyanis az embernek az élethez való joga átfordul az életre való kötelezéssé, ez már az önrendelkezési jognak a korlátozását, mégpedig a jog lényeges tartalmának a korlátozását jelenti. Ez viszont alkotmányellenes, mivel az Alkotmány 8. § (2) bekezdésének azon rendelkezésébe ütközik, amely kimondja, hogy alapvető jogot csak törvényben és úgy szabad korlátozni, hogy az a jog lényeges tartalmát ne érintse.

Az ember tehát sem „méltónak”, sem „méltatlannak” tekinthető életre nem kötelezhető; az állam életvédelmi kötelezettsége nem lehet olyan erejű, illetve nem terjedhet

ki arra, hogy az egyén szabadságát, az egyén önrendelkezési jogát oly módon korlátozza, hogy az embernek az élet megváltásától való jogát megtiltsa. Ezt támasztja alá az öngyilkosság „szabadsága” is vagyis az, hogy az öngyilkosságot sikertelenül elkövető személyt nem büntetik azért, mert megkísérelte az öngyilkosságot, illetve e tettehez egyéb negatív jogkövetkezmények sem fűződhetnek.

Mivel az ember a „normális” (egészséges, boldog) életre sem kötelezhető, még inkább nem kényszeríthető olyan életre, amelyben elveszíti a méltóságát azáltal, hogy teljesen kiszolgáltatottá, magatehetetlenné, önmaga ellátására képtelenné válik, és olyan mértékű fájdalmakat, gyötrelmeket és szenvedéseket kell kiállnia, amelyek számára már-már elviselhetetlenek. A gyötrődéssel, kiszolgáltatottsággal járó élet az egyén számára már emberhez méltatlan életet jelenthet. Ennek „megélésére”, és orvosi kezeléssel folyamatosan meghosszabbított „továbbélésére” nem kötelezhető az egyén, és a szabadságában áll ennek, a számára méltatlan életnek a meghosszabbítását elutasítani.

Az emberhez méltó és az emberhez méltatlan élet között objektív határ nem húzható meg. Az egyén a maga értékelő tevékenysége révén mint konkrét, egyedi szubjektum dönt arról, hogy mely életet tart még méltónak önmaga számára, és mely életet tekint már méltatlannak. Ennek eldöntése az egyén szubjektív és abszolút mérlegelési jogán alapul, csak ő határozhat arról, hogy mely életforma, -fajta, -tartalom, illetve milyen mértékű szenvedés, kiszolgáltatottság, magatehetetlenség, ellátásra való képtelenség stb. az, amely már nem a méltó, hanem a számára méltatlan emberi életet jelenti, amelyet nem akar tovább élni.

Ha a halál természetes bekövetkeztét az életfenntartó és az életmentő kezeléssel az egyén akarata ellenére megakadályozzák, az az embernek az ilyen (általán méltatlannak tartott) életre való kötelezését vagyis az egyén önrendelkezési jogának a súlyos sérelmét jelenti, és így alkotmányellenes korlátozáshoz vezet.

Az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltóságból fakadó önrendelkezési jognak további eleme, hogy az élethez és a méltósághoz való jog természetesen nemcsak az élet elfogadásának a jogát foglalja magában, hanem ugyanígy az élet befejezésének, illetve az élet befejezése megválasztásának a jogát is magában foglalja; ideértve az élet befejezése módjának vagy idejének a megválasztását is. Az emberi élethez és az emberi méltósághoz való jognak része tehát az élet befejezésének a megválasztása, megválaszthatósága. Tekintettel arra, hogy ez a jog abszolút jog — az abszolút szerkezetű jogviszonyokból fakadóan — mindenki köteles tiszteletben tartani az ember ezen önrendelkezéséből fakadó jogát vagyis az élet befejezése szabad megválasztásának a jogát. Ebből következően mindenki köteles tartózkodni attól, hogy az embert az életfenntartó, életmentő beavatkozásokkal — kifejezett akarata ellenére — életben tartsa, és ha ő a halál természetes bekövetkeztét és lefolyását kívánja, akkor ezt az önrendelkezéséből fakadó akarátát mindenkinek tudomásul kell

vennie. Ugyanígy mindenki köteles tudomásul venni és elfogadni annak az egyénnek az akaratát és önrendelkezési jogát is, aki nem beteg ugyan, de az életétől valamilyen ok miatt — pl. szerelmi csalódás, végtagjainak elvesztése stb. — meg akar válni.

Az egyes ember önmagához való viszonya a legszemélyesebb viszony, amelyben az ember értelmi, intellektuális értékelő, elemző, érzelmi viszonyba kerül önmagával. Az ember önmagára vonatkozó tudati viszonya — a maga teljességében — abszolút módon autonóm és szabad. Ennek az abszolút módon szabad önértékelő viszonynak része az egyén önmaga életéhez, életének minőségéhez, életének vállalhatóságához fűződő érzelmi, intellektuális és értékelő viszonya. Az ember életének és halálának együttes és egymásra vonatkoztatott értékelése a konkrét egyén legszemélyesebb, leginkább tiszteletre méltó, a jog által leginkább védett területe. Ennek a konkrét magatartásokban is megnyilvánuló „öntudatnak” a része az egyén önrendelkezési joga: élete és halála feletti rendelkezés. Az egyén önrendelkezési joga döntéseiben — és így életére és halálára vonatkozó döntéseiben — nyilvánul meg.

A döntés szabadsága a saját életről és a saját halálról az önrendelkezési jog lényeges és korlátozhatatlan tartalmát képezi. Ennek az önrendelkezési jogból fakadó döntési szabadságnak a része annak mérlegelése is, hogy akár az egészséges, akár — az esetleg gyógyíthatatlan betegségben szenvedő — beteg ember mikor, milyen módon választja a halált, illetve fogadja el a halál természetes bekövetkezését. Hasonlóan e körbe tartozik annak eldöntése, hogy mit tart még elfogadható szenvedéssel teli életnek és mit tart számára már méltatlan (vagyis teljes kiszolgáltatottsággal, az önmagáról való gondoskodási képesség híján való, szenvedéssel és kínlódással, fájdalommal terhes) életnek, amely utóbbit már nem kívánja tovább élni. Az ember tehát nem a halált választja ebben az esetben, hanem a számára méltatlan, szenvedéssel teli emberi életet utasítja el, illetve azt utasítja el, hogy erre a méltatlan emberi életre továbbra is „kötelezve legyen”, más személy (orvos, ápoló, hozzátartozó stb.) döntésétől függjön, hogy az egyén által már méltatlannak ítélt életét meddig élje vagyis, hogy ez a számára már méltatlan emberi élet továbbfolytatódjon. Az egyén az emberi méltóságából és az önmagával kapcsolatos önrendelkezési jogából fakadó szabadsága alapján utasítja el az önmaga számára már méltatlan, szenvedésekkel teli, kiszolgáltatottsággal járó életet, és ezért visszautasítja a halál természetes módon való bekövetkezését akadályozó életfenntartó és életmentő kezeléseket. Annak eldöntése, hogy mikor lép át az ember élete a számára már elfogadhatatlan, emberhez nem méltó élet fázisába és tartalmába, teljesen az egyén mérlegelésén alapul. Az ember önrendelkezési jogának része az arról való döntés is, hogy mely élettartam, életforma, életmód az, ami még méltó, és melyik az, ami már méltatlan, esetleg elviselhetetlen önmaga számára.

Az ember választhatja ennek — a számára már méltatlan — életnek a mesterséges, akár újbóli és újbóli meg-

hosszabbítását, de dönthet úgy is, hogy elutasítja ezt az életet vagyis a számára már az emberi méltóságot megszüntető életformát, élettartamot, kiszolgáltatottságot. Ez esetben tehát hangsúlyozottan egyfajta élet elutasításáról és nem elsősorban a halál választásáról van szó. Helytelen az a — sokszor hangoztatott — kérdésfelvetés, hogy az élet vagy a halál között választ az egyén, mivel a gyógyíthatatlan beteg nem egyszerűen az élet és a halál, hanem kétféle élet: a súlyos szenvedéssel járó életnek a további vállalása vagy pedig ennek az életnek a tovább nem vállalása között választ.

Az emberi méltóságból fakadó önrendelkezési jog — beteg és egészséges ember esetében egyaránt — nemcsak a halál szabad megválasztását foglalja magában, hanem az egyén által méltatlannak ítélt élet továbbélésének elutasítását vagy a továbbélés időtartamának a lerövidítését is, s ezáltal a halál bekövetkezését. Ez a választás az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltósághoz való jog részét képező önrendelkezési jogból levezethető, és következik a betegnek az Eütv. életmentő, életfenntartó kezelés visszautasítását lehetővé tevő rendelkezése által biztosított jogából. Ezt a választási szabadságot az Eütv. 20. §-ának rendelkezései lényegében jelenleg is biztosítják.

Az életfenntartó és életmentő kezelések visszautasításának a szabadsága azért vet fel azonban mégis alkotmányossági problémát, mert ebbe a viszonyrendszerbe egy olyan személy (az orvos) is belép, aki — szakmájánál és esküjénél fogva — gyógyításra, illetve — halálos betegség esetén — az életfenntartó és az életmentő kezelések folyamatos, egészen a halál bekövetkeztéig tartó biztosítására kötelezett. Így szembekerül egymással a betegnek az életmentő és életfenntartó kezelést visszautasító akarata, és az orvosnak a gyógyítási kötelezettsége. Ez esetben nem két jog (a beteg és az orvos joga), hanem a beteg önrendelkezési jogából fakadó visszautasítási joga, és az orvos jogi, szakmai — és esküje alapján őt kötő — erkölcsi kötelezettsége kerül egymással szembe. Ebben a konfliktusban az alkotmányos megoldás csak az lehet, hogy az orvosnak a szakmai kötelezettsége „meghátrál”, „visszavonul” a beteg alkotmányos önrendelkezési jogából fakadó visszautasítási joga előtt. A jog és kötelezettség ilyen szembenállásában az alkotmányos jognak az elsőbbségét kell biztosítani, ebből következően az orvos tudomásul kell, hogy vegye a beteg önrendelkezési jogából fakadó akarata, az életfenntartó és életmentő, illetve ezen túl is bármely más kezelés visszautasítását. Az orvos köteles a betegnek továbbra is megadni minden más, fájdalomnyhítást szolgáló és egyéb szükséges kezelést, de hagynia kell, hogy a halál természetesen módon bekövetkezzen, azt nem késleltetheti, lassíthatja életfenntartó és életmentő kezeléssel. Ebben a viszonyban ez kötelezettsége az orvosnak, és az orvost ez a kötelezettsége tulajdonképpen a passzív eutanázia egyfajta sajátos résztvevőjévé teszi. Ez utóbbi azonban nem vet fel alkotmányos problémát, mivel ez esetben a beteg önrendelkezési jogának az érvényesüléséről, még hozzá erősebb érvényesüléséről van szó, az orvos szakmai kötelezettségének a teljesítésével szemben. Az orvos csak oly módon válik ebben az esetben a halálhoz vezető útnak a „kísérőjévé”

vagyis valamilyen passzív résztvevőjévé, hogy az életfenn-tartó és életmentő kezelést nem adja meg, hanem — a beteg akaratának megfelelően — hagyja a halálhoz vezető természetes élettani folyamat lezajlását.

A jelenleg hatályos Eütv. alapvetően ezt az élethelyzetet modellezi és szabályozza. A beteg önrendelkezési joga, és az orvos gyógyítási, illetve kezelésszolgáltatási kötelezettsége (már nincs esély a gyógyításra, de az orvosnak még mindig meg kell kísérelnie az élet fenntartását és megmentését) között feszülő ellentmondás következményeként kell a jogi szabályozásba az orvos személyét bevonni, és az orvos ezen passzív magatartásra kötelezését a beteg alkotmányos önrendelkezési jogával együtt kezelni és szabályozni. Ez azért is fontos, mert az orvos számára is ilyen alapon kell biztosítani és kimondani a szakmai kötelezettség nyújtásának az elmulasztásából fakadó felelőtlenségét, immunitását.

Arra is rá kell azonban mutatni ugyanakkor, hogy az orvost sem lehet akarata ellenére erre a passzív közreműködésre kötelezni; az orvosnak — lelkiismereti és szakmai okokra hivatkozva — szabadságában áll megtagadni azt, hogy egy adott beteg kezelése során — a beteg határozott és egyértelmű kérése ellenére — az életmentő és az életfenntartó kezelést megszüntesse. Ebben az esetben az orvos számára lehetővé kell tenni azt, hogy kilépjen a kezelési folyamatból, és más orvos — esetleg hozzátartozó vagy más személy — lépjen be ebbe a halálhoz vezető folyamatba. A passzív eutanázia esetében tehát az orvost — ha ő ezt világnézeti, erkölcsi vagy szakmai-etikai okok miatt nem tudja elfogadni — még erre a passzív magatartásra sem lehet kötelezni, hanem lehetővé kell tenni számára, hogy ebből a viszonyból kilépjen és ezzel a beteggel való foglalkozást, kezelést ő a saját részéről megszüntesse. Ez esetben a beteg kezelését — már amennyiben a beteg kezeléséhez a továbbiakban is szükséges az orvosi segítség — más orvosnak kell átvennie, s a kezelést megszüntető orvost a beteg további kezeléséért már felelősség nem terheli. A kezelést átvevő orvos lesz a továbbiakban a halálhoz vezető út passzív végigkísérője, ő lesz köteles fájdalomnyhításra és a szenvedő beteg egyéb orvosi kiszolgáltatására, de az életmentő és életfenntartó kezelések elvégzésétől ő is köteles lesz tartózkodni, a beteg önrendelkezési jogának elsőbbsége következtében.

Nem ugyanez a helyzet azonban az orvos szerepét és helyzetét illetően a beteg önrendelkezésén alapuló, de az orvos aktív tevékenységét feltételező aktív eutanázia esetében. Az aktív eutanázia esetében — igaz ugyan, hogy a beteg egyértelmű rendelkezése alapján — az orvosnak aktívan, cselekvően kell közrehatnia abban, hogy a halál bekövetkezzen. Álláspontom szerint az alkotmányos határ itt húzható meg, mivel ebben az esetben a beteg önrendelkezési joga már túlmegegy az önmaga (méltatlannak ítélt) életével való rendelkezésén, és döntésének végrehajtásába bevon egy másik személyt: az orvost vagy más személyt (egészségügyi ápolószemélyzetet, hozzátartozót). Ebben az esetben már nem egyszerűen arról van szó, hogy az orvos hagyja a halál természetes bekövetkeztét, hanem arról, hogy az orvos megrövidíti a beteg által méltatlannak ítélt

emberi életet és elősegíti, korábbra hozza magát a halált. A beteg önrendelkezési joga erre már nem terjedhet ki, nevezetesen nem irányulhat arra, hogy mást — akár orvost, akár más, nem orvos személyt — arra kötelezzon, hogy aktív cselekvésével előidézze a halálát. A beteg önrendelkezési joga ez utóbbira nem terjed ki, ezért kell itt meghúzni az önrendelkezésen alapuló passzív eutanázia, mint alkotmányosnak tekinthető, és az önrendelkezésen alapuló aktív eutanázia, mint már alkotmányellenes, a beteg önrendelkezési jogán túl lévő, annak tartományán túlmutató két eset között a határvonalat.

Az alkotmányossági mérce és határvonal itt húzódik meg. Ezért nem értek egyet az indítványozóknak azzal az álláspontjával, hogy nemcsak a passzív, hanem az orvos vagy más személy aktív közreműködésével végrehajtott — bár a beteg önrendelkezésén alapuló —, de aktív eutanáziát is alkotmányosnak kell tekinteni, mivel ez esetben az önrendelkezési jog más személyt (jogalanyt) a halál aktív elősegítésére kötelezne, illetve ebbe a folyamatba aktívan közreható személyként bevonna. Erre azonban senkit nem lehet kötelezni, és következményei alól — más személy önrendelkezési jogára hivatkozással — senkinek nem adható felmentés.

Álláspontom összefoglalva tehát az, hogy a beteg önrendelkezési joga, az életmentő és életfenntartó kezelések visszautasítása során nem terjed ki arra, hogy az orvost vagy más személyt a halált aktívan előidéző tevékenységre kötelezzon. A beteg önrendelkezési joga nem terjed ki és nem elegendő hivatkozási alap arra sem, hogy a halál bekövetkeztét aktív magatartásával előidéző személy a büntetőjogi felelősség alól mentesüljön.

II.

Az alkotmányos határmegvonás, az eutanázia-típusok meghatározása

Az Alkotmánybíróság határozata tartózkodik attól, hogy az eutanázia fogalmát körülírással vagy definícióval meghatározza, és ugyanígy tartózkodik attól is, hogy meghatározza és egymástól elválassza az egyes szóba jöhető eutanázia-típusokat. Az indítványozók kétfajta tipológiát is adnak, ezek vita tárgyát képezhetik, de — megítélésem szerint — mégsem ezért szükséges az eutanázia körülírással meghatározását és a típusait megadni, hanem azért, mivel az Alkotmánybíróságnak meg kell vonnia az alkotmányos határt az eutanázia egyes típusai között. Ez a határmegvonás nem lehetséges akkor, ha maga az eutanázia fogalma nincs szabatosan körülírva, illetve az eutanázia egyes típusai nincsenek — meghatározott, akár többféle szempont alapján — egymástól elválasztva.

1. Az eutanázia fogalma

A halál megválasztásának nem mindenfajta módja eutanázia, mivel a nem beteg embernek vagy a gyógyítható betegségben szenvedő embernek a halálválasztása során nem eutanáziáról, hanem pl. öngyilkosságról beszélünk.

A tudomány, a szociológiai, etikai vagy orvosi irodalom a gyógyíthatatlan vagy a nagy szenvedéssel járó betegségben szenvedő, és az emberi méltóságot korlátozó, már-már méltatlan emberi élethelyzetbe jutott betegnek a halál választását, illetve a halál előidézését tartja általában eutanáziának. A halál választását jelentheti egyrészt az egyénnek az az igénye, hogy ne hosszabbítsák meg mesterségesen a szenvedéssel, fájdalommal terhes, számára már méltatlannak tekintett életet, és hagyják meghalni. Az eutanázia fogalmába tartozik az is, amikor a gyógyíthatatlan beteg kívánságára nem várják meg a halál természetes bekövetkeztét, hanem azt megelőzően (mielőtt a halál önmagától is bekövetkezne) — önmaga vagy valaki másnak a közreműködésével — aktív cselekvéssel előidézik a beteg halálát.

2. A tipológia alapja

Az eutanázia fajták elhatárolása során, első kritériumként azt kell meghatározni, hogy *kinek a döntésén* alapul a korábbiakban körülírt élethelyzetben lévő személy halál-akarása, halálválasztása, illetve az emberhez már méltatlannak ítélt élet befejezésének a választása. Második kritériumként az vizsgálendő meg, hogy *ki, és milyen cselekvéssel* vesz részt a beteg akaratának, szándékának a megvalósításában. Ezek alapján az eutanáziának lényegileg négyféle típusa különböztethető meg:

a) A beteg önrendelkezésén alapuló passzív eutanázia. Ebben az esetben a döntést a beteg hozza meg, a kivételében az orvos vagy más személy passzív cselekedettel működik közre, tehát azáltal, hogy nem szolgáltatja ki, nem végzi az életmentő, életfenntartó kezelést.

b) A beteg önrendelkezésén alapuló aktív eutanázia. Ebben az esetben is a beteg hozza meg a döntést arról, hogy a továbbiakban nem kívánja folytatni a számára már méltatlannak ítélt életet, de a halál előidézéséhez valakinek — orvosnak, hozzátartozónak vagy másnak — olyan kifejezett, aktív cselekvésére van szükség, amely előidézi a halált.

Álláspontom szerint az eutanázia ezen két típusa között húzható meg az alkotmányos határvonal. Az önrendelkezésen alapuló aktív eutanázia — a korábban kifejtettek alapján — már nem tartozik a betegnek az Alkotmány 54. § (1) bekezdésén alapuló önrendelkezési jogának a tartományába, mivel az eljárásba egy idegen személyt is bevon, mégpedig úgy, hogy aktív cselekvésre kényszeríti, illetve hatalmazza fel a halál előidézése során. Megítélésem szerint ez utóbbi már nem vezethető le a beteg önrendelkezési jogából, és a halál előidézésében aktívan résztvevő személy számára pedig nem lehet büntetlenséget biztosítani. Sem az orvost, sem más személyt nem lehet arra kötelezni vagy felhatalmazni, hogy a halál előidézésében aktívan részt vegyen, és részvétele esetén büntetlenséget élvezzen.

c) A más döntésén alapuló passzív eutanázia. Ebben az esetben nem maga a beteg hozza meg a döntést, hanem az orvos vagy más észleli a betegség gyógyíthatatlanságát vagy a szenvedés elviselhetetlenségét, és ez a — kívülálló — személy dönt arról, hogy befejezi, abbahagyja az életmentő vagy életfenntartó kezelést. Ebben az esetben a döntést nem a beteg, hanem helyette — tudtával vagy tudta nélkül — más személy hozza meg. A „cselekvés” ez esetben

passzivitásban nyilvánul meg, mivel a halálhoz vezető természetes élettani folyamatokat engedik önmaguktól lezajlani, abbahagyják az életmentő, illetve életfenntartó kezeléseket. Az eutanáziának ez az esete azért alkotmányellenes, mert az élet befejezéséről, illetve a számára már méltatlan élet elutasításáról nem a beteg, hanem helyette más személy dönt, mégpedig (az orvos esetében) esetleg egy olyan személy, aki egyébként köteles lenne — mind az Eütv. alapján, mind más szakmai-etikai-erkölcsi kötelezettsége alapján — az életmentő, életfenntartó kezelést még akkor is folytatni, ha a betegség — az orvostudomány mindenkori állása szerint — gyógyíthatatlan, és nincsen kilátás arra, hogy a beteg meggyógyítható legyen. Ezzel a döntésével az orvos tulajdonképpen a gyógyítási, kezelési kötelezettségét is megszegi, melynek következményei alól nem mentesülhet, e kötelezettségszegéséért felelősséggel tartozik. Az eutanázia ezen típusa alkotmányellenes, ezért elfogadhatatlan.

d) *A más döntésén alapuló aktív eutanázia.* Ebben az esetben ugyancsak nem a beteg, hanem más dönt az életmentő és az életfenntartó kezelés megszüntetéséről, és e döntésén túl a halál bekövetkeztét aktív cselekvésével fel is gyorsítja, végső soron előidézi azt. A más döntésén alapuló aktív eutanázia — a korábbiakban kifejtettek alapján — alkotmányellenes és elfogadhatatlan.

Táblázat az eutanázia egyes típusairól

		Döntés	Tevékenység
Önrendelkezé- sen alapuló	<i>passzív eutanázia*</i>	a beteg dönt	passzív: az életfenntartó, életmentő kezeléseket megszüntetése vagy el sem kezdése
	Az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt önrendelkezési jogból levezethető alkotmányos határ itt vonható meg		
	<i>aktív eutanázia</i>	a beteg dönt	aktív: a halál bekövetkeztének aktív cselekvéssel, beavatkozással történő elősegítése
Nem önrendelkezé- sen alapuló	<i>passzív eutanázia</i>	nem a beteg dönt	passzív: az életfenntartó, életmentő kezeléseket megszüntetése vagy el sem kezdése
	<i>aktív eutanázia</i>	nem a beteg dönt	aktív: a halál bekövetkeztének aktív cselekvéssel, beavatkozással történő elősegítése

* Ebbe az esetkörbe tartozik az is, ha a korlátozottan cselekvőképességű, illetve cselekvőképtelen beteg helyett — annak korábban, az Eütv. 22. §-a alapján tett nyilatkozata szerint — más személy dönt az életfenntartó, életmentő kezeléseket visszautasításáról. A beteg korábban, nyilatkozata megtevételekor élt önrendelkezési jogával, amikor is általános érvénnyel visszautasította azokat a kezeléseket, amelyek a halálos betegség természetes lefolyását megakadályozva, őt — számára már — méltatlan életre kényszerítenék. Az általa megnevezett helyettes döntéshozó [Eütv. 22. § (2) bekezdése] arról dönt, hogy a konkrét élethelyzet olyan-e, amelyet a beteg saját maga számára már elfogadhatatlan, emberhez méltatlan életnek tartana, s ezért — a beteg korábbi felhatalmazása alapján — a beteg helyett visszautasítja az életmentő és az életfenntartó kezeléseket.

A halál bekövetkeztének vannak egyéb, az eutanáziával részben érintkező vagy azzal hasonlóságot felmutató más esetkörei (így például az ún. „kegyes ölés” problematikája vagy az öngyilkosságban való közreműködés büntetőjogi tényállása). Ezek részletes meghatározására, illetve az eutanáziától való elkülönítésére jelen különvéleményemben nem térek ki. Ezekkel kapcsolatban a határozatban kifejtett döntéssel és magyarázatokkal egyetértek.

III.

Az önrendelkezési jog alkotmányos és alkotmányellenes korlátai az Eütv.-ben, illetve a Kormányrendeletben

1. Az életfenntartó, életmentő kezeléseket visszautasításának folyamatát az Eütv., illetve az annak végrehajtására kiadott Kormányrendelet a következők szerint szabályozza:

a) Az Eütv. 20. § (3) bekezdése szerint a beteg részéről az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására (melynek célja a betegség természetes lefolyásának lehetővé tétele) abban az esetben van lehetőség, ha

— a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint *rövid időn* belül — megfelelő egészségügyi ellátás mellett is —

— *halálhoz vezet és*

— *gyógyíthatatlan.*

b) Ha a beteg az egészségügyi ellátás visszautasítására irányuló jogát gyakorolni kívánja, és visszautasítja az életfenntartó és az életmentő kezeléseket, ismételt tájékoztatni kell döntésének (a beavatkozás elmaradásának) várható következményeiről, és e jog gyakorlásának feltételeiről. Az ellátás visszautasításának esetén meg kell kísérelni a beteg döntése háttérben lévő okok — személyes beszélgetés alapján történő — feltárását és a döntés megváltoztatását [Eütv. 20. § (7) bekezdése, Kormányrendelet 2. § (1) bekezdése].

c) Ha a beteg fenti szándékát továbbra is fenntartja, haladéktalanul biztosítani kell számára e jog gyakorlásához szükséges törvényi feltételeket. Intézkedni kell arról, hogy a beteg nyilatkozatát a megkívánt alakosságok megtartásával tehesse meg. [Kormányrendelet 2. § (2) bekezdése]

d) A cselekvőképességű személy közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve (íráskeptelensége esetén) két tanú együttes jelenlétében visszautasíthatja a kezelést. [Eütv. 20. § (2) és (3) bekezdése]

e) Az egészségügyi intézmény vezetője vagy az általa kijelölt személy gondoskodik egy háromtagú bizottság haladéktalan összehívásáról. E bizottság tagjai: a beteg kezelőorvosa, egy — a beteg gyógykezelésében részt nem vevő —, a betegség jellegének megfelelő szakorvos,

valamint egy pszichiáter szakorvos. [Eütv. 20. § (5) bekezdése, Kormányrendelet 3. § (1) bekezdés]

f) A háromtagú bizottságnak a szakorvos tagja arról nyilatkozik, hogy a beteg olyan betegségben szenved-e, amely az Eütv. 20. §-ának (3) bekezdésében megfogalmazott kritériumoknak megfelel, a pszichiáter szakorvos pedig arról, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel. A belátási képesség megállapítása során a beteget minden esetben, a beteg hozzátartozóját lehetőség szerint meg kell hallgatni. [Kormányrendelet 3. § (2) és (3) bekezdése]

g) A visszautasítás csak akkor érvényes, ha a háromtagú orvosi bizottság egybehangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy az Eütv. 20. § (3) bekezdésébe foglalt feltételek fennállnak, és

h) a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon — két tanú előtt — ismételten kinyilvánítja a visszautasításra irányuló szándékát. [Eütv. 20. § (4) bekezdés]

i) Ez esetben a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve azt meg sem lehet kezdeni. [Kormányrendelet 3. § (4) bekezdés]

j) A beteg a visszautasításra vonatkozó nyilatkozatát bármikor, alaki kötöttség nélkül visszavonhatja. [Eütv. 20. § (8) bekezdés]

k) A beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós és előre láthatóan képes a gyermek kihordására. [Eütv. 20. § (6) bekezdése]

l) Nem érvényes a beteg visszautasító nyilatkozata akkor, ha nem járul hozzá a háromtagú bizottság vizsgálatához, illetve ha a bizottság azt állapítja meg, hogy az Eütv. 20. § (3) bekezdésébe foglalt feltételek nem állnak fenn. [Eütv. 20. § (4) bekezdése]

m) Ha a háromtagú bizottság nem állapította meg az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét, a beteg, valamint a helyettes döntéshozó keresetet indíthat az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét megállapító bírósági döntés iránt. [Kormányrendelet 7. § (1) bekezdése]

n) A beteg jogosult ismételten visszautasítani az életfenntartó beavatkozást, ha a bizottság nem állapította meg az életfenntartó beavatkozás visszautasításának érvényességét. [Kormányrendelet 7. § (2) bekezdése]

Ezen eljárás egyes részeitől értelemszerűen eltérnek azok az eljárások, amelyek a beteg korábbi, érvényes, az Eütv. 20. § (1) bekezdése alapján adott nyilatkozata, illetve az Eütv. 20. § (2) bekezdése alapján állított helyettes döntéshozó nyilatkozata alapján indulnak.

2. Álláspontom szerint a jelen ügyben alkotmányossági kérdést az vet fel, hogy a jelenleg hatályos Eütv. 20. § (3) és (4) bekezdésében, továbbá (7) bekezdésében foglalt törvényi rendelkezések, és a Kormányrendeletnek a törvény

e rendelkezéseinek a végrehajtására vonatkozó egyes rendelkezései — így különösen a 3. § (3) bekezdése — összeegyeztethetőek-e az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből fakadó emberi méltóságból levezetett önrendelkezési joggal vagy sem. Vizsgálandó, hogy ezek a jogszabályi rendelkezések korlátozzák-e vagy sem az önrendelkezési jog lényeges tartalmát, és amennyiben a korlátozás nem az alapvető jog lényeges tartalmára vonatkozik, akkor az megfelel-e a szükségesség-arányosság követelményeinek. A törvényi korlátozás ugyanis — az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe foglalt követelmény alapján — csak abban az esetben alkotmányos, ha az más alapjog érvényesülése szempontjából szükséges, az alapvető jog lényeges tartalmát nem korlátozza, és a korlátozás az elérni kívánt céllal arányos.

A beteget megillető, az életfenntartó, életmentő kezelések visszautasítására vonatkozó jog a betegnek az emberi méltóságból levezetett önrendelkezési jogának a lényeges tartalmát jelenti. Ebből következően a visszautasítási jog tartalmi korlátozása alkotmányosan nem engedhető meg.

Megítélésem szerint a hivatkozott jogszabályi rendelkezésekbe foglalt előírások túlnyomó többsége alkotmányellenes, mivel szükségtelen és aránytalan mértékben akadályozza, illetve korlátozza az emberi méltóságból levezetett önrendelkezési jog érvényesülését. Továbbá, nem állapítható meg olyan más alapjog, amelynek érvényesülése érdekében a beteg önrendelkezési jogát korlátozni kellene.

3. Először azt kell meghatározni, hogy mely korlátozások, illetve alaki és formai előírások azok, amelyek nem alkotmányellenesek. Ezt követően mondható ki, hogy az ezen túlmenő korlátozások alkotmányellenesek, mivel vagy a jog lényeges tartalmát érintik vagy szükségtelenek, illetve szükségesek ugyan, de aránytalanok.

Álláspontom szerint az, hogy a beteg önrendelkezési jogának érvényesüléséhez — az életmentő és az életfenntartó kezelések visszautasítása körében — az Eütv. bizonyos alaki és formai követelményeket ír elő, nem alkotmányellenes. Ezek az előírások a beteg akaratának tartalmát kell, hogy egyértelművé tegyék két vonatkozásban: egyrészt, hogy az akarat tőle származik, másrészt, hogy akarata az életmentő, életfenntartó kezelések visszautasítására vonatkozik. Ennek szükséges és megfelelő eszköze, a jogban ismert közokirati vagy teljes bizonyító erejű magánokirati forma előírása. Az alaki és formai előírások alkotmányosak tehát, ha arra irányulnak, hogy egyértelműen és kétségszűen vonhatóan kiderüljön a beteg azon akaratára, hogy az életmentő és életfenntartó kezelések beszüntetését kívánja.

Ilyen, alkotmányosnak tekinthető alaki és formai előírásokat tartalmaz az Eütv. 20. § (2) bekezdése, amely alapján a visszautasítás közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban kell, hogy történjen, illetve írásképtelenség esetén két tanú együttes jelenlétében kell, hogy elhan-

gozzék a betegnek az életmentő és életfenntartó kezelések visszautasítására irányuló nyilatkozata.

Ezek az alaki és formai előírások nemcsak azt biztosítják, hogy egyértelműen és kétségbevonhatatlanul kiderüljön a beteg akarata, hanem azt is, hogy ez az akarat-elhatározás olyan alakszerűséggel jelenjen meg, amely minden külső személy számára is bizonyítékul szolgál.

Ezeket az alaki előírásokat és formai követelményeket a beteg akarata egyértelműségének a bizonyítása, bizonyíthatósága, és az akarat kétségbevonhatatlanságának a bizonyítása érdekében nem tartom alkotmányellenesnek. A formai előírások nemcsak a beteg akaratának a kinyilvánítását bizonyítják, hanem egyúttal mentesítik a szakmai, illetve jogi felelősség alól mindazokat, akik a passzív eutanázia lefolytatásában, lefolyásában valamilyen módon részt vettek. Az alaki-formai kellékek nemcsak a kezelő-személyzet számára biztosítják a mentesülést a felelősség alól, hanem a beteg akaratát és szándékát — akár utólag — kétségbe vonó hozzátartozók, rokonok vagy bárki számára bizonyítják a beteg egyértelmű, kétségbevonhatatlan akaratát és annak kinyilvánítását.

A formai és alaki előírások a beteg önrendelkezési jogának kereteit, megnyilvánulásának formáit határozzák meg, ezért nem jelentik az alapvető jog lényeges tartalmának a korlátozását, tehát sem az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében, sem pedig a 8. § (2) bekezdésében nem ütköznek. Álláspontom szerint az Eütv.-ben meghatározott alaki és formai előírások szükségesek és egyben elégségesek is a beteg kezelést visszautasító akaratának egyértelmű megállapításához.

4. Az Eütv. 20. § (3) és (4) bekezdésében, továbbá a (7) bekezdésében szereplő további feltételek és előírások alkotmányellenesek, mivel a beteg önrendelkezési jogának lényeges tartalmát korlátozzák. Az alkotmányellenes korlátozások a következők:

a) Alkotmányellenes annak a követelménynek az előírása, hogy a beteg az életfenntartó vagy életmentő beavatkozásokat csak abban az esetben utasíthatja vissza, ha „olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül” halálhoz vezet.

Megítélésem szerint a „rövid idő” előírása azért alkotmányellenes, mert a „rövid idő” teljesen határozatlan jogfogalom, és így annak előírása ellentétes az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezetett jogállamiság elvével, és az ebből levezetett normavilágosság és egyértelműség alkotmányos követelményével.

A „rövid idő” észlelése, érzékelése, meghatározása teljesen szubjektív. Egy iszonyatos fájdalomnak, szenvedésnek kitett ember számára akár néhány napos további szenvedés is már elviselhetetlenül hosszúnak tűnhet, míg más számára a nagyon nagy fájdalommal járó betegség is elviselhető, akár még hetekig, hónapokig vagy évekig is.

Ezért a rövid idő előírása egyrészt az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében meghatározott jogállamiság, normavilágosság követelményébe ütközik, másrészt pedig a „rövid idő” fogalma jogilag eleve meghatározhatatlan. Ebből tehát nem az következik, hogy a jogalkotónak a rövid idő fogalmát pontosan, napokban vagy hetekben kellene meghatároznia, hanem az, hogy a szabályozásból ki kell venni ezt a kritériumot. A „rövid idő” — a fájdalommal, szenvedéssel, megaláztatással, kiszolgáltatottsággal terhes időtartam — rövidségének vagy hosszúságának az értékelése teljes egészében a beteg megítélése alá, a beteg értékelő szabadságának a tartományába tartozik. A betegnek kell megítélnie, hogy számára mi a „rövid idő”, és az ő értékelésével szemben senki sem állíthatja, hogy a hátralévő néhány (5, 10, 20 stb.) napot vagy akár órát a beteg még kibírja, még ki kell neki bírnia, az még nem számít „rövid időnek”.

Álláspontom szerint a beteg szubjektív értékelésével szemben semmiféle ellenérv nem hozható fel, ezért az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania az Eütv. 20. § (3) bekezdésének „rövid időn belül” szövegrésze alkotmányellenességét, és meg kellett volna azt semmisítenie. Az alkotmányellenességet nem az alapozza meg, hogy az idő tartamát a jogalkotó nem jelölte meg konkrétan (napokban, hetekben vagy órákban), hanem az, hogy a jogalkotó ilyen — kizárólag a beteg szubjektív értékelésébe tartozó — kritériumot normatív feltételként határozott meg az életmentő, illetve életfenntartó kezelés visszautasítása során.

b) Alkotmányellenes annak a követelménynek az előírása is, hogy a beteg akkor utasíthatja vissza az életfenntartó, illetve életmentő kezelést, ha a betegsége „gyógyíthatatlan”.

A „gyógyíthatatlan” betegség azért alkotmányellenes előírás, mivel — álláspontom szerint — az egyébként gyógyíthatónak tűnő vagy a csak hosszú évek alatt gyógyítható vagy a nem gyógyítható, de meghatározott egészségi állapotban (esetleg halálközeli állapotban) rögzíthető, stabilizálható, szinten tartható állapotban lévő személy számára is biztosítani kell az életfenntartó és az életmentő, de ezeken túl bármilyen más kezelés visszautasításának jogát. A „gyógyíthatatlanság” fogalma is teljesen határozatlan jogfogalom, hiába pontosítja az Eütv. a fogalmat úgy, hogy az „orvostudomány mindenkori állása szerint” gyógyíthatatlan betegség esetén élhet az életfenntartó, életmentő kezelés visszautasításának a jogával a beteg.

Tudományos viták tárgya lehet — és viták tárgya is általában — szinte minden egyes betegség gyógyíthatóságának vagy gyógyíthatatlanságának a kérdése.

Mindezekből következően, nézetem szerint az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania, hogy az Eütv. 20. § (3) bekezdésének „gyógyíthatatlan” szövegrésze alkotmányellenes, és azt meg kellett volna semmisítenie.

c) Alkotmányellenes előírás továbbá az is, ha egy háromtagú bizottság nemcsak azt vizsgálja meg, hogy a beteg milyen betegségben szenved, illetve, hogy az életfenntartó és életmentő kezelés visszautasítására irányuló nyilatkozatát megtette-e, hanem a háromtagú bizottságnak arról is nyilatkoznia kell, hogy a beteg a visszautasító döntését annak következményei tudatában hozta-e meg. Ezen előírás alapján a bizottság megvizsgálja és nyilatkozik arról, hogy a beteg belátási képessége — a kezelést visszautasító döntés tekintetében — megvan-e, korlátozott-e, vagy esetleg hiányzik a belátási képessége. Ez az előírás egyrészt ellentétes a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény rendelkezéseivel, másrészt alkotmányellenes az, hogy az életfenntartó és életmentő kezelések visszautasítására irányuló akarat kinyilvánítása miatt vagyis azért, mert a beteg — önrendelkezési jogával élve — a passzív eutanázia mellett dönt, egy háromtagú bizottság e kérdésben a beteg tulajdonképpeni belátási képességét, lényegében cselekvőképességét megvizsgálja.

Ha egyéb okból nem vetődik fel a beteg belátási képességének, cselekvőképességének a korlátozottsága vagy a hiánya, akkor nem lehet őt arra kényszeríteni, hogy belátási, illetve cselekvőképességét bizonyítsa, és főleg nem fogadható el az, hogy a háromtagú bizottság, illetve annak pszichiáter szakorvos tagjának a nyilatkozatától váljék függővé a beteg akaratának és önrendelkezési jogának az érvényesülése.

A háromtagú bizottság nyilatkozata a beteg önrendelkezési jogának a lényeges tartalmát korlátozhatja; sőt nemcsak hogy korlátozhatja, hanem adott esetben akár meg is akadályozhatja a beteg önrendelkezési jogának az érvényesülését. Ebből következően a szabályozás jelenlegi formája nézetem szerint alkotmányellenes, ezért az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania az Eütv. 20. § (4) bekezdése hivatkozott rendelkezésének az alkotmányellenességét, és meg kellett volna azt semmisítenie.

d) Ugyancsak alkotmányellenes korlátozásnak tartom azt, hogy a beteg az első nyilatkozatát követő harmadik napon, két tanú előtt ismételen ki kell, hogy nyilvánítsa az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás visszautasítására vonatkozó szándékát és akaratát [Eütv. 20. § (4) bekezdésének utolsó előtti fordulata]. Ez a szándék- és akaratmegismétlési kötelezettség megítélésem szerint az alapvető jog lényeges tartalmát korlátozza. Az Eütv. 20. § (8) bekezdése ugyanis általános szabályként tartalmazza azt, hogy a beteg az előbbi nyilatkozatát bármikor visszavonhatja, ha tehát 1 óra, 1 nap, 3 nap, 5 nap múlva, avagy bármikor meggondolja magát, nyilatkozatát időhatár nélkül visszavonhatja. A beteg önrendelkezési jogának része ugyanis a saját döntése megváltoztatásának a joga is, de az arra való kötelezése, hogy döntését három nap múlva két

tanú előtt megismételje, már akaratának és szándékának alkotmányellenes korlátozását jelenti.

Mindezekből következően az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania az Eütv. 20. § (4) bekezdése hivatkozott rendelkezésének az alkotmányellenességét, és meg kellett volna azt semmisítenie.

e) Szükségtelen és aránytalan, vagyis alkotmányellenes korlátozása a beteg önrendelkezési jogából levezetett, életfenntartó és életmentő beavatkozás visszautasítási jogának az, hogy az Eütv. 20. §-ának (7) bekezdése előírja, hogy az előző kezelések visszautasítása esetén meg kell kísérelni a beteg döntése hátterében levő okok — személyes beszélgetés alapján történő — feltárását, és a döntés megváltoztatását. Ez a döntés megváltoztatására irányuló kísérlet tulajdonképpen vitatkozási helyzetbe hozza az orvost a beteggel szemben, holott a beteg döntését korábban már meghozta. A beteg döntése meghozatala során — nyilván hosszabb-rövidebb megfontolás után — értékelte saját állapotát és az életfenntartó és életmentő kezelés visszautasításának következményeit, s ennek alapján határozott. Ezt a döntését egyébként is bármikor visszavonhatja. Az, hogy az Eütv. kötelezően előírja, hogy ebben a folyamatban az orvos köteles a döntés megváltoztatását megkísérelni, megítélésem szerint a beteg önrendelkezési jogának alkotmányellenes korlátozása. Erre tekintettel az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania az Eütv. 20. § (7) bekezdésének alkotmányellenességét, és meg kellett volna semmisítenie azt.

f) Mivel a Kormányrendelet több rendelkezése — így különösen a 3. § (3) bekezdése, de ugyanígy pl. a 4. §-a — az Eütv. nézetem szerint alkotmányellenes részeinek a végrehajtási szabályairól rendelkezik, ezért — álláspontom szerint — az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania a Kormányrendelet ezen rendelkezéseinek az alkotmányellenességét is, és meg kellett volna azokat semmisítenie.

Összességében tehát — az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből levezetve — elfogadom az Eütv. 20. §-ában rögzített életfenntartó és életmentő kezelés visszautasításának a jogát. Az önrendelkezési jognak az alaki és formai előírásait nem tartom alkotmányellenesnek, mivel ezek az alaki előírások a beteg akaratának egyértelműségének a bizonyítására szolgálnak. Az ezeken túli feltételek, illetve nehezítő, késleltető eljárások előírását viszont már az önrendelkezési jog alkotmányellenes korlátozásának tartom. Ebből következően — álláspontom szerint — az Eütv., valamint a Kormányrendelet — jelen különvéleményemben hivatkozott rendelkezéseit — az alkotmányellenesség miatt az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna semmisítenie.

Dr. Bihari Mihály s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Erdei Árpád alkotmánybíró különvéleménye

1. Egyetértek a rendelkező rész 1., 2., 3., 5. és 6. pontjával, továbbá a 4. pontnak az Eütv. 17. § (1) bekezdés *a)* pontjára vonatkozó részével, nem értek azonban egyet a 18. § (2) bekezdése támadott szövegrésze alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításával. A kérdéses szövegrészt az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna semmisítenie.

Egyetértek a többségi határozat indokolásával annyiban, hogy a törvény 18. § (1) és (2) bekezdésének együttes elemzéséből a beteg önrendelkezési jogának minimális korlátozására irányuló törvényhozói szándéokra is lehet következtetni, ám a rendelkezés összességében e szándékon túlmutató korlátozást jelent. Lehetőséget biztosít ugyanis az invazív beavatkozást végző orvos számára, hogy a beavatkozást saját elhatározásából, a beteg önrendelkezési jogára tekintet nélkül kiterjessze.

2. Az Eütv. 18. §-a az invazív beavatkozás a beteg beegyezése nélküli kiterjesztésének két esetkörét különbözteti meg. Az (1) bekezdés mindössze a kiterjesztés szükségességének előre nem látható voltáról szól, így a feltételek beállta esetén a (2) bekezdésben írt kivétellel bármilyen invazív beavatkozás kiterjesztését lehetővé teszi a beteg beleegyezése nélkül. A (2) bekezdés arra az esetre tartalmaz előírást, amikor a kiterjesztés (melynek szükségessége mind fogalmilag, mind pedig az előző bekezdésre utalásból következően ugyancsak előre nem látható) szerv vagy testrész elvesztését vagy funkciójának teljes kiesését eredményezi.

Az (1) bekezdés esetében a kiterjesztés indoka a sürgős szükség, a (2) bekezdés esetében pedig a közvetlen életveszély fennállása. Ezen eseteken kívül az (1) bekezdés *b)* pontja kifejezetten, a (2) bekezdés pedig visszautalással lehetővé teszi az invazív beavatkozásnak a beteg beleegyezése hiányában történő kiterjesztését, ha annak elmaradása a beteg számára aránytalan terhet jelent. Az indítvány a visszautaló szövegrészt támadta.

Az aránytalanul súlyos teher fogalma önmagában nem világos. Nem állapítható meg, hogy az invazív beavatkozás kiterjesztésének elmaradása mihez képest jelent a beteg számára aránytalanul súlyos terhet, de az sem, hogy a „teher” kifejezés mit takar. A rendelkezés arra sem ad eligazítást, hogy a döntéshez a beavatkozást végző orvosnak milyen tényezőket kell figyelembe vennie. Minthogy az utaló rendelkezéssel az Eütv. 18. § (2) bekezdés szövegébe emelt szövegrész bizonytalan tartalmánál fogva sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből folyó jogbiztonság követelményét, a 18. § (2) bekezdésének erre utaló részét meg kellett volna semmisítenie.

3. Álláspontom szerint az indítvánnyal tartalmilag érintett szövegrész a beteg önrendelkezési jogát is sérti. Azt

engedi meg, hogy az orvos kizárólag hivatásának szakmai szabályait vegye tekintetbe, és ezeknek túlnyomó jelentőséget tulajdonítva döntsön az invazív beavatkozás kiterjesztéséről, figyelmen kívül hagyva az érintett beteg saját elképzelését arról, hogy mi jelent számára „aránytalanul” súlyos terhet. Ebből következően a rendelkezés ellentétes az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglaltakkal.

Az Eütv. 18. § (1) bekezdésében említett sürgős szükség, illetőleg a (2) bekezdésében írt közvetlen életveszély fennállása az orvosi hivatás szabályai és a beavatkozást végző orvos szakértelme, valamint szakmai tapasztalatai alapján számára megítélhető. Az olyan esetben, amikor a tervezett invazív beavatkozásról szóló, a betegnek adott tájékoztatás nem lehetett teljes és a beavatkozásnak — éppen az elvégzése során felismert újabb tényezők miatt — az eredetileg tervezetteken túl kell terjednie, a sürgősségre, illetve a közvetlen életveszélyre tekintettel az önrendelkezési jog korlátozása alkotmányosan elfogadható. Álláspontom szerint azonban alkotmányellenes az önrendelkezési jognak az olyan korlátozása, amely elsősorban a beteg saját megítélésétől függő, számára aránytalanul súlyos teherként jelzett, ám saját álláspontjának ismerete nélkül megállapított és a jogszabály által közelebből meg nem határozott tényezőkön alapul.

Az Eütv. 15. §-a szerint a beteg dönthet arról, mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, melyeket utasít vissza, az invazív beavatkozásokhoz pedig írásbeli vagy két tanú együttes jelenlétében tett egyéb nyilatkozata szükséges. A beteget megillető önrendelkezéshez való jog érvényesülését álláspontom szerint nemcsak az invazív beavatkozás megválasztásakor, hanem annak kiterjesztése esetén is a legmesszebbmenőkig biztosítani kell. Amennyiben tehát az invazív beavatkozás kiterjesztését nem a sürgős szükség, illetőleg a közvetlen életveszély indokolja, a beteg beleegyezésének megszerzésétől alkotmányosan eltekinteni nem lehet.

4. Az indítványozók az Eütv. 18. § (2) bekezdésének az (1) bekezdés *b)* pontjára visszautaló szövegrészt támadták és vélték alkotmányellenesnek. Álláspontom szerint azonban az (1) bekezdés *b)* pontjának szövege [„...*b)* ennek elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene.”] az előbbiekből írtak szerint mind az (1) bekezdés, mind pedig a (2) bekezdés összefüggésében alkotmányellenes, mert sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdését, valamint az 54. § (1) bekezdését. Az Alkotmánybíróságnak tehát — állandó gyakorlatával összhangban — a szoros összefüggésre tekintettel az Eütv. 18. § (1) bekezdés *b)* pontját is meg kellett volna semmisítenie.

Dr. Erdei Árpád s. k.,
alkotmánybíró

A Köztársasági Elnök határozata

A Köztársaság Elnökének 74/2003. (IV. 28.) KE határozata

büntetés-végrehajtási dandártábornokká történő kinevezésről

Az igazságügy-miniszter előterjesztésére

Csapó József bv. ezredest

a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnokát 2003. május 1-jei hatállyal

büntetés-végrehajtási dandártábornokká

kinevezem.

Budapest, 2003. április 8.

Mádl Ferenc s. k.,
a Köztársaság elnöke

Ellenjegyzem:

Dr. Bárándy Péter s. k.,
igazságügy-miniszter

KEH ügyszám: V-5/1378/2003.

IRÁNYMUTATÁSOK, IV. rész JOGEGYSÉGI HATÁROZATOK

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága jogegységi határozata

1/2003. KPJE

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Közigazgatási és Polgári Jogegységi Tanácsa 2003. április 9. napján megtartott nem nyilvános ülésén a Legfelsőbb

Bíróság K.V. számú ítélező tanácsának indítványa alapján meghozta a következő

jogegységi határozatot.

I. A közigazgatási szerv hatáskörét csak jogszabály felhatalmazása esetén ruházhatja át (delegálhatja).

II/a) A törvényben megállapított hatáskör gyakorlása történhet úgy is, hogy a közigazgatási szerv valamelyik szervezeti egysége folytatja le az eljárást, de ez a hatáskör jogosultjának személyét és személyes felelősségét nem érinti.

II/b) A kiadmányozási (aláírási) jog belső szabályzatban való engedélyezése nem minősül hatáskör átruházásnak. Ebben az esetben a határozaton fel kell tüntetni azt, hogy a kiadmányozó (aláíró) a hatáskörrel feljogosított személy nevében, az ő megbízásából jár el.

III. Amennyiben valamelyik közigazgatási szerv határozata elleni fellebbezés elbírálására a jogszabályban megjelölt szerv vezetője rendelkezik hatáskörrel, a közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt indított perben alperesként a szerv vezetőjét kell megjelölni.

IV. A megyei (fővárosi) fogyasztóvédelmi felügyelőségek határozata ellen benyújtott fellebbezés elbírálására a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője (Főigazgatója) rendelkezik hatáskörrel, ezért a másodfokú közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt kezdeményezett közigazgatási per alperese a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője (Főigazgatója).

V. Az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség Elnöke felettes szervnek minősül a megyei, fővárosi felügyelőség vezetője, illetve az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség által a munkavédelmi hatósági felügyelet tárgyában hozott határozatok vonatkozásában.

INDOKOLÁS

I.

A Legfelsőbb Bíróság K.V. számú ítélező tanácsa a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (Bsz.) 29. § (1) bekezdés *b*) pontjában írt okból jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta abban a kérdésben, hogy ha másodfokú fogyasztóvédelmi hatóságként — törvényi rendelkezés alapján — a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője (Főigazgatója) jár el, a határozat felülvizsgálata iránti per alperesként nem a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget, hanem annak Vezetőjét (Főigazgatóját) kell

megjelölni. Továbbá, hogy a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője a törvényben előírt hatáskörét a felügyeletet gyakorló miniszter által jóváhagyott Szervezeti és Működési Szabályzatban delegálhatja-e a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség valamely osztályára (szervezeti egységére) és ez esetben az osztály vezetője által aláírt másodfokú határozat ellen kezdeményezett per alpereseként kit kell perbe vonni.

Ezzel egyidejűleg a Bszi. 29. § (2) bekezdése alapján a jogegységi határozat meghozataláig az előtte folyamatban lévő Kfv.V.37.297/2000. számú felülvizsgálati ügy elbírálását felfüggesztette.

A felfüggesztett eljárásban a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség járt el alperesként, felülvizsgálati ellenkérelmében arra hivatkozott, hogy ugyan a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatójának van jogszabályban biztosított hatásköre a másodfokú határozat meghozatalára, azonban ez a jogkör a szervezeti és működési szabályzatban átruházható.

A Legfelsőbb Bíróság K.III. tanácsa a Kf.III.28.847/1999. számú ügyben — mely perben alperesként a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szerepelt — hozott végzésével hatályon kívül helyezte az elsőfokú bíróság ítéletét. Az elsőfokú bíróság keresetnek helyt adó ítéletében megállapította, hogy a másodfokú határozatot jogszabályi rendelkezés ellenére nem a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője, hanem a hatáskör hiányában eljáró Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Szolgáltatási Főosztálya hozta. A másodfokon eljáró K.III. tanács határozatában kifejtett álláspontja szerint az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) 66. § (1) bekezdése értelmében az elsőfokú közigazgatási határozat ellen benyújtott fellebbezésről a felettes államigazgatási hatóság dönt. Az Áe. 96. §-a szerint a 94. §-ban nem említett államigazgatási szervek felettes szerve — eltérő törvényi rendelkezés hiányában — a közvetlen irányítószerv, minisztérium esetében pedig a miniszter.

A K.III. tanács előtt folyamatban volt ügyben a fogyasztóvédelmi hatóságok gazdasági reklámtevékenységgel kapcsolatos jogvitában jártak el. A másodfokú határozatot a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Szolgálati Főosztályának Vezetője írta alá, a határozaton nem került feltüntetésre, hogy a Főosztályvezető — a jogorvoslat elbírálására jogosult Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetőjének megbízásából — csak a kiadmányozási jog gyakorlója. A határozat felülvizsgálata iránt kezdeményezett közigazgatási per alperese a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség volt, melyet az eljáró tanács határozatában nem kifogásolt, mert — a hatályon kívül helyező végzésben kifejtett álláspontja szerint — alaptalan a felperesnek és az elsőfokú bíróságnak az alperessel kapcsolatos hatásköri kifogása, a másodfokú közigazgatási határozat meghozatala tekintetében. A bírósági végzés tényként rögzíti, hogy a gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. (Grtv.) 20. § (1) be-

kezdés rendelkezése szerint a felügyelőség elsőfokú határozata ellen benyújtott fellebbezést a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetőjének kell elbírálnia. A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője (Főigazgatója) a Grtv., valamint a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fvtv.), továbbá a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezetről, feladat- és hatásköréről, valamint a fogyasztóvédelmi bírság felhasználásáról rendelkező 89/1998. (V. 8.) Korm. rendelet eltérő rendelkezése hiányában a számára jogszabályban megállapított feladatot és hatósági jogkört a szervezeti és működési szabályzatban foglaltak szerint a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Szervezete útján gyakorolhatja. A szervezeti és működési szabályzatot a hivatkozott Korm. rendelet 1. § (2) bekezdése értelmében az alperes irányítására kijelölt miniszter hagyta jóvá, ezért a felülvizsgálni kért határozatot a szervezeti és működési szabályzatban megjelölt jogosult — a Szolgáltatási Főosztály Vezetője — írta alá, így megállapítható, hogy az elsőfokú határozat ellen benyújtott fellebbezést az Áe. 96. §-ában megjelölt szerv bírálta el, hatáskör hiánya nem áll fenn.

A jogegységi eljárást indítványozó tanács a fent említett álláspontot nem osztotta.

Előterjesztésének indokolása szerint a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője törvényben biztosított hatáskörét — törvényi felhatalmazás hiányában — a felügyelőség szervezeti egységére nem ruházhatja át (nem delegálhatja). A határozathozatalhoz szükséges eljárás lefolytatása történhet a főfelügyelőség valamely — a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott — szervezeti egysége útján, azonban ez a Főfelügyelőség Vezetőjének hatáskörét és személyes felelősségét nem érinti, a határozat felülvizsgálata iránt kezdeményezett per alpereseként nem a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget, hanem a törvény rendelkezése alapján a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatóját kell perbe vonni.

Nincs akadálya annak, hogy a szerv vezetője belső szabályzatban kiadmányozási joggal valamely más alsóbb szintű vezetőt bízjon meg. A hatáskörrel rendelkező vezető megbízásából gyakorolt kiadmányozási jog azonban nem érinti a vezető hatáskörét és személyes felelősségét, ez az indoka annak, hogy a másodfokú közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt kezdeményezett per alperese kizárólag a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője (Főigazgatója) lehet.

A határozatból ki kell tűnnie, hogy a hatáskör gyakorlója a törvény felhatalmazása alapján a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője, ezért a kiadmányozónak fel kell tüntetnie, hogy a hatáskörrel rendelkező személy megbízása alapján jár el, felhatalmazása alapján gyakorolja a kiadmányozási jogot, amely azonban a Főfelügyelőség Vezetőjének hatáskörét nem érinti. Nem hatáskörében hozott határozatnak minősül az, amelyen a kiadmányozó nem tünteti fel, hogy kiadmányozási jogát a törvényben hatás-

körrel felruházott személy nevében, annak megbízásából gyakorolja.

A fenti állásponthoz hasonlóan a Legfelsőbb Bíróság Kfv.VI.27.716/1999/5. sorszámú határozatában kifejtette, hogy a közigazgatási szerv hatáskörét mindig jogszabály határozza meg, jogszabály telepíti, ezért azt Szervezeti és Működési Szabályzat útján átruházni nem lehet.

Hasonló jogkérdés merült fel a munkavédelmi hatósági felügyelet tárgyában hozott határozatok bírósági felülvizsgálata során.

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) 82. § (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a munkavédelmi bírságot a súlyos veszélyeztetést feltáró felügyelő javaslata alapján az illetékes megyei (fővárosi) szerv vezetője szabja ki.

Az Mvt. 85. § a) pontja szerint az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség elnöke hatósági ügyekben felettes szervnek minősül a megyei (fővárosi) felügyelőség vezetője, illetve az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség által hozott határozatok vonatkozásában.

A joggyakorlat a fenti szabály alkalmazása tárgyában nem egységes.

A Legfelsőbb Bíróság K.IV. tanácsa a Kfv.IV.29.102/1999/6. sorszámú végzésében hatályon kívül helyezte az első- és a másodfokú bíróság ítéletét és az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította, mert megállapította, hogy a felperes a munkavédelmi bírság megfizetésére kötelező közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt kezdeményezett per alpereseként az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőséget jelölte meg, holott a másodfokú határozatot — azt szabályszerűen aláírva — az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség Elnöke hozta.

A Legfelsőbb Bíróság K.VI. tanácsa a Kf.VI.37.022/2000/4. sorszámú végzésével hatályon kívül helyezte az elsőfokú bíróság ítéletét — a pert megszüntető részében — téves jogi álláspontja, illetve a keresetet elutasító rész megalapozatlansága miatt, ugyanakkor nem észlelte, hogy a per az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség alperes ellen folyt — tévesen.

II.

A jogegységi tanács nem nyilvános ülésén a legfőbb ügyész képviselője útján tett felszólalásában kifejtette, hogy a közigazgatási szerv hatáskörét csak jogszabályi felhatalmazás alapján ruházhatja át valamely szervére. A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatóját a törvényben biztosított hatáskörének átruházására jogszabály nem jogosítja fel. A Főfelügyelőség Szervezeti és Működési Szabályzatát a hatáskörrel rendelkező miniszter utasítással

hagyja jóvá, illetőleg teszi közzé. Az utasítás, mint úgynevezett „alaki jogforrás”, a jogalkotási törvény értelmében nem minősül jogszabálynak, így a hatáskör delegálását nem alapozza meg. Nincs akadálya annak, hogy a szerv vezetője belső szabályzatban kiadmányozási joggal valamely alsóbb szintű vezetőt bízjon meg. A hatáskörrel rendelkező vezető megbízásából gyakorolt kiadmányozási jog nem érinti a vezető hatáskörét és személyes felelősségét, ennek megfelelően a jogerős másodfokú közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránt indított perben a szerv vezetőjét kell alperesként megjelölni. A területi fogyasztóvédelmi felügyelőségek határozatai ellen benyújtott fellebbezés elbírálására a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője jogosult, a területi munkabiztonsági és munkaügyi főfelügyelőség vezetője és az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség által hozott határozatok tekintetében a fellebbezés elbírálására a törvény az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség Elnökét hatalmazza fel. Mindkét esetben a vezető személyes felelősségét nem érintően a kiadmányozás joga alsóbb szintű vezetőnek átengedhető, a közigazgatási határozat felülvizsgálata iránt indított perben az alperes a szerv vezetője.

III.

Az ellentétes álláspontok feloldása és az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében a jogegységi tanácsnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy jogszabályi felhatalmazás hiányában, szervezeti és működési szabályzat útján a közigazgatási szerv vezetője hatáskörét átruházhatja-e valamely szervezeti egységre, továbbá, hogy a közigazgatási szerv vezetőjének hatáskörébe tartozó határozat felülvizsgálata iránt indult perben kit kell a felperesnek alperesként perbe vonnia.

A közigazgatási jogviszonyokban eljáró hatóságok által alkalmazandó eljárési szabályokat részben az adott eljárásra vonatkozó különleges szabályok (lex specialis) részben az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) rendelkezései tartalmazzák.

Az Áe. 5. § (1) bekezdése szerint a közigazgatási szerv hatáskörét jogszabály állapítja meg, ebben kell meghatározni azt a szervet, amely az ügyben elsőfokon eljár. Az Áe. 93. §-ának rendelkezése szerint, ha törvény, törvényerejű rendelet, kormányrendelet vagy miniszteri rendelet másként nem rendelkezik a törvény alkalmazása során felettes szervként az Áe. 94—96. §-ában meghatározott államigazgatási szervek járnak el. Az Áe. 4. § (1) bekezdése szerint a közigazgatási szerv a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén köteles eljárni.

Az Áe. 4. § (6) bekezdése szerint a közigazgatási és önkormányzati szervtől — a törvényben foglalt kivételekkel — a hatáskörébe tartozó ügy nem vonható el. Delegálási jogosultság hiányában hatáskör elvonásnak minősül az a

körülmény, ha a közigazgatási határozatot nem a jogszabályban megjelölt szerv vagy személy hozza.

Az Áe. 43. § (1) bekezdése szerint a határozatnak tartalmaznia kell egyebek mellett az *a*) pont alapján: az eljáró közigazgatási szerv megnevezését és a *c*) pont alapján a határozat hozatalnak helyét és idejét, a határozat aláírójának nevét, hivatali beosztását és a közigazgatási szerv bélyegző lenyomatát.

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fvtv.) VII. fejezete foglalkozik a fogyasztóvédelem állami intézményrendszerével. Az Fvtv. 43. § *a*)—*o*) pontjai részletezik a területi fogyasztóvédelmi felügyelőségek, illetőleg a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség hatáskörét, a X. fejezet tartalmazza a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség és a területi felügyelőségek eljárására vonatkozó szabályokat.

Az Fvtv. 50. §-a szerint a területi felügyelőség elsőfokú határozata ellen benyújtott fellebbezést a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője bírálja el. A (2) bekezdés szerint a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetője határozatának felülvizsgálata keresettel kérhető a bíróságtól. A bíróság a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetőjének határozatát megváltoztathatja.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Vezetőjének pontos megnevezése — a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezetéről, feladat- és hatásköréről, valamint a fogyasztóvédelmi bíróság felhasználásáról rendelkező 89/1998. (V. 8.) Korm. rendelet 1. § (2) bekezdés *a*) pontja szerint — a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatója.

A hivatkozott kormányrendelet 3. § (2) bekezdésének rendelkezése is megerősíti, hogy a felügyelőségek határozata ellen benyújtott fellebbezést a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatója bírálja el.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség olyan önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező központi hivatal, amelynek irányítására a Kormány az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztert (jelenleg Gazdasági és Közlekedési Miniszter) jelölte ki.

A miniszter irányítási és felügyeleti jogkörében:

a) kinevezi a főfelügyelőség főigazgatóját és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat,

b) jóváhagyja a főfelügyelőség szervezeti és működési szabályzatát, valamint éves programját,

c) ellenőrzi és beszámoltattatja a Főigazgatót.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatóját hatáskörének átruházására jogszabály nem jogosítja fel.

A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 1. § (1) bekezdése sorolja fel a jogszabályokat, melyek között valamely szerv szervezeti és működési szabályzata nem szerepel és az akkor sem minősül jogszabálynak, ha azt a felügyeletet gyakorló miniszter hagyja jóvá. A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Szervezeti és Működési Szabályzatát az irányítási és felügyeleti jogkörrel rendelkező miniszter miniszteri utasítással hagyja jóvá, illetőleg teszi közzé. Az utasítás a jogalkotási törvény értelmében ugyancsak nem

minősül jogszabálynak, így a hatáskör delegálását nem alapozza meg.

A jogegységi tanács álláspontja szerint annak nincs akadálya, hogy a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatója a törvényben biztosított hatáskörét a Szervezeti és Működési Szabályzatban megjelölt — kiadmányozási joggal felruházott — Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezeti egységének vezetője útján gyakorolja. Ez azonban személyes hatáskörét és felelősségét nem érinti, a másodfokú határozatot a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatójának kell meghoznia és a másodfokú határozatban az Áe. 43. § (1) bekezdés *a*) pontja szerint az eljáró közigazgatási szervként a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatóját kell feltüntetni. A szervezeti és működési szabályzatban kijelölt kiadmányozónak az Áe. 43. § (1) bekezdés *c*) pontja alapján a határozat aláírásakor utalni kell arra, hogy ezt a jogát a hatáskörrel rendelkező személy nevében és megbízása alapján gyakorolja.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatójának határozata ellen az Fvtv. 50. § (2) bekezdése szerint bírósági felülvizsgálat kezdeményezhető. A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) XX. fejezetében foglalt szabályok szerint lefolytatandó per alperese a Pp. 327. § (2) bekezdésében írt rendelkezés alapján a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatója, mert a keresetet az ellen a közigazgatási szerv ellen kell megindítani, amelyik a felülvizsgálni kért határozatot hozta.

Ezekben a közigazgatási perekben ezért nem a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség, hanem a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség Főigazgatója az alperes.

* * *

A munkavédelmi hatósági ügyekben az Mvt. 85. §-ának *a*) pontja rendelkezéséből következően a hatáskörre vonatkozó jogszabályok helyes értelmezése szerint felettes szervként az Országos Munkabiztonsági és Munkaügyi Főfelügyelőség Elnökének kell eljárnia, és ebből következően a közigazgatási pert is vele szemben kell megindítani.

Amennyiben a bíróság — erre irányuló kereseti kérelem esetén — azt állapítja meg, hogy a közigazgatási határozatot nem az arra hatáskörrel rendelkező szerv (személy) hozta, azt az ügy érdemére kiható súlyos eljárási szabálysértés miatt helyezi hatályon kívül.

Tekintettel arra, hogy a Pp. módosított 349. § (5) bekezdése alapján a munkaügyi ellenőrzés és a munkavédelem körében hozott közigazgatási határozatok elbírálása 2000. március 1. napjától a munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik, a jogegységi határozat a Polgári Kollégium Munkaügyi Szakágához tartozó ügycsoportot is érintette, ezért az 1997. évi LXVI. törvény 0. § (2) bekezdése alapján héttagú jogegységi tanács járt el.

A kifejtettekre figyelemmel a jogegységi tanács az ellen-
tétes álláspontok feloldása és a bírósági jogalkalmazás
egységének biztosítása érdekében (Bsz. 27. §) a rendelke-
ző részben foglaltak szerint határozott, és döntését a Bsz.
32. § (4) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben közzéte-
szi.

Dr. Lomnici Zoltán s. k.,
a tanács elnöke

Dr. Kaszainé

dr. Mezey Katalin s. k.,
előadó bíró

Bauer Jánosné dr. s. k.,
bíró

Dr. Buzinkay Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Kozma György s. k.,
bíró

Dr. Tallián Blanka s. k.,
bíró

Dr. Fekete Zsuzsanna s. k.,
bíró

V. rész

KÖZLEMÉNYEK, HIRDETMÉNYEK

A Mező Ferenc Közalapítvány Alapító Okirata*

(A módosításokkal egységes szerkezetben)

A Magyar Köztársaság Kormánya (a továbbiakban: Ala-
pító) a jelen Alapító Okirattal a Polgári Törvénykönyvről
szóló 1959. évi IV. törvény 74/C. §-ának (4) bekezdése,
valamint 74/G. §-ának (5) és (10) bekezdése szerint, vala-
mint a sportról szóló 2000. évi CXLV. törvény 52. §-ának
(3)—(4) bekezdéseiben foglalt rendelkezések végrehajtá-
sára, állami közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása
céljából, az alábbiakban részletezett

közalapítvány

létrehozását határozza el az alábbi feltételek szerint:

1. *A közalapítvány neve:* Mező Ferenc Közalapítvány.
2. *A közalapítvány székhelye:* 1054 Budapest, Hold u. 1.

* A Fővárosi Bíróság a Mező Ferenc Közalapítvány Alapító Ok-
iratának módosításából következő változások bejegyzését a
11.Pk.60961/96/14. számú végzésével jogerősen elrendelte.

3. *A közalapítvány időtartama:* a közalapítvány határo-
zatlan időre jön létre.

4. *A közalapítvány célja*

4.1. A sportról szóló 2000. évi CXLV. törvény 70. §
(6) bekezdése alapján a nyugdíjas olimpiai és világbajnoki
érmes sportolók, azok özvegyei, valamint a kimagasló
sporteredmények elérésében közreműködő nyugdíjas
sportszakemberek erkölcsi és anyagi megbecsülése, támo-
gatása.

4.2. A közalapítvány a fenti célok megvalósítása érde-
kében folyamatosan figyelemmel kíséri a volt élsportolók
életkörülményeit, nyilvántartást vezet a támogatásra joga-
sultakról, rendszeres, illetve eseti támogatásban részesíti a
rászorulókat.

4.3. A közalapítvány politikai tevékenységet nem foly-
tat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támo-
gatást nem nyújt.

A közalapítvány országgyűlési képviselői, illetve me-
gyei, fővárosi önkormányzati választásokon jelöltet nem
állíthat, és nem támogathat.

4.4. A közalapítvány a közhasznú szervezetekről szóló
1997. évi CLVI. törvény 26. §-a c) 2. és c) 14. pontja szerinti
közhasznú tevékenységet folytat.

5. *A közalapítvány vagyona*

5.1. Az Alapító a közalapítvány induló vagyonaként
(a továbbiakban: törzsvagyon) a közalapítvány számlájára
egy összegben átad tízmillió forintot. Az Alapító a folya-
matos működés biztosítására a közalapítványt az éves költ-
ségvetéséből ötmillió forint összegű éves költségvetési tá-
mogatásban részesíti.

5.2. A közalapítvány nyitott, ahhoz bármely hazai vagy
külföldi természetes vagy jogi személy, illetve jogi szemé-
lyiséggel nem rendelkező szervezet pénzbeli vagy termé-
szetbeni adománnyal, vagyonrendeléssel csatlakozhat. A
csatlakozás elfogadásáról vagy visszautasításáról a kurató-
rium dönt.

5.3. A konvertibilis devizában, valutában történő befi-
zetések devizaszámlán helyezendők el, s a devizajogszabá-
lyokban foglaltaknak megfelelően használhatók fel.

6. *A közalapítvány gazdálkodása*

6.1. A közalapítvány vagyonának felhasználásáról a ku-
ratórium — az alapító okiratban foglalt szabályoknak meg-
felelően — dönt.

6.2. A közalapítvány törzsvagyonából a közalapítványi
célokra az alapítás évében a törzsvagyon 20%-a, azt köve-
tően pedig a törzsvagyon mindenkori hozadéka, illetve a
közalapítványhoz érkezett felajánlás, valamint a költség-
vetési támogatás használható fel.

6.3. A kuratórium a közalapítvány vagyoni helyzete és bevételei ismeretében évente dönt a közalapítványi feladatok végrehajtásához felhasználható pénzeszköz mértékéről, felosztásuk módjáról.

6.4. A közalapítvány vállalkozási tevékenységet nem végez. A törzsvagyon, illetve az átmenetileg szabad pénzeszköz kizárólag államilag garantált értékpapírokba fektethető, a kuratórium által elfogadott befektetési szabályzat alapján.

6.5. A kuratórium a közalapítvány működéséről és gazdálkodásáról évente az Alapítónak köteles beszámolni. A kuratórium az éves gazdálkodásának legfontosabb adatait nyilvánosságra hozni köteles.

6.6. A döntések végrehajtásáról a kuratórium titkára gondoskodik.

6.7. A közalapítvány gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt a jelen alapító okiratban meghatározott tevékenységére fordítja.

A közalapítvány befektetési tevékenységet nem végez.

7. A közalapítvány szervezete

7.1. A közalapítványkezelő szerve a 9 tagú kuratórium.

7.2. A kuratórium tagjait az ifjúsági és sportminiszter javaslatára a Kormány kéri fel. A kuratórium tagjainak megbízatása 5 évre szól. A kuratórium tagjai ismételten is megbízhatók.

7.3. A kuratórium tagjai:

dr. Tóth Gézáné, vívó, olimpiai bajnok;
Hollósi Katalin, kajakozó, világbajnok;
dr. Nagy Imre, öttusázó, olimpiai bajnok;
Buzánszky Jenő, labdarúgó, olimpiai bajnok;
Lemhényi Dezső, vízilabda mesteredző, olimpiai bajnok;
dr. Magyar Zoltán, tornász, olimpiai bajnok;
Németh Ferenc, öttusázó, olimpiai bajnok;
Mizsér Attila öttusázó, olimpiai bajnok;
Zsivótzky Gyula, kalapácsvető, olimpiai bajnok.

7.4. A kuratóriumi tagság megszűnik:

- a megbízás lejártával,
- a tag halálával,
- lemondással,
- az Alapító általi visszahívással,
- a közalapítvány megszűnésével.

7.5. A kuratórium tagjai a közalapítványnál végzett tevékenységükkel kapcsolatban felmerült igazolt költségeik megtérítésére jogosultak.

7.6. A kuratórium elnöke: *Lemhényi Dezső*. A kuratórium alelnöke: *Zsivótzky Gyula*.

A közalapítványt a kuratórium elnöke és alelnöke képviseli. Akadályoztatásuk esetén a közalapítvány képviselőjében *dr. Nagy Imre* kuratóriumi tag jár el. A bankszámla

feletti rendelkezéshez minden esetben két képviselőre jogosult személy együttes aláírása szükséges.

7.7. A közalapítvány folyamatos működésének biztosítására a kuratórium a munkáját segítő, ügyintéző titkárt bíz meg. A működéssel kapcsolatos egyéb feladatok ellátása érdekében a kuratórium külső szakértőt alkalmazhat.

7.8. A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 8—9. §-ában meghatározott összeférhetlenségi szabályokon túl a kuratóriumnak nem lehet tagja olyan állami vezető, aki a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról és felelősségéről szóló 1997. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Kátjáv.) személyi hatálya alá tartozik.

8. A kuratórium működése

8.1. A kuratórium szükség szerint, de legalább negyedévente egyszer ülésezik. A kuratórium üléseit az elnök, akadályoztatása esetén a kuratórium titkára írásban hívja össze hétnapos (kivételesen háromnapos) időköz megtartásával, a napirend megjelölésével.

A kuratórium üléseit az elnök, akadályoztatása esetén a képviselői joggal felruházott kuratóriumi tag vezeti.

8.2. A kuratórium határozatképes, ha azon a kuratórium tagjainak több mint fele jelen van. Határozatképtelenség esetén a kuratórium ülését 8 napon belül változatlan napirenddel ismét össze kell hívni. Az így megismételt ülés legalább három tag jelenléte esetén határozatképes.

8.3. Rendkívüli ülést kell összehívni, ha azt 3 kuratóriumi tag írásban kéri. Az ülést az indítványtól számított 8 napon belül kell összehívni.

8.4. A kuratórium döntéseit egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza. A kuratórium a tagjai kétharmadának szavazatával határoz a Szervezeti és Működési Szabályzat (a továbbiakban: SZMSZ) elfogadása, illetve módosítása során.

A kuratórium minden tagjának egy szavazata van, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

8.5. A kuratórium kizárólagos hatáskörébe tartozik:

- az SZMSZ és egyéb belső szabályzatok megállapítása és módosítása,
- a közalapítvány éves gazdálkodási tervének és mérlegének megállapítása,
- döntés az alapítványi támogatásokról,
- a kuratórium titkárának kinevezése és felmentése,
- a közalapítvány közhasznúsági jelentésének elfogadása.

8.6. A közalapítvány gazdálkodásának, működésének, szervezetének és képviselőjének részletes szabályait Szervezeti és Működési Szabályzatban kell meghatározni. Az SZMSZ nem lehet ellentétes az Alapító Okiratban foglaltakkal.

8.7. A kuratórium ülései nyilvánosak.

A kuratórium üléseire meg kell hívni a felügyelő bizottság elnökét, aki az ülésen tanácskozási joggal vesz részt.

8.8. A kuratórium üléseiről emlékeztetőt kell készíteni.

Az emlékeztetőben rögzíteni kell a meghozott döntések tartalmát, időpontját és hatályát, valamint a döntést támogatók és ellenzők számarányát. Amennyiben a döntés nem titkos, rögzíteni kell a támogató és ellenző kuratóriumi tagok személyét is.

8.9. A kuratórium döntéseit az érintettekkel a döntést követő tíz napon belül írásban kell közölni.

A kuratórium külön szótöbbséggel dönt határozatainak nyilvánosságra hozataláról. A határozat nyilvánosságra hozatala az Ifjúsági és Sport Értesítőben történik.

8.10. A közalapítvány működésével kapcsolatban keletkezett iratokba a hatályos jogszabályi rendelkezések figyelembevételével előzetes — a kívánt betekintést megelőző öt munkanappal korábban megküldött — írásos bejelentés alapján bárki betekinthez.

A közalapítvány tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait — beszámoló formájában — a sajtóban nyilvánosságra hozza.

A közalapítvány szolgáltatásai igénybevételének módja a támogatások elnyerése iránti kérelem benyújtása. A szolgáltatások igénybevétele nyilvános.

8.11. A kuratórium a közalapítvány tevékenységéről szóló éves beszámolót köteles a tárgyévet követő év március 31-éig jóváhagyni és a 8.10. alpontban rögzítettnek megfelelően nyilvánosságra hozni.

9. A Felügyelő Bizottság

9.1. Az Alapító a közalapítványkezelő szervének ellenőrzésére háromtagú Felügyelő Bizottságot (a továbbiakban: Bizottság) hoz létre.

9.2. A Bizottság tagjait az Országgyűlés Ifjúsági és Sportbizottsága választja meg. A Bizottság megbízatása 5 évre szól. A tagok ismételten is megbízhatók.

9.3. A Bizottság tagjai:

dr. Géczy István,
Dömötör Zoltán,
dr. Zalay István.

A Bizottság az első ülésén tagjai közül elnököt választ.

9.4. A bizottsági tagság megszűnik:

- a tag halálával,
- a megbízás lejártával,
- lemondással,
- a közalapítvány megszűnésével.

9.5. A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 8—9. §-ában foglalt összeférhetlenségi szabályokon túl, a Bizottságnak nem lehet tagja olyan állami vezető, aki a Kátjátv. személyi hatálya alá tartozik.

9.6. A Bizottság tagjai költségtérítésben részesülhetnek.

9.7. A Bizottság ügyrendjét maga határozza meg.

A Bizottság határozatképes, ha tagjai közül két fő jelen van.

Döntéseit nyílt szavazással, szótöbbséggel hozza. A Bizottság minden tagjának egy szavazata van, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

9.8. A Bizottság feladata a közalapítvány működésének és gazdálkodásának ellenőrzése. Ennek során a tisztségviselőktől jelentést, a közalapítvány munkavállalóitól pedig tájékoztatást vagy felvilágosítást kérhet, továbbá a közalapítvány könyveibe és irataiba betekinthez, azokat megvizsgálhatja.

9.9. A Bizottság elnöke tanácskozási joggal részt vesz a kuratórium ülésein.

A Bizottság köteles a kuratóriumot tájékoztatni és annak összehívását kezdeményezni, ha arról szerez tudomást, hogy a kuratórium működése során olyan jogszabálysértés, vagy a közalapítvány érdekeit egyébként súlyosan sértő esemény történt, amelynek a megszüntetése vagy következményeinek elhárítása, illetve enyhítése a kuratórium döntését teszi szükségessé, valamint a tisztségviselők felelősségét megalapozó tény merül fel.

A kuratórium elnöke ilyen esetben 30 napon belül köteles a kuratórium ülését összehívni.

A Bizottság célvizsgálatot folytathat, ha a közalapítvány céljainak megvalósítását veszélyeztetve látja, illetve ha erre az Alapító felkéri.

A célvizsgálatba külső szakértők is bevonhatók.

9.10. A Bizottság a közalapítvány működését érintő tapasztalatairól szükség szerint, de évente legalább egyszer beszámol az Alapítóknak.

10. Záró rendelkezések

10.1. A közalapítvány — céljai megvalósítása érdekében — együttműködik a hasonló közfeladatot ellátó állami, társadalmi szervezetekkel, alapítványokkal.

10.2. Az Alapító Okiratban nem szabályozott kérdésekben a Ptk., illetőleg a közalapítvány tevékenységére vonatkozó mindenkor hatályos jogszabályok rendelkezései az irányadóak.

10.3. A közalapítvány gazdálkodásának törvényességét és célszerűségét az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

10.4. A közalapítvány a bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre.

10.5. A közalapítvány Alapító Okiratát hivatalos lapban közzé kell tenni.

10.6. Ha a közalapítvány a Ptk. 74/G. §-ának (9) bekezdése alapján megszűnik, az Alapítóra visszazálló alapítványi vagyont a közalapítvány céljaihoz hasonló célokra kell

fordítani és erről a nyilvánosságot is megfelelően tájékoztatni kell.

10.7. Jelen Alapító Okirat az 1996. szeptember 20-án kelt Alapító Okiratnak az időközben végrehajtott módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt hatályos példánya.

Budapest, 2002. november 27.

Az alapító Kormány nevében:

Dr. Medgyessy Péter s. k.,
miniszterelnök

**A BM Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó
és Választási Hivatal közleménye**

A BM Központi Hivatal a 35/2000. (XI. 30.) BM rendelet 73. § (1) bekezdése alapján — az eddig közzétetteken kívül — az alábbi elveszett, megsemmisült gépjármű törzskönyvek sorszámaát teszi közzé:

914431A
121904B
112544B
968954A
072242A
361826A
183247B
810298A
800314C
299872C
511215A
635776B
173389C
678000C
725137C
609046B
120757A
393665C
044331A
080466B
865305C
156047C
973624B
864345A

977060A
191461C
182689A
014088A
555544B
822482A
898851A
800874A
781492C
018077B
491049A
406941C
712824B
575260A
986662B
984725A
613396C
662126C
098935B
100902A
325085C
537847C
394383B
165889B
532673C
672154A
768334B
518729B
442034C
121739A
720374B
584443A
133020A
607729C
283354A
300915C
092167A
359582A
690146A
309793C
682150C
060293C
331148C
183069D
729018A
188424C

Közlekedési Nyilvántartó Osztály

Helyesbítés: A Magyar Közlöny 2003. évi 24. számában kihirdetett egészségügyi szakellátás társadalombiztosítási finanszírozásának egyes kérdéseiről szóló 9/1993. (IV. 2.) NM rendelet módosításáról rendelkező 7/2003. (III. 11.) ESZCSM rendeletben több szövegrész hibásan jelent meg. Ezek szövege helyesen:

- A rendelet 1. számú mellékletében
 - = (1) bekezdés *u*) pontban: a „42120 Phenylketonuria szűrés” szövegrészt követően a pontszám „49” helyett „98”,
 - = (1) bekezdés *zd*) pontban: a „8640” kódszám helyesen: „86240”,
 - = (3) bekezdés *z*)—*zc*) pontjaiban az eljárás végzésére jogosult új intézmények neve, valamint a hozzá tartozó lábjegyzet helyesen:
 - z*)
 - „0106 Főv. Önk. Szent János Kórháza, Budapest*,
 - 0112 Főv. Önk. Bajcsy-Zsilinszky Kórháza, Budapest**,
 - za*)
 - „0301 Bács-Kiskun Megyei Kórház, Kecskemét**
 - zb*)
 - „0701 Fejér Megyei Szent György Kórház, Székesfehérvár*
 - 0801 Petz Aladár Megyei Kórház, Győr**,
 - zc*)
 - „1309 Pest Megyei Flór Ferenc Kórház, Kistarcsa*,
 - 1801 Vas Megyei Markusovszky Kórház, Szombathely*,
 - 2001 Zala Megyei Kórház, Zalaegerszeg**.

*: A felsorolt intézmények az Országos Laboratóriumi Intézet és az Országos Patológiai Intézet „az egészségbiztosítás természetbeni ellátásai keretében végezhető molekuláris biológiai vizsgálatokról” szóló módszertani levelében közölt patológiai indikációs körben végezhetik a ¹²index-számmal jelölt eljárásokat.”

- A rendelet 3. számú mellékletében
 - = (2) bekezdés *e*) pontban:

„19 Főcsoport
Mentálisbetegségek

*110/k. *19M 8271 Gyermekkori mentális rendellenességek speciális kezeléssel*

- 0124 Főv. Önk. Budai Gyermekórháza, Budapest
- 0401 Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház, Gyula
- 0643 Szegedi Tudományegyetem, Orvostudományi és Gyógyszertudományi Centrum
- 0901 Kenézy Gyula Megyei Kórház, Debrecen
- 2208 Vadaskert Kórház és Szakambulancia” szövegrész helyesen:

„19 Főcsoport
Mentális betegségek

*110/k. *19M 8271 Gyermekkori mentális rendellenességek speciális kezeléssel*

- 0124 Főv. Önk. Budai Gyermekórháza, Budapest
- 0401 Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház, Gyula
- 0643 Szegedi Tudományegyetem, Orvostudományi és Gyógyszerésztudományi Centrum
- 0901 Kenézy Gyula Megyei Kórház, Debrecen
- 2208 Vadaskert Kórház és Szakambulancia, Budapest”

- = (2) bekezdés *g*) pontban a 124. kód alatt a „— 0801 Petz Aladár Kórház, Győr” szövegrész helyesen: „— 0801 Petz Aladár Megyei Kórház, Győr”

- A rendelet 5. számú mellékletében:
 - = a „TA 115” kódszám helyesen: „TA 115**”

— A rendelet 7. számú mellékletének (1) bekezdésében a „31380 Mellkasfelvétel, célzott 667” szövegrészt követően az alábbi kódok és pontszámok maradtak ki:

- b) Pszichiátriai gondozás keretében:*
 - a „96029 Szakpszichoterápiás ülés, rövid (min. 30 perc) 429” szövegrész helyébe
 - a „96029 Szakpszichoterápiás ülés, rövid (min. 30 perc) 750” szövegrész lép,
- c) Pszichiátriai gondozás keretében:*
 - a „96030 Szakpszichoterápiás ülés, középhosszú (min. 40 perc) 643” szövegrész helyébe
 - a „96030 Szakpszichoterápiás ülés, középhosszú (min. 40 perc) 900” szövegrész lép,
- d) Pszichiátriai gondozás keretében:*
 - a „96031 Szakpszichoterápiás ülés, hosszú (min. 50 perc) 1286” szövegrész helyébe
 - a „96031 Szakpszichoterápiás ülés, hosszú (min. 50 perc) 1200” szövegrész lép,
- e) Addiktológiai gondozás keretében:*
 - a „96029 Szakpszichoterápiás ülés, rövid (min. 30 perc) 429” szövegrész helyébe
 - a „96029 Szakpszichoterápiás ülés, rövid (min. 30 perc) 750” szövegrész lép,
- f) Addiktológiai gondozás keretében:*
 - a „96030 Szakpszichoterápiás ülés, középhosszú (min. 40 perc) 643” szövegrész helyébe
 - a „96030 Szakpszichoterápiás ülés, középhosszú (min. 40 perc) 900” szövegrész lép,

g) Addiktológiai gondozás keretében:

a „96031 Szakpszichoterápiás ülés, hosszú (min. 50 perc) 1286”
szövegrész helyébea „96031 Szakpszichoterápiás ülés, hosszú (min. 50 perc) 1200”
szövegrész lép.

(Kézirathiba)

A Magyar Közlöny 2003. évi 30. számában közzétett 1022/2003. (III. 27.) Korm. határozat melléklete helyesen:

„Melléklet az 1022/2003. (III. 27.) Korm. határozathoz

ADATLAP A KÖLTSÉGVETÉSI ELŐIRÁNYZATOK MÓDOSÍTÁSÁRA*

a Kormány hatáskörében

Költségvetési év: 2003.

Millió forintban, egy tizedessel

Államhátartási egységi azonosító	Fejezet-szám	Cím-szám	Al-cím-szám	Jog-cím-csoport-szám	Jog-cím-szám	Elő-ir-csoport-szám	Kiemelt elő-ir-szám	Fejezet-név	Cím-név	Al-cím-név	Jog-cím-csoport-név	Jog-cím-név	Elő-ir-csoport-név	KIADÁSOK						Módosítás (+/—)	A módosítás következő évre áthúzódó hatása	A módosítást elrendelő jogszabály/határozat száma						
														Kiemelt előirányzat neve									A módosítás jogcíme					
	XVI.							Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium																				
		10						Fejezeti kezelésű előirányzatok																				
			1					Beruházás																				
				7				Vízkezelés																				
229100					4			Közép-Tiszaíri vízrendelési rendszer fejlesztése																				
						2		Felhalmozási költségvetés																				
							4	Kormányzati beruházás																	1 000,0			
				14				Vízkezelés egyéb beruházásai																				
197942					1			Elsőrendű vízrendelési művek fejlesztése és rekonst.																				
						2		Felhalmozási költségvetés																				
							4	Kormányzati beruházás																				400,0
	X.							Miniszterelnökség																				
								Tartalékok																				
001414					1			Költségvetés általános tartaléka																				—1 400,0

Az előirányzat-módosítás érvényessége: a) a költségvetési évben egyszeri jellegű b) a következő évi költségvetésbe beépülő c) rendes d) rendkívüli (A nem kívánt törlendő!)

Államhátartási egységi azonosító	Fejezet-szám	Cím-szám	Al-cím-szám	Jog-cím-csoport-szám	Jog-cím-szám	Elő-ir-csoport-szám	Kiemelt elő-ir-szám	Fejezet-név	Cím-név	Al-cím-név	Jog-cím-csoport-név	Jog-cím-név	Elő-ir-csoport-név	BEVÉTELEK						Módosítás (+/—)	A módosítás következő évre áthúzódó hatása	A módosítást elrendelő jogszabály/határozat száma					
														Kiemelt előirányzat neve									A módosítás jogcíme				

Az előirányzat-módosítás érvényessége: a) a költségvetési évben egyszeri jellegű b) a következő évi költségvetésbe beépülő c) rendes d) rendkívüli (A nem kívánt törlendő!)

Államhátartási egységi azonosító	Fejezet-szám	Cím-szám	Al-cím-szám	Jog-cím-csoport-szám	Jog-cím-szám	Elő-ir-csoport-szám	Kiemelt elő-ir-szám	Fejezet-név	Cím-név	Al-cím-név	Jog-cím-csoport-név	Jog-cím-név	Elő-ir-csoport-név	TÁMOGATÁS						Módosítás (+/—)	A módosítás következő évre áthúzódó hatása	A módosítást elrendelő jogszabály/határozat száma						
														Kiemelt előirányzat neve									A módosítás jogcíme					
	XVI.							Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium																				
		10						Fejezeti kezelésű előirányzatok																				
			1					Beruházás																				
				7				Vízkezelés																				
229100					4			Közép-Tiszaíri vízrendelési rendszer fejlesztése																				1 000,0
						2		Felhalmozási költségvetés																				
				14				Vízkezelés egyéb beruházásai																				
197942					1			Elsőrendű vízrendelési művek fejlesztése és rekonst.																				400,0
						2		Felhalmozási költségvetés																				

Az előirányzat-módosítás érvényessége: a) a költségvetési évben egyszeri jellegű b) a következő évi költségvetésbe beépülő c) rendes d) rendkívüli (A nem kívánt törlendő!)

Az adatlap 5 példányban töltendő ki		Az előirányzatok felhasználása/zárolása (módosítás +/-)		Összesen	I. negyedév	II. negyedév	III. negyedév	IV. negyedév
Fejezet	Állami Számvevőszék	Magyar Államkincstár	Pénzügyminisztérium					
1 példány	1 példány	1 példány	2 példány	1 400,0		700,0	700,0	0,0

* Az összetartozó előirányzat-változásokat (+/-) egymást követően kell szerepeltetni.”

(Kézirathiba)

MAGYAR KÖZLÖNY CD

Az eddig megjelent elektronikus Magyar Közlöny-évfolyamok (1998–99, 2000, 2001) után megjelenik a **MAGYAR KÖZLÖNY CD Archívum** következő, 2002. évi száma!

A MAGYAR KÖZLÖNY CD Archívum előnyei:

- **változatlan tartalom és formátum**
(az eredeti Magyar Közlönyök nyomdahű formában)
- **értéknövelő szolgáltatások**
(keresés, exportálás, közlönyformátumú nyomtatás)
- **kis helyigény, kényelmes tárolhatóság**
(hosszú távú archiválás adatromlás nélkül)

Az új CD és a korábbi évfolyamok ára példányonként egységesen **14 000 Ft + 12% áfa**, az öt évfolyam összesítve **46 000 Ft + 12% áfa**.

Éves Magyar Közlöny-előfizetéssel rendelkező megrendelők a megrendelt CD-k árából **50% kedvezményt** kapnak!

További információ kapható a **06 (80) 200-723** zöld számon vagy a **www.mhk.hu** honlapon.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük a **Magyar Közlöny CD Archívumot** az alábbiak szerint:

- 2002-es évfolyam példányban, ára példányonként 14 000 Ft + 12% áfa
- 2001-es évfolyam példányban, ára példányonként 14 000 Ft + 12% áfa
- 2000-es évfolyam példányban, ára példányonként 14 000 Ft + 12% áfa
- 1998–99-es évfolyam példányban, ára példányonként 14 000 Ft + 12% áfa
- 1998–2002-es évfolyam összesítve példányban, ára példányonként 46 000 Ft + 12% áfa

Jelenleg is élő éves Magyar Közlöny-előfizetéssel rendelkezünk: igen / nem

Megrendelő (cég) neve: _____

Megrendelő címe: _____

Ügyintéző neve, telefonszáma: _____

Dátum: _____

Cégszerű aláírás: _____

Kérjük, hogy a szelvényt a Magyar Hivatalos Közlönykiadó **1394 Budapest 62, Pf. 361** postacímére, illetve a **266-8906**-os vagy a **318-6668**-as faxszámra küldje vissza. Megrendelését feladhatja a **www.mhk.hu** honlapon vagy a **kozlony@mhk.hu** e-mail-címen is.

KÖZLEMÉNY

A Magyar Hivatalos Közlönykiadó a Magyar Közlöny különszámaként megjelentette

AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV KONCEPCIÓJA ÉS TEMATIKÁJA

című, A/4 formátumú, 144 oldal terjedelmű kiadványt.

A kiadvány a Kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozatával elfogadott új Polgári Törvénykönyv Konceptióját és a Kodifikációs Főbizottság által jóváhagyott szabályozási Tematikát egybefoglalva tartalmazza.

Ára: 980 Ft áfával.

A megrendeléseket a Magyar Hivatalos Közlönykiadó címére (1085 Budapest, Somogyi Béla u. 6.) lehet feladni.
Fax: 338-4746 vagy 267-2780.

MEGRENDELŐLAP

Megrendeljük

AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV KONCEPCIÓJA ÉS TEMATIKÁJA

című kiadványt példányban.

A megrendelő (cég) neve:

Címe (város, irányítószám):

Utca, házsám:

Az ügyintéző neve, telefonszáma:

A megrendelő (cég) bankszámlaszáma:

A megrendelt példányok ellenértékét a postaköltséggel együtt, a szállítást követő számla kézhezvétele után, 8 napon belül a Magyar Hivatalos Közlönykiadónak a számlán feltüntetett pénzforgalmi jelzőszámára átutaljuk.

Keltezés:

.....
cégszerű aláírás

Szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével.

A szerkesztésért felelős: dr. Müller György. Budapest V., Kossuth tér 1—3.

Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál

Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon/fax: 266-6567.

Információ: tel./fax: 317-9999, 266-9290/245, 357 mellék.

Példányonként megvásárolható a kiadó Budapest VIII., Somogyi B. u. 6. (tel./fax: 267-2780) szám alatti közlönypoltjában, illetve megrendelhető a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.

2003. évi éves előfizetési díj: 62 496 Ft. Egy példány ára: 140 Ft 16 oldal terjedelemig, utána + 8 oldalanként + 140 Ft.

A kiadó az előfizetési díj évközbéli emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

03.0735 — Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert.